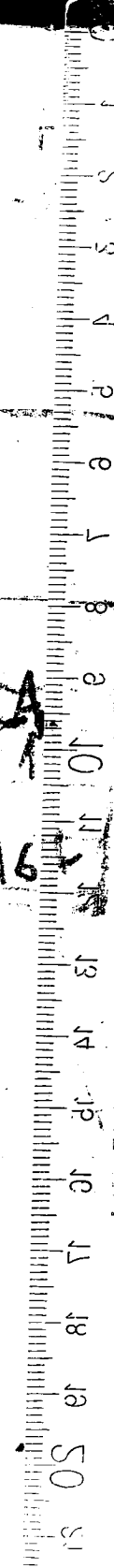

3-14

16

p. spūs dei an uiuans in sacris qz in scrip^{is} et clarus 7/8.
 in scrip^{is} doctorily et qz in scrip^{is} sacris sepe
 put^o y^o in y^o ora loquere sic in scrip^{is} boni m^o p^oriantev 12
 cognouerūt / uice spūs hic et ibi nea
 p^o declaratiō f^o mōi hui^o illuāt nō sit lectō s^o declaratiō nō 15
 ōis legere s^o aliqui audire ut p^ou^o debet
 f^o min^o notū p^o magis notū p^o b^o in eadē genere cog 20
 nitōy nūn^o f^o p^o magis f^o min^o clarū p^o magis
 p^o paulo anathematizat nō ut qui plusqz ipē p^oria 28
 ut s^o qui p^o i. cōtra ip^o et suū uā gē
 no. p^o uia seu regula p^o b^o d^o nos p^o p^o et d^o g^o uē d^o a 29/30.
 falsis p^o p^o h^ois
 p^o nihil in nouo testam^o admittē quod ex veteri nō p^o b^o 31.
 falsū impiū et hereticū est
 no. p^o nō uia p^o uia uia noui testam^o in veteri continet^o aut 32/33.
 ex eo p^o b^o uari p^o u^o
 p^o scrip^{is} n^o p^o p^o i^o n^o t^o h^o t^o s^o n^o p^o h^o i^o b^o i^o t^o n^o cupi^o s^o t^o e^o s^o / et sex 34
 testes aut testimonia secū admitt^o ad p^o b^o i^o g^o
 miracu^o p^o i^o n^o miraculū caust^o f^o i^o am^o illig^o p^o quo asserē si sit 35/36
 an nū f^o i^o cē: fort^o f^o i^o am^o nō excludē f^o i^o cē. 37/38.
 p^o f^o i^o cē s^o ad miracula et impetrā: nō f^o i^o cē t^o h^o o. 41/42.
 scrip^{is} p^o infallib^o i^o t^o s^o cert^o scrip^{is} et grad^o h^o i^o cert^o et 47/48/49
 nobilit^o v^o n^o assignat^o plus^o ratiō: et q^o p^o h^o i^o a 50/51.
 p^o error gratiō de devert^o t^o s^o ex lo^o aug^o nō inte 54/55.
 Uero ab eo: q^o s^o s^o t^o amō e^o et diuine scrip^{is} e^o
 no. p^o cōtingētia sui n^o lūe^o s^o i^o uisā certiora nec^o sui n° 57/58
 tū manet futura cōtingētia qz n^o dei p^o n^o p^o uicē n° 59.
 n^o p^o destinatiō toll^o cōtingētia n^o uo p^o u^o
 no. p^o p^o n^o p^o i^o a b^o uicē d^o nota v^o i^o g^o / ex d^o u^o minoritā n° 60/61
 lebat d^o uicē uero in d^o u^o s^o h^o i^o d^o u^o et
 p^o uicē s^o a^o mult^o ex^o s^o declarat^o 70.

3-14-1041

LA
164

	Dei an vivamus in sacris qz in scrip ^{is} et claris	7/8.
	in scrip ^{is} doctoribz et qz in scrip ^{is} sacris sepe	
	put ^o q ^o in yona loquere sic in scrip ^{is} boni m ^o p ^o riantev	12
	cognoverut / i ^o p ^o ris hic et ibi nea	
	Declarati ^o smomi huius illuat no ^o dit lecto s ^o declarati ^o no ^o	15
	o ^o ns legere s ^o aliqui audire ut p ^o u ^o debet	
	Min ^o notu ^o p ^o magis notu ^o p ^o br. in eode ^o genere cog	20
	nitio ^o min ^o q ^o p ^o magis p ^o br. min ^o claru ^o p ^o magis	
	ppau ^o anathematizat no ^o us qui plusq ^o ip ^o e p ^o ca	28
	ut s ^o qui p ^o t. i. c ^o tra ip ^o et suu ^o sua g ^o	
no.	via seu regula p ^o ba ^o X ^o us p ^o bas et d ^o cern ^o ri. &	29/30.
	falsis p ^o bas	
	nihil in nouo testam ^o admitt ^o quod ex veteri no ^o p ^o br	31.
no.	falsu ^o impiu ^o et hereticu ^o est.	
	p ^o no via p ^o cularia noui testam ^o in veteri continet ^o aut	32/33.
	ex eo p ^o bari p ^o t	
	scrip ^{is} n ^o p ^o ris n ^o d ^o ct ^o z. n ^o p ^o hib ^o n ^o cupi ^o tes / et sex	34.
	testes aut testimonia secun ^o admitt ^o ad p ^o bas	
miracu	l ^o miracu ^o caus ^o si am ^o illis p ^o quo asser ^o si sit	35/36
l ^o	an h ^o fide ^o . forte si am ^o no ^o exclud ^o fide ^o .	37/38.
	fficeg ^o ad miracula et impetra ^o . no ^o fides theo.	41/42.
scrip ^{is}	infalib ^o tas certi scrip ^{is} et grad ^o hic cert ^o et	47/48/49
	nobilit ^o v ^o . assignat ^o plur ^o rati ^o z. et q ^o p ^o h ^o	50/51.
	error grati ^o de devert ^o q ^o p ^o h ^o aug. no ^o inte	54/55.
	Uero ab eo. q ^o sit am ^o et diuine scrip ^{is}	
no.	co ^o tingentia sui n ^o l ^o ue ^o dei v ^o ta certiora nec ^o sui n ^o	57/58
	ti manet futura co ^o tingentia q ^o n ^o dei p ^o ra n ^o p ^o u ^o len	59.
	n ^o p ^o destinati ^o toll ^o co ^o tingentia n ^o no p ^o nt	
no.	pp ^o ria b ^o l ^o ue ^o nota v ^o z / eg ^o d ^o us minoritatu ^o	60/61
	lebat. dicere credo in de ^o s ^o h ^o de ^o	
	p ^o u ^o tas ea multis ex ^o declarat	70.

pe. *fragtas et p[ri]micia petri sup alios aptos.* 73/74
visu in conciliis et secretis ponuntur alij iuris
divini: sicut in canone noui testam[en]ti aliq[ua] statuta 87
ap[osto]lor[um] iure hu[m]ana inquit papa dispo[n]ere pot[est] 89
ut vlt[er]iora et p[re]cepta fidei et sacra no[n] adu[er]sa 89
sunt p[re]cepta s[ed] sola lege[n]da v[er]e intellectu
quom[od]o agros et q[ui] sit iuris diuini que huma
ni in canone noui testam[en]ti
ita cap[itu]l[um] ecc[lesi]e q[uo]d no[n] me[m]bru[m] e[st] q[uo]d tota edificat[ur] et re 90
sem[per] seip[s]u[m] ante no[n] redem[pt]io[n]e[m] papa ita cap[itu]l[um] ut et me[m]bru[m] 89
bru[m] sit edificat[ur] et re
me[m]bra ecc[lesi]e n[on] gra[ui]t[er] p[re]s[er]uatio[n]e[m] et justificatio[n]e[m] s[ed] fide 90/91
et e[st] i[n] co[n]fessione et bap[te]smate regeneratio adunat[ur] 92/93
non nihilomin[us] e[st] tota pulchra sine macula et ruga sicut 94
conciliu[m] duob[us] modis vniuersale s[ic] usq[ue] concilio[m] ad p[re]s[ens] 95/96
ap[osto]lor[um] definitio[n]e[m] hereses et v[er]it[ate]s catho[licas] determinandi 97/98
concilio vniuersali pot[est] et auto[r]itas agnoscat[ur] in te. et 101/102
q[ui] sit aptib[us] que ad et. n[on] assente[m] impugnat[ur] 103/104
fron[te] adu[er]sa fort[iter] imerito 105
no[n] putat hereticu[m] q[ui] in gene[rali] concilio dicere posse erra 107
re in fide et bonis morib[us] 108
concilio sen[te]ntia[m] post ne concilio errare no[n] p[otes]t 109
neq[ue] s[ed] ad breue temp[us] 110
concilio vniuersali ex p[ar]te capitis neq[ue] errare / fragm[en]ta 112/113
concilio. i. roma[n]o intellig[itur] aug[ustinus] / ut p[ri]mi s[an]cti roma[n]i 114
na[m] v[er]be roma[n]o.
scire deus antiquis san[ct]is s[an]ctis erat resp[on]s[us] pass[us] 117/118
et in p[ri]us / no[n] aut[em] n[on] in magnis 119
scire pau[lo] et alior[um] ap[osto]lor[um] no[n] minoris auct[orit]atis q[uam] scripta 120
et traditio[n]e[m] et q[ui]e[n]t[ur] vniuersali ecc[lesi]e et ut leges 121
scripte obligat et sunt tenende. 122

del Collegio de la comp[an]ia de Jesus de Granada S. de
 R. 3097

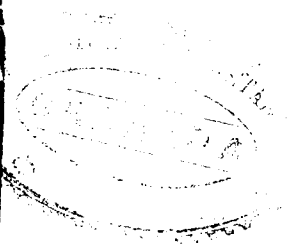
Axiomata Christiana

Ex diuinis scripturis, et sanctis patribus, cum ecclesiasticis, tum etiam Scholasticis, per Reuerendū Patrem fratrem Gasparem, ordinis eremitarū sancti Augustini, Doctorē Theologū, ac Regiū concionatōrē indignū, Nunc nūc nouiter collecta, opus hactenus desideratū aduersus hæreticos, antiquos, & modernos.

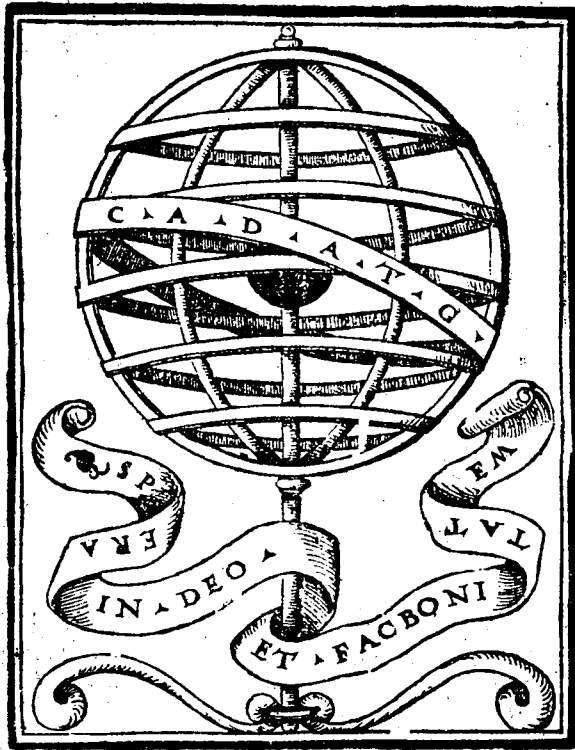

CONIMBRICAE.
 Apud Ioannem Barrerium, & Ioannem Aluarum Typographos Regios.

M. D. L.

2 11869720

IOANNI TER-

TIO ORTHODOXAE FIDEI
 EGREGIO ZELATORI PORTVGALLIAE,
 & Algarbiorum, citra & ultra mare in Afri
 ca, & cæt. Regi potentissimo Frater
 Gaspar Doctor Theologus, Ere
 mitarum Sancti & magni
 Augustini professus,
 Suus cõcionator
 indignus.

PERPETVVM REGNVM: ET VITAM FELICEM.

IRANDUM NON ERAT,
 Rex potentissime, quòd priscis tempori-
 bus, dum spiritalis nequitia velut leo a-
 pertè per suos ministros aduersus Christi
 Saluatoris nostri fideles rugiebat, eos à cõuictu politico
 ad aspera quæq; montium sub tectis antris habita-
 cula, crebrescentibus minis, exquisitissimis martyri-
 generibus (quæ horret continuo humana fragilitas)
 pellens: quando cunctis populis Christi sacratissimi ve-
 nerandissimum nomen odiosum erat, Iudæis quidem
 scandalum, Gentibus autem stultitiam: & recensec-
 lesia eo nomine congregata, tyrannides timens treme-
 bunda latitabat: dum adhuc illud propheticum in cor-
 pus Christi mysticum implebatur, Quare fremuerunt

Psal. 2.

Gentes, & populi, meditati sunt inania? Astiterunt re-
ges terra, & principes conuenerunt in unum aduersus
dominum, & aduersus Christum eius: tunc temporis,
inquam, mirandum non erat, quod & haereses, & schis-
mata inter Christianos pullularent: quia nec ecclesi-
astici principes latitantes velut profugi, aut despecti,
nec saeculares sapientes aduersus haereticos poenales le-
ges condiderant aliquas. Unde timore postposito quili-
bet superbus impune quoad homines potuit proprium
sensum sequutus sese cunctis alijs antepone, atque
sua falsa dogmata prohibito inuenta disseminare. Ve-
rum nunc quando Sa'uatoris nostri nomen vna cum
fide per totum orbem delatum est, atque receptum: quan-
do sancta ecclesia Spiritu sancto grauida tam multos
parit filios principes saeculi, & suo tribunali publico pa-
lam constituto gaudet: quando iam utroque gladio
absque contradictione quoscunque rebelles terrere, &
cohibere facile potest: & illud propheta concessum est,
Adorabunt eum omnes reges terra, & omnes gentes
seruient ei: nunc dico, mirandū est admodum, quod ha-
ereses malitia hominum peruersorum orta, culpa prin-
cipum adicentur, & crescant. Nanque ut verum fate-
ar, in hoc mihi plurimum culpabilis videtur, aut desi-
dia saecularium dominorum, aut certe negligentia ec-
clesiasticorum: sic ut si ecclesiasticē inuigilant, custodi-
entes vigilias noctis, ac diei super gregem suam Chri-

Psal. 76

sti sanguine redemptum, cuius & rationem redditur
sunt, nascentia mala sentiunt, manifestant, conuin-
cunt, & quoad posse extinguunt: saeculares negligunt
gladium suum vibrare, illos terrere, ac percutere, desi-
dia sua reprehensibilis sit valde. Si autem spirituales,
qui maximè laborare debent contra lupos rapaces à
caulis dominicis repellendos, y oscitantes, & intempesti-
uas ferias, ut aiunt, agentes, pascendas, ac deffenden-
das oues sibi commissas infici, & perire permittunt:
quis eos à culpa excusare queat? quum de talibus dixe-
rit dominus. Ua pastoribus Israel, qui pascebant semet-
ipsum: nonne greges à pastoribus pascentur? Lac comede-
batis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occi-
debatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod in-
firmum fuit, non consolidastis: & quod aegrotum, non sa-
nastis. Sic si mundi huius rectores culpam fugere cupi-
unt, eos summa ope niti decet, curam animarum arripe-
re, ut quilibet pro posse modulos suos seruantes vineam do-
mini colant: in qua cultores à Deo Opt. Max. sunt con-
stituti. Neque enim sine causa gladium portant, spiri-
tuales spirituale, & saeculares saeculare in vindictam
malefactorum, laudem verò bonorum, ad aedificationem
populi Dei, quem admodum diuina scriptura satis su-
perq̄ docet, Securus tibi loquor, Rex potentissime, secu-
reg, has minas memoro, cui esse in votis semper scio, si-
d. m puram, charitatem mundam, spem firmam, clemen-

* Heb. 11.

* Act. 20.

* Ezech. 34.

* Roma. 13.

AA ij

tiam, & benignitatem innatam, ac morum omnium
Christianorum in integrum obseruantiam perfectam.
Non sum suspectus, facta extant manifesta. Nulti re-
ges progenitores tui hac regna, ac dominia gloriose re-
xerunt, catholici quidem, & omni virtute praediti, fa-
maz super aethera noti: sed quis illorum, ut tua celsitudo,
orthodoxam fidem zelauit? quis sic eam coluit? aut pro
extirpandis haeresibus tam feruenti animo insudauit?
seu tot, tantos, ac tales labores sustinuit? Rursus quis sic
bonos mores hominum adamauit? aut diuorum patrum
ordines restituens reformauit, honorauit, ditauit, priuile-
gijsq; regijs praemuniuit? Aut quis demum Christia-
nam religionem ad renouatam inuentutem, in qua om-
nium credentium erat anima vna, & cor vnum in De-
um, redigere sic sollicitus vnquam fuit, quasi zelo domus
Dei comestus? Exemplo tuo sancto cunctos vrges, poten-
tes arma, doctos vero calamos aduersus nouas haereses hac
nostra tempestate e tumulis praeteritorum haeticorum
suscitatas, accipere. Quo adstrictus ego doctorum Theo-
logorum minimus non potui ab alijs studijs meis tempus
aliquod non suffurari, & in confutandis Lutherano-
rum dogmatibus lucubratiunculas non cudere. A Edi-
di enim iam pridem praclarum opus in quatuor partes
sectum, quibus vsque ad euulsionem omnes Lutheri arti-
culos impugnaui: in quibus studijs cum essem, vidi opti-
mum fore, si tractatum per se, quo praecipuum, & Luthe-

ranorum, & omnium aliorum haeticorum, qui hacte-
nus fuere, principium destruerem, adere, & in lucem
mittere prius curarem. Dedi operam illum facere: feci,
& eum nunc tua Maieitati offero: quem precor ea ani-
mi equitate suscipias, qua tantum principem addecet.
Fac igitur, ut facis, Rex potentissime, & instantius fer-
uentiusq; si potes: & benedictionem omnipotentis regis
regum, & domini dominantium copiosissimam conse-
queris. Valeas, Rex potentissime, ac regale sceptrum
aeternos regas per annos cum triumpho. Amen.

Christiano lectori. S.

NON immerito a veteribus philosophis celebratum est, quod honestum pulchrumque esset in singulis artibus, bis ac tertio repeti sermone debere. Nam ut alibi passim, ita vel maxime in rebus honestis diuina providentia, & singularis Dei amor erga humanum genus relucet, dum gratiam tantam illis addit, ut semper suos amatores reperiant, qui quantumcunque ab alijs oppugnentur, & negligantur, diuelli se tamen ab illis nullo modo ferant: sed quo eas magistratant, eo ardentius illarum studio & amore trahuntur. Contra in rebus fucatis, & speciem tantum boni habentibus euenire videmus, ut gratiam omnem, simulatque propius fuerint perspecta, exuant: & eis, quibus admiratione esse coeperant, odio esse incipiunt. Iam vero si vlla alia in re, certe in promulgandis ingeniorum foetibus potissimum experiri licet. Vt enim eorum, qui tantum inania argumenta lectoribus obtrudunt, momentanea esse lucubrationes solent: ita quae sunt de rebus grauibus suscepta disputationes, quo magis ab studiosis leguntur, hoc magis repetita subinde fructu se aliquo proferente placent. Et quanquam plerique sint, qui eam sedulitatem veterum scriptorum lucubrationibus tantum debere existiment, non tamen possum duci, ut credam eo sterilitatis nostrum saeculum deuenisse, ut nullum iam possit praeclarum ingenij monumentum proferre: non ita posteritati inuidisse naturam, ut totum quod illustre esset in mortalium animis unica foetura iam fuerit in priscis hominibus editum. Sunt & hac nostra aetate viri diligentissimi, & in optimarum artium studijs praeclarissimi, quorum scripta cum praecipuis veterum sine vlla assentationis suspitione conferripotunt. Quod

cum ex multis alijs nostrae aetatis libris summa industria, & pietate in lucem editis, certe velle hoc vno exiguo volumine summa scripturarum, rerumque peritia elaborato deprehendi potest: in quo axiomata quaedam traduntur, quibus peruicaces homines reluctantesque fidei articulorum, & ecclesiae traditionibus, sine vlla tergiversatione reuincantur. Ea enim caecitas ignorantiaque, ob peccatum primi parentis humanum genus inuasit, ut etiam hodie, quae sunt de fide, & cultu vniuersi Dei praedicatione Apostolorum in vulgus gentium dispersa, & miraculorum spectaculis confirmata, facile contemnantur, quod quidam sint suspicaces & dubij, alij plane increduli, & sibi tantum fidentes, eo ipso suam arrogantiam ostentantes: qui sibi audent vendicare, quod humana conditio non recipit. Vt igitur huic malocōsultum esset, id laboris est in hoc opere impensum, ut principia in parato habeantur, quibus vnusquisque, sibi de rebus fidei persuasionem pariat, quando ad illa humani intellectus imbecillitas aliqua ex parte trepidauerit: quibus etiam ad credendum manduci possunt ingeniosi quidam, qui plane arbitrantur solam scripturarum auctoritatem ad eorum sensum conuincendum aliquid habere momenti. At obsister mihī statim ingeniosus aliquis, quod principia polliceatur opus, quibus reluctantes ad assensum fidei manduci possint, clamabit, fidei meritum statim tolli & abrogari, si ex certis principiorum foetibus ea renitentibus persuaderi queat: is intelligat ea principia non plane esse hominum inuenta, sed comparata ex Dei Opt. Max. aditione, & eius generis, quae nunquam erant humanam mentem subitura, nisi ea vniuersus Deus filius, qui est in sinu patris, hominibus reuelasset: intelligatque, non omnem persuasionem, certitudinemque fidei meritum tollere, eiusque assensui repugnare, nisi illam solum, quae per sensuum functiones comparatur, & intellectum conuincit, quaeque ex principijs notissimis, velut i causis eundem prius cunctantem volentem nolentem ad

assentiendum impellit. Est & aliud, cuiusputaui etiam disertum
 lectorem admonendum, authorem data opera cultum verborum ne-
 glexisse, quod in re sacra versaretur, & traditione principiorum,
 quibus persuadeatur fides credendorum, quæ simplicitate verborum
 est orbi gentium prædicata: in qua ridiculum esset partes eloquen-
 tiæ ostentare: expediens autem eam ad imitationem Pau-
 li dissimulare, quid se testatur non in persuasibilibus humanæ sapi-
 entię verbis suam prædicationem Corinthiis inchoasse, ne fides il-
 loro in esset in sapientia hominum, sed in virtute Dei: qui sapienti-
 am huius mundi stultitiã dicit esse apud Deum, qui negat se missum
 ad prædicandum in sapientia verbi, ne crux Christi euacuaretur.
 Hanc diuina eruditio nõ desiderat: quia non in lingua, sed in intel-
 lectu sapientia est, neque interest qualia ea sermone tradatur: res enim
 non verba queruntur, neque enim hic oratorem futurum, sed credi-
 turum instruit, & studio veritatis perdiscendæ hæc principia Chri-
 stiano lectori indicat, ut cum rei veritatẽ sine illo fuco ob oculos
 positam conspexerit, minorum suspicione eloquentiæ, & maiori
 cum fructu solidæ eruditionis alieno labore & vigilijs perfruatur.
 Sic enim Deo Opt. Max. placuit, ut nuda veritas esset luculentior,
 quia satis ornata per se est: & fucata verborum lenocinijs naturali
 splendori caliginẽ quãdã obducit. Mendacium vero specie blanditur
 aliena, & emedicata supellectile ornatum adhuc vanescit ac deflu-
 it. Quocirca potius est in hoc, & similibus argumentis styli tenui-
 tas ferẽda, quã grandiloquentia desiderãda. Etenim & illud explo-
 ratum est, eloquentes hereticos a viris mediocriter cultis sæpe nu-
 dis rationibus conuictos: quod tanta sit potentia veritatis, ut exu-
 ta omni verborum ornatu sola in eloquentiæ arma sua claritate in-
 currat. Hanc tu victoriam, Christiane lector, poteris in hoc opere
 deprehendere, in quo tenui oratione, lumine tamen scripturarum,
 & veritate clara, hæreticorum eloquentia perstringitur. Cui soli

author innixus, est hoc opus Deo inspirante aggressus: ad cuius imi-
 tationem si solertes homines, & in scholarum exercitationibus do-
 cti se cõposuerint, & ingenij vim in hoc disputationis campo exe-
 rere cõperint, persuadentes nudis verbis, sed vuis rationibus ex fon-
 tibus scripturarum ductis: speserit, euanituras breui omnes persua-
 siones, & impia hæreticorum dogmata: si semel fuerit persuasum,
 hæc esse certissima principia, quibus vera a falsis in fide nostræ con-
 fessione discernenda sint. Vale, & boni Vigilijs hominis in re-
 bus grauissimis occupatissimi consule.

Ad lectorem.

SI metuis miseri fabricas & castra Lutberi,
Auersumue Deo conciliare paras:
Indue mox triplicem, tibi quam liber iste, loricam,
Suggeret, haud fuso sanguine uictor eris.
Quæ sancti reperere senes, quæ sacra palestra,
Nam docet, atque quibus statq; caditq; fides.

*AXIOMATA CHRISTIANA EX
Diuinis scripturis, & sanctis Patribus, cum Ecclesia-
sticis, tum etiam Scholasticis: Per Reuerendum patrem
fratrem Gasparem, Ordinis eremitarum sancti Au-
gustini, Doctorem Theologum, ac Regium Con-
cionatorem indignum, Nunc nunc nouiter
collecta, Opus hactenus desideratum ad-
uersus Hæreticos, Antiquos, &
Modernos, Incipit feliciter.*

LIB. I. PROEM.
CAP. I.

MULTA, ac multiplicia esse in vniuersum
principia, cunctis notum arbitror, qui re-
cum naturas indagarunt, earumque scien-
tias norunt, nempe Productiuum, Passiuum,
Prædicamentale, & Probatiuum. Quorum omnium
singula, singulas diffinitiones, diuisiones, particula-
resque scientias habent. Quibus etiam ista vel illa di-
sciplina, plus, minusue utitur iuxta sua subiecta, mo-
dos probandi, finesque intentos. Namque naturalis, ea ma-
ximè quæ Physica dicitur ab Arist. Philosophorum
omnium principe, olim per libros de physico auditu,
de Cælo & mundo, de Generatione & corruptione,
de Meteoris, de Anima, de Memoria & Reminiscen-
tia, aade Sensu & sensato diuisa, & quæuis alia sub hac
conteta, præcipuè de Actiuo & Passiuo principio tra-
ctant. Logica verò, & Metaphysica magis de Prædi-

* Quod prius
piora genera in
vniuersum mult
tasita: & que sint.

* Singula prin-
cipia singulas dif-
finitiones habet.
Vna quæque scien-
tia suis principia
piis utitur.

A

ca mentali, aut Cōtentiuo. Prioristica autem, Topica, & Posterioristica etsi ad Dialecticā pertineant, potius nihilominus de Probatiuo principio determināt. Nec ista sic dixerim, quasi non quælibet harum disciplinarum, omniumque aliarum, quas enumerare esset longissimum, istis omnibus principijs vtatur, ac vicissim ista illis, & illa istis: sed quia vt in plurimum, & principaliter iste inter illas seruator ordo. Verūm etsi multa, ac multiplicia sint in vniuersum principia, nobis nunc de illo tractandum est, quod inter alia probatiuum dicitur. Rursus quia & hoc multiplex est, videlicet aut Topicū, quod suadet, aut Posterioristicum, quod demonstrat, aut etiam Authoritatiuum, quod afficit voluntatem; non de quolibet probatiuo, sed de eo tantū, quod per auctoritatem procedit, determinare intendimus. Verū quia auctoritates multæ sunt, multūq; inter sese distantes, diuina scilicet, angelica, & humana: ob quod & principia per auctoritatē probātia plura esse necessum est: illud solum inuestigandum accipimus, quod vim, robūq; ex diuina auctoritate habet. Quod enim per auctoritatem humanam est, infirmum est, nec aliter, nisi cū formidine probat, quapropter omnes simul tum Philosophi, tum Theologi, illud cum principio Topico parisiudicij esse dixerūt. Nec potest humana auctoritas, nisi cū formidine probare, Da id dicēte in excessu suo, Omnis homo mendax. Nec potest diuina, quæ nec fallere, nec falli potest, nisi cum omni certitudine & firmitate, seu res, seu enūciationes, quas probat, notas facere. Deus enim omniscius nō decipitur: infinite autem bonus, optimūq; nō decipit. Profecto, qui deum falli posse affirmasset,

* Principiū probatiuum multiplex.

* De solo principio ex diuina auctoritate probante præfens speculatio est.

* Infirmum est principium quod auctoritate humana probat. Quod autem diuina, firmissimum.

eius scientiam; & qui eum fallere dixisset, eius bonitatem penitus negarent. Certus est sensus naturalis certitudine: certior tamen diuina scriptura, Petro teste: qui postquam de sensu differuerat, subdit, Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes &c. Non tamen ob aliud, nisi quia diuina auctoritate sit ædita. Quod & ipsemet expressit, dicens: *πᾶσα προφητεία γραφῆς*. Hoc primum intelligēs, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Diuina scriptura de homine dicit, Omnis homo mendax; de deo autem, Fidelis deus in verbis suis; iterum, Coelum & terra transibunt, verba autem mea nō transibunt. Sic ergo, quia (vt istis monstratur) diuina auctoritas certissima ac firmissima est: & alibi modica fides, seu in fide hæsitatio sæpe reprehenditur; manifestū est apud Christianos, quorum interest res religionis omnino credere, seu fidei, seu morum, pro illis probādis Diuinam auctoritatem fore principium. Augustinus ad hoc in de utilitate credendi optimè dixit. Quod intelligimus, demus rationi; quod credimus, demus auctoritati.

CAP. II.

DECVIT pro hoc statu peregrinationis humanæ, dum cognoscimus per fidem, & ambulamus per spem, per speculum, & in ænigmate cognitiones nostras formantes, tale principium regulatiuum esse: & mentium, ad credendum, amandum, sperandumq; & operationum, ad rectè & bene viuendum, quod neque excluderet obscuritatē, neque admitteret formi-

* Certiores sumus per scripturam quā per sensum.

2. Pet. 1

Math. cap. 9

Math. 17. 6. 8. 14 & 16.

Cap. 21

2. Corinth. 13
1. Corinth. 13

* Quare oportuit quæ religio nis Christianæ sunt per authoritatem probari apud viatores ho mines.

Philip. 1

1. Ioannis. 3

2. Timoth. 1

Matth. 6. & 8.
& 17.
Iacob. 1

* In quadam ho melia.

* Principiū probatiuum rerū religionis non habet claritatē patris / sed tamen excludit omnem formidinem mundi.

dinem. Decuit, inquam, tum primo, vt ecclesia militans ex obscuritate, à beatorum statu deficiens, in quo est plena ac perfecta facialis cognitio, extra regnum se esse cognosceret; & ex firmitate absq; cunctatione sese super omnes alios modos viuendi mundi, sola humana authoritate inuēros ordinatosq; existinaret. Ex obscuritate clamaret, Cupio dissolui & esse cū Christo. Et iterum, scimus, quoniam cū apparuerit, tunc simile ei erimus, & videbimus eum sicuti est; ex firmitate autem, Non est alia natio tam grādis, quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut deus noster adest nobis; iterum. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Scio, inquit, cui credidi: Non hominibus, nec dictis hominum; sed deo, & dictis dei: ideo certus sum. Tū secundo, quia sicut claritas, ita & formido in rebus fidei meritum excludunt, Christus minus credentibus dixit. Quid timidi estis, modicæ fidei? Iterū, Generatio incredula, quousq; patiar vos? & Iacobus ait, Qui indiget sapientia postulet à deo, postulet autem in fide nihil hæsitans; Gregorius autē Christi seruus, claritatem optantibus, inquit, Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Sic ergo tale apud homines viatores in statu merendi, & de merendi positos, oportuit esse principium probatiuum credibilium rerum, quale nec claritatem visionis faceret, nec formidinem humanis rebus, deficientibusq; hominibus debitā includeret. Deinde quia altissimarum rerum à sensibus remotissimarū, nec intellectui nostro euidentium non potuit nisi per fidem certa cognitio haberi: ea maxime quæ omnium sensuum eui-

dētias vinceret, & eorum falsa iudicia emendaret. At fides in vniuersum illa scilicet, quæ vel actus, vel ab actu credendi est, non nisi per authoritatem generatur diuinam. Nam, rogo, quomodo occultorum nobis credibilium (nisi crederemus) certam cognitionē, nisi per fidem habere possemus? Aut quomodo fides omnino certa, etiam super omnes sensus, nisi diuina authoritate haberi vnquam potuit? Nequaquam. Humana enim authoritas ex natura sua etsi vera sit, ac vera indicet, formidinem tamen habet annexam, nobis saltem qui legimus, Omnis homo mendax. Nec valet illa quantacunq; sit aduersus sensus prædicare humanos. Diuina autem optime. Non nouit sensus, imò negat mysterium Trinitatis, incarnationē filij dei, Corpus Christi in sacramento, resurrectionem mortuorum, & similia: quæ omnia diuina authoritate freti totis viribus confitemur. Apostolus Paulus dixit nos hinc per fidem ambulare, quam diffiniuit: spectandarum rerum substantiam, argumentum non apparentium. Apostolus Iacobus docuit fidē apud deum, absq; hæsitatione requiri. Nos ergo si apostolici esse volumus, quæ Christianæ religionis sunt, per diuinam authoritatē, qua sola inuictissima fides generatur, firmare debemus. Nec ista dixerim quasi nihil probemus Christiani, nisi per authoritatem, quum & demonstramus multa ad religionem pertinentia, veluti vnitatem dei, & sempiternam eius virtutem, aliæque similia in lumine naturali nata: de quibus patres in Primo sent. & philosophi naturales, Socrates, Plato, & præ istis Arist. in quàm plurimis locis determinarunt; sed eo tantum, quia etsi nos aliquando demonstremus, quandoq; etiā

* Fides emēdat iudicium sensus.

* Fides humana quantū cunctis vera semper habet formidinem annexam.

2. Corinth. 9
Hebr. 11.
Iacob. 1.

Rom. 1.
Dist. 3.

7. & 8. Phi.
3. & 12. 1. 1. 1.
1aphy.

2phel. 4

persuadeamus, nunc demonstratiuè, nunc topicè procedendo: semper tamen ac præcipue diuina autoritate, & nos firmamur, & nostra firmamus. Sit ergo apud omnes Christianos, apud quos vna fides est, sicut vnus deus, & vnum baptisma diuina autoritas, principium probatiuum, quatenus ipsi, ea credenda, amanda, speranda, prosequenda, aut fugienda iudicent, quæ diuina autoritas ostendit credenda, amanda, speranda, prosequenda, vel fugienda fore. Quod hætenus omnes catholici tractatores incunctanter docuerunt. Augustinus in de vtilitate credendi ad idem optime dixit, Quod intelligimus, demus rationi: quod credimus, demus autoritati.

cap. 24

CAP. III.

HAEC omnia vera sunt, ac nota magis, quam quæ probatione indigeant vlla. Verum quia autoritas diuina vt sic significata, iuxta sapientissimorum patrum comunissimum loquendi vsum, & rerum istarum diuersimode acceptarum naturas & conditiones in abstracto signatas, & vt sic, non quasi, velut quod probat, sed tantum velut, quo probas probat, indicatur: Superest determinandum, an vnū, vel plura sint apud nos, in quibus diuina reperitur autoritas, vt vel sic sciatur: An vnū, vel plura apud fideles Christi sint principia, infallibiliter pro rebus religionis fidei scilicet, vel morum probantia. Certum est enim tot ea fore, quod fuerint res, in quibus diuina autoritas sit. Nō est noua distinctio hæc principiorum, quo, & quod, quasi formalis, & quasi materialis: sed antiqua, quæ & sensus communis omnium ostendit continuo. Etenim in vniuersum, principium, quo, calefactionis vnū, &

* Distinguitur principium probatiuum in principium quod / & principium quo / iuxta comunissimam distinctionem principii / ab omnibus sapientibus tradita.

eiusdem rationis est in omnibus: principium autem quod eiusdem, multiplex & variū, prout contingit multa & varia calorem habere, ferrum, lignum, aut ignem. Nec est ignotum similiter, omnia illa calefacere, velut principium quod, quæ calorem continent, quo calefactio est. Namque natura vniuersaliter docuit, vnū quodque iuxta formam actiuam quam habet operari. Sic ad propositū: Quum autoritas diuina velut forma significetur, & velut, quæ possit vna, & eadem in multis reperiri, à varijsque rebus participari, videre necessum est, an vnū, aut multa sint, quæ diuinam autoritatem habent. Hoc enim cognito, notum similiter erit, an vnū, an plura apud Christianos res religionis probent. Impossibile est enim quicquam calorem habere, & per illum non calefacere, impossibilis autem aliquid diuinam autoritatem participare, & infallibiliter non probare. Credimus sacræ scripturæ incunctantissime, tanquam ei, quæ nullo modo falsum continere potest: non quia atramento in membranis contenta, nec quia veritatem continet, nec quia à bonis viris sit scripta: hæc enim omnia multæ aliæ scripturæ habent, sed tantum quia diuina autoritate sit munita, cui propriissimum est incunctantissime credi: sic autem eadē ratione vbicunque reperta fuerit, eodem modo eandem vim, & robur habebit. Ac per idē tot erunt principia infallibiliter probantia, quot fuerint diuinam autoritatem habentia. Vtilissimum est insuper de hac re ad longum tractare, vt vel sic hæreticorum omnium canina ora obstruantur, qui Christianam religionem lacerantes, diabolico ausu sunt spiritu ea negare, aut affirmare pro libito, quæ aut noīunt, aut vo-

* Quodlibet operatur secundum quod est in actus etiam si a se uetur per accidens idem modo sit actiuum.

* Quicquid diuinam autoritatem participat infallibiliter probat.

* Multa de hoc infra art. 6. ca. 10 & art. 2. per multa.

lunt: Quod placet principium admittentes, & quod non placet reiicientes, quasi suum esset in Christiana religione, probatiua principia, aut statuere, aut determinare. O malitia, o superbia, & intolerabilis hæreticorum dementia. Rogo ubi essent Christi erga nos amor, clementia, ineffabilisq; prouidentia, si in Ecclesia, quam sibi in sponsam sine macula & ruga acceperat, acquisitam sanguine suo, & mundatam lauachro aquæ, sine principijs, quibus sua probasset, & sese à contrarijs defendisset, in cœlum receptus reliquisset? Absit: Alias enim, hoc est, nisi ad hæc, principia essent notissima à domino posita ac ostensa, nullatenus possent ij, quibus sincera fides & mens sana esset, & hæreses & schismata vnquam vitare. Quæ tamen fugere strictè in nouo testamento præcipimur, quibus dicitur. Attēdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouiuū, intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Iterū: Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autē perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Iterum. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: id ipsum inuicem sentientes. Iterum: Si qua ergo cōsolatio in Christo, si quod sc̄latium charitatis, si qua societas sp̄ritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandē charitatem habentes, vnanimis id ipsum sentientes, nihil per contentionē, neq; per inanem gloriam &c. Iterum: Veruntamē ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadē permaneamus regula. Quæso, quomodo possumus eadem sapere, & in eadem permanere regula, nisi principia determinata sint, a quibus pri-

* Christus reliquit in Ecclesia principia certa omnino & determinata: quibus ipsa sese aduersus oēs inimicos fidei tueretur.

Math. 7.

1. Corinth. 14.

Rom. 12.

Philip. 2.

Philip. 3. 1.

* Nisi in ecclesia determinata essent principia

mo, & ad quæ vltimo stare oporteat: Nequaquā. Apostolus nouit, principia veritatis Christianæ determinata esse, qui omnes nos quatenus eadem saperemus, ad regulam aduocauit. Quia ergo nulli hominū licet noua principia in Christiana religione determinare, imò quia decet omnes nos iā determinata à deo quære, placuit inuestigare, an vnū, vel plura, quæ, & quot sint apud Christianos probatiua principia, ad quæ stare necesse sit. Hoc est, an diuina autoritas, qua omnis probatio in religione Christiana fit, solum modò in vno, an in pluribus reperiatur. Hoc est, an in sola scriptura, an etiam in quibusdam alijs.

CAP. IIII.

AD hanc tam seriam quæstionem tamq; vtilem/ tantæ rei inuestigationem non defuit ille humani generis antiquus hostis, omnium inuidiosissimus. Qui & nunc miseros homines à statu gratiæ dei ieceret, veluti olim ab innocentia sua astuta malicia deiecerat. Hoc enim instigante, factum est, vt quidam seducti, diuinam autoritatem arbitrarētur, in sola diuina scriptura esse: ac sic, eam solam probatiuum principium fore in Christiana religione, firmare ausi fuerint, scripturam sacram tantum, iudicē admittentes in omnibus ad religionem pertinentibus, seu fidei seu morum: neminem prorsus præter illam audire volentes. Hanc perniciosissimam hæresim, imò hæresum omnium congeriem, sequuti sunt continuo quotquot fuere hæretici à condita, receptaq; lege euangelica, vsq; ad nostra hæc tēpora, Arrius etiā, Macedonius, Nestorius, Eutices, Eluidius, Manes, Iouinianus, Donatus, Pelagius, alijq; innumeri. Moderni etiam, Vucletus, & Huius

nequaquam omnes fideles logo tempore idē sentirēt. Namq; certo dicitur vnus quisque in proprio sensu abundat: & tot sensus quot capita.

* Hæretici quot quot ab antiquissimis temporibus fuerunt: omnes solam scripturam iudicē petierūt. Optimè id aduersus illos notauit Hilarius ad Constantium.

nouissimus Lutherus, horum imitator, defensorq; Innamq; omnes & singuli suas hæreses statuentes, & pro eis diuinas scripturas perperam intellectas adducētes, nihil nisi scripturā in probationē accipiunt. Scripturam autem, miseri præterquam in eo sensu, quem pro libito fingere ipsi student, non audiunt. Vnde sic mordicus sua peruersa dogmata defendunt, diuinas scripturas, & quas cōtra se, & quas pro se facere existimant, deprauantes, vt sit iam facilius aut saxa moliri, aut duritiem ferri in mollitiem plūbi verti: turrim etiā à proprio suo loco diuelli, quā eos à suis erroribus reuocari. Nam qui solam scripturam iudicem petit, quā ipse, vt vult omnino exponit, neminem, præter se vnum, in expositione illius audiens, haud dubium, difficilimè, ne dicam impossibile, à falsa sua sententiā emendari valet. Studuit præ cæteris hanc nocentissimam hæresim persuadere simplicibus impiissimus Lutherus: hinc inde quas potuit sophisticas rationes in suorum articulorū procemio adducens. Placuit sua argumenta saltem principalia huc afferre: vt ex errore manifesto, quem ipsa præ se ferunt, exq; catholicis nostris responsionibus appositis illucescat magis, quā tum malitiosè magis quā doctè solo spiritu superbiam ductus, & positionem sustinuit, & argumentationes ad eandem formauit.

Luthe.

Prima argumentatio ex illo dicto sumitur, quo dicitur. Non sunt scripturæ sacræ proprio spiritu interpretandæ, infert enim ex hoc. Neminem audiendum fore in expositione scripturæ sanctæ, nisi ipsammet. Alias, inquit, si per verba aut dicta hominum inter-

pretatur, & non per seipsam, iam spiritu hominis interpretatur, & non spiritu suo, quo scripta fuit. Qui nusquam præsentius & viuacius quā in ipsiis sacris suis, quas scripsit, literis, inueniri potest.

Catho. CAP. V.

PRIMA responsio. Dicimus quidē, & optimè dicimus. Non sunt scripturæ sacræ proprio spiritu interpretandæ, hoc est. Nō spiritu hominis legētis, sed spiritu Dei per scripturas loquentis. Petrus apostolorum omnium princeps & caput hoc innuit, dicēs. Hoc primum intelligentes q; omnis prophetia scripturarum propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei homines. Paulus ad idem quasi subsumens. Quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei: ista autem simul sumpta hanc nostram veritatem, imò Apostolicam, & diuinam probant. Augustinus ad idem lib. 12. confessionum ait. Omnes quidem qui legimus (diuinas scripturas scilicet, de quibus sermo erat) nitimur hoc indagare, atq; comprehendere, quod voluit ille, quem legimus. Idem pro eodem in de doctrina Christiana, inquit, Quando autem ex eisdem scripturæ verbis, non vnum aliquid, sed duo vel plura sentiuntur, etiam si lateat, quid senserit ille, qui scripserit, nihil periculi est, si quodlibet eorum congruere veritati ex alijs locis sanctarum scripturarum doceri potest. Sequitur ad propositum, id tamen eo conante, qui diuina scrutatur eloquia, vt ad voluntatē perueniatur authoris, per quem scripturam illam sanctus operatus est spiritus. Martyr Christi gloriosus, Clemens ille, Petri

2. Pet. 1.

1. Corinth. 2.

Tom. 1. cap. 19.

Lib. 1. cap. 27.

lib. 10. recognit.

discipulus, & in Apostolica cathedra optimus successor ad idem dicit. Hoc quippe diligenter obseruandum fore, vt lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij cuiusq; intelligetiam accipiatur, vel doceatur. Naturalis ratio etiam ad idem est. Non enim sufficit infimus spiritus hominis attingere quæ dictauit, altissimus spiritus Dei, nisi infimus ab altissimo iuuetur, illuminetur, doceaturq; Dauid dixit. In lumine tuo videbimus lumen: non utiq; in lumine humano; Salomō etiam. Da mihi domine sedium tuarum assiltricē sapientiam, vt tecum sit, & tecum laboret. Cæterum quanto magis hæc vera sunt, tanto absq; dubio magis nos decet pro diuinis scripturis intelligendis sanctos patres viros optimè doctos consulere, patres Ecclesiarum, pastoresq; ac rectores animarū: scriptura Diuina, tum dictis, tum exemplis hoc docuit faciendū: dicit enim in persona Dei. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & tremementem sermones meos? Iter ū dicit. Disciplina pacis effugiet fictū. At si dei spiritus, quo scriptura interpretanda est, fictum fugit, & super humilem requiescit sanctificans & docens, optimè patres adimus, quos nouimus humiles, & mundos corde, sanctos, & doctos: hos enim Dei spiritum, quem habebant, illuminasse nō dubitamus. Nec enim ille in illis ociosus erat, nec illi aliter, quàm ab illo acceperunt, nobis suis posteris tradiderūt. Multa alia pro sexto articulo referuantur, in quo de conformis sententiæ patrum authoritate erit sermo. Sic ergo, quia diuina scriptura non proprio spiritu hominis legentis, sed Dei per eam loquentis interpretanda est, cōmentaria patrum legimus, quatenus sic in

* Et nisi sic esset nequaquā Dauid diceret Da mihi intellectum: vt discam mandata tua. Quis enim sic peccat, quod ex suo, aut in suo habet? Et quid? Manifestum est veram intelligentiam scripturarum esse dei donum: cum ex Paulo. 1. Corinth. 12. sū ex multis aliis.

* Ibi enim per totum ostenditur factis / sanctis operibus tres audiendos / credendosq; fore.

ipsis sanctissimis, doctissimisq; facilius dei spiritū inueniamus, quo verè suas scripturas intelligamus. Rogo, quis sapiens quicquam alicubi fidentius, quàm vbi scit illud esse, quærit? Nemo utiq; sic scriptura dicente, Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & tremementem sermones meos? fidentius illū in patribus, quàm in nobis quærimus. Illos enim sanctos nouimus, de nobis autem nescimus, vtrū odio, vel amore digni simus. Augustinū sequimur, qui quotiēs potuit, patrū cōmentaria legit; bonos etiam, & doctos viros, signanter Hieronymū pro scriptura intelligenda consuluit. Cōsulimus ergo patres, non quatenus homines, sed quatenus sanctos a deo illuminatos, & multis miraculis approbatos: hoc autem, nō est homines, sed Deū cōsulere in hominibus illis loquentē.

CAP. VI.

Addis. Dei spiritum nusquam præsentius & viuacius, quàm in ipsis sacris suis, quas scripsit, literis inueniri posse. Respondemus, Præsentius nusquam, viuacius autem alicubi Dei spiritus reperitur, quàm in sacris literis. Non præsentius; quia vbiq; est, & in omnibus, quæ sunt, æqualiter præsens. Æqualiter enim omnibus adest, etiam cognoscens, & actu prospiciens omnia, distinctissime intuitiueq; immensus, omnia occupans; & sapientissimus, omnia videns. Magister sententiarum, ac tota Schola simul optimè dicunt: Deus vbiq; est per essentiam, præsentiam, & potentiam. Nos etiam iuxta naturas rerum optimè dicimus: Non præsentius in vno loco, quàm in alio: licet non semel modo quodam sit in vno, quod non est in alio. Pertinet enim hoc ad alios modos essendi eius, non ad esse

* Spiritus sanctus nusquam præsentius est, quàm in suis scripturis alicubi tamen est viuacius.

* Deus per prophetam dicit. Cælum & terram ego impleo.

* Spiritus viuus eius est in sacramentis nouæ legis quam in scripturis / ob id quod sacramenta ista ex opere operato gratiam præstant sumenti / et scriptura non facit legenti.

Dist. 2.

* Non est hic disputatio de præsentialitate / aut viuacitate spiritus / sed claritate sermonum eius.

per præsentiam. Est in anima iusti, non in anima criminosi hominis per gratiam, sed in omnibus æqualiter per præsentiam. Viuacius autem Dei spiritus alicubi, quam in suis scripturis est: scilicet in suis, quæ nouæ legis instituit, sacramentis. In quibus secrete vitam & salutem animarum modo quodam efficaciiori, nobiliori; operatur. Saluator dixit. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis: eccæ præsentia spiritus sancti in sacramento pœnitentiæ. Nunc rogo. Quomodo non viuacius est, ubi magis vitam operatur? Absit. Est quidẽ spiritus sanctus vbique æque viuaciter quoad se, quia vbique æqualiter viuit in se. Verum in diuinis sacramentis viuacius à nobis cognoscitur, reperitur; Patres in. . . Sent. optime dicunt. Sacramentum est, in quo sub tegumento rerum sensibilium diuina virtus secrete operatur salutem. Magister Sent. etiam optime posuit. Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma, vt eius imaginem gerat, & causa existat. Sed quid? Demus hæc omnia vera esse: concedamus; Dei spiritum nusquam præsentius & viuacius, quam in suis scripturis fore. Quid ad propositum? Nihil profecto. Disputamus enim o Luthere, non de præsentialitate, nec de viuacitate spiritus, sed tantum de claritate eius. Si ergo monstrare volebas, diuinas scripturas non per commentaria patrum, sed per se solas interpretandas esse: non spiritum dei nusquam, quam in suis scripturis viuacius aut præsentius: sed eum nullibi quam in ipsis clarius reperiri, assumere debebas. Hoc enim solum est, quod ad propositum facit. Quia non quærimus in commentariis patrum præsentialitatem, aut viuacitatem, sed

claritatem spiritus. Hanc enim, si spiritus nullibi maiorem habet quoad nos, frustra scripta hominum legimus. Verum quia ipse in suis scripturis sæpe obscure loquitur, optime in scripturis patrum veram & propriam eius intelligentiam quærimus. Non est absolum sic dicere, quia sic diuus Petrus docuit. Dixit enim. Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant. Vides Petrum asseruisse, Dei spiritum in epistolis Pauli nonnulla subobscure fuisse locutum, ac ob id, & si nusquam præsentius, nec viuacius quam in illis, alibi tamen clarius reperiri. Quid manifestius? Clamamus omnes. Non viuacitatem, nec præsentialitatem, sed claritatem spiritus quoad nos in diuinis scripturis quærimus: ideo sanctorum patrum commentaria legimus: vt vel sic per illos illa miremur, qualiter discipuli in Emauseuntes per Christum, & Eunuchus per Philippum, Paulus etiam primo per Ananiam illuminati sunt: licet ipse Apostolus non ab homine, nec per hominem, sed à deo postea Euangelium acceperit.

Luthe.

Secunda argumentatio ex eo est, quod periculum sit, Diuinas scripturas proprio spiritu interpretari, quasi ob id illis solis fuerit insudandum, vt vsus studij assidui nobis certam scripturarum cognitionem præstaret. Dicit enim, Danda ergo fuit opera, non vt sepositis sacris literis solū humanis patrū scriptis

B iiii

* Spiritus in suis scripturis sæpe obscure loquitur Petro teste.

1. Pet. 5.

Luce. 24.
Act. 9.
Galat. 3.

intenderemus, imo e contra. Primum sepositis omnium hominum scriptis, tanto magis & pertinacius insudandum erat solis sacris, quo presentius periculum est, ne quis proprio spiritu eas intelligat: Vt usus assidui studij victo periculo eiusmodi tandem certum nobis faceret spiritum scripturae; qui nisi in scriptura prorsus non inuenitur. Hic enim posuit latibulum suum: & in caelis, id est Apostolis, tabernaculum suum. Et Psal. 1. Vir beatus in hoc laudatur, quod die ac nocte, non in alijs libris, sed in lege domini meditatur.

Catho. CAP. VII.

Secunda responsio: Periculum quidem non paruum est, in diuinarum scripturarum interpretatione errare, proprio spiritu eas interpretando. Fiet enim, vt semper addiscat homo, nunquam autem ad veritatem perueniat. Apostolus hoc docuit, qui dixit: Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quae dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, vt sciamus quae a deo donata sunt nobis: quae & loquimur, non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur: Sicut scriptum est: Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Dauid etiam, nisi ita esset, non clamasset: Da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Iterum: Da mihi intellectum, vt sciam testimonia tua. Verum non pro-

1. Ad corinth. 2.

* Error etiam quo in scripturis erratur grauissimus est: quia cum ipsa sit principiu & regula deficere in illa est errare in regula. Hoc autem quid peius!

pterea a patrum commentarijs est abstinendum, imo quantum periculum illud maius est certiusque, tanto plus patribus adhaerendum fuit. Hoc saluator docuit, illis in Apostolis dicens. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Paulus etiam qui summopere praecipiebat, mandata seniorum custodiri. Insuper & naturalis ratio ad idem vrget: aut enim per usum assidui studij, quasi naturali via, aut per illuminationem superiorem, auxiliuq; speciale Dei, quasi particulari dono, aut his duobus simul vera scripturarum intelligentia comparatur. Non primum: sed secundum aut tertium: quia scriptura clamat, In maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Apostolus etiam docet, Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu. Vides Apostolum tum sapientiam, tum scientiam in spiritum referre, tanquam in eum cuius sunt dona in quocunq; sint. At rogo, quae maior scientia est, fuit vnquam, vel erit aliquando, quam diuinarum scripturarum vera cognitio? Nulla penitus. Nec minus Paulus scientiam in spiritum refert, quam fidem, gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, discretionem spirituum, genera linguarum, interpretationemq; sermonum. Lege textum, vide ocularem, si non sic se habeant ista. Habent enim: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio ser-

Luc. 10

Ag. 17

Sap. 8

1 Cor. 12
* Nequaquam vera scripturarum intelligentia per assiduum studiu / quasi per via naturalem acquiritur / sed per dei donum.

monum. Sequitur, Hæc autem omnia operatur vobis
atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Cla-
mo hic: Si hæc omnia operatur spiritus prout vult, vt
Paulus testatur: iam nullum horum homo vsu stu-
dij sui, quasi naturali via acquirere valet. Qui enim
omnia in spiritum Dei retulit, nihil illorum omnium
spiritui hominis reliquit, quod posset ipse suo mar-
te cōparare. Nullus vnquam dixit, sed nec dicere po-
tuit, hominem per se, suaque, quasi naturali via, alia
illorum omnium, quæ Paulus numerat, gratiam fan-
nitatum, operationem virtutum, prophetiam, discre-
tionem spirituum &c. suis studijs, aut arte obtinere;
quia Paulus dixerat illa spiritum operari: similiter
ergo, nec illud de sapientia, aut scientia dicendum
est, quum Paulus ipse hæc, sicut illa omnia æquali-
ter in spiritum referat. Nunc, rogo, si non ex natu-
rali studio, etiam assiduissimo, sed ex Dei dono sci-
entia, maxime scripturarum habetur, vt Paulus do-
cet. Quis non videt propter fugiendum periculum
errandi in illis, ad patres confugiendum, quos iuste
credimus illud Dei donum habuisse, pastores, ac do-
ctores animarum: miraculis quàm plurimis à deo il-
lustratos, approbatosque? Aut, quæso, dic nobis Lu-
there, Si vsu humani studij etiam assiduissimi ve-
ra scientia scripturarum adipiscitur, vt ais. Qui
sunt illi quos Paulus notat, dicens. Semper addiscen-
tes, nunquam autem ad veritatem peruenientes? An
semper addiscere, non est assiduum studium habe-
re? Absit. Quomodo ergo semper addiscetes ad
veritatem non perueniunt, nisi quia non vsu studij,

¶ Quum Paulus
omn. illa dei spi-
ritui referat /
nihil illorum spiri-
tui hominis relin-
quit.

¶ Iuste ad patres
currimus profen-
pturarū intelligē-
tia / quos habuisse
credimus dei do-
nam quo scriptu-
ra intelligitur.

¶ Paulus dicit
quodā esse addis-
centes / & nōquā

vt tu false asseris, sed Dei dono, vt Paulus docet, di-
uina scriptura intelligitur? Aut vbi est illud Pauli.
Si Euangelium est opertum, ijs qui pereunt est o-
pertum. Quomodo non prodest illis vsus studij sui,
nisi quia non illo, sed Dei dono Euangelium intelli-
gitur? Studuerunt quidem, Arrius, Sabellius, Ma-
nes, Appelles, Nestorius, Pelagius, Donatus, mul-
tique alij de scientia scripturarum garrientes, seque
super omnes alios iactantes: studuerunt, sed nec suo
studio intellexerunt, ideo perierunt. Quare hoc?
quia Dei donum, quo scriptura intelligenda est, non
habuerunt superbi. Aut rogo, Quid voluit Paulus
in illo verbo, Si Euangelium est opertum, ijs qui pe-
reunt est opertum? An non voluit quod tantum ijs
qui pereunt, Euangelium est opertum? Ita. Ergo ex
ista regula, sanctis patribus non fuit opertum: ergo
illud intellexerunt. Vtique. Quomodo igitur qui
ignoramus, an odio, vel amore digni simus, non
ad illos patres confugiemus? Absit. Confugiemus
quidem, interrogabimurque. An forte dices. Patres
aliter intellexisse, aliter autem per sua commentaria
nobis suis posteris tradidisse. O nefanda blasphe-
mia in Deum, & sanctos eius.

ad veritatem per-
uenientes / iudica-
uit non haberi
scripturarum sci-
entia per assiduum
studium quasi na-
turaliter.

¶ Exemplarum
qui ceciderunt.

¶ Patres sicut dei
dono scripturam
intellexerunt: ita
suis scriptis eam
nobis exposue-
runt.

CAP. VIII.

Optime dicimus: siue diuinarū scripturarū vera cogni-
tio ex dei optimi dono, vt Paulus vere docet: siue ex vsu

¶ Quæcunq; via
scriptura intelli-
gatur / aut scilicet
studio natu-
rali / aut dono
supernaturali se
per patres sunt
confutendi : quia
vtrunq; habue-
runt.

studij assidui, vt tu false contra Paulum afferis, habeatur, manet semper alta mēte repostum, fore nobis patres consulendos, imitandosq; in eam maxime quam conformem sententiam protulerint. Ij enim & dei donum, vt statim monstrauimus, & assiduissimum studium habuerunt. Augustinus, Ambrosius, Gregorius, Hieronymus, Athanasius, Cirillus, Hilarius, Cyprianus, Basilius, Chrysostomus, Irenæus; alijque innumeri. Rogo: Quid ad veram intelligentiam scripturarum necessarium, aut ij diuinitus non acceperunt, patres, pastores, rectoresq; Ecclesiarum, loco Dei positi, sancti, recti, humiles, & mundi corde, quos docuit vnctio, secundum spiritum ambulantes? aut humanitus non acquisierunt, ingenio pollentes, in studio æterni, in collatione scripturarum versatissimi, in quæstionibus mouendis, determinandisq; subtilissimi, sapientissimi, & verissimi? Nihil prorsus. Rogo, si omnes ij patres, aut eorum maior pars nobiscum nunc viuerent, & ad concilium aliquod vniuersale conuenirent, nonne quod ipsi conformiter diffinirent approbandum, aut reprobandum, optimo iure approbaret, aut reprobareret totus orbis? Vtiq; vera dico, quod ipsi præsentibus dicerent verbis: illud idem absq; dubio absentes dicunt scripturis. Quia si dixeris eos aliter sibi sensisse, & aliter nobis suis posteris per scripta tradidisse: Dico sicut ante. O inaudita blasphemia in Deum, & sanctoseius. Cæterum nec scripturæ, quas adducis pro te faciunt quicquam. Probant enim quod primo & principaliter, sed non probant quod solum diuinis scripturis studendum sit. Tum quia nonnulla ipsæ continent intellectu difficilia,

vt notat diuus Petrus: tum quia multa ab Apostolis ad nos nõ scripto, sed verbo tenus venerunt, vt posuit Paulus, & expressit Dionisius eius discipulus: tum quia nulatenus à lege recedit, qui vt melius legis mentem capiat, commentaria patrum legit: nec enim à lege distrahunt, quæ circa legem versantur. Sensus cõmunis omnium testis est: illum appello iudicem.

2. Pet. 1.
2. Thes. 2. &
1 Corinth. 11.

Luthe.

Tertia argumentatio ex eo sumitur, qd consortium sermonis Dei glorificationē faciei hominis parit: ob quod arguit tantundem facere circa intellectum diuinarum scripturarum assidua meditatio, lectioq; dicēs. Hinc enim (id est ex assiduo scripturæ studio) hausto spiritu, iudicium suum quisq; formabit: non modò super omnia gentium, sed & sanctorum patrum scripta. Scriptum est enim, qd Mosi facies glorificata fuit e consortio sermonis domini: non vtiq; e consortio sermonis hominum etiã sanctissimorū, qui tum erant.

Catho. CAP. IX.

Tertia responsio. Multos nouimus ex assiduo scripturarū studio, quasi glorificatos facie, lumen, quo eas intelligerent, accepisse: velut Bernardus, qui sese inter fagos didicisse fatetur ingenuè. Quales autem ij fuerint, ipsa rei experientia docet. Humiles scilicet, & tremētes sermones domini: super quos tantum requiescit spiritus Dei. Mundi corde; Deum in scripturis videntes altius, quem sunt in patria visuri clarius. Deus ex scriptura sua clamat. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & tremētem sermones meos: quo verbo solos hostales docet in scripturis profecturos. Quod & alibi expressit. Disciplina pacis ef-

* Quales fuerint qui solos scripturas meditando / earum intelligentiã habuerunt.

Esaiæ: 66.

Ad gal. 4

regendā statuit, in perpetuum duraturā: cui nunc multa nequaquam licent, quæ olim patribus absq; dubio licebant. Apostolus ad idem ait, Dico autē vobis, quāto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, quum sit dominus omnium: sed sub tutoribus & actoribus est, vsq; ad præfinitū tempus à patre. Ita & nos quum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes. At vbi venit plenitudo tēporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorū reciperemus. Infra ad idem. Nunc autem quū cognoueritis Deum, imò cogniti sitis à deo, quomodo cōuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tēpora, & annos. Timeo vos, ne fortē sine causa laborauerim in vobis. Idē pro eodem. State, & nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit. Cæterum age Luthere, particularius videamus quàm malè hīc arguas per similitudinem à patribus illius temporis ad nos deducendo, quatenus si illis licuit, solis literis sacris studere, hoc idē & nobis liceat. Non est similitudo, sed dissimilitudo maxima inter nos & illos, tum ex parte personarū, tum ex parte temporū. Personæ namq; illorū, quales erant? Pauperes spiritu, mundi corde, Deū super omnia diligentes, proximū super omnia sua tēporalia commoda amātes, tantum quæ Christi sunt, quærentes. Nos autem, proh dolor, quales sumus? Quæ non pudet nostra referre delicta? Quid ergo? Vtiq; illis tantis Dei spiritum habentibus multa licuerunt mūdis & rectis corde; nobis nunc im-

* Differentia personarum & locorum inuoluitur argumentum.

mūdis illicita. Tēpora etiā illa nō parū patribus suffragantur, quæ quū eissēt prima proficiētis ecclesiæ, deerāt alijs, quos imitarētur patres. Tūc rogo, Quid facerent illi primī, quibus nō cōmentaria hominū, sed solā scripta dei extabāt legēda? An forte ideo omittēda, quia solā? Absit. Quid ergo? Absq; dubio necessitas legendi excusabat periculum errādi: quum non nisi soli scripturarum profūdum vllatenus possēt aggredi. Nos vero, qui in labores eorū itroimus, quibus ipsi optimi duces sunt, excusari tali aliqua necessitate non valemus.

Cap. XI.

Tu ergo, qui omnia voluis, & bonos malis, & tempora temporibus misces. Audi quid dicamus, & quære quid respondeas. Olim in lege prohibitum erat, sacrificium fieri extra atrium tabernaculi. Hoc non obflante, Dauid sacrificium obtulit in area * areuna Iebusei. Helias etiam populum induxit, vt sacrificium fieret in mōte carmelo. Gedeō quoq; edificauit altare sub queru, & obtulit sacrificium. Quæ omnia nequaquam mala iudicātur, eo tantū, quia viri illi aut populo noti erāt aut post à populo cogniti sunt boni & iusti. Dauid etiā quū esurisset ipse, & qui cum illo erant, intrauit ī domū dei, & panes propositionis sumpsit, & manducauit, & dedit his, qui cum ipso erant; quos non licet manducare, nisi tantū sacerdotibus; qui nullatenus peccauit, comedens necessitate cōpulsus. Vides hic omnes hos, aut sanctitate personarum, aut necessitate temporum à periculo peccādi, imò a peccato excusari. Quid ergo? Vtiq; non licet omnes personas omnibus personis, & tempora temporibus æquare, vt tu facis; quin magis clamādum est, Iusto non est lex imposita. Iterum. Omnia

Leuit. 17.
Deut. 12.

2. Reg. 17.
3. Reg. 12.
Ornam.
Iudicum. 6.

1. Reg. 14.

Math 12.
Luc. 6.
Sæpe necessitas
aut iustitias affectus
à peccato excusant.

munda mundis. Iterum. Necessitas non habet legem. Licuit igitur patribus sanctis tum propter sanctitatē, tum propter necessitatem, vel solis sacris literis studere: quod nobis nec sanctis, nec necessitatis non licet. Quid clarius? Primos ædificatores tabernaculi Beseleel & socios eius illuminavit deus optimus in omni opere ad excogitandum quicquid fabricari potest ex auro, & argēto, & ære, marmore, & gēmis, & diuersitate lignorū. Simile autē factū non legitimus in ædificatione templi per Salomonem, nec in reædificatione eius per Zorobabelem. Rogo cur hoc? Non nisi quia illi primi alios imitari nequibant, alij autem sic, qui alijs temporibus successerunt. Sic ergo oportuit primos patres, post Apostolos, a deo optimo in cognitione diuinarū scripturarum illuminari, quatenus valerent spirituale tabernaculum ad incrementum deducere pro Christo legationē fungentes. Video quasi primos ædificatores Apostolos præcessisse primitias spiritus habētes: quos imitarētur patres ne reuelatione indigerent. Sed hanc nubeculam Petrus resoluit, dū in diuinis scripturis nō nulla intellectu difficilia cōtineri dixit: quæ indocti & instabiles deprauāt. At quid prodest aliquid esse scriptum, nisi fuerit intellectū? Inspirauit deus suos scriptores vt scriberent; illuminauit autē patres, vt illorū scripta intelligerent: vtq; ipsa interpretata per sua cōmentaria, nobis suis posteris tradidissent. Paulum appello iudicē inter alia hæc pro sanctis interpretibus differētē. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia primū Apostolos, secūdo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum. Opitulationes, gubernationes, genera linguarū, interpretationes ser-

Exod. 31.

Maiores necessitatibus subuenit deus.

2. Pet. 3. Apostoli & euangelistæ fuerunt: facti euangelistæ scriptores: sancti patres illius interpretes.

1. Corint. 12.

monū. Rogo qui sunt, quos deus optimus præter Apostolos in ecclesia sua posuit doctores, aut interpretatores sermonum, si nō isti Augustinus, Ambrosius, Hieronimus, Gregorius, Athanasius, Basilus, Cyrillus, Chrysostomus, Cyprianusq; & alij similes?

Luthe.

Quinta Argumentatio ex pugna sanctorum patrū inter sese per scripturam quasi per notius, firmiter, clariusq; finienda accipitur. Arguit enim. Aut dic si potes, quo iudice finitur quæstio, si patrum dicta sibi pugnauerint? Oportet enim scriptura iudice, his sententiam ferre, quod fieri non potest, nisi scripturæ dederimus principē locū omnibusquæ tribuuntur patribus; hoc est vt sit ipsa per sese certissima, facilima, aptissima sui ipsius interpres, omnium omnia probās, iudicans & illuminans; sicut scriptū est psal. 118. Declaratio seu vt Hebræus proprie habet, apertum seu ostium verborum tuorum illuminat; & intellectū dat paruulis. Hic clare spiritus tribuit illuminationem, & intellectum dari docet per sola verba dei tanquam per ostium & apertum, seu principium (quod dicunt) primum, a quo incipere oporteat, ingressurum ad lucem & intellectum.

Quinta Responso. Si patrum dicta inter sese pugnauerint circa ea quæ religionis sunt, poterit quæstio multiplici iudice irrefragabiliter terminari: tum per scripturam, tum per ecclesiam in vniuersali concilio, tum per communiorem, seu sanioerem eorundem partem. Primas duas vias docuerunt Apostoli, qui aliquādo per scripturas, aliquando per concilium sua decreta

A. B. R.
 *Apostoli & a-
 lli sancti patres/
 dubia suis tempo-
 ribus orta aliqua
 do per scripturas
 aliquando autem
 per concilia deter-
 minarunt.

Glo. c. fin. d. pen.
 Dist. u. text. i. d. a
 glo. in. c. v. nico. d.
 postul. pref. lib. 6.
 text. in leg. 2. ff. d.
 iur. & fac. ign.
 Barin. l. de eo. C.
 de pen. iud. qui
 ma. iud. & i. pre-
 cibus. C. d. impu.
 Gemini. c. i. 3. s. d.
 trin. lib. 6. & loã.
 Andr. cor. de con-
 stitu.

Scriptura est ve-
 rissima / certissi-
 ma / & notissima
 in se: nobis autē
 est verissima / ac
 certissima sed nō
 manifesta: quia ē
 nobis verissi. &
 certissima per sē-
 dem.

Math. 9.

probarunt. Per scripturas sæpe: per conciliū autē in act.
 Apostolorū. Augustin⁹ etiā abas illas accepit obseruā-
 das: cōtra Pelagiū & Pelagiāos scripturas, cōtra Dona-
 tū vero & Donatistas vniuersale cōciliū appellando.
 Tertiā viā quoad naturalia, moraliaq; sensus cōmunis
 oīum, ac rerū natura docēt, quādoquidē maiorē seu fa-
 niozem partem vincere minorē volunt. Quod & om-
 nis mundi natio, quasi naturali ratione victa, hactenus
 obseruauit: obseruatq; hodie Chriani, Iudei, Gentiles
 & Sarraceni. Mitramus alios: ad nos, factosq; patres no-
 stros veniamus, qui omnes quasi per vnū hanc eandē
 sententiam volunt. Sic etiā & iura tradūt. Ecce q̄ plu-
 ra sunt quæ patrum inter se pugnātium quæstiones fi-
 niāt. Diuina scriptura, dei ecclesia: seu eorū dā doctōrū
 maior pars, aut nota & inuictissima ratio. Quid clarius?
 Optime notarunt quidam, maiorem partem nonnun-
 quam a minori vici posse: si quando manifesta ratio mi-
 norem iuuaret: sed non curo: dicta sufficiant.

CAP. XIII.

Habet diuina scriptura in probandis rebus patrum.
 principē locū, non quia facilior nobis, aut apertior, sed
 quia verior & certior. Est enim illa in se sicut verissima
 ac certissima: Ita facilima, & aptissima: nobis autē nō fa-
 cilima nec aptissima: sed bene verissima, & certissima.
 In se enī verissima, certissima, facilima, aptissimaq; est
 quia a deo reuelata: & de altissimis rebus diuinis, aut in-
 finitis creatis, sed prout sub diuina volūate cadunt, tra-
 dita: quomodo nō est dubium, certum magis esse, An-
 tichristū fore, q̄ solem oriturum cras, quū tamē illud
 contingens, hoc autē necessarium secundum naturam
 fuerit. Ad hoc saluator dixit, Cœlū & terra transibūt

verba autē mea non transibunt. Nobis etiā verissima
 ac firmissima est: qui fide illuminati certius firmitusq;
 diuinis scripturis, quā illis etiā, quas sentimus, inhæ-
 remus rebus. Petrus ad hoc ait. Habemus firmiorē p-
 pheticum sermonem, cui bene facitis attendētes, tan-
 quā lucernæ lucētī in caliginoso loco. Firmiorē inquit.
 Hoc est super omnē certitudinem sensus, de quo utiq;
 loquebatur, dicēs. Et hanc vocem nos audiuius & c.
 Non est autem nobis facilima, quia nonnulla intelle-
 ctu difficilia cōtinet. Petro teste. Quod vero intelle-
 ctu difficile est, non utiq; nobis facilimū est: foret enī
 intellectu facile, si nobis facilimū esset. Illud autem Pe-
 trus negat. Sed nec nobis apertissima est, nota aut ma-
 nifesta. Monstratur: quia de rebus altissimis, & à sensi-
 bus remotis est. Paulus hoc docuit dicens. Fides est spe-
 randarū rerū substantia, argumentū non apparentiū.
 At scriptura fide creditur, quæ de nō visis est. Quod
 si dixeris: Quomodo potest scriptura nobis Christia-
 nis non notissima, sed firmissima esse. Respondemus.
 Firmissima est, quia non autoritate humana allata
 est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante.
 Nō autem est notissima, quia de rebus altissimis, & à
 sensibus remotissimis est: ad quæ intellectus n̄r se hēt
 velut oculus noctuē ad lumen solis. Hic rerum naturā
 appello iudicem, quæ omniū entium extra nos, nō nisi
 sensibilia nobis nota fecit. Rogo, quis vnquā extra se
 quicquam nisi sensibilia euidenter, seu clare nouit?
 Nemo. Petrus etiā hæc docuit. De firmitate enim
 scripturarum supra firmitatem sensuum dixit. Habe-
 mus firmiorem propheticum sermonem. De obscuri-
 tate autem earum inquit. In quibus sunt quædam in-

* Magis certum
 est cōringens in
 scriptura traditū

1. Pet. 1.

* Est diuina scri-
 ptura clara i mul-
 tis: de quibus in-
 fra.

Art. c. 10. n. 2. pet. 3.

* Diuina scriptura
 non est nobis
 manifesta quo ad
 sensum quem fa-
 ciat propter æq;
 uocationes / simi-
 litudines / meta-
 phoras / amphibo-
 logias / significa-
 tiones etiam pro-
 priorum termi-
 norum nō per le-
 notas / ac figurati-
 uos loquendi mo-
 dos. quo Petrus
 dixit in ea nō nul-
 la difficilia in-
 tellectu esse: nec quo
 ad veritates quas
 enunciat / propte-
 rea quod de res-
 bus altissimis / &
 à sensu remotissis-
 mis, tantumq; fi-
 de cognitū est: &
 quas non nisi ex
 parte / per specu-
 lā / & in ænigma-
 te: ob idq; subobs-
 cure nouimus.
 Alia autem clari-
 us in enunciatio-
 nibus dari neq;
 ut infra diximus
 cap. 19.

1. Pet. 1.

2. pet. 3.

Intellectu difficilia quæ indocti & instabiles deprauant. Multa infra de certitudine, claritate, & obscuritate scripturarum dicenda sunt, ideo modo fatiſ. Interim rogo cunctos lectores. Quis nō videt hanc enunciatio- nem, Deus est trinus in personis, & vnus in effētia, no- bis esse certissimam per fidem, & eandē nobis esse ob- curissimā cuius veritatem nec sensu nouimus, nec intel- lectu plene concipimus? Quid clarius? Clamo hic. O. Luthere male philosopharis, aduersus Petrum, aduer- sus naturam rerum, & aduersus sensum omnium: vati- bi.

CAP. XIII.

Quod autem ais solam scripturam omnium omnia probare, quasi ipsa sola sit, quæ omnium omnia iudicet, falsum est, impium & hæreticum. Paulus tibi aduersa- tur, qui pro ecclesia clamat, eam esse colūnā & firma- mentū veritatis. Quod enim colūna & firmamentum veritatis est, utiq; verum est, ac veritatis primū princi- piū: nisi enim vera, veritas, aut verax esset, colūna ve- ritatis non esset, cum non nisi vero sustentetur verum natura rerum teste, quæ falsum nihil probare vult. Ite- rum nisi in veritatis primum principium esset, firmamē- tū veritatis quomodo foret? Quæso, vide quid sit in vniuersum, aliquid alicuius columnam & firmamentū esse, videbis statim ecclesiam, quia colūna & firmamē- tum veritatis est, ideo primum principium veritatis optime iure dici. Sic autem iam ecclesia ipsa etiam nu- da assertione probabit sua, nec scriptura comprobate indigebit. Rogo, Si sola scriptura omnia omnium pro- baret, etiā ecclesie, interpretationes locorum diffici-

*Eadem propos-
itio nobis fidelis-
simus est certissima
& obscurissima:
iterum manifesta
quoad sensū quē
facit: obscura quo-
ad veritatē, quā
enunciat.

i. Tim. 3.
*Paulus ecclesiam
nequaquam colūnā
& firmamentū ve-
ritatis appellasset
nisi ipsa ecclesia
sua assertione etiam
sine alio com-
probasset.

lium, consuetudinesq; generalissimæ & antiquæ, vbi-
essent: quæ Paulus solo verbo docuit & velut à se scrip-
ta obseruari præcepit, dicens, Ita q; fratres stete, & te-
nete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, si-
ue per epistolā nostrā. Aut quomodo contentiones cir-
ca scripturarum difficilia intellectu cessassent? quas tā-
topere fugere, ac sub vna regula sētire, diffinireq; præ-
cipimur à Paulo. Audacter, sed vere dico. Nec huius-
modi consuetudines haberemus, nullibi scriptas sed so-
lo verbo traditas, nec idē sciremus: quia verē natura
clamat, tot sensus, quot capita. Aut quis non videt, q̄ si
sola scriptura in ecclesia omnium rerū daretur iudex,
neceſse erat, omnia quæ apostoli solo verbo tradiderūt
ab ecclesia deperire.

CAP. XV.

Porro hæc scriptura diuina, quā adducis, nihil pro,
imo contra te facit plurimum. At enim. Declaratio ser-
monum tuorum illuminat, & intellectum dat parui-
lis. O pulchrum verbum. Non dixit Dauid. Lectio ser-
monum tuorum illuminat, sed inquit. Declaratio ser-
monum tuorum illuminat. Lutherus dicit. Lectio ser-
monum tuorum illuminat, quia per vsum assidui stu-
dij veram scripturarum cognitionem haberi docet:
quas per sese etiam apertissimas & manifestissi-
mas, sui q; interpretes dicit. Dauid dixit. Declaratio
sermonum tuorum illuminat. Lutherus dicit: lectio
sermonum tuorum illuminat. Aliud ille dixit, aliud iste
asserit: quia in vniuersum, aliud est legere, aliud
declarare scripturas: aliud ipsarum lectio, aliud de-
claratio. Legunt enim multi, sed intelligunt pauci.

2. Theſ. 2.
*Si sola scriptura
in ecclesia dei pe-
baret, non dubiū
quin multa sacra-
perirent.

i. Corint. 1.
Phila. 2. & 3.

*Optime notan-
tur verba Dauid
quæ bene intelle-
ta pugnāt aduer-
sus Lutherum.

Quid clari⁹? Rursus Dauid dicit: Et intellectū dat paruulis: vt sensus huius versiculi sit, quod alibi dixit. Lex domini immaculata conuertēs animas testimoniū dñi fidele sapientiā præstans paruulis. Sed rogo, qui sunt illi paruuli, quibus sapientia præstatur, intellectusq; datur, nisi illis, de quibus dñs dixit, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnū cœlorum? Iterum, Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc, a sapiētibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paulus quoq;. Malitia paruuli estote. At isto modo verissimè aliter docuit Dauid, aliter asserit Lutherus. Dauid dixit intelligētiā scripturarū dari sanctis, paruulis scilicet secundū sæculum. Lutherus dicit illam dari assidue legētibus etiā prophanis: sic autē Dauid, nihil Luthero, imo nobis plurimū suffragatur, qui eos sanctos patres legimus, quo eos sanctos nouimus: ac iuxta hanc Dauid doctrinā in lege domini illuminatos credimus. Hilarius circa hæc eadem verba, ad hanc nostram sententiam ait. Et is quoq; sermo forte videtur à naturæ nostræ consuetudine esse diuersus. Cum enim intelligendum sit, & sic lumine intelligentiæ vtendum, quia noctem ignorantia intelligentiæ adeptæ lumen expellat: propheta tamen dicit declarationem verborum Dei prius illuminare, & post illuminationem intelligētiā præstare. Sed quæ sint dei verba, ante discendū est, & tunc illuminationis, & postea intelligentiæ ratio præstāda est: Verba Dei sunt quæcunque prophetæ locuti sunt. Cū enim Moses verbis suis populo Hebræo legis obseruātiā nunciauerit, tamen in libro eiusdem legis scriptū est, Et dixit dominus ad Moysen, Dic filiis Israel. Vt

Math. 23.
Luc. 10.

* 1h cōmentariis
super Psalms.

igitur est his legis lator verbis, quibus ei vt vteretur præceptum est. Ergo verba dei sunt, quæ per officiū licet humani oris audita sunt. Sed & magnus ille propheta ipso iudicio domini nostri Iesu Christi bene loquutus, cum dixisset. Audi cœlum, & auribus percipe terra: ait, quoniam dominus loquutus est. Et post alia quæ querelis maximis increpabantur, dixit. Os enim domini loquutum est hæc. Hæc ergo omnia Dei verba sunt, sed declaratio sermonum maxime necessaria est. Sunt enim sub velamine opinionis alterius prædicata: sunt secundum Apostolum allegorumenæ: sunt comparatiuis significationibus amphibola. Testis est dominus hæc eadem per Esaiam ita dicta esse. Iudæis infidelibus exprobrans, & dicens. Auditū audietis, & non intelligetis. Signata enim omnia sunt, & per solā spiritualē doctrinam resignāda. Hæc enim ad Danielem desideriorū virum dicta sunt. Vade Daniel, quia clausi sunt signatiq; sermones. Ait enim Esaias. Dabitur liber iste in manus hominis scientis literas: & dicitur ei. Lege hæc. Et respōdebit. Non possum legere, signatū est enim. Sed declaratio verborum mysticorū per euangelia præstatur, vbi legis abscondita & occulta prophetica domino in corpore manente pandūt: ex quibus prima fides dicitur. Ibi enim ea quæ a pphe-tis dicta sunt, per eum rebus & operibus explentur. Cum virgo parit, cum dominus verbum est: & verbū caro fit, & habitat in nobis. Cum muti loquuntur, cum surdi audiunt, cum claudi incedunt, cum leprosi mundantur, cum cæci vident, cum dæmoniāci curantur, cum mortuū resurgunt: declaratio hæc verborum dei nostræ hanc naturæ obscuritatem, fidei luce illumi-

* Diuina scriptura
vnde sic obscura.

nat. Nunc enim intelligimus resurrectionis gloriam, iudicij potestatem, æternitatis honorem. Intelligimus hæc paruuli, vel ad innocentiam renati, vel per ignorantiam imperiti. Hæc declaratio verborum Dei, & intelligentia paruulis præstita huius temporis & ætatis est, vt dominus in euāgelio demonstrat, dicens. Confiteor tibi domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & intelligentibus, & reuelasti ea paruulis. Hæc Hilarius. Diuus Hieronymus simili modo exposuit. Videat iudicetque qui voluerit.

CAP. XVI.

Et quid multa? potuit Dauid in hoc loco, legem domini notare: non prout contentiuam credibilem, sed prout præceptiuam operabilem, quemadmodum paulo ante dixerat. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Et alibi. Lex domini immaculata conuertens animas, testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. At quoad præcepta quæ nota sūt, manifestum est, Paulo teste, qui ait. Gentes quæ legem non habent, quæ legis sunt, faciunt. Quoad credibilia vero non ita, Petro testate in diuinis scripturis quedam intellectu difficilia esse. Hilarius circa illud. Lucerna pedibus meis verbum tuum &c. Ad idem ait. Scit se nisi in verbo Dei illuminatum has corporum tenebras, & hanc sæculi noctem ferre non posse. Scit ubique adesse lapides offensionum, laqueos funium, scrobes fouearum. Vt enim quis nocte egressus lucernam fert, & quo pedem inferat contuetur, atque ad singulos gressus natum se esse existimet, vt rursus postquam natus est nullus esset, lumine præeunte sollicitus est; ita

* Certè est de lege esse quoad moralia præcepta / notissimam. Rom. 2. & 9. 2. Pet. 1. Generaliter si accipias / certum est scripturam quibusdam esse obscuram / quibusdam non est notum / quem sensum faciat / licet per fidem sit notata eam verissimam esse. * Augustinus optime notauit nos scripturam credere omnino etiam in illis locis / quæ non intelligimus. cōtra Faust. lib. 11. c. 1.

vnusquisque nostrum manens in se verbum dei in omnes operum processus tanquam lucernam præterdit. Omnis etenim doctrina cœlestis dux nobis ad iter vitæ est: quæ lucernæ modo in hac nocte sæculi præferenda est, cum aliquid aut agimus, aut cogitamus, aut loquimur: vt ea in omnem progressum cuiuscunque operationis vtamur. Iubet dominus in euāgelio hanc præceptorum suorum lucernam non ociosam, nec inutilem oculis dicens. Nemo enim lucernam accendit, & ponit eam sub modio. Quæ enim lucernæ si modio tegatur utilitas est? Vsum suum tantum intra id quo operitur impendit. Iubet igitur eam in candelabro, id est in officij sui sede constitui. Itaque hanc doctrinam, atque hoc verbum dei intra nos receptum non ociosum, neque inutilem tanquam modio occultamus. Hæc Hilarius. Cæterum de obscuritate, & claritate diuinarum scripturarum infra constabit satis: quando de his habitus fuerit sermo. Concludamus ergo: & Luthero respondentem dicamus, quia diuina scriptura verissima ac certissima est, quotiens possumus per illam dicta patrum iudicamus. Est etiam obscura, quia de rebus à nobis non sensatis: ideo illam per commentaria patrum scrutamur, quos dei spiritum habuisse certo nouimus.

Luthe.

Sexta argumentatio ex principio verborum dei sic procedit iterum. Principium seu caput verborum tuorum veritas. Vides & hic veritatem tribui, non nisi capiti verborum dei. Hoc est, si verba dei primo loco dede-

Art. 2.

ris, & eis velut principio primo vsus fueris, pro omnium verborum iudicio.

Catho. CAP. XVII.

Sexta responsio. Principium in vniuersum illud dicitur, à quo aliud est. Sapientes omnes, quotquot ab initio fuere, nomen principij in hac vna significatione acceperunt, illi etiam qui maxime de naturis rerum, earumque proprijs nominibus disputarunt. Ab illis vsque ad nos, hæc eadem acceptio per varia tempora, variisque personas, & nationes, inuariata durauit semper, duratque hodie: sic autem Dauid sapiens, etiam sapientibus proprie loquens, dum dixit. Principium verborum tuorum veritas, solum docuit, verba dei à veritate oriri. Sic ergo optime proponimus cum totius mundi sapientibus. Principium est, à quo aliud est, subsumimus cum Dauid. Principium verborum Dei veritas, concludimus cum sancta Ecclesia. Ergo verba Dei à veritate sunt. Rogo, quis non videt ex hoc versiculo, nec aliud, nec aliter quicquam concludi posse? Aut quis non videt, quam bono animo hanc verissimam conclusionem ingenue confiteamur, clamantes. Verba Dei à veritate nascuntur: ac ob id verissima, firmissimaque sunt. Saluator ad hoc dixit. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, alibi. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Petrus etiam Dñe ad quæ ibimus, verba enim vitæ æternæ habes? Paulus insuper. Fidelis Deus per quem vocati estis. Aut quomodo possunt verba veritatis, quæ Deus est, nisi à veritate, & verissima esse? Nequaquam. Dixit ergo Dauid. Principium verborum tuorum veritas: sed non dixit. Principium, solum verborum Dei veritas. Illud docuit, quia

* Arist. Meta. Sic etiam & tota schola Theologorum nomen principium intelligit licet, per multa.

* Principium optime definitur.

* Verba dei à veritate nascuntur.

Math. 24.

Ioan. 6.

1. Corint. 1.

verba dei, utique à veritate sunt: hoc autem non posuit, quia sæpe etiam verba hominum à veritate, & vera extant. Saluator dixit. In ore duorum vel trium stat omne verbum. Nos etiam sapissime iuramus, nosmet vera dicere quod passim sine scrupulo facimus: Dupliciter hic errasti o Luthere. Primum quia locum non iuxta propriam acceptionem nominum accepisti: Deinde: quia quod Dauid sine exclusione docuit, tu cum exclusione extorsisti. Cæterum, quid hic oggānis, aut quid hæretice loqueris? dicis enim. Vides & hic, veritatem tribui, non nisi capiti verborum dei. Respondemus, nec talem attributionem nec talem exclusionem in verbis Dauid videmus. Non enim ponitur ibi veritas tanquam tributum, sed tanquam idem principio verborum dei: ut tantum valeat illa locutio, quantum ista. Veritas est principium verborum dei. Porro quasi exponas, illud principium verborum tuorum veritas, inquis. Vides et hic veritatem tribui, non nisi capiti verborum dei, hoc autem declarans, ais hoc est si verba dei primo loco dederis, & eis velut principio primo vsus fueris, pro omnium verborum iudicio. Rogo, quæ expositio hæc est, aut quæ interpretatio loci? Dauid loquitur de verbis dei prout vera & à veritate procedunt, tu autem loqueris de illis prout alias veritates probant. Quid quæso vnquam concludere potuisti, nisi quod vere absque cunctatione probent, quod probant, quia infallibiliter vera, et à veritate sunt? Nihil. At hoc nos damus, sed quod tu ex tuo capite addis, solam diuinam scripturam omnium omnia probare, nos negamus. Paulum hic iudicem appellamus, qui Dei ecclesiam columnam & firmamentum veritatis dixit: quo verbo illam irrefragabilem iudicem etiam pri-

* Verba hominum quoque aliquando sunt vera Math. 18. 2. Corint. 13.

* Dauid identice & sine exclusione loquitur. Lutherus scripturam adulterans attributione & exclusionem loquitur.

* Scriptura quidem optime probat, sed non sola illa, imo & ecclesia hoc habet & alia quæ in articulis ponuntur.

num cōstituit. Graüter pro verbis dei Dauid locutus fuit, graüter etiã, imo graüius Paulus pro ecclesia dei. Christianus sum, Christiane loquor, sane volo intelligi. Quid dixit Dauid pro verbis dei? Principiũ verborum tuorũ veritas. Quid Paulus pro ecclesia dei? Columna & firmamētum veritatis. Quid voluit Dauid? Tantũ verba dei à veritate nasci. Quid voluit Paulus? ecclesiam dei veritatem firmare sustentareq; Rogo, non est graüius, quod quicquã veritatem firmet, ac sustet, quã quod a veritate sit? Ita. Ambo ij boni, iusti & illuminati, propheta, & Apostolus: Dauid & Paulus ambo vera vere dixerunt: ambo suas intelligentias habēt & declarari volũt. Dauid loquitur de veritate quæ est deus, à qua verba dei vera sunt. Paulus loquitur de veritate quæ est extra deum & ad religionem Christianã pertinet, cuius utiq; dei ecclesia colũna & firmamētum est. Augustinus ad hoc optime dixit, Euangelium nõ credere, nisi ecclesiæ authoritas me moueret. Quid ergo. Probat quidem diuina scriptura, sed nõ sola illa, imo & dei ecclesia irrefragabiliter probat. Dauid pro scriptura, Paulus vero pro ecclesia clamant abo sine exclusione vt abo valeãt ex æquo p principio primo iudicari. Plura ad hoc infra in suis articulis, & disputatiõibus

Luthe.

Septima Argumentatio ex vsu patrum, quo suas sententias per diuinas scripturas, quasi per notiora confirmant, sic habet. Quod si non ita est. Cur August. et sancti patres quotiens vel pugnant vel docent, ad sacras literas seu prima principia veritatis recurrunt, & sua vel obscura, vel infirma, illarũ luce, firmitate illustant & confirmant? Quo exemplo utiq; docent. Verba diuini

Paulus pro ecclesia & Dauid p verbis dei graüter sunt loquuti. Timot. & Psal. 118. ambo vere & optime.

Dauid de veritate quæ est deus Paulus de veritate quæ est extra deum: nã veritas quæ realiter est deus/ecclesia nõ est columna nec firmamētum sed effectus

Art 3. & 2. ac lib. 3. disput. 2.

na esse apertiora omnium hominũ etiam suis proprijs verbis aut quæ non per hominũ verba, sed hominum verba per ipsa docet, probentur, aperiãtur & firmetur. Nisi enim ea apertiora & certiora ducerent, ridicule sua obscura per obscura dei probare presumerent. Cũ & Aristot. istorum, vniuersusq; naturæ sensus, id monstrant, quod ignota per notiora & obscura per manifesta demonstrari oporteat.

Catho. CAP. XVIII.

Septima Responso. In vniuersum verũ est, quod ignotũ per notũ, aut minus per magis notũ oporteat probari. Nam quũ præmissæ causæ sint conclusionis in eo quod ipsã indicare volũt, nisi notæ magis fuerint, frustra assumuntur. Natura enĩ nõ patitur quicquã vltra gradũ suæ perfectionis operari: quo fit, vt illud frustra ad probandũ formetur, quod nõ magis notum fuerit. Quid enim probanti, aut neganti prodesset? Nihil. Sic natura magistra, omnes docuerũt. Verũ o deũ immortalẽ quid hac veritate nobis clarius? Et quo non nititur Lutherus illam facere obscuriorẽ? sed quid mirũ, quod naturales maximas cõfundat, qui diuinas scripturas deprauat? Minime. Age, ad rem veniamus. In vniuersũ verum est, ignotũ per notũ, aut minus per magis notũ probari oportere: sed sic etiã verũ est hoc in eodẽ genere intelligendũ fore, vt quod probatur verũ per verius, quod clarum, per clarius, aut quod firmum, per firmitus probetur. Lege o Luthe omnes sapientes, qui primam maximam posuerunt videbis tandem: quod isto modo illam intellexerunt. Sic topicus, formidolosa, per certiora: demonstratiuus autem clara, per clariora demonstrat. At fore diuinam scripturã in veritate nobis

Quod minus notũ per magis notum probandum dicitur/verũ est sed in eodem genere intelligitur sic vt minus certũ per magis certum: minus verũ per magis verũ & minus clarum per magis clarũ probetur.

notiorem omnibus omnium hominum scripturis, nemo nostrum ambigit: imo omnes quasi per unum confitemur Christiani; Saluator enim noster dixit, Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Petrus ad idem. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes. Paulus etiam, Fidelis deus per quem vocati estis. Augustinus quoque contra Faustum, adhuc inquit. Distincta est à posteriorum libris excellentia canonicæ authoritatis veteris, & noui testamenti. Quæ Apostolorum confirmata temporibus per successiones Episcoporum, & propagationem ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta; cui seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Ibi: siquid velut absurdum mouerit, non licet dicere. Autor huius libri non tenuit veritatem, sed aut codex mendosus est, aut interpres errauit, aut tu non intelligis. In opusculis autem posteriorum, quæ libris innumeris continentur: sed nullo modo illi, sacratissimæ canonicarum scripturarum excellentiæ coæquatur etiã in quibuscunq; eorum inuenitur eadem veritas: longe tamẽ est impar authoritas. Hæc Augustinus. Patres ergo, suas sententiã, per diuinas scripturas tanquam per firmiora, certiora, notiora; in ueritate, sed non tanquam per notiora in claritate probant: non enim ad illas currunt, tanquam ad magis claras, sed tanquam ad magis veras, magis certas, & magis firmas, in eo sensu, quem ipsæ præ se ponunt: vel in eo, quem de eis ecclesia exponit.

CAP. XIX.

Aut, quam claritatem suarum sententiarum possunt patres in diuinis scripturis quærere? Aut veritatis scilicet enunciationum, aut fortassis sensus quem faciunt sua

verba? In uniuersum enim dari aliam claritatem propositionis nequit, quia nos tantum aliquo horum modorum dubitare valemus, aut de veritate quam enunciat, aut de sensu quem facit: quo fit, vt non aliter ipsa nobis clara, aut clarior reddatur, nisi quoad veritatẽ, vel quoad sensum in quo fit. Verum dico, non est alia claritas, quam nos in nostris sententijs expectare possimus, nisi quod illarum veritates claras, aut illarum sensum clarum faciamus. At nullã claritatẽ harum patres in diuinis scripturis, pro suis sententijs quærunt. Nãque non quærunt ipsi in diuinis scripturis, claritatẽ sensus suarum scripturarum, hoc est, non quærunt ipsi in verbis Dei, quem sensum faciant verba sua: quia hanc claritatem ipsi, ipsis suis verbis præstare possunt, sese declarando, ac in quo sensu loquantur explicando: qui mentem propriam, & sensum quem prætendunt experiuntur. Deinde, nec quærunt in diuinis, quas adducunt, scripturis, claritatem suarum conclusionum, quoad veritatem, quam enunciant. Monstratur hoc, quia nec diuina scriptura in suis veritatibus talem claritatem quoad nos viatores habet. Paulus hoc docuit, dicens: Cognoscimus nunc per speculum & in ænigmate. Iterum: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Iterum, Fides est de non visis. Iterum: Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Quomodo autem fides per hæc de non visis sit, in modo à sensu remotissimis, qua sola diuinam scripturam tenemus, manifestum est illarum veritates de huiusmodi rebus: nequaquam claras esse quoad nos. Sic autem, nec scripta Dei, scriptis hominum hanc claritatem dare valebunt: stat enim in uniuersum vera sententia.

* Omnis claritas propositionis, aut est de sensu quem facit, aut in quo fit: aut est de veritate, quam enunciat per connexionem terminorum.

* Patres non quærunt in diuinis scripturis claritatem sensus suorum dictionum.

* Patres non quærunt in diuinis scripturis claritatem veritatis quas enunciant.

1. Corint. 13.

Hebræ. 11.

* Lumen fidei facit nobis viatoribus scripturas notas in veritate non in claritate quia hoc facit lumen gloriæ comprehensionibus.

Math. 24.

1. Pet. 1.

1. Corint. 1.

Lib. II. cap. 5.

* Patres ad scripturas currunt: non tanquam ad magis clarum, sed tanquam ad magis verum.

7. 6. 11.

patres in diuinis scripturis suarum scripturarum veritate quærat.

2 Pet. 1. & 3.

Nemo dat, quod nō habet. Optime ergo dicimus, Patres sapientissimi dū ad scripturas diuinas recurrunt, non quidē claritatē, sed bene veritatem, certitudinē, seu firmitatē suarum sententiarum quærunt. Frustra enim in illis quærerēt, quod in illis nō esse scirent. Ingenuè fateor, non scio, quā aliā claritatē ab his, in enūciatione quacunq; reperiri valeat, quærat alius aliam, quam si inueniat, illū in hoc doctiorē venerabor: si autem nulla aliā reperta fuerit, nobiscū sentiat, & aduersus Lutherum insurgat, dicēs, Est diuina scriptura verissima quidem, & certissima supra omnem sensum, est etiam & obscurissima, quæ ambo testantur Petrus & coapostolus eius Paulus.

Luthe.

Octaua argumētatio, quasi sit inconueniens dicere scripta patrum notiora esse scriptis dei, sic habet. Si enim hoc volumus, concedamus scripturas sanctas esse obscuriores & ignotiores, quā patrum scripturas. Hoc autē admissio, vterius dabimus. S. patres suis cōmentarijs nihil aliud fecisse, quā vt sua probarent per scripturas, notiora probarint per ignotiora, & sic tā se ipsos, quā nos mire illuserint, prorsusq; in vanum laborauerint: & erit, vt plus credamus interpretantibus, quā loquenti scripturæ. Quis ita insaniat?

Catho. CAP. XX.

Cap. 10.

Octaua responsio. Nobis fidelibus scripta Dei quo ad veritatē, quā enunciant, magis nota sunt omnibus scriptis hominum, vt ante monstrauius ex saluatore nostro, Petro, Paulo, & Augustino. Verum scripta hominum, quoad sensum in quo fiunt, non semel scriptis dei valde notiora sunt nobis, Nanq; scripta dei multa

habent, quibus eorum sensus nobis reddatur obscurus, æquiuationes scilicet, ambiguitates, amphibologias, similitudines, metaphoras, figuratiuos modos loquendi, & nobis non notas significationes proprias terminorum: quas non nisi magistro aliquo intelligimus. De quibus omnibus Augustinus in de doctrina Christiana multa differit: & nos infra nonnulla dicturi sumus. Nunc Petri testimonio contenti, quo in diuinis scripturis nonnulla esse intellectu difficilia dixit. Scripta autem hominum, hoc est, cōmentaria patrum præ se ferunt sensum, quem faciunt, quippe quæ non nisi ad insinuandum propriū sensum diuinarum scripturarū, ædita sunt. Sic autē nullū est incōueniens cōmentaria patrū per diuinas scripturas, tanquā per notiora nobis quo ad veritatem probari. Diuinas vero scripturas per cōmentaria patrum, tanquam per notiora nobis quoad sensum quem faciunt, interpretari. Nō est, inquā, hoc inconueniēs, imo cōueniens maximum, ac ordo congruentissimus rerū scripturarūq; quæ probat cōmunis omnium hominum sensus. Omnes enim non solum Christiani, imo & Iudæi, Sarraceni, & Gētiles, leges suas, quas maioris authoritatis, certiorisque veritatis habent super cōmentaria suorū hominū priuatorū, per alia scripta intelligūt. Quæ rūt ergo patres in scriptis dei veritatē suorū scriptorū: sed quærimus nos in suis sensum diuinorū. Paulus docuit nos, hoc faciendū fore, qui Apostolos, Prophetas, Euangelistasq; tanquā gradus distinctos, ad quos pertinet diuinam scripturam summæ sempiternæq; veritatis cōdere, ac interpretatores sermonū, ad quos expectat illā cōditā interpretari, in ecclesia esse, dixit.

D ij

Not.
* Lumen fidei facit nobis scripturas diuinas notas quo ad veritatē / nō autem quo ad claritatē: quia hoc facit lumen glorie.
Lib. 2. & 3. Art. 2.
2. Pet. 3.

* Hominum scripta præ se ferunt suū sensum: licet & tæpe ipsi quos que subobscure fuerit loquuntur.

* Vniuersaliter magis vera / & minus clara per minus vera / & magis clara manifestantur.

1. Corint. 12.
& ad Eph. 4.

Patres commentaria scribentes, hac vna ratione firmati, non se, nec nos illuserunt: imo se exercuerunt in lege domini die ac nocte meditantes, nosq; suos posteros illustrarunt. Beati illi. Cæterum dum nobis obijcis, quod commentaria patrum recipientes, & per illa dei scripta intelligentes, plus credamus interpretantibusq; loquenti scripturæ, falsissimum est, ac à nostris mentibus longissimum. Qui non quærimus in scriptis hominum veritatem scriptorum Dei, quæ credimus verissima, certissima, firmissimaq; licet illa non intelligamus, vt monstrauimus: sed tantum eorum sensum, intelligentiamq;. His enim, hoc est, sensu & intelligentia habitis per patres, patribus dicimus. Iam nõ propter vos veritates scripturarũ recipimus, sed quia nos ipsi credimus eas esse diuinas. Tantum à vobis illarum intelligentiam, non illarum veritatẽ expectabamus. Sic Samaritani per mulierem, mundus per Apostolos olim Christum intellexerunt; cui cognito, plus nimis quàm illis per fidem adhæserunt. Sic & nunc multa multi per prædicatores credunt; ac nos sæpe homini nobis incognito prius per suum famulum ostenso, plusquam famulo adhæremus.

Luthe.

Nona argumentatio ex pugna patrum inter se inuicem sic ponitur. Iam quanti errores in omnium patrũ scriptis inuenti sunt: Quoties sibi ipsis pugnant? Quoties sibi inuicem dissentiunt? Quis est qui non sæpius scripturas torserit? Quoties August. solum disputat, nihil diffinit? Hieron. in commentarijs fere nihil asserit. Qua autem securitate possumus alicui niti: quem constititit sæpius errasse, sibi & alijs pugnas, scripturis

104
Ej. sal. i. r. i. m. g. d.

Respon.
* Scripta dei sũt
vtique magis ve-
ra: scripta homi-
num magis clara
quoad sensum in
quo sũt: ideo pas-
tres scripta dei
sua probant, & p-
sua dei scripta de-
clarant.
Cap. 18.

vim fecisse, nihil asseruisse, nisi autoritate scripturæ nos omnia eorum cū iudicio legerimus? Nullus attigit scripturæ æqualitatem, sicut nec debuit: quāquam vetusti illi propius accesserint, quod in scripturis diligētiores fuerunt.

Catho. CAP. XXI.

Nona respõsio. Pugnarũt patres sæpe, & sibi, & ad inuicẽ: vnde nos nõ semper, nec omnes, nec in omnibus: sed tantum in ea, quā conformiter omnes, aut eorũ maior, seu sanior pars sententiã tulerint, eos sequendos irrefragabiliter dicimus, mōstrauimusq;. Pugna autẽ eorũ, & in suis scriptis dissensio, & ab inuicẽ, & à se manifestũ signum est, eos in illis vera dixisse, in quibus omnino sine discrimine cõuenerunt. Nã rogo, tot homines sic liberi, sic sancti, sic docti, sic alias suæ sententiæ tenaces: totiens distincta tenentes, nec à se, nec ab alijs dissentire timẽtes: quomodo potuerunt eandẽ penitus, ad idẽ dubium sententiã ferre, nisi essent ab ipsius rei veritate coacti, maxime sub eis dẽ temporibus, & in diuersis locis diffinientes? Nequaquã. Dicas tu Lutere quicquid libuerit: nos catholici tato magis patres vere dixisse credimus, in quẽ cõformiter firmanunt, quãto eos nouimus, alias sibi, & ab inuicẽ dissensisse. In rebus enim grauissimis, quales sunt, quæ religionis sunt fidei, & morum nequibant ipsi sic ad vnũ venire, nisi eos spiritus dei pacis, & vnitatis amator ad concordia vocaret, quo sancta Ecclesia viuificatur, & regitur. Cæterum, si patres expellis, quia sibi & ad inuicem aliquando pugnarunt: quomodo tu solus audiri vis, homo qui contra omnes pugnas, & tibi ipsi sæpius me contradicis? Namq; quod aduersus omnes pugnes

* Patres in quibus sunt irrefragabiliter audiendi.
Supra cap. 12
* Pugna patrum in multis est signum euidens: & ritatis pro illis in quibus ipsi cõformiter sentiunt.
quanti.

* Optima argumenti Luthe. in eundem retorsio: ob id qd ipse cum omnibus pugnet & sibi sit sæpius me contrarius.

ipsis tuis, quos etiam monitus publicasti articulis constat, quod autem tibi contrarius sis: tum & eisdem articulis quos reuocasti ad peiora: tum ex illis quæ antea protestatus eras, fit notum. Tu enim primum, quum tuas conclusiones obtuleris disputandas, protestabare in hac forma. Protestor, inquis, me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in, & ex sacris literis primo, deinde in ecclesiasticis patribus ab ecclesia Romana receptis hucusque seruatis, & ex canonicis ac decretalibus pontificijs habetur, & haberi potest. Iterum in actis tuis ita continetur. Hodie protestor me non esse mihi conscium aliquid dixisse, quod sit contra sacram scripturam, ecclesiasticos patres, aut decretales pontificum, aut rectam rationem. Ecce tuas protestationes Luthe-
re. Quæso, agnosce te tuamque in te, & in tuis: & videbis simul, quam iusto iudicio ab omnibus variis comprobentur, qui nunc cunctos sanctos patres, omnesque pontificum sacros canones explodis, quos ante approbasti. Sic si patres non audiendos iudicas, quia alias sibi & ad inuicem pugnarunt, necesse est te ipsum non audiendum fatearis, qui tibi sæpe, & alijs semper contradicis. Unde hoc tuo iudicio non te tibi fidere debuisti, in eo lapsus, propter quod non fore alijs fidendum dicis. Porro qui hic affirmas omnes patres circa diuinas scripturas errasse. Dic, rogo, ubi erat illarum manifesta claritas, quam prædicas? aut quomodo illam lucem non viderunt ipsi mundi corde, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, Cirillus, Chrysostomus, Basilius, Hilarius, Cyprianus, alijque sancti & docti: Vbi erant istorum sanctitas, & doctrina seu eruditio? quomodo per suam sanctitatem veram

* Prima Lutheri protestatio: qua postea cecidit in peius proficiscens: ut & in hoc perditum hominis manifestam conditionem à Paulo pro nostra instructione expressam teneret.

* Non debuit sibi fidere Lutherus? eo lapsus: quo illis non fore fidendum dicit.

intelligentiam non acceperunt diuinitus, aut per doctrinam non inuenerunt humanitus? Væ tibi. Aut rogo, si isti non, qui alij lucem hanc inuenire valebunt? An forte non petierunt illam dari sibi, tanquam panem quotidianum suis filijs spiritualibus subministrandum? Absit talia de tantis patribus existimare. Præterea si, ut inquis, omnes patres sanctos & doctos in diuinis scripturis errare vidisti, quare ut tibi timeres, tibi non dixisti: Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid erit? Ut vel sic tremebundus ad ecclesiam columnam & firmamentum veritatis confugeres?

Luc. 21.

CAP. XXII.

Quæris, qua securitate possumus alicui niti, quem cõstititit sæpius errasse, sibi & alijs pugnaisse, scripturis vim fecisse, nihil asseruisse. Respondemus, si quæ asserit, aliquo miraculo vero, quod à solo deo esse potest: vel sacra scriptura, non autoritate humana, sed diuina allata, spiritu sancto inspirante: vel determinatione ecclesie, quæ columna & firmamentum veritatis est: vel generali consuetudine, & antiquissima ecclesie, vel conformi patrum aliorum sententia: vel etiam aliqua euidenti ratione ex aliquo horum deducta monstrauerit. Hæc enim sunt, quæ vel omnia, vel singula apud fideles Christi, res religionis fidei scilicet, aut morum irrefragabiliter probant. Apostoli sua, aliquando miraculis, aliquando scripturis, aliquando etiam cõcilio determinarunt. Patres etiam qui post Apostolos in Apostolorum loco successerunt, sua aut per miraculum, aut per scripturam, aut per ecclesiam, aut per consuetudinem, aut per conformem maiorum sententiam probarunt.

Qui alii pugnat quo credendus est.

Miraculis & scripturis: sæpe concilio, Act. 15.

Sic Augustinus pro vnicò baptismo concilium.

pro libero arbitrio / scripturam / pro peccato originali paruulorum conformem patrum sententiam in expositione scripturarum adduxit.

Multa hic de his dicenda erant: sed quia infra omnia per singula tractanda sunt in articulis, ideo modo satis. Quærantur cuncta hæc in suis locis, in quibus amplissime per singula probantur.

Luthe.

Decima argumētatio ex dictis Augustini, quasi eo iudice liceat omnes interpretes expellere, sic habetur. In qua re ne iuste videantur vociferari, præclarissimū exemplum habeo Augustini, quod sæpius adduxi, & quia surda eum aure transeunt, sæpius inculcare oportet: ubi dicit, in epistola ad. D. Hiero. Ego solis eis libris qui canonici dicuntur, eū deferre honorē didici, ut nullum eorum scriptorē errasse firmiter credā. Cæteros vero quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, ita lego, ut non ideo verum credam, quia ipsi sic senserūt, sed si per canonicas scripturas, aut rationem probabilem mihi persuadere potuerunt. Cur non & hunc Aug. arrogantia arguūt, qui prorsus omnes ad vnum tractatores scripturæ cōtemnere audeat, quatenus scripturis, & rationibus non persuadent: & nobis idem faciendum docet. Lib. 3. de Trin. d. Noli meis literis velut canonicis inferuire.

Catho. CAP. XXIII.

Decima responsio. Dixit quidem Augustinus hæc quæ refert, sed longe ad alium sensum. Non enim ut auctoritatem à patribus, patrumq; sententijs negaret. Absit, sed ut auctoritatē diuinarum scripturarum super omnia patrum scripta ostenderet, cōmendaretq;. Ab eo maxime, quod scripta dei tantum auctoritatis, grauitatis, maiestatis, & excellentiæ habeant, ut ipsa sua assertione, etiam si non intelligantur, aut impossibi-

Epistola. 19. quæ est ad Hieronymum / & in prol. lib. 3. de Trin. * Non voluit Augustinus in illis verbis auctoritatem patrum infringere: sed docuit eam ab excellentia canonicæ auctoritatis deficere.

bilis videantur, sine hæsitatiōe credantur. Sic ut sua assertio, sua sit sufficientissima probatio: quod nequaquā vlla hominum scripta vnquā habuerunt. Vnde licet contra patrum cōmentaria inquirere, disputare: aliquid quādo etiā determinare, si à scriptura, vel ecclesia, vel vniuersali & antiquissima consuetudine ecclesiæ, vel etiā si à patrum conformi sententiā recesserint. Horum autem nihil contra diuinam scripturam præsumere, ne dum facere licet. Augustinus ergo hoc voluit. Ecclesia etiā hanc Augustini catholicam sententiam in illis suis verbis approbavit, approbatque hodie. Verum quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, ut cūcti nouerint hanc fuisse Augustini mentē expressā, placet sua verba integraliter fideliterq; referre. Sic enim ad Diuū Hieronymū scribēs, inquit. Ego enim factor charitati tuæ: solis eis scripturarū libris, qui iā canonici appellātur, didici hunc timorē honorēq; deferre, ut nullum eorū authorē scribēdo aliquid errasse firmitissime credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrariū veritati, nihil aliud quàm vel mēdosum esse codicē, vel interpretē nō affecutū esse quod dictū est, vel me minime intellexisse non ambigā. Alios autē ita lego, ut quātalibet sanctitate doctrinaq; præpolleāt, nō ideo verū putē, quia ipsi ita senserūt: sed quia mihi, vel per illos authores canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Nec te mi frater sentire aliquid aliter existimo: prorsus inquam nō te arbitror, sic legi tuos libros velle, tanquam prophetarum vel Apostolorū: de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est. Hæc Augustinus. Sic ipse scripsit:

Dist. 9. cap. 290 folis

Epist. 19

* Monstrat mō Augustini ex suis verbis manifestis in variis locis.

Lib. II. cap. 7

sic tu sua verba referre debuisti. Idē clarius pro eodē contra Faustum. Differentiā diuinarū, humanarūq; scripturarum notans, inquit, Quod genus literarum (id est humanarum) non cum credēdi necessitate, sed cum credēdi libertate legendum est. Cui tamen ne intercluderetur locus, & adimeretur posteris ad quæstiones difficiles tractandas atq; versandas, linguæ ac styli saluberrimus labor, distincta est à posteriorum libris excellentiā canonicæ authoritatē veteris, & noui testamēti. Quæ apostolorū cōfirmata tēporibus, per successiones episcoporū, & ppagationes ecclesiarū tāquā in sede quadā sublimiter cōstituta, cui seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Ibi si quid velut absurdū mouerit, nō licet dicere, autor huius libri nō tenuit veritatē, sed aut codex mēdosus est, aut iterpres errauit, aut tu nō intelligis. In opusculis autē posteriorū, quæ libris innumerabilibus cōtinētur, sed nullo modo illi, sacratissimæ canonicarū scripturarū excellētiae, coequatur. etiā in quibuscūq; eorū inuenitur eadē veritas, longe tamē est impar authoritas. Hæc Augustinus. Ecce quod ubiq; eandem quā nos ponimus, & Augustinus ferme per eadē verba ponit sententiā. Non quod scripta patrū habere authoritatē neget, sed quod illa multo minorē quā diuina scriptura, habeāt, cōcedat. Cæterū quātū Augustinus ipse deferat cōcilio vniuersali, cōsuetudini generali ecclesiæ, ac patrū cōformi sententiæ, infra suis locis ostēditur. Videat qui voluerit, præsertim articulo sexto per totum; quo loco multa Augustini dicta pro authoritate sanctorū patrū adducuntur.

Luthe.

Decima prima argumentat. id ex dicto Hilarij, quo

Art. 41 & 6.

vult scripturæ sensum ab illa esse referendum, & non afferendum; quasi sola scriptura habeat declarare sese nullo alio audito, sic ponitur. Et Hilarius vel inter primos in suo de Trinit. libro primo dicit, Optimus interpretres hic est, qui sensum ē scriptura potius retulerit, quā attulerit; nec cogat hoc in dictum contentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumpserit. Ecce hic insignis author vult ē scripturis referri, non afferri in scripturas intelligentiam. Non ergo hoc est elucidare sapientiam (de quo gloriantur) multa patrū dicta congerere, & ex ijs scripturam intellectam præsumere; sed ē scriptura intelligentiā relata, & per sui solius collationē elucidata, illorum dicta iudicare. Sic & beata virgo conferebat verba omnia in corde suo.

Catho. CAP. XXIIII.

Decima prima responsio. Optime dixit Hilarius: nosq; cum illo constanter clamamus: optimum interpretem illum esse, qui sensum ē scriptura potius retulerit, quā attulerit; nec cogat hoc in dictum cōtentum videri, quod ante intelligentiam docere præsumpserit. At hoc nihil est aliud, quā illum optimum interpretē dicere, qui diuinas scripturas nō proprio spiritu sui legentis, sed dei spiritu per eas loquētis interpretatur. Talis enim nō est dubium, quin omnium interpretū optimus sit. Sic Hilarius dixit; sic Augustinus docuit; sic Ecclesia determinat: sic nos ingenue confitemur, vt supra per multa habitum est. Sic autem sanctorum patrū conformis sententiā in intelligentiā scripturarum optimus interpretes erit, proprium sensum ē scriptura referēs, & nō afferēs. Mōstratur quia sanctissimi & doctissimi, ac alias suum videre secuti, non potuerunt ad

* Optime dixit Hilarius / sed id quod nos dicim⁹

cap. 7.

* Cōformis sententia patrum diuinae scripturae optimus est interpretes. Sic Augustinus contra Iulianum Pelagianum.

Art. 6

Luc. 2

* Virgo semper Maria domina nostra / quomodo conseruabat verba conferens in corde suo.

conformem sententiā venire, nisi aut manifesta veritate scripturarum coacti, aut diuina reuelatione superior illuminati. Multa hic dicenda erant, quæ quia infra proprium locum habent, in quo de autoritate patrum futurus est sermo modo missa facimus. Ceterū si tibi placuit Diuus Hilarius, vt hic etiam illum confitearis insignē authorē: quomodo hunc insignem authorē in libro de synodis pro Ecclesia, & vniuersali concilio clamantem non audis? An non idem Hilarius vtrobiq; Absit? Porro beata virgo domina nostra conseruabat omnia verba illa, conferens quidem in corde suo: sed non quasi incredula, per collationē ad scripturas creditura. Non enim nō credebat, quæ omnia illa optime nouerat: sed conseruabat conferēs, hoc est meditans, ac contemplans diuinam bonitatem, clementiam, & amorem: cuncta memoriter voluens, quæ illuminationibus scripturisq; fuerat edocta. Inde in amorem dei cum gratiarum actione magis ac magis accendenda, in se cernens à prophetis longe ante prædicta. Virginem concepisse, peperisseq; in Bethleem, virgam de radice Iesse egressam, florem de radice eius ascensum, quorum omnium testimonia in diuersis prophetis legerat. Comparat ergo verba prophetarum factis, non vt per hanc collationem de nouo credat, alias non creditura: sed vt fortius, intensius, amicitiosiusq; hæreat? Et quid? Cōferebat quidem beata virgo quæ audierat, sed nec ob id autoritatem ecclesiæ, aut conformem patrū sententiam negabat. Absit.

Luthe.

Decima secūda argumētatio, ex quibusdā scripturarū dictis à se perperā intellectis, sic est. Quod si vt hoc

auderemus, & deberemus, Augustinus, & Hilarius, alijq; nō docuissent, nōne Paulū habemus ad Thessa. dicentem. Omnia probate, quod bonum est tenete: & Galat. 1. Si quis aliud euangelizauerit, præter id quod accepistis anathema sit: & 1. Ioan. 3. Probate spiritus vtrum ex deo sint. Hascerte Apostolicas monitiones necesse est omnes contemnerē, si quælibet patrum dicta oportet absq; iudicio admittere. Iudicio, inquam, spiritus, quod nullis nisi sacris literis voluit includi & contineri.

Catho. CAP. XXV.

Decima secunda respōsio. Apostolus est qui te dānat, o Luthe, etiam nobis tacentibus. Ipse enim Ecclesiam dixit columnam & firmamētum veritatis, ipse Hierosolymam petijt, prædicationem suam collaturus cum fratribus, ne cū alijs prædicasset, reprobus efficeretur: ipse cum fratribus Apostolis, & senioribus conciliū celebrauit: cessasse legalia determinauit, ac nonnulla obseruanda imposuit: ipse præcipiebat obseruari traditiones seniorum: ipse Ecclesiā cōmissam pastoribus, & doctoribus regendā illuminandāq; ab illis dixit: ipse quæ verbo tenus, nec per scripturam dixerat, summopere obseruanda fore asseruit. At qui omnibus his docuit obediendū, vtiq; non solam scripturam pro rebus Christianorū finiendis, imo & scripturā, & multa alia fecit certissimos iudices. Rogo, Si Ecclesiam nolebat audiri, quomodo eā columnam & firmamentum veritatis nominabat? Si conciliū parui pēdebat, quomodo ad fratres cum illis sua conferre veniebat? Dixeris forte, quia fratres sancti & docti erant. Respondemus, etiam Paulus sanctus, & doctus

* Paulus dānat Lutherum. 1. Timo. 3. Galat. 2. Act. 15. ibi. Act. 20.

2. Thes. 2. Paulus inquit Lutherum dānat / quia scripturam / sed nō solam scripturā imo & multa alia in ecclesia dei dixit audienda fore.

erat, vas electionis, qui nō ab homine, nec per hominē; sed à deo, & patre domini nostri Iesu Christi euangelium acceperat. Si patres pastores, & doctores cōtemnebat, quomodo ecclesiā eis cōmissam esse prædicabat? illuminandā ac regendā dicebat? Aut si solā scripturā audiendā iudicabat, quomodo quæ solo verbo docuerat, obseruari præcipiebat? Voluit quidē Apostolus scripturā, sed nō solam scripturā, imo & multa alia apud Christianos audiri. Nēpe scripturā, ecclesiā per suas determinationes, antiquissimas, ac generales cōsuetudines, patrūq; conformes sentētias. Multa hīc de hīs omnibus dicenda erant, sed quia infra singula suos habent speciales articulos, super sedemus. Placet tamen interim ad hæc quæ ex diuinis scripturis adducis loca sigillatim respondere.

CAP. XXVI.

Dixit quidem Apostolus. Omnia autem probate, quod bonum est tenete, bene quidē & optime. Erant enim apud Thessalonicēses, & veri prophetæ: & fallaces quidā, ac subdoli: & quia minus compertum illis erat, vtrinā horum ex deo essent, & veridici, simul omnibus aduersabātur, & cunctōrū dicta improbabant. Paulus autem hoc corrigens, ne cū falsis veri prophetæ expellerentur, dixit potius omnes audiendos prius, admonens. Spiritum nolite extinguere: prophetias nolite spernere. Verum ne hoc verbo accipiendos fore etiam falsos prophetas cum veris intelligerent, & sic omnes admitterent, quemadmodum ante omnes expellebant, subdidit. Omnia autem probate: quod bonum est tenete, id est omnes audite: omnesq; probate examine iudicij; & quod bonū à vobis probatū fue-

* Si Paulus solā scripturā obseruari voluisset, q̄ solo verbo docuerat non comendasset.

1. Ad thessa. r
Fecit Paulus ne cum falsis veri sed soli falsi esset explorā.

rit, tenete. Sēsus iste manifestus, & clarus est: quō vult Apostolus, nos nō nisi cū delectu verba hominū accipere. Verū hīc nō exprimitur ad quā regulam, vel ad quē iudicē hominū de deo loquentiū verba examināda sunt. Vnde locus iste nihil omnino ad præsentē disputationē expectat. Non enim de probatione humanū sententiarū disputamus; sed tātum de eo, quo humana verba probari, aut improbari habēt: quod Apostolus in hoc loco non determinat. Quid dico? Imo locus iste nostrā sentētiam firmat. Nāq; si hac determinatione Apostoli, dicta hominū probanda sunt, vt sunt, ad quem iudicem examināda erunt, nisi Ecclesiā, quā Apostolus ipse colūnam & firmamētum veritatis vocat? Iterum, si dicta hominū examināda sunt, vt reuera sunt: absque dubio per eos doctores Ecclesiæ, & patres animarum examināda sunt, quibus deus optimus maximusq; suam Ecclesiā commisit regendam, illi examinādāq; At Paulus tales dicit, pastores & doctores.

CAP. XXVII.

Dixit etiā Apostolus. Si quis aliud euangelizauerit præterquā quod accepistis, anathema sit. Verū in hoc, nō eos qui plusquā ipse, sed eos qui cōtra quæ ipse prædicauerat, prædicarēt, percutit. Apostolus enim legalia cessasse dixerat: Galatæ autē nescio à quibus fascinati legalia obseruabāt, quasi lex cū euāgelio curreret. Apostolus hoc nō passus inquit. Miror, q̄ sic tam citō trāfferimini ab eo qui vos vocauit in gratiā Christi, in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volūt conuerrere euangelium Christi. Ostēdēs autē suam prædicationē verissimā, certissimāq; esse, neq; posse à quouis hominum cōtra

* Vult apostolus hic vt verba hominū / hominesq; cū delectu accipiāmus / sed quæ regula ista probāda sint hic nō explicat / explicat tamen alias / quando ecclesiā firmamētum veritatis dixit.

* Cassiodorus ad hoc optime dixit cuius verba infra ponuntur. Lib. 1. art. 6 Cap. 9

1. Corinth. 12 Et ad Ephē. 4.

Ad galat. 1

* Paulus non dicit eos qui plusquā / sed eos qui aliud prædicarēt.

Gal.

1. cor. 1. 17.

* Verba Pauli materia subiecta de qua erat sermo: & aliorum apostolorum euangelistarumque gesta ostendunt factis: ipsum non eos qui plus sed eos qui contra praecepta carent, dicitur.

eam aliquid adfirmari subdidit. Sed licet nos, aut angelus de caelo euangelizet vobis, praeterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut praedixi, & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit praeter id quod accepistis, anathema sit. Verba ista Apostoli maxime cum praecedentibus sumpta, monstrant satis, non eum Paulum anathematizasse, qui plusquam ipse euangelizauerat Galatis, euangelizaret: sed eum tantum qui contra suam doctrinam praedicaret: quemadmodum illi Galatarum conturbatores contra doctrinam Apostoli, legalia obseruanda firmabant. Namque si Paulus omnes, qui plusquam ipse praedicauit, praedicarent, anathematizaret, iam euangelistas aliosque Apostolos anathematizasset, qui multa alia dixerunt, quae ipse Galatas non docuerat. Absit autem hoc. Quid ergo? Proculdubio non loquitur aduersus eos qui plura, sed tantum aduersus eos qui contraria praedicarent. Augustinus ad hoc optime dixit. Admonitio beatissimi Apostoli, de cordibus non recepat. Si quis vobis euangelizauerit praeterquam quod accepistis, anathema sit. Non ait plusquam accepistis, sed praeterquam quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipse praedidicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret quae illorum fidei defuerunt: sed qui supplet quod minus erat, addit, non quod inerat tollit. Quid clarius?

* Augustinus ad hoc optime praeterquam exponit aliud. Extract. euang. secund. Ioan. 98. Extract. 2. Gal. 1. 7.

CAP. XXVIII.

Dixit insuper Apostolus Ioannes, discipulus, inquam, ille, quem diligebat Iesus. Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate prius si ex deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. Verum quidem, ac optimum dicit, sed nec contra nos, imo nec ad

1. Ioan. 4

propositum praesentis disputationis est. Non enim de probatione spiritus, an facienda sit, quam omnes facienda ingenue confitemur, sed tantum de iudice: quo regulare, fieri habeat, disputamus. Haec controversia est praesens. Tu dicis solam scripturam apud Christianos, quae religionis sunt probare: nos autem dicimus scripturam: sed non solam scripturam: imo multa alia, scilicet miraculum verum, ecclesiam vniuersalem in se, concilium vniuersale, generale & antiquissimam consuetudinem ecclesiae, ac tandem sanctorum patrum conformem sententiam illud idem monstrare. Aliud ergo Ioannes ibi dixit, aliud nos hic disputamus. Caeterum si naturas rerum intelligentiasque diuinarum scripturarum oculatius perpedamus, Ioannes ipse contra te o Luthere, ad nostras loquitur partes: dicit enim in eadem contextura: In hoc cognoscitur spiritus dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est. Quid ergo? Proponamus cum Ioanne. Non omnis spiritus est statim credendus, sed prius probandus utrum ex Deo sit. Subsumamus cum eodem. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Concludamus cum sancta Ecclesia. Ergo spiritus patrum audiendus, recipiendusque est: quia ipsi maxime post Apostolos & discipulos domini viri sancti, doctores illustrati, approbatique veris miraculis Iesum Christum in carne venisse, confessi sunt vita & doctrina: hoc est verbo & exemplo.

* Non est questio praesens an per se & dista personarum sint probanda: sed quo iudice id fieri debeat.

* Offenditur quod diuus Ioannes contra Lutherum ad nostras loquitur partes.

* Optima argumentatio.

CAP. XXIX.

Olim sub lege, etiam prophetarum probandus erat spiritus, ne falsus propheta pro vero admitteretur: sed quo examinandus erat, non sic manifestum fuit. Primum enim euentus rei determinatus iudex fuit: ut illud dei

* Apud Iudeos olim probandus erat propheta: ne falsus pro vero acciperetur.

E

spū crederet dictū, q̄ à propheta prænunciatū, eueniret. Vel, vt aliqui volunt, ille in illo verus propheta crederetur, quod miraculo cōfirmaret. Postquā enim dominus minus falsos prophetas vitādos præceperat, subdidit. Q̄ si tacita cogitatioe responderis: quomodo possum intelligere verbū q̄ dñs non est locutus? hoc habebis signū. Quod in noīe dñi propheta ille prædixerit, & non euenierit, hoc dñs nō est loquutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxit; & idcirco nō timebis eum. Verū quia via hæc veros prophetas à falsis discerni difficulter ostendebat; tū quia falsus propheta virtute dæmonis multa potuit cognoscere, prædicereq; futura ex naturalibus causis necessario dependentia, aut per applicationē actiuorū ad passiuā, a se faciendā: tū quia potuit aliquod futurū a vero propheta audire, & tanquā suum proponere tū grauius quia multi veri prophetae nōnulla futura prædixerūt, quæ nō euenērūt: velut Esaias mortē Ezechie, & Ionas subuersionē Ninīu; certior hominibus, seu potius manifestior regula statuta est, ex doctrina personarum habēda. Hoc est, vt ille verus propheta crederetur, qui quod prædiceret & veniret, opibus cōprobaret, à lege dei nullatenus recedendo: ille autē falsus, qui quicquid prædixisset, à lege deuiaret. Sic enī habetur. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somniū vidisse se dicat, & prædixerit signū atq; portentū, & euenierit quod locutus est, & dixerit tibi: Eam⁹ & sequamur deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis. Nō audies verba prophetae illius, aut somniatoris, quia tentat vos dñs deus vester, vt palā fiat vtrū diligatis eū, an non: in toto corde, & in tota anima vestra. Sed nec ista regula manifesta erat. Nāq;

Deut. 18.

*Via seu regula probandi veros prophetas.

Difficultas in examinando veros prophetas.

*Quidam veri prophetae prædixerunt, quæ non euenērunt.

*Regula magis certa p̄ veris cognoscendis.

Deut. 19.

phibitū erat in lege, extra atrium tabernaculi sacrificium offerre. Dauid autē in aream ornā Iebusei; Helias in monte Carmelo. Gedeon quoq; sub quercu sacrificarunt. Qui omnes, quantū fuerint probati viri, ac ista eorum facta ab omnibus approbata: diuina testatur scriptura: Quæ tñ non nisi ex eorū approbata vita, pbata sunt.

*Leuit. 17. &

Deut. 12.

2. reg. vlt.

3. reg. 18.

Iudic. 6.

CAP. XXX.

Nunc etiā sub euangelio idē nobis præceptum est: nec solū Apostolorum, imo & Christi verbis, quibus dicitur. Attēdite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimētis ouīū: intrinsecus autē sunt lupi rapaces. At quantum sit difficile lupum ouinā pellē vestitum agnoscere, manifestum est: & quid dico, lupum in ouē vestitum: imo & in angelum lucis, & ministrum Christi transfiguratum, etiā cum operatione signorū falsorum, vt Paulus testatur. Audacter, sed vere dico. Difficile est hos tales cognoscere: non autem impossibile. Si enim impossibile esset, nobis præceptum non foret. Possibile ergo est, illos cognoscere: sed qua regula: aut quo iudice cognoscēdi sunt: Saluator ipse docuit, dicens. A fructibus eorum cognoscetis eos. Sic ergo, si veri prophetae a falsis: si bonus spiritus a malo: si ministri Christi a ministris diaboli, hac vna regula ex operibus sumpta cognoscēdi sunt, vt reuera sunt, quia non est participatio lucis ad tenebras, nec conuentio Christi ad Belial, sancti patres ministri Christi fuere, ac velut veri prophetae accipiendi sunt: quos Deus optimus tot miraculis approbavit, bene sancteque vixisse.

Apud nos Christianos quoq; videndum est: qui veri & qui falsi Christi ministri sunt.

2. Corint. 11.

2. Theosal. 2.

Math. 7. &

Math. 24.

*Optima regula Saluatoris nostri pro discernendis veris prophetis à falsis: ex qua euidenter concluditur: nostros sanctos patres veros Christi ministros fuisse: ac ob id ab omnibus audicendos.

Decima tertia argumētatio ex factis aliorum erga dicta Apostoli, sic ponitur. Atque vt satius quod mirētur dicā, legimus in actis Apostolorū. ca. 17. quod ij qui cum omni auiditate verbum Pauli audierant, quotidie scrutabantur scripturas, si hæc ita haberent. Si ergo Pauli Euangelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterē scripturā, an ita haberet: qui tamē authoritatē habuit à deo sibi datā sicut Apostolus, vt eius verbo crederetur, quid nos facimus, qui patrū dicta, quorum nulli, fuit authoritas noua docendi, sed tātum accepta per Apostolos cōseruādi, nolimus ad scripturæ iudiciū vocari?

Catholi. CAP. XXXI.

Decima tertia respōsio. Pauli mos vbiq; seruatus ille erat, quo Iudæis prædicās, primū omniū Christū eis, ac ea quæ de ipso, & regno eius erāt in lege & prophetis psalmisq; nunciaret. Hoc enim ipse testatur nō semel. Nāq; in actis apłorū accusatus præsi di dixit. Potes enī cognoscere, quia nō plus sunt mihi dies q̄ vndecim, ex quo aicendi adorare in Hierusalē, & neq; in tēplo inuenerunt me cū aliquo disputantē, aut concursum facientē turbę: neq; in synagogis, neq; in ciuitate, neq; probare possunt tibi de qbus nunc me accusāt. Cōfiteor aut hoc tibi, q̄ scđm lectā, quā dicunt hæresim, sic deseruio patrio deo meo: credēs oibus quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem hēns in deū, quā & hi ipsi expectāt resurrectionē futurā iustorū, & iniquorū. In hoc & ipse studeo sine offēdiculo consciētā hñe ad deum, & ad hoies semper. Infra corā Festo dixit. Auxilio aut adiutus dei vsq; in hodiernū diē sto; testificās minori

* Pauli mos erat ab eis quæ de salute uatore nostro p̄ dicta erant incipere.

Cap. 24.

Pauli prima, prædicatio præsertim apud Iudæos/ Christum ex prophetis & lege annunciare.

Cap. 26.

atq; maiori, nihil extra dicens quàm ea quæ prophetæ locuti sunt futura esse: & Moses. Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annūciaturus est populo & gentibus; infra etiā quibusdam sibi dicētib; Rogamus autem à te audire quæ sentis, ac constituto die ad se in hospitium venientibus exonebat testificans regnum dei, suadensq; eis de Iesu; ex lege mosi & prophetis, à mane vsq; ad vesperam. Sic autem non mirum q̄ audientes scrutarentur scripturas: si hæc ita haberēt. Iudæi enim erāt nobiliores eorū qui sunt Thesalonice, ac ob id legi & prophetis deditissimi. Aut rogo, Paulus doctissimus, prudētissimusq; cōcionator, quid potuit primū nūciare Iudæis, nisi qđ in eorum lege contentum erat? Aut quomodo corda eorum sedaret, quibus Christus scādalu erat, nisi primū quod ex eorum principijs lege scilicet & prophetis probaretur, nūciaretur? Alias enim, vbi esset illius prudentia, mansuetudo, ac benignitas, quæ maxime prædicatorem Euangelicū addecent? Aut quomodo qui sese p̄ scripturas vinci nouerant, scripturas non scrutarent? aut vt facilius, aut vt feruentius crederent? Rogo similiter vbi esset illorum prudentia, si hanc scrutationem negligerēt qua seu facilius, seu feruentius traherentur? Cæterū si dum dicis (Si ergo Pauli euāgelium seu nouum testamentum oportuit probari per veterem scripturam an ita haberet. Quid nos facimus, qui patrum dicta quorum nulli fuit authoritas noua docēdi; sed tātum accepta per Apostolos cōseruādi, nolimus ad scripturæ iudiciū vocari) sentias nihil in nouo testamento admittendum fore, quod ex veteri probatum nō fuerit; falsum, impium, & hæreticū est. Sunt enim multa

Cap. 28.

* Cōtra hominē ex proprijs principijs arguendū est primum.

1. Corint. 1.

* Christus iudæis scandalum gentibus autē salutem am debuit primū iudæis ex illis / q̄ apud eos nota erant enunciarī.

Non omnia particularia quæ in nouo testamento sunt; ex veteri probari possunt.

in euangelio quæ euidenter ex lege probari nequeant; velut articulus trinitatis, multaq; alia; sed de hoc plura statim. Porro quod addis, patres nō quidem noua prædicandi; sed bene per Apostolos accepta conseruandi, auctoritatem accepisse, accipio libētī animo. Et de ore tuo te iudico serue nequam. Nanq; ubi est illa auctoritas quam cōseruandi per Apostolos tradita acceperūt, si quæ Apostoli scripserunt conformiter loquentes, nō recte interpretati sunt, aut quæ Apostoli solo verbo dōcuerunt, nobis suis posteris per sua scripta, successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum non tradiderunt? An forte ex inuidia noluerunt, aut ex negligentia non curarunt recte interpretari nobisq; trāsfundere? O furor furorum, & insignis blasphemia in Deum, & sanctos eius. Quis sic insaniat?

Luth.

Decima quarta Argumentatio ex gestis Christi & Apostolorum extra propositum præsentis disputationis adductis sic habet. Deniq; non solum ipse Paulus sua omnia per vetus testamentum probat, vt in epistolis eius abunde videmus, adeo vt in proœmio epistolæ ad Roma. testetur euāgelium suum prædictum in scripturis sanctis per prophetas; sed & Petrus & omnes Apostoli etiam concilio congregati act. 15. per scripturas suas sua demonstrant. Quin & ipse Christus omnium dominus voluit per Ioannis testimonium comprobari; & voce patris de cœlo confirmari. Adhuc tamen frequentissime sua persuadet testimonio scripturæ, iūbēs etiam Iudæis, vt scrutentur scripturas quæ testimonium perhibeant de eo.

* Patres habuerunt auctoritatem prædicandi conseruandi quæ Apostoli tradiderunt; & ob id audiendi sunt in illis maxime quæ conformiter asserunt.

Catho. CAP. XXXII.

Decima quarta responsio: erat quidem nouū testamentum in veteri sicut promissum in promittente, sicut figuratum in figura, aut sicut explicitum in implicito. Ezechiel ob id vidit rotam in medio rotæ iuxta quatuor animalia in quibus etiā erat spiritus vitæ. Vnde Hieronymus ait. Rota quoq; in rota, vel duorum iūctura testamētōrū est: quod indicat scala Iacob, & foriceps Esaiæ, & gladius bis acutus, Paulus quoq; ideo dixit, Paulus seruus Iesu Christi vocatus Apostolus, segregatus in euangelium dei quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Saluator insuper: Nō veni soluere legem, sed adimplere: iterum. Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege, prophetis, & psalmis de me. &c. Nos per hoc valenter clamamus eādē esse fidem, fuisseq; semper, nostram & antiquorum: differentem solum modo penes implicitum & explicitum, quibusdam etiam enunciabilibus à futuro ad præteritum mutatis, sic vt iā nūc Messiam credamus venisse, quē ipsi credebant venturū. Paulus hoc docuit; qui Abraham patrē fidei nostræ, nosq; filios eius secundum promissionē Isaac in quo vocabatur illi semen: filios inq; eius in fidei huius successionē appellauit. Erant præterea multa particularia noui testamēti: in veteri explicita, qualia sunt aduentus Messiae, & magna eius dignitas, tēpus aduentus & locus natiuitatis, prædicatio eius, et opera, passio quoq; mors, sepultura & resurrectio: multaq; alia quæ facile est monstrare per singula. Talia autē & omnia per scripturas veteris testamēti probata sunt, & nunc per easdē probari possunt.

E iiii

Ezechiel

* Quomodo nouū testamentum erat in veteri.

Roma

Math. 5

Eadem est fides nostra & antiquorum sed nos illa aliter explicam⁹ verba de futuro ad verba de præterito transtulerunt: & de hoc multa infra. Lib. 3o disput. 2.

* Multa particularia noui testamēti in veteri prædicta sunt.

Nec dubiū quin sufficiat nobis Christianis hæc p̄ suas
 scripturas manifestas apud Iudæos probare in salua-
 tore nostro fuisse completa. Valent enim hæc ipsum
 verum Messiam ostendere; quo recepto, audiendus est
 omnino obtemperandusq; velut ille, in quem iuxta le-
 gem, omne bonum Iudæorum, omnisq; eorum status
 ordinatus erat. Moses pro Messia obtēperādo dixit.
 Prophetam suscitabit vobis dominus de fratribus ve-
 stris: illum audietis sicut & me. Optime ergo ij fece-
 runt, qui hæc prima, principalia, sufficientiaq; per ex-
 pressas scripturas à Iudæis receptas Iudæis probarūt,
 quibus admissis cætera consequenter admittēda erāt.
 Cæterū dicere, q̄ saluator noster, Apostoliq; omnia
 sua, quæ noui testamenti sunt, per vetus testamentum
 probarint, ferri non potest. Primū enim saluator huic
 sententiæ aduersatur, discipulis dicens. Adhuc multa
 habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo.
 Rogo, quomodo illa multa dicenda discipuli portare
 non valerent, si illa per singula ex veteri testamento p̄-
 bari possent? Paulus etiam inquit: Mihi enim om-
 niū sanctorū minimo data est gratia hæc, in gentibus
 Euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illumi-
 nare omnes, quæ sit dispensatio sacramēti absconditi
 à sæculis in Deo, qui omnia creauit: vt innotescat prin-
 cipatibus & potestatibus in cœlestibus p̄ ecclesiā. &c.
 Quæso, quod est illud sacramētum à sæculis in Deo
 absconditum: & per ecclesiā principatibus & potesta-
 tibus (bonis quidem & sanctis) reuelandum: si omnia
 & singula particularia noui testamenti in veteri testa-
 mento expressa erant? Aut quomodo à sæculis in Deo
 absconditum, si ibi prædictum: aut quomodo potesta-

tibus & principatibus in cœlestibus erat occultū, quod
 patriarchis & prophetis erat manifestum? Aut quomo-
 do pro magna gratia ponitur ecclesiæ, quod fuerat an-
 te synagogæ concessum? Audaçter, sed vere his diui-
 narum scripturarum verbis victus, non posse dico sin-
 gula particularia noui testamenti, ex veteri particulari-
 ter monstrari. Hieronymus in cōmentarijs super illud
 Apostoli inter alia ad hanc nostram sententiam dixit.
 Si autem principatibus & potestatibus in cœlis, quas
 sanctas ministrasq; dei accipere debemus: licet quidā
 principem aeris istius & angelos eius interpretētur, ig-
 nota fuit multiplex sapientia dei, quæ nunc eis per eccle-
 siam reuelata est, quanto magis patriarchis, & prophe-
 tis ignota fuit? quos supra nō ignorasse mysteriū Chri-
 sti, sed ita vt Apostolos nescisse monstrauius. Multi-
 plex quippe sapientia dei: quæ sermone græco, & vt ita
 dicā multipharia, πολυποικιλῶν appellatur, p̄ ecclesiā
 dei, nunc & principatibus, & potestatibus reuelata est.
 Quam olim deus futuram in sua mente decreuerat, &
 nūc esse perfectam, ex eo quod videmus, agnoscimus.
 Crux itaq; Christi non solum nobis, sed & angelis cun-
 ctisq; in cœlo virtutibus profecit: & aperuit sacramētū
 quod ante nesciebant. Deniq; ad cœlum cum corpore
 deum reuerentem mirantur, & dicūt. Quis est iste qui
 ascēdit de Edom, fuluida vestimenta eius ex Bosor: sic
 formosus in stola candida? Et in alio loco. Quis est iste
 rex glorię? dominus virtutū ipse est rex gloriæ. Hæc
 Hieronymus. Aut si omnia particularia noui testamen-
 ti particulariter ex veteri monstrantur, quomodo Hie-
 remias dixit, Ecce dies venient, dicit dominus. Et feriā
 domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum non secū-

Deut. 18.
 * Multa in veteri
 testamento de sal-
 uatore nostro di-
 cta sunt: quorum
 nonnulla aposto-
 li & euangelistæ
 allegarunt.

Joan. 16.

ad Eph. 7.

19h

quodammodo
 scripturae
 inueniuntur
 in veteri testamento

Nequaquā omnia
 particularia noui
 testamenti ex
 veteri monstrari
 * Pulchrū dictū
 Hieron. ad idem.

Isai. 63.

Psal. 29.

39

*Optima ratio
ex scripturis ad
uerius Lutheri.

dum pactū, quod pepigi cū patribus vestris in die qua apprehendi manū eorū, vt educerē eos de terra Aegypti: pactum quod irritū fecerunt, & ego dominus sum eorum? Quæso, quo modo hoc fœdus nouū est, & nō secundum illum, si omnia istius, etiā particularia particulariter in illo probentur?

Luthe.

Decima Quinta Argumentatio quasi ab inconuenienti: irrisorieq; in nos tingitur sic. Alioqui si pontificibus, aut doctoribus solis fidendū est, nec ad scripturæ tribunal vocādi sunt, cur nō scripturas sanctas explodimus, tanquā superfluas, & obscuriores, quā vt eas possimus consequi? Eodem exemplo tandem & patres sanctos repellamus, receptis in locū eorū apertioribus, vt iactāt, theologis scholasticis, donec & ijs abiectis Aristotelē, & quo quisq; remotior à sacris literis, et sanctis patribus fuerit, duces habeamus: sicut reuera habuimus, & habemus. Tū reuera erit, vt scripturas sanctas nō solū proprio spīritu nō interpretemur, sed nihil nisi propriū spīritū, scripturis in totū incognitis, reliquū retineamus: & meris opinionū nostrarū turbibus & pcellis sine fine agitemur, sicut est dies hæc.

Catho. CAP. XXXIII.

Decima Quinta Responso. Consiliū tuū super caput tuum. Nos enim quia nobis data in gratiā non negligimus, nequaquam diuinas scripturas verissimas, firmissimas, vtilissimasq; nec sanctos patres earū optimos interpretes, nec doctores scholasticos, qui Christianas veritates scientifico modo tractant, negligemus. Paulus pro vtilitate diuinarū scripturarū mostrā

*Non est diuina
scriptura negli-
genda: imo con-
sulenda audien-
da q.
3. Tim. 3.

da ait, Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendū, ad arguendū, ad corripiendū, ad erudiendū in iustitia, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Augustinus in de doctrina Christiana ad idem multa, & inter alia dicit. Nō autē præcipit scriptura nisi charitatē, nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominū. Itē si animā præoccupauit alicuius erroris opinio, quicquid aliter asseruerit scriptura, figuratū hoies arbitrantur: non autē asserit nisi catholicā fidē, rebus præteritis & futuris & præsentibus. Præteritorum narratio est, futurorū prænunciatio, præsentium demonstratio: sed omnia hæc ad eandē charitatē nutriendā, atq; corroborandā, & cupiditatem vincendā atque extinguendā valēt. Chrysostramus quoq; ad idē ait. A deo multa sunt, quæ nostrā opugnant animā, eoq; opus habemus diuinis remedijs, quo simul & iā acceptis vulneribus medeamur, & quæ nondū quidē inflicta sunt, sed post infligerentur, prohibeamus eminus venientia diaboli spicula, extinguētes depellentēsq; per assiduam scripturarum lectionē: infra, sic vbiq; fuerint libri spiritalēs: illinc omnis expellitur vis diabolica, multaq; inhabitantibus accedit consolatio. Quādoquidē ipse etiā per se librorum aspectus se gniores nos reddit ad peccādū: siue enī quippiā ausi fuerimus eorum quæ prohibita sunt: nosq; ipsos reddiderimus pollutos: reuersi domū, conspectisque libris, acrius nos condenat cōsciētia, reddimur cunctā tiores ad eadē repetendā. Rursum siue in sanctimonia pstitierimus, ex libris reddimur tutiores firmioresq;. Nanque simulatq; tetigit aliquis Euāgelium, mōx cōposuit suā ipsius mentē, & a rebus mundanis abduxit.

Lib. 3. cap. 10.

Multæ utilitates
diuinarum scrip-
turarum.

*Concione: de
Lazaro.

*Magna vtilitas
in scripturis: de
cris legendis: ma-
ior tamen in ob-
seruandis.

*Aspectus seu
intuitus diuino-
rum librorū vti-
lis est.

*Ex diuina scri-
ptura malus cor-
ripitur: & bonus
firmatur.

idq; ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, nō aliter q̄ in sacris adytis, rebus diuinis vacans anima sic purgatur, meliorq; redditur deo cum ipsa per illas scripturas colloquente. Quid igitur, inquit, si non intelligamus ea quę non continentur in libris? Maxime quidem etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia. Non ergo possumus: sed nec volumus quod dicis diuinās scripturas explodere sanctissimas, vtilissimasq;. Consilium tuum super caput tuum.

CAP. XXIII.

Proposuisti o Luthere, quod omnes ante te proposuerunt hæretici: sed non probasti: proposuisti, inquam, cum & ex illis tuis patribus: sed cum illis etiam in probatione defecisti, vt per nostras responsiones tuis argumentationibus appositas satis superq; monstrauimus. Verum vt magis quod ad mireris, sub paucissimis verbis habeas, ecce dicimus. Qui scripturam sacram petit iudicem, & solam illam audire vult, sibi ipsi repugnat. Mōstratur hoc hac vna & ea inuictissima ratione: quia scilicet ipsamet scriptura diuina multos alios a se cōstituit iudices audiendos, obtemperandosq;, omni appellatione postposita. Nempe miraculum verū, ecclesiā vniuersalem in se; vniuersale concilium ipsam representans, generalem consuetudinē eius antiquissimam, ac tandem conformem sanctorum doctorum sententiā; seu etiam rationem ex aliquo horum deductam euidēter. Hęc sex, diuinaq; scriptura cum illis septenarium numerum constituens, irrefragabiliter apud Christianos probant: licet nonnulla horum inter sese suos gradus maioris, aut minoris authoritatis sortiantur. Hęc

* Diuina scriptura etiam non intellecta prodell.

Proposuit lutherus cum aliis hæreticis suis prædece/foribus/ q̄ sola scriptura sit audiēda/ sed in probatione defecit.

* Qui scripturam sacram petit iudicē & solam illam audire vult/ sibi ipsi repugnat.

* Ratio ex aliquo horū deducta cui denter nō habet specialem articulum in hoc opere quia nō est opus/ eū sit notum non solum principia/ sed etiam rationē ex principiis euidēter deductam probare.

sunt Christianorum principia: hæc apud ipsos pro rebus religionis probandis, audiri, obediriq; volunt, quę omnia placet ex diuinis scripturis monstrare: pro singulis, singulos articulos statuēdo: quibus finitis, prima pars huius operis deo iuuante, terminabitur.

Primus articulus docet quæ & quāta sit authoritas miraculi, ad probationē eorum quæ nostræ sunt fidei & relig.

LIB. II. CAP. I.

Miraculum verum diuinam authoritatem habet, qua sufficientissime id probat, pro quo probando adducitur. Hoc clarum nouimus, manifestumque magis: quā vt ratione indigeat vlla: sed quia sapientibus & insipientibus debitores sumus, illud etiam mōstrare libet. Mōstratur autem, Primum ex natura rei. Est enim miraculum omne & solum illud opus, quod supra totam creatam potentiam est, & solo deo actore fit: cætera vero alia quę ab aliqua creatura fiunt, eo ipso miracula nō sunt: quantuncunq; mirabilia, prodigiosaq; aut portenta videantur. Sic omnes quotquot Christiani sapientes præcesserunt, miraculum acceperunt. Nec nos aliter illud accipere possumus: q̄ ipsi acceperint, si recte, distincte q; loqui volumus. At quod solius dei est, diuinam authoritatem habet: signum falsitatis esse non potest: vnde id sufficientissime probat, pro quo probādo adductum est. Aut rogo: quomodo signum aliquod à solo deo erit: & diuinam authoritatem non habebit? aut forte quia Deus optimus maximusq; decipere possit: id per miraculum dicendo verum: quod verum non

* Authoritas veri miraculi quæ & quāta sit.

Quid sit miraculum proprie dictum apud omnes doctores: & quāto solo deo fieri pōt.

* Sāctus Thomas 1. part. q. 1. o. art. 4. & 3. part. q. 43. art. 2. & 2. 2. q. 178 art. 2.

* Nos aliter accipere nomina nō possumus quā acciperint sapientes/ qui hætenus fuere.

Miraculum verum non nisi diuina virtute fieri valet.

est? Absit. Absit inquam, quia sicut omniscius non fallitur: ita infinite bonus non fallit. Non est enim ut homo qui mentiat. Quam enim fidem, certitudinem, & firmitatem habebunt verba dei: in signa quæ eius solius sunt & a solo illo esse possunt, mendaciam habuerint, aut vnquam habere potuerint? An refert verbo, an signo alio mentiri? Nequaquam. Verba etiam saluatoris ad idem pro authoritate, & probatione veri miraculi sunt. Si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Ecce inexcusabiliter culpatur, visis miraculis non credentes, quod non faceret, nisi miracula sufficienter probarent. Idem pro eodem Iudæis ait. Si mihi non creditis, alioquin propter opera ipsa credite. Iterum ego maius testimonium habeo Ioanne. Opera quæ ego facio: illa sunt quæ testimonium perhibent de me. Idem ostendere volens suam potentiam, ex ostenso miraculo idem fecit, dicitur enim. Vt sciatis autem quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, dixit paralytico surge, &c. Nota verbum sciatis, non enim scire dicimur, nisi quod certissime nouimus. Iterum: eos irremissibiliter peccare dixit, qui miraculum a se factum non audiebant: & demonio tribuebant, dicentes. In Beelzebub principe demoniorum eicit demonia. Generalis regula in veteri testamento fuit, ut ille verus propheta crederetur, qui quod diceret miraculo confirmaret, dicitur enim: Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum quod dominus non est locutus, hoc habebis signum: quod in nomine domini propheta ille prædixerit & non euenerit, hoc dominus non est locutus. Samuel ostendens peccasse po-

Deus nec potest fallere / nec falli / nec verbis nec signis.

Ioan. 17.

Inexcusabiliter peccat / qui visis miraculis non credit / aut non disponit se ad credendum / faciens quod in se est / pro fide habenda / quæ est dei donum.

Math. 9.

Miracula pariter / suo modo assensum firmisimum / certissimum / ac verissimum / ob id quod per miracula scire dicimur. Deut. 18.

3. Reg. 12.

pulum in petendo regem, ex hac regula dixit. Inuocabo dominum, & dabit voces, & pluias, & scietis, & videbitis quod grande malum feceritis petentes super vos regem. Helias quoque hominem dei se monstrauit inquam. Si homo dei sum descendat ignis de celo. Modus quoque a Deo optimo seruatus quotiens veram fidem plantare voluit, ad idem est: non enim nisi medijs miraculis illam plantauit. Mosem namque ad populum mittens, cum virtute faciendi miracula misit, sic habetur. Respondens Moses ait. Non credent mihi nec audient vocem meam, sed dicent, non apparuit tibi dominus. Dixit ergo ad eum. Quid est quod tenes in manu tua, Respondit, Virga. Dixitque dominus. Projice eam in terram. Projecit & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moses. Dixitque dominus. Extende manum tuam, & apprehende caudam eius: extendit & tenuit, versaque est in virgam. Ut credant inquit, quod apparuerit tibi dominus deus patrum tuorum. Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, &c. infra virgam quoque hanc fume in manu tua, in qua facturus es signa. Saluator noster verus deus & verus homo iam in celos ascensurus discipulos suos mittens ad veram eius fidem totum orbem conuersuros, non nisi in virtute miraculorum, quibus quæ predicarent, confirmarent misit dicens. Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ, infra: Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo demonia eiciet, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, super ergo manus imponent & bene habebunt: infra, Illi autem profecti prædicauerunt ubique domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, Vides hic sermonem

Olim apud Iudæos, sine dubio credebatur / quod miraculo monstrabatur.

Deus quoties fide plantare voluit / virtutes faciendi miracula dedit.

Exod. 4.

Sic quondam Mosi virtutem huiusmodi dedit.

Habuit Moses virgam in qua fecit miracula.

Marci 16.

Sic Apostoli virtutem faciendi miracula habuerunt / quibus veram fidem confirmarunt: & breuissimi temporis spacio totum orbem conuerterunt.

euangelicæ p̄dicatiōis, veris miraculis cōfirmari p̄ba-
riq; a deo tanq̄ suis p̄prijsimīs signis, quæ nullomodo
fallere possent, & super omnem authoritatem creatam
altissimarum rerum fidem facerent infallibilem. Pau-
lus quoq; p̄dicatōnem suam commendat, eoq; non
arte verborū, sed virtute signorum ei suaserit, dices.
Sermo meus & predicatio mea nō in persuasibilibus hu-
manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & vir-
tutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed
in virtute dei: alia translatio habet, in ostensione spiri-
tus & potētiae. Iterum quosdam reprehendit, q̄ a fide
Christi miraculis confirmata deficerēt, dicens. O infē-
lāti Galatæ quis vos fascinavit non obedire veritati: an-
te quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, & in
vobis crucifixus? Hoc solum a vobis volo discere, Ex o-
peribus legis spiritum accepistis: an ex auditu fidei? Sic
stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nūc carne cōsuma-
mini? Iamta passi estis sine causa? si tamen sine causa.
Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes
in vobis, ex operibus legis: an ex auditu fidei? Iterum.
Christi mysterium per reuelationem sibi notum pro-
ponens subdit. Cuius factus sum ego minister secun-
dam donum gratiæ dei quæ data est mihi secūdam ope-
rationē virtutis eius. Augustinus ad Honoratum con-
tra Manicheos, pro eodem de miraculis loquens, eorū
valorem authoritatemq; manifestās dicit. Rursus hæc
in duo diuiduntur: quædam enim sunt quæ solam faci-
unt admirationem, quædam vero magnam etiam gra-
tiam benevolentiamq; conciliant. Nam si quis volantē
hominem cernat, cum ea res nihil spectatori afferat cō-
modi præter ipsum spectaculum; miratur tantūmodo;

1. Corint. 2
* Paulus ex mira-
culis a se factis su-
am p̄dicatōnem
cōmendabat.

Gal. 3.

Galatæ reprehē-
duntur / q̄ in eo
non persistunt
in quo miracula
viderunt.

1. p̄he. 4.

Cap. 16. tom. 6.

* Quædam mira-
cula solam admi-
rationem habent
quædam vero eti-
am vtilitatem.

si quis autem graui & desperato morbo affectus mox vt
iuissum fuerit conualescat, admirationem sanitatis suæ
sanantis etiam charitate superabit. Talia facta sunt illo
tempore quo deus in vero homine quātum sat erat ho-
minibus apparebat, sanati languidi, mūdati leprosi, in-
cessus claudis, cæcis visus, surdis auditus est redditus.
Homines illius temporis aquam in vinum conuersam,
saturata quinq; milia quinq; panibus, transita pedibus
maria, mortuos resurgentes viderunt. Ita quædam cor-
pori manifestiori beneficio: quædam vero menti occul-
tiore signo: & omnia hominibus maiestatis testimonio
confulebant. Sic in se tunc animas errantes mortaliū di-
uina commouebat authoritas. Hæc Augustinus. Chry-
sostomus ad idem p̄terquam q̄ sepe, ad saluatoris no-
stri virtutem potentiamq; ostendendam miracula ido-
nea esse dixit, quæ insuper terrarum orbē allexisse con-
fiteretur, super Ioānem, tandem super acta Apostolorū
inquit. Proinde ex miraculis certam & indubitatam fa-
cit resurrectionis fidem, vt non solū euidentis esset eius
c̄tatis hominibus, verum etiā omnibus secuturis. Hie-
ronymus super Math. ad idem ait. Ne hominibus rusti-
canis, & absq; eloquij venustate indoctis & illiteratis ne-
mo crederet pollicētibus regna cœlorum, dat potesta-
tem infirmos curare, leprosos mūdare, dæmones ei i-
cere, vt magnitudinem promissorum p̄bet magnitudo
signorum. Ratio naturalis ad idē etiam est manifesta
ex communi omnium hominū sensu, & quarumcunq;
natiōnum: nisi enim iudicassent omnes verum miracu-
lum diuinam authoritatem habere sufficienterq; pro-
bare, nequaquam totus orbis euangelicam legem su-
per omnes alias, opera, verba, cogitatiōes, appetitusq;

Saluator noster
multa fecit mira-
cula vtilia.

Authoritas mira-
culorū diuina.

Homel. 2. & 71.

Homel. 1.

Cap. 10.

* Gregorius ad
idē: Ad ista iude
autē p̄dicatori-
bus miracula / vt
fidē verbis daret
virtus ostensa: &
noua facerent / q̄
noua p̄dicata-
rent.

E

reprimentem, deos deasq; patrias quas venerabantur ab antiquo pellentem reciperet. Quando præsertim tyrânicus gladius, vel ob solam fidei cōfessionē, Christianos iugulabat. Verum quia communissimū; imo naturaliter notissimū erat, miraculum a solo deo fieri, & non nisi vera probare, breuissimo temporis spacio latissima mundi regna, ob visa miracula Christum, & hūc crucifixum in verum deum susceperūt, quem nūc nos colimus, totoq; animi affectu libentissime verum deū & verum hominem confitemur. Quod autē dicimus, miracula fidem generare: sic intelligendū est, vt fides dei donū infusum credatur. Et hoc enim donū dei est, teste Paulo, ac sic vt liberū quoq; hominis seruetur arbitrium in actu credendi iuxta Augustinum dicentem. Cætera potest homo nolēs, Credere autem nō nisi volens. Quid ergo faciunt miracula? Respondeo. Homines ad credendum, & vt faciant quod in se est, optime disponunt, & omnes excusatiōes tollunt: quia saluator dixit: Si opera non fecissem quæ nemo alius, &c. vsq; ibi. Nunc autem excusationem non habent.

CAP. II.

Patres scholastici probatiuā vim veri miraculi, omnes quasi per vnum confessi sunt: tantum differentes, q̄ quidam illud de eo quod probat sciētiam, hoc est, af sensum certum & clarum: quidam vero fidē, id est, af sensum certum & obscurum causare dixerūt. Qui primū sensum tenuerunt, eo moti sunt, q̄ ista duo principia, Omne reuelatum a deo est verū: Omne quod miraculo pbatur a Deo reuelatur: clarissima esse dixerūt ac manifesta, quēadmodum illud principium, Quod

79 fides vera nra

* Authoritas ac virtus miraculo- rum aduersus gla- dios / flagella / & cædes eruentias præualuit: & tan- dem totum orbē veræ fidei subius- gauit.

* Primū sensum fecuti sunt Fran- ciscus de mairo- nis / & Dionysius carthusianus in proli. lib. sent. Secundum vero / Durandus de san- cto portiano / & Gregorius de ari- mino ibi.

libet est, vel nō est. Hoc enim admissio, quia clarū est, deū non nisi verum reuelare posse ex sua scientia & bo- nitate: & clarū similiter, omne miraculo probatū, a deo reuelari, qui solus miraculum facere potest. Iam qui ad probādā aliquam veritatem miraculum fieri videt, veram scientiam de illa habet: quia sic ex euidentibus & claris deducit: Omne reuelatum a deo est verū. Et om- ne miraculo probatum a deo reuelatur: sed hæc propo- sitio a deo reuelatur, quia miraculo probatur. Ergo illa vera est. Antecedēs est clarū seu euidentis: ac per idem consequens ex eo deductum. Sic autē has duas proposi- tiones, Christus est missus a deo. Filius hominis habet potestātē in terra dimittendi peccata: ab apostolis qui eas resurrectiōe Lazari, & sanatione paralytici proba- ri viderunt, non creditas, sed scitas esse dixerunt. Hoc suum videre tali exemplo docent. Sicut qui clare deū, eumq; mouere intellectum alicuius ad assentiēdum a- licui conclusioni, videret, illam esse veram euidenter co- gnosceret: licet res illius non intueretur, eo q̄ clare no- uit, deum neminē decipere posse: sic viator sciens verū miraculum quod solus deus operatur, ad ostendēdam cōclusionem aliquam fieri, nouit statim nō obscure, sed clare illam esse veram. Dicunt consequenter, eos tēpo- re Apostolorum, aut quouis alio, de illis rebus fidei ve- ram scientiam habuisse, qui eas veris miraculis confir- mati viderunt. Verbum Christi hos patres iuuat, qui miraculum facturus non vt credatis, sed vt sciatis di- xit: Verbum autem scire, cognitionem veram, certam & clarā importat. Qui autem secundum sensum sunt secuti, multas ad idem nec leues rationes for- marunt. Tum quia si miraculum ad aliquid proban-

* Nō disputant patres an mira- culum probat, sed an fidem aut scientiam genera- ret.

* Quidam dices- runt verum mira- culum nō fidem sed scientiam cau- sare de illis veris- tatibus, pro quibus probadis spe- cialiter fiunt.

Ioan. 11.
Math. 9.

* Bonū exemplū ad propositum il- lorum.

* Math. 9.
in curatione pa- ralytici.

* Quidam dixerunt verum miraculum non sciri, sed fidem generare, etiam de rebus, quas specialiter probat.

Gregorius in quadam homelia. Ex periculis tollit meritum fidei: addit non simpliciter, sed in eodem actu experientia.

* Unde redditur in evidens miraculi probatio secundum hospites: cuius tamen auctoritatem divinam esse concedunt: pro quo videri potest Abus. Ien. Deut. 13. q. 1. & infra 18. q. 7.

dum, euidenter concluderet, iam demonstraret: ac omnes videntes cogeret ad assensum, & nullam obscuritatem pateretur, sicut omnis demonstratio hoc effectus habet. Hæc autem non stant, quia nec omnes qui videbant, credebant, nec qui credebant, sine obscuritate adhærebant: perdidissent enim meritum, ut inquit, ex Gregorio dicente, Fides non habet meritum ubi humana ratio præbet experimentum: tum quia & si sit per se notum Deum non posse fallere, omneque reuelatum a deo esse verum, & miraculum non nisi a Deo fieri, non est tam evidens, an illud miraculum ad id quod ore humano dicitur fiat. Potest enim falsus propheta, ab aliquo vero futurum miraculum præscire. Et illud ad probandam falsitatem prædicere: nec est nobis evidens, quod hoc fieret ad testificandum hoc, quod diceret iste vel ille qui miraculum prædicaret: quia de nullo homine est per se notum se non posse aut malitia aut ignorantia dicere falsum, nisi de eo sit per se notum ipsum esse deum. Quia ergo quis per reuelationem scire potest, deum quicquam supernaturaliter facturum, & ignorare propter quid, ac propria præsumptione vel malitia coniecturare, fingereque ac dicere quod deus illud facturum sit propter aliud quam fiat a deo, redditur in evidens omnis miraculi probatio. Ambo hi modi dicendi probabiles sunt, amboque suos actores habent: non approbo quis eorum verior magis appareat, sed ambos refero quatenus probatiua virtus miraculi siue scientiam, siue fidem causet, quam omnes patres confessi sunt, nota fiat.

CAP. III.

Dixi verum miraculum, quia falsum non sic, sed longe aliter se habet. Potest enim ea demon facere, falsitates

suadere, & errores inducere manifestos. Paulus ad hoc ait. Et tunc reuelabitur ille iniquus quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum operationem sathanæ, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salu fierent. Ideo mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Ecce quod falsa miracula, signa scilicet mendacia virtute sathanæ fieri, & in errorem mittere affirmat. Saluator noster quoque ad idem dixit. Tunc (Ante destructionem Hierusalem, ut quidam: vel ante aduentum ad iudicium, ut alij volunt) si quis vobis dixerit. Ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce prædixi vobis. Quod si dixerit quisquam. Falsa miracula plurimum valent apud homines viatores, qui corporalia non nisi per sensus & sensibilia norunt, quos demon deludere sua arte potest: ut non minus falsum miraculum appareat verum, quam ipsum verum. Quomodo ergo poterit quis vnum, ab alio discernere: aut quam cuiusdam habebit falso deceptus? Respondemus, poterit optime ex multis. Primum ex reuelatione cogitationum secretissimarum cordis, quæ tantum domini sunt, quia scrutanda corda & renes deus. Nec potestas sathanæ que ad corpora, & corporum sensus extenditur, huc intrat. Deinde ex præmonitione diuina qua præuerti sumus, ne quæ aduersus ecclesiæ obseruantias facta fuerint signa, vera mira

s. ad The. 2.
* Falsa miracula quæ Paulus vocat signa mendacia possunt fieri: imo sunt sæpissime arte demonis: etiam veris quoad sensum similia: in alijs quibus: sed non in omnibus.

Math. 24.

Quævis falsa miracula veris miraculis in aliquibus quoad sensum similia: multa sunt ex quibus examinari possunt.

* Scotus in prologo primi libri.

Diuina præmonitio optima ratio.

1. Tim. 7.

cula credamus. Paulus hoc docuit, dicens, Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito, si autem tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari: quæ est ecclesia Dei viui colūna & firmamentum veritatis. Qui autem ecclesiam Colūnam & firmamentum veritatis dicit: nihil contra suas obseruantias prædicari admittit. Idem pro eodem expressus aduersus Christianæ veritatis perturbatores quibusdã dixit, Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud euangelium: quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & uolunt conuertere euangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Saluator noster quoque, quum dixisset: Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere: Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electis subdidit. Ecce prædixi vobis. Idem ad idem. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscetis eos. Multa alia assignari possunt, quibus nequaquam Christi fideles arte dæmonis per falsa miracula decipiantur, sed quia ista sufficiunt, & potissima sunt, de alijs superfedeo.

CAP. III.

Dixi verum miraculum a solo Deo fieri posse, quia cum omne miraculum, super totum ordinem naturalem, & super totam creatam naturam sit, nulla nisi diuina virtus

Galat. 7.

Saluator noster nos promittit ut a falsis signis caueremas ne quicquam contra illud recipiamus. Paulus quoque ad idem docet ad tribulationem iustitiam trahenda esse quæcumque de nouo prædicata fuerint.

Math. 24.

Math. 7.

Opus quod falsus propheta cognoscitur euidenter est si contra ecclesiam insurgit: quam Paulus columnam & firmamentum veritatis appellauit.

1. Tim. 7.

miraculum aliquod etiam minimum operari valebit. Verum, An virtus faciendi miracula creaturæ communiciari possit, quasi res quædam potentia seu forma, qua actionem miraculosam attingat, & verum miraculum aliquo modo efficiat, nequaquam determinauimus: grauis difficultas est, discussione etiam non breui indiget: certa vero ab incertis, ea in quibus omnes conueniunt, ab illis in quibus quidam differunt distinguentes, dicimus. Primum est quidem virtus faciendi miracula gratia quædam ad gratis datas pertinet, creaturæ a creatore non tam ad sui, quam ad ecclesiæ utilitatem concessa. Paulus hoc testatur dicens. Diuisiones vero gratiarum sunt: idem autem spiritus. Et diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem vero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij generalin guarum, alij interpretatio sermonum, sequitur: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Vides hic gratiam sanitatum & operationem virtutum a deo esse: & hominibus ad utilitatem dari: sicut & alias gratias gratis datas secum annumeratas. An autem qui hæc gratiam habet, per illam quasi per formam, aut potentiam miraculosas actiones operetur? Nequaquam. Aut enim tunc virtus illa infinita esset simpliciter, & sic increata contra statim dictam auctoritatem Pauli: aut opus per illam proprie factum miraculum non esset, quum solum illud miraculum sit quod super totum ordinem, & super

*Miraculum est super totam naturam creatam: ob id a sola diuina fieri potest.

*An virtus faciendi miracula creaturæ communicari possit.

*Virtus faciendi miracula gratia gratis data, per creaturæ communicatur.

1. Corint. 12.

*An qui hæc gratiam habet per illam quasi per formam operetur & sic ut a diuina miraculosas attingat.

totam virtutem creatę naturę est. Quamobrem quod per actionem creaturę propriam fit, nullatenus miraculum erit, quia intra ordinem naturalē manet. Naturale est enim cuiq; per formam aut potētiam, quam habet operari: siue illa naturaliter, siue supernaturaliter inducta fuerit. Nanq; si lapis potentiam visiuam ad actū reducibilē supnaturaliter accepisset; nihil minus per illam naturaliter videret, ac si illam ex natura habuisset. Cæcus natus supernaturaliter oculos habuit, quibus tamen habitis, naturaliter vidit. An vero qui huiusmodi gratiam accepit, per illam quasi per instrumentum dei ad actionem miraculosam propriam operetur? Minime. Nanq; in vniuersum omne instrumentum propriū ad aliquam operationem propriam actionem habet pportionatam: licet ad aliam nō nisi motum agat, velut ferra, malleus, & similia. At non videtur: sed nec intelligitur, quomodo accidens aliquod, siue in corpore, siue in anima subiectatum, proprium instrumentum miraculorum esse possit. Nam Rogo. Quam actionem habebit proportionatam ad varias sanitates infirmorum etiam cōtrarijs morbis laborantium, ad resurrectiones mortuorum, & ad miracula etiam quę per rerū creationem fiūt? Quid ergo dicendum? Quid est quod facit illa gratia, si per illam non quasi per formam, aut potētiam naturalem: nec quasi per proprium instrumentū miracula fiunt? Respondemus. Est instrumentum deputatum, seu institutum, quia habēt hanc gratiam diuina virtus particulari quodam modo aīstītit: doctrinam eius confirmat, orationi & precibus condescēdit. Fit enim ea posita, vt Deus quasi instrumentaliter vatur vel interiori motu habentis, vel eius locutione, vel

* Sanctus Thomas. 1. part. q. 119. art. 4. Qui p formam aut potētiā quam habet operatur attingēs proprie actionē formę iam naturaliter operatur licet supernaturaliter formam habuerit.

Ioan. 9.
* An qui habet gratiam faciendi miraculum per illā operetur, quasi per proprium instrumentum.

* Qui habet gratiā faciendi miraculum per illā quasi per instrumentum deputatum ad placitum dei ordinatū seu institutū: quo varia miracula fiūt.

* Durādus de sancto portiano. 1. sent. dist. 14. q. 5. ad. 2.
sanctus Thomas. 2. 2. q. 17. art. 1.

aliquo exteriori actu, seu etiam aliquo contactu corporali corporis etiam mortui, sic vt aliquo horum posito solus deus miraculum operetur. Pulchra exempla huius sunt diuina sacramenta: sunt enim instrumenta gratiæ iustificantis, non quidem propria ex natura rei: sed tantum ex diuina ordinatione, qua disposuit deus optimus, maximusq; assistere illis, & ad vsum illorum sine fictione susceptum, gratiam iustificantem suscipienti p̄stare. De his patres optime dicunt, In libris sententiarum.

* Abulf. super Math. c. 9. q. 102

* Pulchra exempla ad hoc sunt diuina sacramenta.

Lib. 1. dist. 14. & lib. 4. dist. 1.

CAP. V.

Quod autem sit illud donum, aut cui gratiæ nominatiō operatio miraculorum tribuatur, nō est euīdēs. Dicūt enim quidam nullam gratiā, non fidem esse: quia Apostolus illam velut a fide distinctam nominauit, an numerauitq;: sed fidei tribui, quia fidem consequatur, siue faciētis, vt ibi. Si habuero omnem fidem ita vt mōtes transferam: siue eorum propter quos miracula fiūt, iuxta illud. Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Tribuitur autem fidei rationabiliter valde: tum quia operatio miraculorum in fidei cōfirmationem ordinatur: tum quia ex dei optimi omnipotentia cui fides innititur procedit. Nominabitur iuxta hęc horum patrum sententiam, donum istud fides, non per proprietatem, sed per attributionem. Quidā vero alij dicūt virtutem faciendi miracula esse fidem: non quidem quę est virtus theologica ad credendum, quia hanc omnibus Christianis communem norunt: sed quę est donū: & inter gratias gratis datas ponitur. Probant autem primo, quia saluator discipulis dixit,

Sic. S. Tho. 2. 2. q. 178. art. 1.

1. Corinth. 12.

1. Corint. 13.

Math. 13.

Quidam dicunt istā gratiam non esse fidem: sed fidei tribui.

* Alii dicunt istam gratiā esse fidem: non quia credim? sed quia confidimus.

* Abulens. super Math. c. 17. q. 67

Math. 17.

Math. 77

Luc. 17

Math. 11

Quæ de hac re dicenda videtur.

Prima assertio. Nō sunt idem re fides virtus qua credimus: & fides donū qua cōfidimus.
* Fides virtus ad omnes & singulos pertinet.

Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Alibi, Apostolis sibi dicentibus. Adauge nobis fidem, dixit. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro. Eradicare & transplātare in mare, & obediet vobis. Iterum. Mirantibus discipulis quomodo aruerat ficulnea dixit. Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, nō solū de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tollere & iactare in mare: fiet, Et omnia quæcūq; petieritis in oratione credētes: accipietis: Iacobus quoq; ait. Siquis indiget sapientia, petat a deo qui dat omnibus affluenter: postulet autem in fide nihil hæsitās: qui autem hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento circumfertur: non existimet autem homo ille q̄ accipiat aliquid a deo. Quum igitur ex omnibus istis locis constet, operationem miraculorum tanquam in illud, quo posito ponitur, & quo non posito non ponitur, miraculum in fidem, non in eam, quæ est ad credendum, sed in eam quæ est ad confidendum referri, non videtur quid aliud tanquam instrumentum miraculorum poni oporteat. Quid nos hic approbare aut reprobare possumus? Modi dicendi sunt: ambo suas rationes habēt: iudicet qui legerit, & eligat quem voluerit. Cæterum si quod sentimus audentes exponere tenemur scribentes: dicam quod de huiusmodi quæstione arbitror. Primum non sunt idem re, fides virtus theologica qua credimus, & fides donum inter gratias gratis datas posita qua confidimus. Illa enim ad totam ecclesiam & singulas eius partes indiscriminatim de necessitate, hæc autem nō ad omnes, sed tantum ad quos

dam de ecclesia pertinet. De illa saluator dixit. Qui vero non crediderit, cōdemnabitur. Paulus quoq; Oportet accedentem credere: de ista autem Paulus ait. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alijs autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, Alteri fides in eodem spiritu, Alij gratia sanitarum in vno spiritu, Alij operatio virtutum, Alij prophetia, Alij discretio spirituum, Alij genera linguarum, Alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Hæc Paulus. Vides fidem, quæ est donum inter gratias gratis datas poni: nota verbum. Diuidens singulis prout vult, vt intelligas illam, non ad singulos, sed ad quosdā de ecclesia pertinere, sicut alias gratias, cū quibus annumeratur. Non enim alijs admittis, & illa ommissa, imo alijs & illa etiam annumeratis nominatisq; dixit Paulus. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idē spiritus: non simul infundens, sed diuidēs singulis prout vult. Quare hoc? Vtiq; vt per hæc nouerimus, sicut nō alia dona: Sapiētiam scientiam, gratiam sanitarum, operationū, virtutum, prophetiā, discretionem spūum, generalin guarū, interpretationēq; sermonum: ita nec fidem donū ad singulos de ecclesia pertinere. Illa de illorū genere est, quæ propter habentis: ista vero de illorū, quæ propter ecclesiæ vtilitatem datur. De illa Paulus ait. Sine fide impossibile est placere deo, de ista vero nihil tale dī, imo absq; ista multi, ne dicā plures, deo placēt sancti, & iusti: vnde & Paulus dicit. Vnicuiq; autem datur manifestatio spūs ad vtilitatem, scilicet ecclesiæ. Habere

* Marc. ult.

* Hebr. 11.

* 1. Corint. 12.

* Fides vero donum qua confidimus/non ad omnes/sed solum ad quosdam.

* Optima probatio/imo in materia demonstratione.

* Tho. ob hoc dicit/fidem absolute nō annumerari inter gratias gratis datas. 2. 2. q. 4. art. 1. ad. 4.

Fides virtus qua credimus/ datur propter bonum personæ habētis: fides donum qua cōfidimus/ & miracula sunt/ datur propter bonū ecclesiæ.

*Abulens. de hac materia / quoad differentiam horum bene dicit / super Math.

*Fides virtus & fides donum de quibus propriè sunt.

*Dubius in fide infidelis est, ex de hæret. c. dubi us. & 4. sent. dist. 13. Luc. 11.

*Secunda assertio. Fides quæ est donum & operatio miraculorum realiter differre videtur.

*Quia ista duo numerum ponit & distinctis membris dari dicatur

*Tertia assertio. Operatio miraculorum non tribuitur inseparabiliter fides qua creditur.

enim spiritum, vtilitas habetis: manifestari autem spiritum vtilitas ecclesie est, quia confirmatur in fide credentes. Illa de credilibus est, qua credimus omnia illa vera esse: ista de operibus miraculosis, qua confidimus absque cunctatione illa futura. Illa credimus deum talia opera facere posse, ista confidimus indubitanter ipsum illa facturum. Qui discredidit: aut qui dubitat in illa, infidelis est: qui vero in ista nequaquam. Possunt enim credere firmiter sicut credo, deum omnia posse. Quia non est impossibile apud deum omne verbum: & dubitem an deus velit facere anque faciet certum miraculum, quod fieri volebam. Secundum, operatio miraculorum, seu virtutum, & fides quæ est donum, videntur etiam realiter differre sicut res, & res: tum quia Apostolus illas virtutes tanquam distinctas numerat, & quasi ad alium & alium statum in ecclesia pertinentes ponit: sicut prophetiam, & genera linguarum, quod constat ex litera: tum quia minus videntur differre gratia sanctorum & operatio virtutum, quam fides donum: & operatio miraculorum: quam obrem quum illa ab Apostolo quasi realiter distincta numerentur, alijque & alij concessa dicantur, magis illa diuersa sunt. Aut rogo, si vnum & idem realiter essent illa duo, quomodo Paulus fidem alij, operationem vero virtutum alij præstari ab spiritu diceret? Nequaquam. Tunc enim, cui vnum horum, & alterum similiter daretur statim. Fieri enim nequit, ut quæ idem realiter sunt, ab inuicem realiter distinguantur, & distincta realiter, diuersis dentur. Tertium, non sic operatio virtutum fidei virtuti tribuitur: sed nec stante lege posita tribui potest, ut fides huiusmodi etiã in quato-

cunque gradu habita, operationem miraculorum quasi committit indiuisum nascatur. Monstratur: quia nec omnis Christianus qui fidem, nec Ioannes Baptista qui illam in magno gradu habuit, virtutem faciendi miracula obtinuit. Quod, non omnis fidelis sensus omnium nostrum nouit. Quod, non Ioannes euangelista docuit dicens: Nec enim Ioannes signum fecerat vllum. Quid clarius? Tribuitur tamem gratia hæc fidei virtuti: tanquam ei, propter quam firmandam datur: fidei vero donum tanquam ei, cui quasi inseparabilis comes præstat. Hoc & non aliud probant modi illi duo dicendi, quos ex Thoma & Abulens memorauimus. CAP. VI.

Rogo, qui virtutem probatiã miraculorum negauerint: quo dei clementiam fidei Christianæ firmitatem, & hominis viatoris naturam seu conditionem explodunt: Fides enim miraculis confirmata fuit: si miracula diuinam auctoritatem non habent, qua probent, fidei firmitas vbi erit? Hominis conditio viatoris præfertim hæc est, ut veritatem intelligibilem maxime de rebus extrase per aliquos effectus obtineat: aliquam scilicet per naturales iuxta illud Pauli. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles: aliam vero per supernales. Quam illam quam creata natura monstrare non valet, velut quod Deus homo factus sit, quod sit Deus trinus & vnus quod virgo concepit & peperit: quod diuina sacramenta virtutem spirituales contineant, qua gratiam præstent & animam suscipiētis sanent. Et similia. Rogo, homo qui has veritates non est expertus, quas nec naturales effectus ostendere possunt, quomodo ad illas nisi per

Nota ex hoc quod liter intelligenda sit glo. quæ dicit fidei excellētiam inter gratias gratis datas computari.

* Si quis autem de fide Ioannis contendat / saluatore audiat dicentem Inter natos multorum non surrexit maior Ioanne Baptista. Math.

* Quomodo tribuitur hæc gratia fidei virtuti & quomodo fidei dono.

* Vbi firmitas dei / si miracula quibus probata est diuinam auctoritatem non habent. Marc. vii.

* Homo aliquid dei cognoscit per effectus naturales Roma. 11.

Homo aliquid dei cognoscit per effectus supernales.

* Qui veritates diuinas in demonstrabiles per creaturas non est expertus: quomodo nisi per opera a solo deo facta: & ob id diuina / ad eas ascendere valebit.

suprales, hoc est, per miracula ascendere valebit. Quod si dixeris aut non, aut non sufficienter probare. Quæ ubi ponis certitudinem fidei, quam insufficienter probata dicitis, & ubi similiter dei clementiam, quam hominem non credentem veritates insufficienter probatas damnare concedis? Nos enim constantem sic theologizamus. Deus homines damnat, qui visis miraculis, etiam supernaturales veritates non credunt. Amicus, clemens, iustus, & misericors est. Ergo miracula sufficienter monstrant, quod probant. At monstrare, nobis sufficienter veritates supernaturales, non nisi diuina virtus, quæ supernaturalis est, valet. Dānat nūc deus eos qui has veritates non credunt, etiam si miracula nō videant, amicus, clemēs, iustus & misericors. Verum hoc ideo est, quia Christiana fides iam sufficientissime probata est: vnde nunc ad illam miracula de nouo fieri non est necesse. Optime de hoc patres in libris sent,

CAP. VII.

Aut quo p̄icipio quæ Christianæ religiōis sunt, sufficienter probabimus, si vera miracula ex diuina autoritate mōstrare negauerimus? Nouimus enim sacram scripturam autoritatem habere diuinā; sed hoc prioribus temporibus, solum miraculis nobis cognitū fuit: quibus factum est, vt diuini scriptores probarentur, & in eis diuina virtus & assistentia esse crederetur. Credimus ecclesiam quæ modo est errare non posse; hoc autem non reuelatione nobis de nouo facta imo illa antiqua in diuinis scripturis habita; Credimus veneramusq; toto animi affectu sacra vniuersalia concilia; sed hoc vnde, nisi ex tota ecclesia, quam representāt, exq;

*Miracula eo diuinam autoritatem habere probantur, quo deus clemens, misericors, iustus, & amicus homines dānat, qui visis miraculis non credunt.
Lib. 1. Dist. 16.

*Si miracula nō monstrāt, quid aliud sensibile in Christiana religione mōstrare valebit.

*Quæ nūc apud nos in autoritate habentur, per miracula probata sunt.

diuina scriptura de eis satis superq; differēte? Antiqua illa reuelatio est, qua pro ecclesia dicitur. Super hanc petram ædificabo ecclesiā meā; & portę inferi nō præualebunt aduersus eā. Pro omnibus facit. Omniaq; hæc ab ea firmātur, ecclesia ipsa in se, ecclesia in vniuersali cōsilio se representante, ac ecclesia in suo capite secundario, Romano pontifice eā regente gubernāteq; sensibilibiter: de quibus omnibus domino donāte tractabimus per singula, suis locis. Quod si dixeris. Ecclesiā nō habere autoritatē per scripturā, sed magis scripturā per ecclesiam. Respondemus, hoc aliud est, ad aliamque disputationem expectat, de qua infra: interim tamen rogo. Præter scripturam quo alio, nisi miraculo ecclesiæ autoritas primo probata est? Habet ecclesia autoritatem diuinam, sed nil refert ad propositum, an illā per scripturā, an per miraculum probatam habuerit; Similiter si opponas. Petrum maiorem autoritatem scripturę, quam miraculo dedisse, dices. Habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes. Similiter respondemus. Petrus non per respectum ad miraculum: sed per respectum ad sensum hæc dixisse, quia dixerat. Et hanc vocem nos audiuius. &c. Et prophetæ, quo nisi miraculis, approbati erant? Sed hoc alias. Videant ergo qui autoritatem miraculorum negauerint, quo p̄icipio ea quæ Christianæ religionis sunt, cum maxīma certitudine, etiam super omnes naturales euidentias monstrabunt. Norunt omnes quanta sit sensus certitudo aduersus quam nulla admittitur ratio: admittitur tamen fides: sensus dicit in sacramento Eucharistiæ non est alia substantia nisi panis; fides dicit, ibi non est substantia

*Math. 16.

*Romanus pontifex est caput secundarium totius ecclesiæ: s; de hoc magis infra, art. 3.

Lib. 3. disput. 1.

Ecclesia diuinam autoritatem habet, & nō refert hoc per miraculum, an per scripturam probari.

*Infra lib. 3. disput. 1.

*Nulla ratio naturalis/ sed sola fides/ que miraculis confirmatur/ & admititur contra sensum.
 *Apud hominē contra sensum hominis nulla auctoritas præuat/ sed nisi diuina.

panis: est autē substantia corporis Christi: nō curamus de sensu; tenemus quę fides. Rogo, quę auctoritas præualere potuit aduersus sensus hominis apud homines, nisi diuina: Nulla. Sic qui in miraculis non agnoscit diuinam virtutem, quibus fides confirmata est, quomodo concedit fidem apud hominem, hominis sensus recte superare.

Articulus secundus.
 CAP. I.

Acra scriptura diuinā habet auctoritatē: qua verissima est, certissima ac firmissima: & quicquid dicit, sola sua assertiōe optime probat. Saluator noster hanc veritatem docuit: allegauit enim sæpe scripturas veteris testamenti tanquam eas quę fallere non possent, & diuinā auctoritatē haberēt. Dixit enim. Scrutamini scripturas, quia illę sunt quę testimoniū perhibēt de merito meo. Si Moysi crederetis, mihi etiam crederetis; de me enim scripsit ille. Iterum. Non veni soluere legem, sed adimplere. Iterum. Vt impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerūt me gratis: Iterū. Oportebat impleri omnia quę scripta erant de me in lege, & prophetis, & psalmis. At qui scripturas veteris testamenti sanguine pecudis aspersi diuinas esse docuit: multo magis scripturas noui testamenti proprio suo sanguine, morteque confirmati diuinas esse mōstrauit. Petrus quoque hoc docuit. Ipse enim, qui post Christū Christi ecclesiā accepit regendā cum plenitudine spiritalis potestatis, & scripturas veteris testamenti quā sæpe tanquā diuinas adduxit: & psalmis & prophetis

*Diuina scriptura diuinā auctoritatē habet: qua fortificata: etiam sola sua assertiōe probat.

Moses scripsit de Christo i multis locis/ maxime/ Genes. 49. & Deut. 18.

Ioan. 5.
 Math. 5.
 Ioan. 5.
 Psal. 24.
 Luc. 24.
 Luc. 18.

A. 9.

Quibus quę noui sunt non temere coçquauit, dicens. Charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quędam difficulta intellectu, quę indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas. Ecce quę scripta Pauli, ac per consequens omnia omnium noui testamenti scriptorū cū alijs scriptis, nēpe diuinis, paria fecit: seu potius paria esse indicauit. Paulus etiam frequentissime ex veteris testamenti scripturis, tanquam ex diuinis sua deducit: maxime ad Rom. ad Gal. & ad Hebr. Quod & verbis suis mōstrauit dicens. Tu vero permane in ijs quę didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, & quod ab infantia sacras literas nosti, quę te possunt instruere ad salutem, per fidē quę est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docēdum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instructus. Ecce quę sacras literas cōmendat, easque diuinitus inspiratas; ob idque tāquam metrum infallibile bonę vitę habendas dicit. De suis etiam scriptis idem sentit inquiēs. Ita que fratres stete: & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostrā. Paulus ergo tantus, qui non ab homine neque per hominem, sed a deo & patre domini nostri Iesu Christi euāgelium acceperat, minister idoneus noui testamenti, dum scripturas legis sacras, ac diuinitus inspiratas testatur: scripturas euangelii non minoris auctoritatis esse, confessus est. Scriptura autem sacra diuinitusque inspirata, quam altam nisi diuinam auctoritatem habet? Nullam. Apostoli etiam alij, euangelistęque: totiens hęc

*. 1. Pet. 3.
 *Scripturę noui & veteris testamenti paria sūt auctoritatis.
 *Verbum Pauli pro scriptura. Per totum.
 *. 2. Timo. 3.
 *Scriptura veteris testamenti etiam instruit ad fidem Christi: de quo supra in proemio cap. 31. & infra lib. 3. disputat.
 *. 2. Thes. 2.

G

* Quotiens As
poscoli scriptu
ras tanquā infalli
biles adduxerūt:
totiens illas diuī
nam autoritatē
habere confessi
sunt.

* Petri verbum
expressum p au
thoritatem scriptu
rarum.

De doctri. Chris
tiana lib. 2. c. 8.
* Lib. 11. cap. 3.
tom. 6.

* Autoritas feri
pturæ noui & ve
teris testamēti
temporibus Apo
stolorum suo mo
do cōfirmata est
per successiones
episcoporum &
propagationes ec
clesiarum ad nos
peruenit.

* Divina scriptu
ra non admittit
inquisitionē nec
disputationē ad

veritatem confessi sunt, quotiens scripturas tanquam infallibiles adduxerūt. Et quid? Petri verbū manifestū est, quo ait. Et habemus firmiorē pphetiā sermonē cui bene facitis attēdētes, quasi lucernę lucētī in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Hoc primū intelligētes, q̄ omnis pphetia scripturę, propria interpretatione non fit. Non enī voluntate humana allata est aliquādo pphetia, sed spū sctō inspirati loquuti sunt sancti dei hoies. Quid clarīus? Augustinus quoq; ad idē, cum libros canonicos, id est sacrę scripturę noui, & veteris testamenti numeris, & nominibus alibi explicasset, tandem contra Faustum de sacrīs, deq; humanis literis tradēs, sic differit. Distincta est a posteriorum libris, excellētia canonicę autoritatis veteris & noui testamēti. Quę apostolorum cōfirmata temporibus per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum, tanquā in sede quadam sublimiter constituta, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus. Ibi siquid velut absurdū mouerit, nō licet dicere. Author huius libri non tenuit veritatem, sed aut codex mēdosus est, aut interpres errauit, aut tu non intelligis. In epusculis autem posteriorum, quę libris innumerabilibus continentur, sed nullo modo illi sacratissimę canonicarū scripturarum excellētia cōquantur, etiam in quibuscunq; eorum inuenitur eadē veritas: longe tamen est impar autoritas: & infra. In illa vero canonica eminentia sacrarum literarum, etiā si vnus propheta, seu apostolus, aut euāgelista, aliquid in suis literis posuisse, ipsa canonis confirmatione declaratur, non licet dubitare qđ verū sit, alioquin nulla erit pagina, qua humanę imperitię regatur infirmitas, si

librorū saluberrima autoritas, aut contēpta penitus a boletur, aut interminata cōfūdatur. Hęc Augustinus. Idē pro eodē ad Diuū Hieronymū scribens, ait. Ego enī fateor charitati tuę, solis eis scripturarū libris qui iā canonici appellātur, didici hūc timorē honorēq; deferre, vt nullum eorū authorē scribēdo, aliquid errasse firmissime credā. At si aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrariū veritati, nihil aliud q̄ vel mēdosum esse codicē, vel interpretē non affecutū esse qđ dictū est, vel me minime intellexisse nō ambigā. Hęc ille. Sancta dei ecclesia ad idē est, quę per illa duo sacra venerādaq; concilia Carthaginē. & florentinū libros, qui canonici appellātur, noui & veteris testamēti, tanquā diuinā autoritatē habētes, eo quo regitur spiritu sctō, accepit obseruādos semp. Quod etiā quasi notissimū p̄dicat per multa. Aut quomodo potuerūt libri omnes noui & veteris testamēti ab antiquissimo tēpore nascentis ecclesię, ab omnibus canonici appellari, inuariabiliterq; per omnia loca, tēpora, & psonas, obseruari, & obseruādi a singulis iudicari, nisi ipsi diuinam autoritatē sup oēs, & oīum hominū potestates habuisse crederētur? Quid multa? Petrus & Paulus Principes gl'iosi in illis suis supra adductis locis testātur nōnullas scripturas sacras in orbe esse, illasq; diuinā autoritatē habere, tāquam si eas dei spiritus ædiderit. Rogo, quę illę sunt? An noui & non veteris testamēti, an veteris & nō noui, an noui & veteris simul? Nō primū. Timotheus enī ab infātia sacras literas nouerat: quę nō noui sed veteris testamēti erāt. Nec secundū. Aplī nāq; nō minores: imo maiores patribus & pphetis veteris testamēti fuere: quare sicut illi, ita isti sacras scripturas ædiderunt.

videndū an vere
dicat / sed solum
ad videndū quid
dicat credimus
enim illam veris
simam esse / etiā
si illum non intel
ligamus.

* Ecclesia etiam
non ob aliud ex
cellente scriptu
ras vtriusq; testa
menti diuinas ap
pellauit / nisi quis
in eis diuinā au
thoritātē cogno
uit.
Dist. 9. & 15.

* 2. Pet. 1.
* 2. Tim. 3.

* Nō sunt minores
imo maiores
patres ecclesię /
quā patres syna
gogę: ob id nos
isti apostoli sicut
sui prophete sa
cras scripturas
ædiderunt.

Paulus gradus ecclesiæ numerans, primum apostolos, deinde prophetas posuit: quos tandem spiritus primitias habuisse dixit. Petrus quoque Apostolos prophetas esse testatus est, quod & Ioelis testimonio verum esse comprobauit. Tertium ergo dandum est: quo vno ore & vno corde omnes scripturas noui & veteris testamenti facras, diuinasque esse confiteamur. Apostolis dictum est, Sicut misit me pater, ita ego mitto vos iterum. Dū steteritis ante reges & principes, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Paulus quoque ait. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus? Quid ergo? Qui sic tanta autoritate missi sunt, vt spiritum haberent loquentes: quomodo non eundem spiritum haberent scribentes? Absit talis blasphemia in deū & sanctos eius. Quis sic insaniat, vt talia dicat? At si scribentes spiritum sanctum habuerunt, vt reuera habuerunt, scripta ipsa sua diuina sunt: quia non autoritate humana, sed spiritu sancto inspirante edita sunt. Quid clarius? Nomen etiam ipsum, quo scriptura noui, & veteris testamenti sacra, diuinaque appellatur, hanc presentem veritatem confirmat. Nā rogo, quomodo particularius super omnes scripturas mundi, imo singulariter diuina dicitur, si diuinam autoritatem non habet? An forte titulus est sine re? Absit. An forte ex concursu generali, quo etiam falsa scriptura; an ex particulari, quo omnis & sola vera scribitur, sic diuina, sacraque nominatur? Nequaquam. Sed ex particularissima assistentia dei quæ taliter isti sacre, qualiter non alij, quantumlibet verè assistebat, assistitque ho-

die. Alias enim, cur omnis alia simpliciter, vel omnis alia vera, diuina non nominatur?

CAP. II.

Quæ autem sit, aut qualiter habita fuerit ista assistentia particularissima dei, qua noui & veteris testamenti scriptura sacra diuinaque appellatur, nō abs re disserendum existimauimus. Magna enim perfectio scripturarum est, excellentia prerogatiuaque non parua, quæ altissimarum rerum sint: nec dubium, quin præ ceteris diuinæ sacreque nominari potius valeant. Namque quū fuerint in vniuersum scripturæ signa rerū, nihil prohibet quominus scripturarum illa nobilior dicatur, sitque dignior, quæ nobilioris rei signum est: sic etiā illa diuini or aut magis, aut solum, quæ præ alijs altissimarum, diuinarumque rerum significatiua est. Signum enim vt signum, præsertim quod ad placitum est, & hominum institutione representat, qualiter scriptura omnis significans significat, non nisi ex rebus quas indicat, in se minus aut magis nobilis, differentiam habere potest. Etenim vt sic, relatiua est, signatum respicit, ab eoque perfectione sortitur. Magna ergo perfectio scripturæ est, quæ diuinarū rerum sit signū, sed nec hæc ratio est, qua sola noui & veteris testamenti scriptura, diuina modo quodam particulari & supremo dicatur. Multi namque de deo, deque rebus diuinis scripserūt, quorum scripta nō diuina, sed humana appellantur, nec diuinam, sed humanam autoritatem habent. Deinde nō est ignotum, quantum valeat scriptura aliqua excellentiam maiorem vel minorem, autoritatemque similiter minorem vel maiorem iuxta suum immediatum scriptorē habere,

*Quæ sit particularissima ratio, qua scriptura alia diuina dicitur.

Cæteris paribus illa scriptura dignior est, quæ re nobiliorē significat: quia signum & signatum debet proportionari.

*Scriptura sacra non dicitur diuina eo tantum quod de deo est.

1. Corint. 12.
& Eph. 4.
*Act. 2.

Omnia scriptura veteris testamenti diuina est.

*Ioan. 20.
*Math. 10.

*Apostoli sicut habuerunt spiritum dei loquentes, ita illi habuerunt scribentes.

*Non est titulus fictus quo scriptura noui & veteris testamenti diuina dicitur: sed verus.

Scriptura aliqua eo diuina dicitur, quo in sui editio, ne a dei spiritu principaliter dimanauit, assistente moueretur ad scribendum.

«Ceteris parib9
scriptura aliqua
potuit dici / alia
dignior / quæ a
digno magis scri-
ptore ædita est.

«Ceteris paribo
illa scriptura ma-
gis digna videtur
quæ de rebus in
superiori lumine
cognitis æditur.

«Sensus sæpe de-
cipitur / velut in
coloribus iridis /
& eandem colorem
& in fractione bac-
culi pro medietate
in aqua & simili-
bus.

Luc. 11.
«In lib. illustrat
vitorum / in quo-
dam prologo sup
Math. & in epi-
stola ad Damasc.
cui ibi habitam.

Lib. 1.

vt ea dignior magis dicatur, quæ a doctiori, sanctiori-
q; authore ædita fuerit. Hanc authoritatem magnā esse;
& hanc n̄as scripturas noui, & veteris testamēti habe-
re, sed nec hanc sufficere, nouimus. Quidam enim san-
cti & docti scripserunt, Augustinus, Ambrosius, Hie-
ronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Atha-
nadius, alijq; innumeri: quorum scripta non t̄quam di-
uina, sed tanquam humana veneramur. Præterea lu-
men quo res nouerunt, qui veritates rerū scripserunt,
iuuat plurimum, vt eas veritates sacras, & illas scriptu-
ras diuinas potius dicamus, quas proprij authores scri-
bentes superiori lumine, fide scilicet, aut reuelatione a-
lia cognoscebant. Magna ratio ista est: sed nec ista suffi-
cit. Magna quidem est: quia certissimum est, non nisi
verum a deo optimo maximoq; reuelari vnquā posse.
Magna iterum est, quia nō abs re scriptura illa particu-
lari quodāmodo diuina dicitur: cuius veritas superiori
lumine dignoscitur. Decipitur enī sæpe sensus, sc̄peq;
lumen naturale intellectus fallitur, quæ vera sunt, falsa,
& quæ falsa sunt, vera existimando: lumē autē superius
nequaquā: magna ergo ratio ista est ppter hæc: sed nō
sufficit. Non sufficit, inquā, q̄ nō fides. Nō enim quæ-
uis scriptura, a quouis fideli vere scripta sit, statim di-
uina est: & si vera, & de rebus religionis existat. Multi
enim conati sūt ordinare narrationē rerū quæ in nobis
completæ sunt, vt refert Lucas. Hieronymus quoq; in
pluribus locis. Augustinus etiā in de cōfessu euāgelista-
rū: quorū nōnullos Christianos fuisse, non est dubiū.
Ecclesia tamen, corū scripta nullatenus t̄quam diuina
recepit. Non sufficit: quia non alia reuelatio. Quantū
cūq; enim quis aut species, aut notitias rerū cōplexas

etiam, enunciatiuaque diuinitus acceptas habuisset, si
suis naturis relictus scribat, iam non diuinam, sed hu-
manam scripturam condit. Primū quia potuit vsus re-
uelatæ scientiæ multotiens impediri. Secundum, quia
quid potest homo suis naturis relictus nisi humanam
scripturam facere. Vt sic enim non habet, quo dicat,
Manus mea calamus scribe velociter scribentis. Aut
quis dubitat, vsus reuelatæ scientiæ posse impediri? An
non certum est, ab ijs quæ certo, euidenterq; naturali-
terque nouimus, aut labilitate memoriæ, aut passione in-
surgente, aut notitia alia veniēte, nos sæpe præpeditos
cadere? Quomodo ergo ab illis quæ diuinitus accipi-
mus, aliquo horū impediti, deficere nō valemus. Q̄
si dixeris deū specialiter hoc facere, vt nequaquā a reu-
latiō sciētis rerū cadamus. Respōdemus, hoc aliud nouū
miraculū esse. Iam ibi nō est sola reuelatiō: imo & reue-
latæ sciētis cōseruatiō. Sed quid? Demus hoc, cōseruet
deus sciētias hominū quas reuelat, an nō potest homo
suis naturis relictus, cōtra hanc reuelatā sciētiam operari?
Ita. Petrus enī per reuelationē, Christū verum Dei fi-
liū esse accepit, quē tamē postea ter negauit, eius reue-
lationē dixit, & eiusdē negationem prædixit Christus:
tamē postea subsequutū fuisse, euāgelistis scribētibus,
nouimus. An forte refert, ore vel calamo, voce, inquā,
vel scriptura, a reuelata veritate recedere? Minime.
Quid ergo. Nihil prohibet aliquē, aliud ab accepta re-
uelatione scribere: sicut nihil prohibuit, quin Petrus a-
liud loquutus fuerit. Nisi deus optimus velit & reuelatā
veritatē firmiter cōseruare, & habētē q̄ten⁹ iuxta illā
opet, necessitare. Sic cō in Balaā factū fuit, qui pplm
dei, cui maledicere venerat, nō nisi benedicere potuit.

G iij

«Reuelatio sola
nō sufficit vt ho-
mo suis naturis
relictus diuinitus
scripturam con-
dat.

«Quis a reuelatā
sciētia cadere po-
test? sicut ab illa
quam naturaliter
per experientiam
habet nisi specia-
liter sufficitur in
illa reuelatione.

«Si quis in reue-
lata sciētia iustē
tatur hoc aliud
est: sed nec ad
cra scriptorā iustē
sicut: quia aliud
est Deum cōser-
uare cum aliquo
vt sciat: & aliud
concurrere cum
illo / vt scribat.

Matth. 16.

Nec dubiū, quin
potuit aliquis suis
naturis relictus
contra reuelatio-
nem agere: sicut
huc pulchrū exē-
plum damus.

Numer. 23.

* Deus olim Ba-
laā necessitavit
loqui iuxta reue-
lationē: sed illud
particulare fuit:
& quid distinet.
* 1. Corint. 14.
Spiritus sanctus
illuminās ppheta-
ras: nō necessitas
illos regulariter
sic loqui.

* Quidam euan-
gelizte nonnulla
quæ per sensum
quidā vero quæ
per relationē ac-
ceperunt: diuini-
tus scripserunt.

At hoc aliud longe est, quā aliquid per reuelationē acci-
pere, & reuelatas veritates in superiori lumine cognof-
cere. Apostolus hoc docuit: qui spiritum prophetarum
prophetis subiectum dixit, vt illos illuminatos ad intel-
ligendum, nō autem necessitatos ad loquendū, aut scri-
bedum intelligamus: quē admodum in eo loco optime
notarunt patres. Tandem reuelatio imediata Dei erga
diuinum scriptorem, quia necessaria non est, nō videt
quomodo si sit, sufficiat. Necessaria non est, quia Ma-
theus, & Ioannes multa quæ non reuelatione aliqua, sed
solo sensu acceperāt: Marcus autē quæ a Petro: & Lucas,
quæ a Paulo audierūt, scripserūt. At quis scripturas ho-
rum negabit diuinas esse? Magnæ eæ rationes sunt, di-
gnæq; vt sufficiētes videātur: sed quia non sufficiunt,
vt mōstrauimus, alia ratio quæ sufficiat, & requiratur,
quærenda est. Quæ ergo erit?

CAP. III.

Dei optimi maximiq; particularis quēdā impulsio,
ac eius particularis assistētia quibus suos scriptores mo-
uet, vt scribant: & eis scribentibus assistit, vt nō nisi ve-
re scribere possint, quæ vera sciunt: siue per sensū, siue
per relationem alicuius, siue per reuelationē dei accepe-
rint: ratio vna est, qua sola scriptura aliqua sacra, aut di-
uina dicitur. Hęc enī est, qua sola posita, ponitur: & qua
non posita, nō ponitur diuina scriptura: quo fit vt & re-
quisita sit, & sufficiat. Primū quod sufficiat, manifestū
est: nā nulla alia scriptura cōueniētius diuina dici pōt,
quæ quæ deo actore sit, nec aliqua scriptura manu homi-
num ædita, a deo actore est magis, quæ ea, ad quam deus
speciali modo mouet, & cuius scriptori specialiter in-
scribēdo assistit: nec aliqua magis in deū actore refer-

* Ratio exactissi-
ma: qua scriptus
ra aliqua diuina
dicitur.

31. 16. 16. 16.

* 1. 1. 1. 1. 1.

ri potest, quā ista. Sic autē in vniuersum si scriptura ali-
qua manu hominum scripta diuina dicēda est, illa quæ
isto tali modo, deo actore ædita fuerit, absq; dubio dicē-
da erit. Tunc enim, dum deus isto modo speciali scribē-
tē mouet, eiq; assistit, deus est qui p̄cipalis actor est:
homo autem non p̄cipalis, sed quasi instrumētum.
At opus aliquod non instrumento: sed p̄cipali agen-
ti tribuitur, suumq; dicitur. Saluator noster hanc attri-
butionem monstrans, Apostolis dixit. Non enim vos
estis qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loqui-
tur in vobis. Paulus quoq; ad idem. An experimentum
queritis eius qui in me loquitur Christus? Dauid etiā.
Lingua mea calamus scribe, velociter scribētis. Idem
spiritus dñi loquutus est per me, & sermo eius per lin-
guam meam. Loquebatur quidem Apostoli, loqueba-
tur Paulus, loquebatur & Dauid: sed quia deo mouente
assistenteq; speciali quodammodo: non illi, sed deus di-
cebatur loqui: & verba eorum nō humana, imo diuina
dicuntur. Sic ergo erit in scripturis, vt illa diuina opti-
mo iure dicatur, quæ deo mouente, assistenteq; per ho-
minem quasi per instrumentum dei ædita fuerit, quo-
modocunq; aut qualitercūq; id quod scribitur, sciatur:
siue per reuelationem, siue per sensum, siue per relatio-
nem. Quid clarius? Secundum autem, hoc est, quod hæc
motio, specialisq; dei assistētia requiratur ad diuinam
scripturam, similiter notum est. Petrus ad hoc dixit.
Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scrip-
turæ propria interpretatione non fit. Non enim volū-
tate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu
sc̄to inspirati, loquuti sunt sancti dei homines. Ecce te-
stat Petrus scripturam sacram non authoritate hu-

Scriptura
hominū ædita
diuina specialis
simo modo dici
nequit: nisi ad il-
lam deus speciali-
ter mouet / &
scribenti assistat

Opus non instru-
mento / sed prin-
cipali agenti tribu-
itur.

* Marthio.
* 2. Corint. 13.

* Psal. 44.
* 2. Reg. 23.

* Locutio per ho-
minē facta diuis-
na dicitur / dum
deus ad illam mo-
uet assistitq;
Similiter omnis
& sola scriptura
per hominem facta
diuina dicitur
ad quam deus
mouet / assiste-
ritq;

* 2. Pet. 1.

* Nō potuit scri-
ptura per homi-
nē facta deo par-
ticulariter tribui
sicut illa quæ di-
uina dicitur deo
tribuitur/nisi ad
illam deus moue-
at, assistat q.

* Petrus dā pro-
phetias veteris
testamenti allega-
uit scripturas il-
lius allegatē cog-
noscitur.

* Translatio alia
multū adpropo-
situm.

* 2. Thimoth. 3.

mana, sed spiritu sancto inspirante æditam. At quomo-
do potest scriptura hominis sic spiritui Dei tribui, nisi
spiritus ipse ad illam moueat, assistatq;? Nequaquam.
Sciētia enim in hoc sæculo, nisi à Deo reueletur, infun-
datur; nullatenus diuina dicitur; verba hominū non
appellantur diuina, nisi dum a deo specialissimo modo
proferuntur. Si ergo in alijs ita est, vt nihil isto modo
tribuat deo, nisi quod ab ipso actore est: cur ita non
erit scriptura, vt illa omnis, & sola Deo tribuat, ad
quam Deus mouerit? Nec valet dicere, Petrum hic nō
de scriptura, sed de prophetia loquutū fuisse: nō valet,
inquam, quia sermo erat de prophetijs veteris testamē-
ti, de quibus dixerat. Habemus firmiorem propheticū
sermonem, cui bene facitis attendentes: prophetias au-
tem, non nisi scriptas Iudæis, alijsq; illius temporis in
confirmationem suæ prædicationis, allegare potuit:
quia alię non erant; nec alijs, id est non scriptis, illi atten-
dere poterant: quia non scriptas non videbant. Quom-
ergo de prophetia scripta, quam allegare ipse potuit,
& cui alijs attendentes bene faciebant, loquutus fuerit:
& illam non humana, sed diuina autoritate allatam
dixerit, eam a Deo actore æditam fuisse monstrauit.
At scripturam manu hominis factam, quomodo deus
facere dicitur, nisi mouendo & assistendo? Alia tran-
slatio hunc esse proprium sensum docet, quæ sic ha-
bet. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophe-
tica scriptura propria interpretatione non fit. Quid
clarius? Hæc enim prophetica scripturam habet,
& hanc nostram veritatem satis monstrat. Paulus
ad idem. Tu vero permane in ijs quæ didicisti, &
credita sunt tibi, sciens à quo didiceris; & q̄ ab infan-

tia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salu-
tem, per fidem quæ est in Christo Iesu. Omnis scrip-
tura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum. &c.
Ecce sacras literas esse testatur, quas Timotheum ab
infantia didicisse dicit; & scripturam aliquam diuini-
tus inspiratam supponit, quam omnem vtilem esse ad
docendum, asserit. Nunc rogo, quas literas dixit sacras,
nisi quas postea dixit diuinitus inspiratas; aut quas sup-
posuit diuinitus inspiratas, nisi quas ante dixerat sa-
cras? Audacter, sed vere dico: easdem dixit sacras, & di-
uinitus inspiratas, quia hæc duo, scriptura sacra, & scri-
ptura diuinitus inspirata, ab inuicem separari non pos-
sunt: sicut enim omnis diuinitus inspirata, eo ipso sacra
est: ita omnis sacra, eo ipso diuinitus inspirata. Nam
da, quæ sit diuinitus inspirata, & quæro vnde talis
sit? Non dubium, quin eo, quod a Deo mouente,
& assistente scriptori: hæc enim sola ratio est, quæ
scripturam respicit, & illam inspiratam diuinitus fa-
cit. Aliæ enim rationes, scilicet infusionem scientiæ,
aut motionem linguæ, cognitiones, & voces respi-
ciunt: & illas diuinas faciunt. At vtique quia omnis
scriptura diuinitus inspirata, à deo mouente, & assi-
stente scriptori est: omnis talis sacra erit: quia non
potest sic à Deo actore esse, quin sacra sit. Iterum.
Da, quæ sit scriptura sacra, & non dubium, quin
aliqua ratione, quæ ipsam scripturam directe, & im-
mediate respiciat: tale autem quid intelligibile nō est
nisi specialis motio, assistentiaque Dei, quibus scri-
ptorem ad illam scripturam mouet: eique scribenti
assistit: aliæ enim rationes, vt constat ad scripturam

* Paulus nonnullas
esse literas sacras
testatur: & nonnullas scrip-
turas diuinitus
inspiratas supponit.

* Paulus easdem
scripturas dixit
sacras quas suppo-
nit diuinitus inspi-
ratas: & econ-
tra easdem suppo-
nit diuinitus inspi-
ratas quas dixit
sacras.

* Hæc ratio est
quæ scriptura ali-
qua sacra dicitur
istō modo specis
alissimo / & quæ
diuinitus inspira-
tur.

Christiana locutio omnem & solam scripturam diuinam aut sacram dicit; quæ Apostolus diuinitus inspiratam supponit.

** Quia Pauli locutio vera est: nota hæc assertio vera quoque esse comprobatur.*

** Argumentum ex nomine a simili sumptum optinetur: quia si eut nec locutio / nec scientia aliqua diuinitus inspirata dicitur nisi ad illam specialiter moueat deus, aliter deus: sic nec scriptura.*

** Augustin. lib. 1. cap. 13.*

immediate & directe non pertinent. Sic autem iam omnis sacra scriptura diuinitus inspirata erit: quia illa sola ratio est, quæ scripturam diuinam inspiratam facit. Et quid multa? Videat quicumque, quæ sit illa scriptura, quam Apostolus diuinitus inspiratam supponit, & vtilem ad docendum dicit: & sciat statim, nos omnem, & solam talem, diuinam sacramque dicere. An forte dixerit quispiam nullam esse scripturam diuinitus inspiratam? Absit, quia si nulla esset, illa propositio Apostolice categorica affirmatiua absolutaque, Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad docendum: falsa esset: quia subiectum haberet, cui in re nihil responderet: falsa inquam esset, quia aliquid enunciaret de nihilo. Nunc autem quia verbum Apostoli verum est, aliqua scriptura diuinitus inspirata est: faciamus ergo vim in vero nomine, & iuxta significationem propriam rei rationem queramus ad propositum. Scriptura per hominem facta, & humanis digitis porrecta, protractaque, quomodo diuinitus inspirata dici potest vere & proprie, nisi quia a deo mouente, & assistente sit? Nequaquam: quia sicut scientia non dicitur diuinitus inspirata, nec verbum hominis diuinitus inspiratum, nisi deus optimus maximusque speciali quodammodo se habeat ad scientiam, & verbum: ita nec scriptura per hominem edita diuinitus inspirata dici poterit, nisi deus eo modo speciali eam efficiat. At modus iste specialis nullus alius ponendus est, nisi motio, assistentiaque Dei erga humanum scriptorem: quia solus iste est qui ad scripturam respicit, & solus positus sufficit. Augustinus ad hoc optime in de consensu euangelistarum dixit, omnibus autem discipulis suis per hominem quem assumpsit: tanquam membrum sui

corporis caput est. Itaque cum illi scripserunt quæ ille ostendit, & dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerunt. Quidquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus, imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis officijs concordium membrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, quam si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Opulchrum Augustini verbum. Quid ais o Augustine, qualiter intelligendus est Christus se habuisse erga Apostolos, & euangelistas sua facta, & dicta scribentes? Hoc inquit, quisquis intellexerit, non aliter accipiat, quod narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, quam si ipsam manum domini quam in corpore gestabat scribentem conspexerit. Clamo nunc ex ista Augustini optima determinatione, & quero, qualiter se haberet Christus circa manum suam propriam, si illa scriberet, nonne tanquam mouens & assistens? Ita. Simili ergo modo se habuit circa suos scriptores, mouens scilicet, & assistens eis scribentibus, quasi eorum manus eius instrumentum fuerit. Idem pro eodem in de ciuitate dei multa dicit, quæ omitto breuitatis causa. Idem pro eodem manifeste satis in de concordia euangelistarum notat per spiritum sanctum procuratum fuisse, quod Lucas & Marcus scriberent: quibus fatetur impositum munus scribendi, hoc est, officium vel onus: onus autem scribendi imponi a deo proprie non dicitur, nisi deus ipse ad scribendum specialiter moueat, assistatque. Abulensis ad idem

Non aliter accipienda sunt scripta Apostolorum & euangelistarum: quæ si ea manu domini quam in corpore gestabat scribi videremus

Lib. 18. c. 43. ll. 16.

Abulens. quæst. 118.

in prologo suo super Matheū, ait: Patet generaliter q̄
Deus euangelistas impellat ad scribendum, & dirigat
eos, quia ad Ephessos. 1. dicit, quod Deus dedit i eccle-
sia quosdam quidem Apostolos, alios autē prophetas,
alios vero euangelistas. Ergo deus ponit eos in hoc offi-
cio, & tribuit eis istam gratiā, & non vsurpant sibi ipsi
hoc officium. Et patet, quia sicut nō est apostolus, nisi
qui a Christo electus est. Math. 10. & ad p̄dicandum
ab eo missus est, actuum. 1. & non est propheta, nisi qui
a deo recipit occultorum reuelationes: ita non erit euan-
gelista, nisi cui a deo datur specialiter ista gratia, & im-
ponitur istud onus scribēdi, cū deus dicatur dare istos
gradus in ecclesia sua. Hęc Abulen. Vide ergo o lector
ista duo & distingue illa: quia aliud est, scripturam esse
sacram: aliud, scripturam manifestari sacram. Aliud si-
militer, scripturam sacram esse diuinitus inspiratam,
aliud scripturam manifestari nobis esse sacram, & diui-
nitus inspiratam. Nāq; qđ scriptura sacra sit diuinitus
inspirata. Petrus, Paulus, Augustinusq; docēt: q̄ vero
manifestetur nobis scriptura aliqua esse sacra, hoc nos
non habemus: sed nec habere possumus, nisi per eccle-
siam. Occultissima enim est illa motio, assistētiaq; dei
specialis: vnde nequaquam scire possumus, quis illā ha-
buerit, nisi dei ecclesia, quę errare non potest, colūna &
firmamentū veritatis, mōstrauerit. Quo doctus Au-
gustinus dixit: Euangelio non crederem, nisi ecclesię
me moueret autoritas. Video Lucam eo scripturam
euangelij sui commendasse, q̄ ea quę scribebat a vere
scientibus, vereq; referentibus accepisset. Sicut tradi-
derunt inquit nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & mi-
nistri fuerunt sermonis, visum est & mihi allequuto

Ephe. 4.
* Sic euangeli-
sta est distinctus
gradus.

Math. 10.
* Act. 1.

* Aliud est scrip-
turam esse sacrā
aliud manifesta-
ri sacram esse.
Scriptura est sa-
cra per hoc quod
est diuinitus inspi-
rata: sed mania
festatur sacra per
ecclesiā.

Contra epistolā
fundamenti.

Luc. 1.
* Præcipuā ratio
nē hanc scilicet
quā hactenus do-
cimus motiōis
& assistētię dei
tauit Lucas: itū
quia occulta & in-
sensibilis: tū quia
magnā in eo ex-
cellentiā argue-
bat.

omnia a principio diligēter ex ordine tibi scribere, op-
time Theophile. Video inquam hoc, sed non miror: nō
enim ex hoc virtutem diuinam, motionem, & assisten-
tiā dei specialem negabat: sed illam, quia occultam no-
uerat, tacebat. Neq; in his explicuit, a quo motus scribe-
bat, sed a quibus edoctus, ea quę scribebat, sciebat: at
diximus & nos ad sacrum scriptorem nō referre, quo-
modo ea quę scribit, sciat: sed tantum, quo mouente, as-
sistenteq; scribat, siue per reuelationem dei, siue per se-
sum proprium, siue per relationem hominis didicerit.

CAP. IIII.

In vniuersum ergo omnes & soli illi, qui hanc moti-
onem, assistentiāq; specialissimam spiritus scriben-
tes habuerunt: sacri diuiniq; scriptores fuerunt. Tamē
quantum ad euangelium attinet, nulla scriptura de ca-
none noui testamenti est, sed neq; esse potuit iuxta le-
gem datam, nisi quam apostoli domini, aut per se cō-
derunt, aut ab alijs æditam, tanquā sacram receperūt.
Mōstratur hęc veritas. Saluator noster apostolis dixit,
sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Iterum. Illis con-
uocatis dedit virtutem, & potestatem super omnia dæ-
monia, & vt languores curarent. Et misit illos p̄dica-
re regnum dei, & sanare infirmos. Iterum accedens Ie-
sus locutus est eis, dicēs. Data est mihi omnis potestas
in cœlo & in terra: euntes ergo docete omnes gētes, ba-
ptizantes eos. &c. Iterum. Vos autem testes estis horū,
& ego mittam promissum patris mei in vos, vos autē
sedete i ciuitate, quoad usq; induamini virtute ex alto.
Iterum accipietis virtutem superuenientis Spiritus
sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem,

* Qui sacri/ diuini
que scriptores
dicatur proprie
loquendo.

Ioannis. 20.

Luc. 9.

Ad apostolos p̄-
tinuit scripturas
noui testamenti
ædere, aut recipere.
Math. 28.

Luc. 24.

Act. 1.

& in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimū terræ. Iterum: Euntes in mundū vniuersum, prædicate euangeliū omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condēnabitur. At istis omnibus luce ipsa meridiana clarius monstratur, omnem ac totam euāgelij prædicationem, omnēq; ac totam Christianæ fidei enunciationem, omnem & totam ecclesiæ ædificationem post Christum apostolis committi: vnde in Apocalypsi dicitur. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim apostolorum agni. Sic autem quum sacra scriptura firmissimā fidem faciat, tanquā verissimus, firmissimus, certissimusq; iudex, omnium illorum quæ dicit, maxime audiendus diuinam auctoritatem habēs: ma iſte ſtūeſt, eam quæ noui teſtamēti eſt, ad omnes & ſolos apoſtolos pertinere, vel tanquam ad condentes, vel tanquam ad recipientes illam. Nam quis alius potuit ſacras ſcripturas noui teſtamenti, firmissimas quidem regulas Christianæ prædicationis in Christianam religionem mittere, sine Apostolis saltē recipientibus, quibus omnem & totam suæ fidei, & legis prædicationem saluator noster ipse cōmisiſit? Augustinus ad hāc veritatem optime in de consensu euangelistarū dixit. Proinde qui prophetas ante descensionē suam præmiſit, ipse & apostolos post ascensionem suā miſit: infra. Ita q; cum illi scripserunt, quæ ille ostendit & dixit, nequaquā dicendum est, q̄ ipse nō scripserit: quando quidem membra eius id operata sunt, quod dictate capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis, & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis, tanquam suis manibus imperauit. Hoc vnitate confor-

tium, & in diuersis officijs concordium mēbrorum sub vno capite ministerium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipulis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum domini, quā in corpore gestabat, scribentē cōspexerit. Idem pro eodem contra Faustū inquit. Apostolus Paulus post ascensionem domini de celo vocatus, si non inueniret in carne Apostolos, quibus cōmunicando, & cum quibus cōferendo euangeliū, eiusdem societatis esse appareret: ecclesia illi omnino nō crederet. Sed cum cognouisset, eum hoc annunciantē, quod etiā illi annunciabant, & in eorū cōmunionem atq; vnitate viuentem, accedentibus etiā per eū talibus signis, qualia & illi operabātur, ita eum domino cōmēdante, meruit auctoritatem, vt verba illius hodie sic audiantur, in ecclesia, tanquā in illo Christus, sicut verissime dixit, loquutus audiatur. Hæc Augustinus. Hieronymus circa illud: Dominus narrabit in scripturis populorum, & principū horum, qui fuerūt in ea: ad propositū ait. Et principū, hoc est, Apostolorum, & Euangelistarū, horū qui fuerunt in ea. Videte quid dicat. Qui fuerunt, nō qui sunt: vt exceptis Apostolis, quodcunq; aliud postea dicitur, abscindatur, nō habeat postea auctoritatem. Quāuis ergo sanctus sit aliquis, post Apostolos: quauis disertus sit, non habet auctoritatem. Quoniā dominus narrabit in scripturis populorū, & principum horum qui fuerunt in ea. Hæc ille: qui tandem in de viris illustribus, euangeliū Marci, a Petro: euangeliū vero Lucæ, a Paulo approbata, seu potius recepta fuisse testatur. Pauli factū hanc nostrā veritatem quoq; monstrat. Rogo, si ad duodecim primo vocatos, missosq; ac sanctificatos

H

* Marc. 16.

* Omnis euangelica prædicatione Apostolis cōmissa est.

* Apocalyp. 21.

* Augustinus p eadem sententia. lib. 1. cap. 37.

* Lib. 28. cap. 4. tom. 6.

* Sic tota prædicatione frouit testamēti ad Apostolos pertinuit: q; Paulum nō recepit ecclesia: nisi si tempore Apostolorū venisset &c.

* Psal. 136.

Hieronymus ad idē multa prædicās tandem omnē euangeli prædicationē post dominum ad Apostolos pertinuit &c.

Ad Gal. 2.

Lib. II. cap. 5.

nō tota Christianæ fidei prædicatio ptinebat, ad quid Paulus ipse tantus, ac talis Hierosolimam ascendit euāgelium suum conferre cum fratribus, ne cum alijs prædicasset, reprobus efficeretur? At si Paulus hoc fecit, quis alius potuit quicquam religionis scribere, & in consultiis apostolis ecclesiæ legendum commēdare? Aucter sed vere dico. Nemo. Augustinus iterum ad idem contra Faustum ait. Distincta est a posteriorum libris excellentia canonicæ autoritatis. Quæ Apostolorum confirmata temporibus per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum, tanquam in sede quadā sublimiter constituta, cui seruiat oīsfidelis, & pius intellectus. Ibi siquid velut absurdum mouerit, non licet dicere, author huius libri nō tenuit veritatem: sed aut co-dex mendosus est, aut interpret errauit, aut tu nō intelligis. Nota verbum, Apostolorum confirmata temporibus.

CAP. V.

Gratianus dicit male. Decretales epistolas inter canonicas scripturas annumerari. 19. dist. c. in canonicis.

Admirandus est Gratianus: tum in eo quod fingit: tum quia suū signum confirmare studuit.

Hic Gratianū admiror, qui alias doctus, nescio quod studio motus, inania garruens, decretales epistolas, quasi diuinas, inter canonicas scripturas cōnumerauit. Quæ gratiosius lubentiusq; audiendus, quodam Augustini dicto confirmauit: quo dixerat, In canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quàm plurimum diuinarū scripturarum solertissimus indagator autoritatem sequatur: inter quas sane sint quas apostolica sedes habere, & ab ea alijs meruerunt accipere epistolas. Admiror inquam hominē, tum in eo quod posuit: tum eo quod a se inuentum, ex Augustino confirmare studuit: quū nihil minus fecerit Augustinus vnquā, quàm quod hanc Gra-

tiani sententiam stabiliret. Ruit illa funditus ex dictis ante. Nec potuit Augustinus Augustino esse contrarius, sanctissimus, doctissimusq; ac memoria tenacissimus. Sed age mittamus alia: & fingamus Augustinū nusquam alibi de his loquutum: etiam his positis aucter dicimus: Neq; verba Augustini Gratiani sententiam volunt: sed nec ipsum operis caput, ex quo sunt extracta, illam patiuntur. Non enim vt Gratianus refert, imo sic Augustinus habet in de doctrina Christiana. In canonicis autem scripturis ecclesiarum catholicarū quàm plurimum autoritatem sequatur (solertissimus indagator, nempe de quo agebat) inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Te quæso, studiosissime lector, videas hæc Augustini verba, perpendasque in eis illud verbum, Inter quas, non ad scripturas canonicas, sed ad ecclesias potius catholicas referri. Quod in verbis illis a Gratiano relatis non ecclesias catholicas, sed solum scripturas ipsas canonicas refert. Nec dixit Augustinus: quas apostolica sedes habere, vt Gratianus posuit: sed ait, quæ apostolicas sedes habere, vt nos fide-liter ponimus. O magna differentia verborum Augustini: quis te nō videt? Nō ergo Augustinus decretales epistolas, ab apostolica sede scriptas, aut receptas canonicis scripturis annumerat: sed tātum in legendis canonicis scripturis: ne non canonicæ pro canonicis, aut canonicæ pro non canonicis habeantur, autoritatē ecclesiarū catholicarum, illarū maxime quibus apostoli præsiderunt, aut scripserūt, velut ecclesiæ Romanorū, Corinthiorū Galatarū, Ephesiorumq; cōmendat. Vnde sicut iam posuimus, inquit: In canonicis aut scripturis

Augustinus nescio quam fuit Augustino contrarius nisi dum ipse recitauit.

Lib. 2. c. 8. Verba Augustini fideliter relata.

Verba Augustini in sua propria forma Gratiano repugnant, d. 20.

Gratianus male retulit Augustinum.

(quas totas dixerat legendas) ecclesiarū catholicarū quā plurimū authoritatem sequatur (quatenus nec alias scripturas nec aliter, nisi quas, & qualiter catholice ecclesie accipiunt & intelligunt, accipiat & intelligat solertissimus indagator) inter quas nempe ecclesias catholicas, sane illae sūt, quae apostolicas sedes habere: & epistolas accipere meruerunt. Quid clarius? Imo & litera sequens hoc idem declarat: quum enim in his verbis positis authoritatē ecclesiarum catholicarum in recipiendis legendisq; canonicis scripturis, auscultandā docuisset; ne lectoris mentē moueret, q̄ alia particularis ecclesia has, alia vero illas, quasi canonicas scripturas recepisset, subdit. Tenebit igr̄ hūc modū in scripturis canonicis, vt eas quae ab oibus accipiūtur eccl'is catholicis, pr̄ponat eis, quas quaedā nō accipiūt. In eis vero quae nō accipiūtur ab oibus, pr̄ponat eas, quas plures grauioresq; accipiūt, eis, quas pauciores, minorisq; authoritatis ecclesie tenent. Si aut̄ alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi, quanquā hoc inuenire nō possit: aequalis tamen authoritatis eas habendas puto. Sed quid plura? Verba statim sequentia has ignorantiae nebulas fugant penitus: quibus quicquid de canone erat noui & veteris testamenti, Augustinus numerauit, nominauitq; sic vt nihil ibi nō expressum ad canonicas scripturas iuxta Augustini doctrinā pertinere ait enim. Totus autē canon scripturarū, in quo istam considerationem versandā dicimus, his libris continetur. Quinq; Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & vno libro, Iesu Naue, vno Iudicū, vno libello, qui appellatur Ruth: qui magis ad regnorū principia videtur pertinere: Deinde quatuor

Regnorum, & duobus Paralipomenon, nō consequentibus, sed quasi a latere adiunctis simulq; pergentibus. Hec est historia quae sibi met annexa tempora cōtinet, atq; ordinem rerum. Sunt aliae tanquam ex diuerso ordine, quae neq; huic ordini, neq; inter se connectuntur: sicut est Iob, & Tobias, & Hester, & Iudith, & Machabeorum libri duo, & Esdrae duo, qui magis subsequi videtur ordinatam illam historiam, vsq; ad Regnorum vel Paralipomenon terminatam. Deinde prophetae, in quibus Dauid vnus liber psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica canticorū, & Ecclesiastes. Nam illi duo libri, vnus qui sapientia, & alius qui ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissime perhibetur. Qui tamen quoniam in authoritatem recipi meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui prophetae appellati sunt, duodecim prophetarum libri singuli, qui cōnexi sibi met, quoniam nunq̄ seiuncti sunt, pro vno habentur. Quorum prophetarum nomina sunt haec, Osee, Joel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuh, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor prophetae sunt maiorum voluminū, Esaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris veteris testamenti terminatur authoritas. Noui autem, quatuor libris euangelij, secundum Matheum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioānem, quatuordecim epistolis Pauli apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippeneses, ad Thessalonicenses duabus, ad Coloffenses, ad Timotheum duabus, ad Titum, ad Philemonē,

H iij

Aug. de ciuitate dei lib. 22. cap. 28. ubi dicitur quod nonnullae scripturae non sunt in canone.

* Sequens littera Augustini ostendit magis veram eius mentem.

Aug. de ciuitate dei lib. 22. cap. 28.

Aug. de ciuitate dei lib. 22. cap. 28. ubi dicitur quod nonnullae scripturae non sunt in canone.

* Augustinus eius sententiae fuerit indicauit satisdum in eodem capite omnes libros canonis annumerauit / non mutauit q̄.

Hieronymus in prologo Iudithae notat illum librum non esse de canone / quin potius a Iohanne Chrysostomo in prologo Galatensium viginti & duas litteras super librum quo loco non nullos horum librorum de canone esse negat.

* Abulensis quosque in prologo suo super Mattheum quae sit non credit omnes libros de canone esse: imo quosdam apocryphos vocat.

ad Hebreos, Petri duabus, tribus Ioānis, vna Iudæ, & vna Iacobi, Actibus Apostolorū libro vno, & Apocalypsis Ioānis libro vno: Hæc Augustinus. Qui ergo totū scripturarū canonē in his libris contineri dixit, nullum alium ab his inter canonicas scripturas admisit, Sūt igitur decreta patrum, Romanorū inquam pontificū, vera, sunt firma, sunt ab omnibus cū omni obedientia obseruanda, vt infra magis dicetur: sunt etiā quodāmodo canonica dicenda, vt pote q̄ ab ecclesiastico principe ædita a toto orbe sint obaudienda, custodiendaq;: sed nequaquam illorum scripta Apostolorum & Euangelistarum scripturis coæquantur. Sunt inquam vera: immo & diuina in rebus fidei, sed humanis scripturis scripta: sicut quædam alia sunt, quæ humana sunt, & diuini scripturis scribuntur de quibus alias.

CAP. VI.

Quod si quæ diximus verū est, vt reuera est, sacras scripturas diuinā authoritatē habere, q̄si a deo mouēte assistenteq; æditas: erit utiq; per cōsequēs verū, eas sup̄ oēs humanas scripturas, firmissimas, ac certissimas, sicut omnino verissimas esse. In vniuersum enim oīs humanarū scripturarū, prout scripturæ sunt, certitudo, vel a sensu scriptoris, vel ab intellectu naturali lumine illustrato, vel a veracitate narrātis, vel a cōiectura ex præteritis est. Dare nāq; suis scriptis maiorē certitudinē q̄ ipse habeat, nullus vnquā scriptor potest: qui non nisi aliquo horū via naturali certus fieri valet. At quis nō videt, quantū sæpe & sæpius singula hæc, imo omnia simul deficiunt, sensus, intellectus humanus, veracitas narrantis, cōiecturaq; arguentis: Quotiens sensus veros colores esse, qui tantum apparētes,

& minime existentes sunt: baculū fractum, ripāq; moueri, falso iudicat: Quotiens intellectus fallitur a principijs deducendo, ad eadēq; resoluendo: Aut quā certitudinē habere intellectus potest, q̄ res extra se positas, nō nisi præuio sensu, deceptibili valde, distincte intuetur: Vniuersaliter stat sententia: Si cæcus cæcū ducat, ambo in foueā cadunt. Quotiens veracitas hominis narrantis decipit, & decipitur: Aut quid proprius habet homo ex natura, quā quod mentiatur: Quotiens etiam cōiectura arguentis deficit, ex circumstantia aliqua temporū, locorum, personarū, aliarumue rerū variata: Memoria etiā scribentis quā labilis est, & instansibi: quis non sæpe ea deceptus, putat se vidisse, quæ nō vidit, & e contra nō vidisse, quæ vidit: Humanarū quoq; potentiarum infirma capacitas, quæ pluribus intenta, minor est ad singula non parum hominis firmitatē infrigit. Malitia insuper hominis scriptoris, qua vera false, & falsa vere scribere potuit, nonne totā humanarū scripturarū certitudinē, aut tollit penitus, aut suspectā reddit: Vtiq; Mittamus hæc oia: demus, humanū scriptorē nullo horū decipi, verāq; ac certam scripturam ædere. Rogo, quo lumine perfunditur, vt res per sensum, aut intellectū intueatur actu sensibiles: aut itelligibiles factas: nōne naturali siue corporali exteriori: siue spūali interiori: Ita, Sic autē quid: Profecto cum aliqua scriptura humana certa fuerit, eius certitudo non maior erit, quam nata sit lumine naturali videri. At diuinarū scripturarū lōge maior est suprema infinitaq; certitudo: cum enim Deus ipse optimus maximusq; earū sit principalis actor, suos scriptores, quasi p̄prios suos digitos mouēs, eisq; assistēs, nō humanis,

H iij

¶ Oia per quæ certitudo humana haberi potest deficiabilia sunt.

Math. 19.

Psal. 115.

¶ Argumentū ex cōiectura quæ fragile.

¶ Memoria ob sua labilitatem deficiat.

¶ Malitia hominis humanus scribentis intrinsecus authoritatē certitudinem & firmitatem talis scripturæ.

¶ Lumen naturale etiam quo sciatur / quod humanus scribitur / infirmum est.

¶ Diuinarū scripturarum certitudo magna est nimis / infirmaq; ob lumen ibi respectum.

¶ Articulo .4. & 3. per multa.

¶ Quædam diuina humanis / & quædam humana diuinis scripturis tradantur.

¶ Diuina scriptura super omnes alias / verissima certissima ac firmissima est.

¶ Nullus scriptor potest dare suis scriptis maiorē certitudinē quā ipse habet.

sed diuinis potentijs nixus, non naturali, sed supernatu-
 rali (licet naturali sibi) lumine p̄fusus, nō dubium quin
 eis infinitam certitudinem tribuat. Augustinus ad hoc
 optime de Christo loquens in de consensu euangelist.
 dixit. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos le-
 gere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis mani-
 bus imperauit. Hoc vnitatis consortium, & in diuersis
 officijs concordium membrorum sub vno capite mini-
 sterium, quisquis intellexerit, non aliter accipiet, quod
 narrantibus discipulis Christi in euangelio legerit, q̄
 si ipsam manū domini quam in corpore gestabat, scri-
 bentem cōspexerit. O pulchrum verbum, Augustino
 dignum: in vniuersum enim opus non instrumento,
 sed principali agenti tribuitur, cuius principaliter est.
 Christus ob id suis apostolis dixit, Non enim vos estis
 qui loquimini: sed spiritus patris vestri, qui loquitur in
 vobis. Loquebantur enim apostoli: sed quia a spiritu s̄c-
 to docti, motiq; quasi eius instrumentum, locutio illa
 non illis, sed illi ad scribitur. Paulus etiam hoc significa-
 uit dicens, An experimentum vultis eius qui in me lo-
 quitur Christus? Non enim dixit, se, sed Christum in
 se loqui. Dauid quoq; ad idē ait, Lingua mea calamus
 scribe velociter scribentis: Ecce linguam suam instru-
 mentum spiritus dixit. Iterum ad idem, Spiritus domi-
 ni locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.

Quid clarius? CAP. VII.
 Ianta est diuinatum scripturarum certitudo, & dig-
 nitas, vt res contingentes quas cōtinet, quōdam modo
 sup se ipsas eleuet, easq; non necessarias, sed certas ma-
 gis faciat, q̄ multa alia quæ i suis naturis necessaria sūt.
 Saluator hoc docuit, dum dixit: Coelum & terra tran-

sibunt, verba autem mea non transibunt. Coelū enim
 & terra de necessarijs naturæ sunt: verba autē Christi
 multa contingentia enunciarunt. Necessarium naturæ
 est, solem oriri cras super nostrum hemisphærium: con-
 tingens vero, diem iudicij fore. At mihi fidei certum
 magis est hoc contingens, q̄ illud necessarium: quia il-
 lud in ordine naturali, & ex naturis creaturæ: hoc autē
 in ordine gratiæ, & ex scripturis dei didici. Nanq; quū
 quicquam in sua natura spectatur solum suis principijs
 intrinsecis durare, & a sua causa extrinseca prout ipsa
 disposuerit, pendere cognoscitur. Quum vero in diui-
 na scriptura cōspicitur, iam nō prout est in se, sed pro-
 ut est in ordine ad diuinam volūtatem volentem illud
 fore, concipitur: sic autem certū magis est. Iterū quod
 in se consideratur, tantum in ordine naturæ: quod vero
 in diuina scriptura, in ordine gratiæ ponitur, ad quem
 pertinet scriptura sacra, eiusq; diuina veritas. At quis
 non videt, ordinem gratiæ superiorem magis, nobilio-
 rem, ac firmiorem ordine naturæ? Vidimus sepe ordi-
 nem naturæ mutari, solem stare, imo & retrocedere,
 mortuos suscitari, cæcos videre, claudos recte ambula-
 re, surdos audire, mutos loqui, aliosq; variis infirmitati-
 bus detentos subito sanari: in quibus omnibus naturæ
 ordo mutatus est. Nunquam tamen vidimus ordinem
 gratiæ infringi: nec solum nō vidimus, sed neq; vnquā
 visuri sumus. Quare hoc? Vtiq; quia ordo gratiæ supe-
 rior, ordo autem naturæ inferior est: fit consequens, vt
 inferior superiori feruiat: & propter illum suadēdum
 plantandum, conferuandūq; celsit: infringaturq; quo-
 tiens opus fuerit. Ordo vero gratiæ, quia supremus est,
 non habet aliū propter quē infringi oporteat, ac ob id

*Lib. 1. cap. 35.

*Quia deus pri-
cipalis actor est
diuinis scriptu-
ris/vt monstratū
est/cui simplici-
ter & absolute ip-
sæ scripturæ tri-
buuntur/ex lumi-
ne suo infinito il-
læ infinitam cer-
titudine. n. habet.

*2. Corint. 13.

*Psal. 44.

*2. Reg. 23.

*Matth. 24.

*Futura contin-
gentia prout in
diuinis scriptur-
is ponatur ma-
gis certa quæ ea
creata/que in su-
is naturis sunt ne-
cessaria.

Ordo gratiæ ma-
ior/nobilior/ve-
rior/certior/ae-
firmiter quæ ordo
naturæ.

*Iosue.
*4. Reg. 20.
Ordo naturæ des-
fecit imo defecit
sæpe.

* Ordo gratiæ
nunquā defecit/
nec deficiet.

* Ordo naturæ
deficit ppter or-
dinem gratiæ: sic
cut cessat minus
bonum propter
maius bonum.

firmiffimus, certiffimusq; manet. An forte negabit aliquis, illas veritates ad ordinem gratiæ pertinere, quas nouimus, etiam contingentium rerum in diuina scriptura repertas? Nō, nisi fatuus. Omnis prædicatio Christi de ordine gratiæ est, quæ per ipsū facta est. Quid ergo? Concludamus sicut ante proposuimus, Tanta est diuinarum scripturarum certitudo & dignitas, ut res contingentes quas continet, quodammodo super se ipsas eleuet: easq; non necessarias, sed certas magis faciat, quam multa alia quæ in suis naturis necessaria sunt. Dixi non necessarias, quia nec dei determinata voluntas, nec eius præsciētia, nec eius prædictio aut reuelatio horū taliū contingentium futurorum, eorū cōtingentias tollunt: imo diuina voluntas, & præsciētia erga talia futura, sunt quæ illa cōtingentia faciūt: sicut enim in vniuersum nihil necessariū est naturæ, nisi quod deus vult, & ab æterno præsciuit necessariū naturæ esse: ita nihil cōtingēs, aut liberū naturæ est, nisi quod deus ab æterno voluit, præsciuitq; cōtingens aut liberum fore. Nanq; diuina voluntas est, qua res quæcunq; de non esse ad esse, etiā ad quæcunq; modū essendi, vocantur. Aut forte dici potest, aliquid esse, aut fore, quod Dei voluntas de nō esse ad esse non vocarit? Absit. Aut forte dici potest, quod oīa quæ sūt, aut futura sūt, de nō esse ad esse vocauit, sed quod modos suos positiuos essendi, eis non prefixerit? Quis sic insaniat? Ab ea enim est quicquid, & qualitercunq; positiuè est: quæ omnia quæcunq; voluit fecit in cœlo, & in terrā. Quicquid enim creaturæ positiuè habet, totum ei debet: quia totū ab ea recepit. Similiter nec Dei præsciētia futurorū cōtingentiā tollit, imo ponit. Non tollit, quia non destruit propositum di-

uiniq; voluntatis, illa de non esse, ad esse contingēter voluntatis: destrueret enim, si quod dei voluntas fecerat cōtingens, eius præsciētia faceret necessarium. Imo ponit: quia & ipsa quoq; causa efficacissima rerum est, eas in esse, & modo essendi ponens, quem & qualem eas habituras prænouit. At quod aliquid in esse contingenti causat, profecto eius contingentiam non tollit, imo ponit. An forte dixerit aliquis, non dei præsciētiā, sed solam eius voluntatem res contingentes producere? Nequaquam. Deus enim optimus maximusq; quum agens a proposito sit, immaterialis etiā ac infinitus, non nisi per intellectum & voluntatem agere potest: vnde eius cognitio ac volitio causa rerum dicuntur: de quibus omnibus scholastici patres optime determinarunt. Augustinus quoq; docens dei præsciētiā nō ponere rebus præscitis necessitatem in de prædestinatione, & gratia ait. Si dicitur iam: Pharaonē non posse mutari, quia eum præsciuerat deus non esse mutandum: Respondetur, dei præsciētiā non cogere hominem, vt talis sit, qualem præsciuit deus: sed præscire talem futurum, qualis futurus est, quanuis eum non sic fecerit deus. Quem si cogeret esse, hoc utiq; cogeret quod nō est. Porro si hoc præscierat futurum esse, quod non est, præsciētia non est. Quod de deo quod impie dicitur, aduertit quisq; qui peccatis suis inde blanditur, quod deus eū peccatorē futurum esse præscierit. Hæc Augustinus. Hieronymus quoq; super Hieremiam ad idem inquit, Verbum ambiguum, forsitan maiestati domini non potest conuenire: sed nostro loquitur affectu, vt liberū hominis seruet arbitrium, ne ex præsciētia eius quasi necessitate, vel facere quod, vel nō facere cogat.

Quæ in diuina scriptura manent etiam cōtingentia ad ordinem gratiæ pertinent.

Iohannis.

Certitudo diuinarum scripturarum res contingentes quodammodo eleuat super se ipsas: tribuitq; illis maiore certitudinem / non tamen absolutā necessitatem.

Omnis modus essendi creaturæ positiuus etiam essendi contingenter a creatoris voluntate est primo

Sæctus Tho. 1. part. 1. q. 19. art. 8. de veri. q. 21. art. 1. q. 22. art. 1. q. 23. art. 1. q. 24. art. 1. q. 25. art. 1. q. 26.

Quicquid est / ideo est / quia deus illud de non esse ad esse vocauit / & ad certum modum essendi / quæ voluit illi dare. / Sidē debemus / & esse & modū essendi.

Diuina præsciētia non tollit efficaciam diuinæ voluntatis.

Deus est agens a proposito per intellectū & voluntatem. Liberū quidem non solū cōplacenter / sed etiam indifferēter. / 1. sent. dist. 33. / 38. 39. 40. 41. & 46. / Cap. 1. tom. 7.

Augustinus optime dixit. Dicere quod præsciētia dei hominem cogat aut necessitet / est dei præsciētiā negare.

Lib. 7.

Non enim ex eo quod deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est: sed quia futurum est, deus nouit, quasi præscius futurorum. Idem pro eodem super Exechiam ait, Loquitur autem hæc deus ambigētis affectu, ut liberum hominis monstretur arbitrium, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat, quod deus futurum nouerit. Non enim quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere, quod ille præsciuit: sed quod nos propria voluntate sumus facturum, ille nouit futurum quasi deus. Hæc Hieronymus. Similiter nec prædictio aut reuelatio futuri, futuro illi necessitatē ponit, quod diuina voluntas & præscientia contingentem esse definiunt. Non enim aliter prædicat, aut reuelat aliquid fore deus, nisi qualiter vult, & præscit illud futurum esse. Nec dei prædictio aut reuelatio vigorosa magis est, aut efficacior, quam eius volitio, & præscientia, ut quod istæ faciunt contingēs, illa faciat necessarium. Chrysostomus circa illud. Necesse est ut veniant scandala: ad propositum ait. Non ergo prædictio ipsius scandala inducere putanda est: non enim quia futura scandala prædixit, idcirco veniunt: sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enim fierent, si nolent ea excogitare nequam homines atque pestiferi: quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Hæc Chrysostomus. Magna ergo est certitudo rerum etiam contingentium, in diuinis scripturis contentarum: si vero quaeratur. Quis fecit futurum futurum, postquam dei præscientia illud non fecit futurum? Respondeo. Diuina voluntas: & si iterum dicatur. Quomodo voluntas illud præcognouit, quæ non fert in incognitum? Respondeo, per simplices cognitiones omnium rerum, & omnium complexionum earum, quæ omnia sepe nouit: hæc ad scholas.

**Hæc verissima sententia patrum qua dicitur/ Non eo quod deus præsciuit futurum aliquid/ ideo futurum est sed quia futurum est deus prænouit illud futurum. Sic optime intelligitur/ ut quem admodum veritas scilicet dicitur/ quæ est de se existens/ ita veritas præscientiam dicimus quæ est de re futura.*

**Super Math. 10. me. 60. Præsupponitur diuina voluntas ad diuinam præscientiam erga futura posita in futurione sed dei præcognitio simplex omnium rerum & omnium complexionum præsupponitur ad diuinam voluntatem.*

**Primo lib. sent. dist. 19. vel. 38.*

Nos quoque Christi fideles certiores sumus de rebus creatis: etiam contingentibus, quas in sacra scriptura intuemur, quam si eas in seipsis intueremur. Ratio huius hæc vna inuictissima est: quia eas prout ibi sunt, superiori lumine videmus, prout autem in seipsis, inferiori. Prout in scripturis, superiori, hoc est, supernaturali & diuinitus infuso: prout in seipsis inferiori, hoc est naturali, & naturaliter habito. Quia si quaeras, quod est illud superius lumen, quo perfusi illustrati que res in scripturis nouimus. Respondemus, Fides: hæc est enim, qua scripturis credimus, & res scripturarum nouimus. An non hoc maius lumen, quam naturale intellectus nostri? Ita, quia speciale donum est, quod deus in nobis, & sine nobis operatur. Saluator ad hoc dixit. Hoc est autem opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Paulus quoque vobis datum est: non solum quod in illum credatis: sed etiam ut pro illo patiamini. Maius est, quia sine eo non nisi quæ hominis sunt sapimus: cum eo autem, etiam quæ sunt dei penetramus. Paulus ad hoc ait. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse a nemine iudicatur. Sicut scriptum est. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis instruxit eum? Nos autem sensum Christi habemus. Hæc paulus. Rogo nunc. Quis non certior redditur de his, quæ superiori, a falsitateque remotiori lumine videt? Nemo. An non est fides, a falsitate remotissima? Imo est: quia donum dei, diuinitus in nobis, sine nobis cooperantibus infusum: ut monstrauimus. Quid ergo? Proculdubio, id quod diximus dicendum est. Certiores sumus Christi fideles de re-

**Nos Christiani certiores sumus de rebus etiam contingentibus/ quas in diuinis scripturis nouimus: quia si eas in seipsis intueremur.*

**Maius nobis superius lumen est fides/ quo perfundimur ut Christiani: quam naturale/ quo illustramur ut homines.*

1. Ioannis. 6.

Philip. 1.

1. Corinth. 2. 2. Corinth. 9.

**Fides est a falsitate remotissima namque de illis/ quæ deus in nobis sine nobis operatur sine nobis in quibus cooperantibus/ non tamen sine nobis disponentibus.*

bus creatis etiā cōtingētibus, quas in sacra scripturā in-
tuemur per fidē: quā si eas in seipsis intueremur lumine
naturalī. Hæc est victoriā, quæ vincit mundū, fides no-
stra; hac mysterium trinitatis, incarnationē filij dei, re-
demptionem generis humani, resurrectionem mortu-
orū, glorificationem beatorū, institutionē, virtutē &
effectū diuinorum sacramentorum in remedium pec-
catorū, aliaq; id genus firmissime certissimeq; credi-
mus, tali certitudine, quæ se teneat ex parte fidei illu-
minantis, ac mouentis, volūtatis affectātis volentisq;.
Hoc propterea dixerim, q̄ certitudo fidei non est cla-
ra, sed obscura: non clara, quā faciat manifestatio rei a-
pud potentiā cognitiuam, sed subobscura, specularis,
& ænigmatica, quā faciat fides apud intellectum. Pau-
lus hoc docuit, dicens. Videmus nunc per speculū, & in
ænigmate. Iterū, Fides est sperādarū rerū substantia,
argumentū non apparentiū. At quod, nobis nō appa-
ret, nullatenus clarā certitudinem apud nos habet.

CAP. IX.

Quæ, qualis, aut quāta sit: quomodo fiat, vnde, aut
a quo veniat, seu rerū, seu scripturarū claritas, optimū
est tractare: sed longum nimis, tædiosum forte, atq; a
proposito alienū: ob idq; omittendū. Iterū quā multi-
plex, & differens quoad nos scilicet, quemadmodū sen-
sibilem rerum, earumq; enunciationū: aut quoad na-
turā, sicut in materialium entium, ac eorum propositi-
onū inquirere, atq; determinare vtile quidē est ad mul-
ta: verum scholis magis aptū: in quibus principia qui-
dē rerum cōtemplantur, scientiarū autē exponuntur.
Cæterū quia in præsentiarū de diuinis scripturis ser-
mo est, de earū claritate, vel obscuritate tractaturi, ne-

cessariū duximus vel saltē prælibare, eas (quæ admodū
& oēs alias) claras, vel obscuras dupliciter esse posse.
Primo quidē quoad sensum, quē volunt. Secundo ve-
ro quoad veritatē, quā enunciant. Sunt enim hæc duo
ab inuicē differentia plurimum: nec minus (vt aiunt) q̄
coelum & terra distātia. Nos nāq; Christi fideles de to-
ta diuina scriptura q̄ vera est, certi sumus: etiā si illam
nō intelligamus: qui tamē in multis, quē sensum faciat
ignoramus, dubitamusq;. Rursus totā scripturā verif-
simā, ac certissimā credimus: multas tamen eius veri-
tates non nobis claras, sed obscuras confitemur. Hæc
enunciatio: Verbum caro factum est: verissima, certif-
sima, ac firmissima est super oēs mūdi certitudines, vt
mōstrauimus: sensus etiā, quē vult, nobis manifestus
est: veritas tamē eius nō clara, imo obscura est. Aut qui
illā sibi clarā putat, dicat, quo sensu, qua propria spe-
cie, aut qua beatifica visione, verbi vnionē hypostati-
cā præsentē intuetur? Sic igitur quia hæctenus de veri-
tate, certitudine, & firmitate diuinarum scripturarum
satis superq; diximus, dabimus operā, vt in sequētibus
tantum de claritate, & obscuritate earum, & quoad sen-
sum quē volunt, & quoad veritatem quam enunciant,
determinemus, Deo donante,

CAP. X.

Diuina scriptura multas enunciationes continet
claras manifestasq; quoad veritates, quas enunciant, lu-
mine naturalī etiam homini viatori notas. Monstra-
tur hoc, primū ex natura rei. Principia enim bene bea-
teq; viuendi, deum esse super omniā diligendum, sum-
ma ac veneratione colendum, æternum, & incommu-
tabilem, in lumine naturalī nota sunt, ac manifesta:

ad Ioan. 7.

Certitudo fidei/
quoad veritatem
est ex deo reuel-
ante/ob idq; in-
finita: certitudo
autē fidei q̄ toad
hætionem qua re-
bus creditis ad-
heremus: est ab
homine affectan-
te/amante ac vo-
lente.

Certitudo nas-
turalis euidētæ
necessitat homi-
nes adherere re-
bus cognitis quia
est clara: certitudo
vero fidei nō
necessitat homi-
nes adherere re-
bus creditis quia
est obscura.
1. Corinth. 13.
Hebr. 11.

¶ Multa quæ hic
tractari possent
ad scholas mittū-
tur: tō quia huic
operi aliquantus-
lum aliena: tum
quia multanimis
& specularia ma-
gis quā quæ ad
propositū faciāt

¶ Proprie ac exa-
ctissime loquēdo
omittendo alias
claritates: quæ
positis ad res ip-
sas pertinere via-
dentur/ duplici-
ter scripturā/ as-
liqua potest esse
clara vel duplici-
ter obscura.

¶ Primus modus
claritatis vel obs-
curitatis scriptu-
rarum est quoad
sensem/ quē vult
scripturā ipsa. Se-
cundus modus/
est quoad verita-
tem quam enun-
ciat.

¶ Propositio aliæ
qua datur/ clara
quo ad sensum
quē vult & obscu-
ra quoad veritas-
tem quam prædi-
cat.

¶ Diuina Scriptu-
ra multas enun-
ciationes continet/
claras quidē
quoad veritates
quas enūciāt om-
nibus hominib9
manifestas.

a sapientibus mundi etiā concessa, monstrataq; fueret
 atq; ab omnibus mundi nationibus etiam barbaris ho-
 die conceduntur, quasi ipsa rei clara veritate cogente.
 Hæc autem nullibi quā in diuinis literis reperiuntur ex-
 pressius. Saluator dixit. Diliges dominum Deū tuum
 ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente
 tua: hoc est maximū & primum mandatum: secundū
 autē simile huic. Et proximū tuum sicut te ipsum: sub-
 dit. In his duobus mandatis tota lex pendet, & prophe-
 tæ. Optime diuina prouidentia disposuit, vt bona illa
 naturalia, scilicet intellectum, & voluntatem, haberet
 quilibet: principiaq; bonæ vitæ agnosceret clare, qui-
 bus ad bona gratiæ præparare se, & ad bona gloriæ
 peruenire valeret, si vellet. Dauid ad hoc dixit. Signa-
 tum est super nos lumē vultus tui domine: nempe quo
 bonū cognoscamus: de quo dixerat. Multi dicunt, quis
 ostendit nobis bona? Neq; enim tunc pro solis fide-
 libus, imo & pro infidelibus loquebatur: qui præsertim
 dicere possent. Quis ostendit nobis bona? Nec mirū:
 quia lex naturalis omnibus rationalibus indita, neq; in
 tabulis, aut chartis, sed in cordibus mentibusq; homi-
 num beatificabilium impressa, nō debuit esse manca:
 esset autē manca, si omnes ad bene viuendū obligans,
 principia bene viuendi clara manifesta q; omnibus nō
 haberet. Habet ergo. At si illa sic, lex euangelica quo-
 modo non: quæ legem naturalem continet, & illam ad
 suam antiquam perfectionem restituit, ea prohibens,
 quæ contra illā in lege veteri permissa erant? Saluator
 ad hoc libellum repudiij soluens, & legem naturalem re-
 stituens, inquit. Quoniam Moses ad duritiem cordis
 vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab ini-

tio autē non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicūq; di-
 miserit vxorē suā, nisi ob fornicationē, & aliā duxerit,
 mœcha est: & qui dimissā duxerit, mœcha est. Lex ergo e-
 uāgelica, quia legē naturalem includit, principia bonæ vitæ
 clara habet. Paulus quoq; hanc veritatē testatur dicens.
 Reuelat enim ira dei de cœlo sup omnē impietatē, &
 iniustitiam hominū eorum, qui veritatē dei in iniusti-
 tia detinent: quia quod notū est dei manifestum est in il-
 lis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius
 a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta con-
 spiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas: ita
 vt sint inexcusabiles. Quia quū cognouissent Deum,
 non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt:
 sed euauerunt in cogitationibus suis, &c. Ecce cur cul-
 pantur in vniuersum male viuentes, quia scilicet prin-
 cipia bene viuendi, hoc est, cognitionem dei, ac virtutē
 habuerunt clara. Quid clarius ex Apostolo: Idem pro-
 eodem. Quū enim gentes quæ legem non habent, na-
 turaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non
 habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendūt opus legis scri-
 ptum in cordibus suis, testimonium reddente illis con-
 sciētia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accu-
 santibus, aut etiam defendentibus in die quū iudicabit
 deus occulta hominum secundū euangeliū meum per
 Iesum Christū. Rogo quomodo gentes quæ legē nō ha-
 bent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, & sibi sunt lex,
 ac ostēdunt opus legis scriptū in cordibus suis, testimo-
 niū reddente conscientia ipsorū, nisi quia principia bo-
 nę vitæ in lege expressa, etiā in lumine naturali sūt ma-
 nifesta? Quidā religiosus Aegidius nomine, minor ita
 professione, noluit dicere. Credo in deū, sed scio deum.

Lex euāgelica
 includit legē na-
 turalem iam resti-
 tutam in sua inte-
 gritate.

* Roma 1.

* Multi gentiles
 Deum cognouit
 runt.

* Roma 2.

* Multi Gentiles
 principia bonæ
 vitæ quoad opes
 rā præcepta obs-
 seruauerunt.

* Dionysius Car-
 thu. refert. i. q. 2.
 log. sent.

Math. 23. & hoc
 etiam, Deut. 6.

Diuina prouid-
 entia posuit pri-
 cipia bonæ vitæ
 cunctis hominibus
 manifesta: vt
 quilibet posset se
 ad gratiā parare
 & nullus posset
 se excusare.

Psal. 4.

Lex naturalis
 omnibus homi-
 nibus indita &
 omnes homines
 mētis compotes
 etiam non habentes
 exteriorē ma-
 gistrū obligas: de-
 buit habere: imo
 habuit principia
 bene viuendi cō-
 munissima: & ma-
 nifesta.
 Lex euāgelica
 restituit legē na-
 turalem ad suum
 vigorem.

Math. 9.

non vt fidem negaret, sed vt claritatem rei indicaret. Chrysoftomus ad icem, circa illud domini. Vobis datum est nosse mysterium regni dei: ceteris autē in parabolis ait. Sic & dominus generalē gratiā, id est intellectum boni, & mali omnibus dat p̄ necessitate naturæ: quia nec videmur esse homines ad imaginem dei creati, nisi habuerimus diuinum intellectū. Dignioribus autē dat specialem gratiam, vt puta cognoscendi mysteria: non pro necessitate naturæ, sed pro remuneratione bonæ voluntatis, aut bonorum operum: vide ergo quomodo dicit. Vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum. Non dixit. Vobis datum est, alicui qui habeat sciētiam boni & mali. Si ergo est aliquis, qui nō habet gratiam scientiæ boni & mali, nō culpa est hominis non habentis, sed dei non dātis. Si autem omnes homines intelligunt bonum, & malū: non tamē omnes habent gratiam cognoscendi mysteriū regni: non est culpa dei non dantis, sed hominis nō quærētis, nec festinātis, nec laborantis, vt mereatur accipere. Hęc ille. Ecce vir sanctus, & doctus scientiam boni & mali, tanquam principia bene viuendi, omnibus hominibus datam dixit. Et quid multa adducimus: principium bonæ vitæ apud Matheum, & Lucam positum est manifeste, in lege naturali præceptū sub his verbis. Omnia, ergo quæcunq; vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis.

CAP. XI.

Diuina scriptura multas enūciationes cōtinet claras quidē, manifestasq; quoad sensus quos volūt, sic vt nequaquā sit dubiū quē sensū per eas actor voluerit. Primum oīum ad hęc sententiā est, q̄ saluator ipse, Apostoli etiā, ac Euāgelistę ei⁹ multas scripturas manifestis ver-

* Homel. 31. operis imperfecti.
* Math. 13.

¶ Necessaria ad bonā vitā Deus dat oibus / quia verus dominus omnium / aia autē id est abūdantiā ora benedictiōnis.

¶ Manifestū principia bonæ vitæ ex lege naturali / in euangelio exprimitur.
* Math. 7. & Luc. 6.

¶ Diuina scriptura multas enūciationes cōtinet claras quidē quoad sensum quem voluit.

bis interpretati sunt: quarū sensus iā nunc manifestos habemus. Sed quia posset quispiā dicere, hos tales sensus p̄ huiusmodi interpretationes habitos, etiā de fide, qua interpretantibus credimus, esse: ac ob id nō clare, imo obscure haberi, placet aliūde hęc manifestā veritatē, mōstrare. Monstrat autē. Quis nō videt hęc oīa. Fuit homo missus a deo, cui nomē erat Ioānes. Hic venit in testimonium, vt testimonium p̄hiberet de lumine, vt oēs crederēt per illū: nō erat ille lux: sed vt testimonium p̄hiberet de lumine. &c. Et die tertia nuptię factę sunt in cana galileę: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autē & Iesus, & discipuli eius ad nuptias &c. Erat autē homo ex pharisæis Nicodemus noie, princeps Iudeorū. Hic venit ad Iesū nocte, & dixit ei. Rabbi, scimus quia a deo venisti magister: nemo enim potest hęc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cū eo. &c. Illud etiā domini Samaritanę dictum. Ego sum qui loquor tecū. Et illud. Abraham genuit Isaac, Isaac autē genuit Iacob. Illud quoq; Quē ergo natus esset Iesus in Bethleē Iuda in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Hierosolimā dicētes. Vbi est qui natus est rex Iudæorum. &c. Rogo inquam, quis non videt hęc omnia, multa q; alia innumera clara, manifesta q; esse, quoad sensus quos volūt? Legant omnes quotquot huius veritatis iudices esse voluerint diuinas scripturas, perpendant singula: & videant si non ita res se habeat: mitto alia: easdem in testes habere volo. Illæ faciunt satis.

CAP. XII.

Diuina scriptura multas enūciationes cōtinet, imo vt ita dicam, pene omnes (demptis illis paucissimis,

* Ioanis

* Ioan. 3.

* Ioan. 5.

* Ioan. 4.
* Math. 11.
* Math. 2.

¶ Multa alia sunt in diuinis scripturis manifesta / quæ sunt quæ prædicatione domini / opera / passionem / mortem / resurrectionem / & ascensionem enūciant.

¶ Diuina scriptura multas enunciations continet nobis viatoribus obscuras, quoad veritates, quas enunciant.

¶ Tales sunt omnes enunciations quarum res nos non nisi per fidem nouimus.

¶ Quia cognitio ænigmatica, qualis est cognitio fidei, obscura est. 1. Corin. 13.

¶ Paulus indicat, ut qualis cognitio sit viatorum, quoad res, de rebus diuinitatis & de sensu re motu simis per locum fidei habemus.

de quibus paulo ante egimus) obscuras nobis viatoribus quoad veritates, quas enunciant. Monstratur hæc veritas, in creatione mundi ex nihilo, in incarnatione filij dei, in passione eius, morte, resurrectione, & ascensione: in redemptione generis humani, in institutione, virtute, ac effectu diuinorum sacramentorum: in resurrectione futura corporum, & in beatificatione sperata bonorumque hominum. Horum namque omnium veritates & si nobis verissimæ, certissimæ, ac firmissimæ sint per fidem, nobis tamen viatoribus non claræ, sed obscuræ sunt. Aut si quis ista clare se nosse existimat, dicat nobis qua alia cognitione, nisi fidei ea intueatur: quo sensu, qua propria rerum specie, aut qua clara visione essentia, in qua clare videntur omnia hæc, videat? Scimus nihil tale dandum fore: quia sola fides est, qua hæc omnia, multaque alia nouimus. At fides quem alium sensum facit, nisi obscurum? Nullum. Paulum hic appello iudicem, qui ait. Videmus nunc per speculum, & in ænigmate: specularis autem & ænigmatica cognitio non clara, sed obscura est. Aut quid est illud, Nunc, Pauli? nonne tempus viatorum, & presentis miseria? Ita. Idem pro eodem. Fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Iterum. Fides est de non visis. At de rebus quas non videmus, quomodo claram cognitionem habere possumus? Nequaquam. In vniuersum enim omnem & solam illam rem clare intueri dicimur, quam sensu, aut propria specie, seu natura, aut diuina essentia videmus presentialiter. Rogo, si res fidei clare nosceremus, quod meritum fidei haberemus? Nullum. Gregorius ad hoc optime dixit. Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum. Experimentum

autem nullum magis est, quam dum quod cognosco, clare percipio. Rursus, si hæc quæ diximus aliunde quam ex fide nobis nota essent, quomodo illi, qui fidem non habent, & excellenti ingenio pollent, ea non accipiunt? Fides ergo est quæ sola in hoc seculo hæc ostendit vera, quæ solum specularem, & ænigmaticam habet cognitionem, ut testatur Paulus. Caterum quia nusquam homines eos dico, qui sese Christianos profitentes aduersus hæc manifestam veritatem disputarunt, nedum senserunt luce sua clarissima victi: de ea satis.

CAP. XIII.

Diuina scriptura nonnullas continet enunciations, nobis viatoribus quoad sensum quem voluit obscuras, ut & si eas per fidem veras omnino credamus, earum tamen proprium sensum non intelligamus. Dei scriptura est, quæ primo hanc veritatem docet. Danieli enim dictum est. Vade Daniel, quia clausi sunt, signati que sermones. Et ne quis ogganniat illam clausuram sermonum solum usque ad præfinitum tempus prædictam fuisse, illud apud Esaiam legat. Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti literas, dicet. Lege istum, & respondebit. Non possum: signatus est enim: & dabitur liber nescienti literas, diceturque ei. Lege, & respondebit. Nescio literas. Quod si quisquam dixerit, hoc Esaiæ verbum erga malos homines, fictosque intelligendum tantum, non de alijs: audiat Paulum dicentem. Quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui, prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi, quod alijs generationibus non est agnitus filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis Apo-

¶ Quæ res clare intueri dicimur modis ad hoc ponimus quibus ad de modum cognoscendi prophetalem quo res quæ non est clare videtur vnde propheta olim videtes dicebantur nisi forte nitaris dicere prophetas non clare sed obscure intueri res futuras quas pronunciat quod si credas non curro. Tu videas: verba scripturae tibi contra est: quod ipsi videre dicuntur: & videtes appellentur.

¶ Diuina scriptura nonnullas continet enunciations nobis viatoribus obscuras quoad sensum quem volunt. * Danielis.

* Esaiæ, 29.

* Propheta ex parte docent in scriptura diuina multa esse sub obscura quoad sensum.

* Ephes. 3.

* Paulus quod in multis locis & per multa.

stolis eius, & prophetis in spiritu, gētes esse cohæredes, & cōcorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangeliū. Ecce mysteriū vocationis gentium alijs ignotum, sibi aut, Apostolis alijs, & Prophetis tunc reuelatū dicit, quod nihilominus ipse alias prædictū fuisse asserit, probat q; scripturas adducens. Hæc autē quomodo stāt, nisi scripturas illas subobscuras fuisse dicamus? maxime propter id quod infra ait. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo, qui omnia creauit, vt innotescat principatibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiā & c. Nec valet dicere, notam quidem fuisse Iudæis vocationem Gentium, sed non cessationem legalium: non valet inquam quia & hoc Paulus alibi ex scripturis monstrauit. Quid ergo? Vtq; dicendū est, esse diuinas scripturas in multis quoad sensum, quem faciūt, obscuras. Petrus manifestis verbis hoc docuit, dum dixit. Charissimus frater noster Paulus secū dum datam sibi sapientiā scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellecta, quæ indocti, & instabiles deprauant. Rogo videant, qui hanc nostram veritatem negauerint, quid sit scripturam aliquam difficilem intellectu esse: perpendantq; simul, an scripta ipsius Pauli de diuinis scriptis sint: quia si sic, vt sic, quum nihil difficile intellectu fuerit vnquam, nisi quod obscurum habet sensum: necesse est affirmare, in diuinis scripturis nonnullas enunciations, quoad sensus, obscuras esse. Eligant igitur quod voluerint,

• Rom. 15.

• Dispensatio sacramenti absconditi innotescit principatibus, & potestatibus in ecclesiis per ecclesiam.

Vocatio gentium & cessatio legalium olim prædicta iue. e.

* Hæbr. 3. & ad Rom. & ad Gal. per multa. 2. Pet. 3.

Petrus etiam ad idem exprimitur fatur esse in scriptis Pauli quædam intellectu difficilia.

• Scriptura non dicitur difficilis intellectu nisi quod obscurum habet sensum quæ vult.

aut dicant contra Paulum, sua scripta diuina non fore: aut contra Petrum, in illis nihil esse intellectu difficile: aut contra sensum communem omnium sapientum nedum Christianorum, non esse idem, intellectu difficile, & obscurum: aut nobiscum nostram veritatem concedant. Augustinus in De doctrina Christiana, sacram scripturam in multis obscuram esse confitetur: vnde obscuritatem habeat, docet: & quo intelligibilis fiat, manifestat. Hieronymus in ipsa, quantum potuit humana fragilitas, vigilantissimus idem confessus ad Augustinum dixit. Et si in Euangelijs, ac prophetis peruersi homines inueniant, quod nitantur reprehendere, miraris, si in tuis libris, & maxime in scripturarū expositione, quæ vel obscurissimæ sunt, quædam arcta linea discrepare videantur? O pulchra Hieronymi confessio: & si tanto viro scripturæ sacræ vel obscurissimæ visæ sunt: cui nostrum non obscuræ erūt? Chrysostomus super Matheum ad idem inquit. Non sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ, vt cum labore inueniantur: non autem clausæ, vt nullo modo inueniātur. Propterea dicit Petrus in epistola sua de scripturarum obscuritate, quia non sicut voluit homo, loquutus est spiritus, sed sicut voluit spiritus, loquutus est homo. Infra. Non ergo abscondita est in scripturis veritas, sed obscura. Hilarius super Psal. confitetur, probatq; opus esse dei dono ad intelligentiam scripturarum. At quod non nisi dei dono intelligitur, optimo iure non clarum, imo vero obscurum existimatur. Deinde & si hæc omnia cessassent, quomodo quotidiana experientia hanc veritatem nostram non mōstraret? Quis enim nostrum non nouit, alia æquiuoca valde, alia

• Patres quoque sancti & docti ad idem iunt.

* Lib. 2. & 3. per multa.

* Epistola. 14. inter epistolas Augustini.

* Homel. 44.

• Non sicut voluit homo loquutus est spiritus: sicut voluit spiritus loquutus est homo.

* Psal. 127.

• Experientia quotidiana imo conscientia hoc docet.

« Diuina scriptura unde habeat obsecrationem / quæ vult.

« Metaphoricè nomen / metaphoricam significationem variat: & in variis locis variam significationem habet: & nunc pro aliqua nãc pro dissimili aut contraria ponit.

Lib. 1. cap. 25.

« Casus hereticorum / qui hactenus fuerunt. Omnes enim scripturas petierunt iudicè / & omnes scripturas ignorarunt / de quorum intelligentia garriebat sicut optime ad Constantium Imperatorem dixit Hilarius.

« Patres sancti & docti veram intelligentiam scripturarum habuerunt / modi cor de.

a. Corinth. 4.

parabolica, alia similitudinaria, alia allegorumen, alia amphibola, alia vero metaphorica hypbolica, aut que uis alia in diuinis scripturis contineri? Hęc aut omnia, quomodo sine obscuritate esse possunt? Nequaquam. Quotiens etiam nomen metaphorice acceptum, metaphoricè variat significationem, vt nunc pro re aliqua, nunc pro dissimili, & alibi etiam pro cõtraria sumatur. Nouit hoc Augustinus in De doctrina Chriana dicēs. Non putemus esse præscriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc eam semper significare credamus. Nam & in vituperatione fermentum posuit dominus, cum diceret. Cauete a fermento pharisæorum; & in laudem, cum diceret. Simile est regnum cœlorum mulieri, quæ abscondit fermentum in tribus mensuris farine, donec fermentaretur totum. Hęc Augustinus. Casus etiam miserorum hominum, hereticorum, inquam, præteritorum, non parum ad hanc veritatem clamat. Petebat omnes scripturam sacram iudicè, quã non intelligentes, & suo videri ad hereses ceciderunt miseri, Arrius, Sabellius, Photinus, Pelagius, Faustus, Iulianus, Nestorius, Eluidius, alijque plures; quæ si scriptura non obscura, sed clara erat: quomodo ab istis nõ fuit intellecta? Quod si dixerint aduersarij, hos cecidisse, nec scripturam intellexisse, quia mali erant; & si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum. Respondeamus, Inde sanctos patres magis volumus; non ceciderunt, sed steterunt; non perierunt, sed super cœlos migrarunt; ideo euangelium intellexerunt: quia Paulo teste. Si euangelium est opertum, ijs qui pereunt est opertum.

CAP. XIII.

Vera igitur intelligentia diuinarum scripturarum non naturale quid est, sed dei donum; nec per assiduũ studiũ quasi naturaliter acquiritur, imo diuinitus præstatur bonis, beneque laborantibus conceditur, malis vero negatur. Bonis conceditur, quia vniuersaliter dicitur. Intellectus bonus omnibus facientibus eũ. Iterum. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Paruulis inquit, hoc est, humilibus, sicut alibi dicitur, Cum esses paruulus in oculis tuis, principem Israel te constitui; & iterũ. Cõfiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Iterũ. Super quæ requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & timentẽ sermones meos? Dauid iterũ cõfidenter dixit. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Sedet deus in scripturis suis quasi absconditus; qui posuit tenebras latibulũ suũ, habitans lucẽ inaccessibilem; nec tacet ibi, imo clamat inde: Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Damascenus in De orthodoxa fide ait. Si igitur fuerimus dicendi cupidus, erimus & multa discentes: nõ diligentia, & labore, et indultoris dei gratia diriguntur omnia. Qui enim petit, accipit; & qui quærit, inuenit; & pulsanti aperietur. Pulsemus igitur ad pulcherrimũ hortum scripturarũ suauissimũ, dulcissimũ, venustissimũ, & omnigenis intellectualium volucrum cantibus circumsonet aures nostras, & tãgat corda nostra, mentem tristitia affectã consoletur, ira turbatã ferenet, gaudio æterno impleat, ascendere faciat ad dorsa diuine columbæ instar aurirutilantia, & splendidis eius alis ad vnigenitũ filium,

« Diuinarum scripturarum vera intelligentia dei donum est.

« Bonis quidem laborantibus orantibus / & suo modo sese disponentibus / ad hoc datur.

* Psal. 110. & 118.
* 1. Reg. 15.
* Luc. 10.

* Psal. 118.

« Deus enim qui posuit tenebras latibulum suum / etiã habitare dicitur lucem inaccessibilem.

* Lib. 4. cap. 18.

« Deus optimus maximusque petenti dat / quærenti fit obuius / ac pulsanti aperit.

& hæredem hortulani intelligibilem vitam reducat,
 & per ipsam patri luminum adducat. Hæc Damascenus. Hilarius quoq; monstrans, vnde nos super doctores & magistros legis mysteria scripturarum intelligamus, super Psal. ait. Intelligimus, quia nō mendax est, qui dicit. Petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Et scriptum est, quia qui dixit. Quoniam oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moſi, & prophetis, & psalmis de me: tunc aperuit illis sensum, vt intelligerēt scripturas. & c. Malis autem negatur. Paulus enim ad hoc dixit. Qui cum cognouissent Deū, nō sicut Deū glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerūt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorū. Iterum. Et sicut nō probauerunt Deū habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobū sensum, vt faciant ea quæ nō cōueniunt. Iterum. Quia nō crediderunt veritati, sed cōsenserūt iniquitati, misit illis Deus spiritum erroris. Idē pro eodem. Et nō sicut Moses ponebat velamen super faciē suam, vt nō intenderent filij Israel in faciē eius, quod euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum: vsq; in hodiernum enim diē idipsum velamen in lectiōe veteris testamenti manet nō reuelatum, quod in Christo euacuatur. Sed vsq; in hodiernū diē, quum legitur Moses, velamē positum est super cor eorum. Cum autem conuersus fuerit ad dominum, auferetur velamen. Iterum. Quod si etiam opertum est Euangeliū nostrum, ijs qui pereunt, est opertū: in quibus deus huius sæculi excæcauit mentes infidelīū, vt nō fulgeat illis illuminatiō Euangelij gloriæ Chrī, qui est imago Dei. Idē pro eodem. Cæteri vero excæcati sunt, sicut scriptum est,

Psal. 117.

Malis hominibus hoc donum negatur. * Rom. 1.

Obscuratur cor hominum peruersorum: vt faciāt quæ non conueniunt, imo & quæ non intelligūt.

1. Corinth. 3.

Obtusi sūt sensus Iudeorum: vsque in hodiernum diē: & manet illis velamē, in lectiōe veteris testamenti.

1. Corinth. 4.

Rom. 11.

Dedit illis deus spūm cōpūctiōis, oculos, vt nō videāt, & aures vt nō audiāt vsq; in hodiernū diē. Et David dicit. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in captiōnē, & in scandalum, & in retributionē illis. Obscurētur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurua. Esaias quoq; ait. Vade, & dices populo huic. Audite audientes, & nolite intelligere: & videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Iterum. Obstupescite, & admiramini; fluctuate, & vacillate; inebriamini, & nō a vino: mouemini, & non ab ebrietate: quoniā miscuit vobis dominus spiritum soporis. Claudet oculos vestros, prophetas, & principes vestros, qui vident visiones, operiet. Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati: quem cū dederint scienti literas, dicet. Lege istum. Et respondebit. Non possum: signatus est enim. Et dabitur liber nescienti literas, diceturq; ei. Lege, & respōdebit. Nescio literas. Et dixit dominus. Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me: cor autem eius longe est a me: & timuerunt me mandato hominū, & doctrinis: ideo ecce addā, vt admirationē faciā populo huic miraculo grādi, & stupēdo: peribit enim sapiētia a sapientibus eius, & intellectus prudētiū eius abscondetur. Saluator noster etiā dixit. In iudiciū ego in hunc mundū veni, vt qui nō vidēt, videāt: & qui vidēt, cæcifiāt. Iterū. Quia vobis datū est nosse mysteria regni cœlorū: illis autē nō est datū. Qui enim habet, dabitur ei, & abūdabit: qui autem nō habet, & quod habet auferetur ab eo. Ideo in

Esaiæ. 6.
 Math. 13.
 Ioannes. 12.
 Act. 28.
 Psal. 68.

Esaiæ. 6.

Esaiæ. 29.

Cæcitas Indeorum præiudicata olim pro peccatis.

Ioannis. 9.
 Math. 13.

Mysteria regni cœlorum / bonis reuelatur / malis non.

parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt; & adimplet in eis prophetia Esaię dicentis. Auditum audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non videbitis & c. Sic autem ex istis optime concludimus, sicut proposuimus. Vera intelligentia scripturarum diuinarum non naturale quid est, sed dei donum: nec per assiduum studium quasi naturaliter acquiritur; imo diuinitus datur, bonis beneque laborantibus conceditur; malis vero negatur. Quid ergo? Clamamus valenter. Qui habet aures audiendi, audiat; nec de se in intelligentia scripturarum diuinarum presumat, imo sese humiliet. Deum sollicitet; pulsetque sanctos patres consulat, quos sanctos, & doctos nouimus: ac tandem Dei ecclesiam imitetur, columnam & firmamentum veritatis.

CAP. XV.

Tu ergo, o Christiane lector, quum has voces audieris. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum. Tradidit illos Deus in passiones ignominie. Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quae non conueniunt. Excacauit cor eorum, & similia: ne firmes in mente tua, Deum optimum maximumque quicumque immittere in cordibus hominum quantumlibet peccatorum, quo posito ipsi non nisi peccare possint. Non enim quid tale agit: sed tantum exacerbat suo nos priuat auxilio: quo dempto, quid sumus, nisi filii irae, potentes solum in iniquitate, ipso etiam dicente, Sine me nihil potestis facere? Illud namque volunt illae voces, quod istae. Exacerbauit dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non queret. Dimisi eos secundum desideria cordis eorum; ibunt in adinventionibus suis. In istis autem nihil posituum Dei, sed tantum priuatiuum aut negatiuum

Hec est vera intelligentia diuinarum scripturarum: non acquiritur solo studio natura: sed nec quasi intelligentia aliarum scripturarum, artium & scientiarum: sed maiori opere diuina opus est.

1. Tim. 3.

Rom. 1.

Deus optimus maximusque bonus pius iustus & misericors natura quae immittit in mentes hominum quantumlibet per uerforam aliquod posituum / quo posito ipsi non nisi peccare queant: sed hoc facit quod scilicet auxilium suum subtrahit.

notatur. Dauid etiam vnus & idem ambas has voces posuit, quibus ambabus eandem sententiam voluit: dixit enim. Ne tradas me domine desiderio meo: & iterum. Deus ne derelinquas me. Cur quae so orauit, qualibet harum petitionum contentus? Quia utique sicut idem est, aliquem tradi, & permitti: ita idem est, illum non tradi, & non permitti. Augustinus id quod in oratione dominica petimus. Et ne nos inducas in tentationem: in de sermo. dom. sic exposuit: quod ad Probam dixit. Cum petimus. Et ne nos inducas in tentationem: admonemur petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tentationi, vel assentiamur decepti, vel cedamus afflicti. Cyprianus quoque lib. de oratione dominica ait. Hac in parte ostenditur, contra nos nihil aduersarium posse, nisi deus ante permiserit, ut omnis timor noster, & deuotio conuertatur ad deum. Ecce isti magni viri optime exponunt, non inducere per non permittere: quomodo etiam tradere, per permittere: & non tradere, per non permittere exponendum est: quum sint idem tradere, & inducere. Mittamus haec, ad proprium verbum tradere veniamus. Ambrosius in commentariis suis ad hanc nostram sententiam inquit. Tradere autem est permittere: non incitare, aut immittere: ut ea quae in desideriis conceperant, adiuti a Diabolo explerent in opere. Hieronymus ad idem. In hoc quod deus tradidisse dicitur propriis desideriis peccatores, ostendit non quod ipse sit causa, sed quod per longanimitatem, & patientiam non inducendo vindictam patitur eos secundum cordis sui agere voluntatem: hoc facit, volens eos ad poenitentiam conuerti. Item tradere in scripturis dicitur deus: cum non retinet delinquentes propter arbitrii libertatem, sicut in psalmo dicit, Et dimisi eos

* Psal. 10.
* Psal. 80.
* Psal. 139.
* Psal. 70.
* Psal. 118.

Augustinus scilicet ad hanc verissimam intelligentiam loquitur.

Cyprianus etiam in de oratione dominica.

Ambrosius ad hoc super apostolum.

Hieronymus quoque in commentariis.

Deus in scripturis dicitur aliquem tradere quem non retinet.

secundum desideria cordis eorum. Hæc Hieronymus. Chrysostomus super Apostolū ad idem ait. Declarat hinc ipsam impietatem in causa fuisse, cur leges deprauatæ ac violatæ fuerint: tradidit aut hoc loco, significat permisit. Gregorius super Ezechielem, hæc Apostoli verba exponens post multa dicit. Quia de his in libris moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius immorandum non est. Hoc aut nobis cum tremore cōsiderandum est, quomodo iustus & omnipotens deus, quū precedentibus peccatis irascitur, permittit vt cæcitate in eis etiam in alijs labatur. Nota verbum, permittit, quo verbum, tradidit, exponit. Nos ergo optime diximus, quod oēs ij patres probāt, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Athanasius, ac Cyprianus, Chrysostomusq;: Cyrillus quoq; super Ioannem circa illud. Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Esaias. Excæcauit oculos eorum: ad idem ait. Ceterum excæcat deus, & obdurat non efficiendo illam cordibus hominū, sed deferendo, & nō adiuuando. Quia enim priores eum deserimus, ipse culpis nostris id exigentibus etiam nos deserit, secundum illud Osee. Et oblita es legis dei tui; obliuiscar filiorum tuorum & ego. Manifesta est hæc veritas, quæ sic omnes patres ad se vnā venire coegit. Gloria est cum his tot, tantis, ac talibus, doctoribus sanctissimis, ac doctissimis sentire.

Articulus Tertius.

Cap. I.

Sancta dei ecclesia diuinam habet authoritatē, qua verissima est: & quicquid determinaret, si tota ad aliquem locum veniret, ipsa sua determinatiōe probaret.

* Chrysostomus ad Rom. hom. 1.

* Gregorius lib. 1. homel. 1.

* Cyrillus Cap. 12.

* Patres scilicet sic tradiderunt oēs / eā quibus sentire gloria est.

* Ecclesia vniuersalis per orbē diffusa / diuinam authoritatem habet.

De illis loquimur, quæ ad Christianam religionem pertinerent. Monstratur hæc veritas. Saluator noster dixit. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. At præualerent vsq; illæ, si in illis quæ ad religionem pertinent, illa erraret: quū error in huiusmodi poni nō possit, quin præualeant portæ inferi. Quandoquidem illæ tantum nituntur, vt ecclesiam ad errorē ducant: hæc est sua vis & affectio. In hac ergo firmissima pmissione ecclesia dei monstratur certissima, verissimaq;. Iterum. Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quancūq; petierint, fiet illis a patre meo qui in coelis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorū. Rogo, si in vniuersum in medio eorum duorū est, qui in nomine eius congregantur Christus: quomodo nō magis in medio totius ecclesie de rebus religionis agentis erit? An forte & tūc etiam in medio erit, sed ociosus, nō illuminās, docens, & mouens? Abiit. An forte pater quoscūq; duos consentientes super terram exaudiet, totam vero ecclesiam non? Quis sic insaniat, vt talia dicat? Iterum. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus, vsq; ad cōsummationem sæculi. An fors assis Apostoli vsq; ad cōsummationem victuri hic erant? Nequaquam. Sed quia ecclesia vsq; tunc duratura erat, ideo principibus ecclesie, nobisq; in illis, tanquam ciuitati in rectoribus dixit. Ego vobiscum sum oibus diebus, vsq; ad cōsummationem sæculi. Est ergo in ecclesia, & nūc etiam Christus: nec solum in sacramento, vt prosit sumentibus, ac amicaliter credentibus: imo & quasi custos, vt prosit regenti, totiq; ecclesie. Est quidem Christus corporaliter

* Math. 16.

* Si ecclesia vniuersalis errare possit / tã portæ inferi contra eã præualere possēt quod abiit.

* Math. 18.

* Iudicium ecclesie in celo cōfirmatur: ob quod certissimum est.

* Christus est in medio ecclesie / non ociosus / sed illuminans docens & mouens.

* Math. 28.

* Ecclesia in Apostolis saluator noster suam presentiam vsq; in cōsummationem sæculi promissit.

• Marc. vi.

• Christus in cœlo est etiam corporaliter / i sacramento sacramenti / i ecclesia / ut custos.
* Ephes. 3.

• Ephes. 5.

• 1. Tim. 3.

• Non ob aliud ecclesia colūna & firmamentum veritatis dicitur: nisi quia diuinā auctoritatem habet.

in cœlo: sed etq; a dextris dei, inde venturus iudicare viuos, & mortuos: sed quoad custodiā, curam, ac prouinciā ecclesiæ, in ea est: cui in Apostolis dixit, Ego vobiscum sum vsq; ad consumationem sæculi. Paulus pro ecclesia ad hanc veritatem dixit. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo, qui omnia creauit: vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Rogo, ecclesia quomodo in determinandis rebus religionis diuinam auctoritatem non habebit, quæ principatus, & potestates cœlestes inuestigabiles diuitias Christi, ac multiformē sapiētīā dei docet? Iterum, Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata. At si ecclesia in rebus religionis errasset, iam non sine macula, & ruga esset: quum error in huiusmodi, maculam, aut rugam faciat. Iterum, Hæc tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito: si autem tarda uero, vt scias quomodo oporteat te i domo dei cōuersari, quæ est ecclesia dei uiui colūna & firmamentum veritatis. O magnum uerbum pro ueritate, & auctoritate ecclesiæ dictum. Quæso, quomodo ecclesia colūna & firmamētum ueritatis esset, si in rebus religionis errare posset: aut quam auctoritatem nisi diuinā habet, quæ colūna & firmamentum ueritatis a Paulo uerissime appellat: aut quæ ueritas est, cuius ecclesia Christi

colūna & firmamentum est, nisi ad religionem Christianā pertinens? An forte mathematica, arithmetica scilicet, geometrica, musica, aut perspectiua? an dialectica moralis extranea, aut naturalis, metaphysicaue? Nequaquam, sed Christiana. At Christianæ ueritatis non potuit Christiana ecclesia colūna & firmamentū esse, nisi Christi auctoritatem haberet: qui ecclesiam suam fundauit, fundatque hodie magis & magis: quiq; fundamentum Apostolorum & prophetarum est. Paulus itē dicit, Christus caput est ecclesiæ. Ipse est caput corporis ecclesiæ. Omnes nos unum corpus sumus in Christo, siue ex Iudaismo, siue ex Gētilitate, siue in feruitute, siue in libertate ad ecclesiam uenerimus. Rogo, huius corporis, cuius Christus caput est, quis, qualis, aut quantus spiritus erit? Nō enim mortuum, sed uiuū est: quia si non uiuum, sed mortuum esset, quomodo Christus, qui uiuit & regnat benedictus in sæcula, corporis mortui uiuum caput foret? Quod enim maius monstrū? Quia igitur nō mortuū corpus, sed uiuum est, quis eius spiritus erit? Paulus respōdet. Etenim in vno spiritu ōnes nos in unum corpus baptizati sumus: de quo dominus, Vos autem baptizamini Spiritu sc̄to: & alibi, Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, vt maneat uobiscum in æternum spiritus ueritatis. At corpus uiuum, cuius caput Christus, & cuius spiritus, spiritus sanctus est, nullatenus errare poterit. Et quid multa? In simbolo Christianæ professionis sic habetur. Credo in Spiritum sanctū, sanctam ecclesiam catholicam: sic omnes & singuli profiteamur, dicimusq; quotidie. Augustinus contra epistolam fundamenti ad hanc ueritatem dixit, Euāgelio non crederē,

• Christiana ueritas est cuius ecclesia colūna & firmamentū est.

• 1. Corint. 12.
* Ephes. 5.
* Colos. 1.

• Corporis cuius Christi caput est Spiritus sanctus spiritus est ob cuius uirtutem errare nō poterit.

• 1. Corint. 12.

• Ag. 1.
* Ioan. 14.

• Symbolum idem.

nisi ecclesie me moueret authoritas. Quid grauius pro ecclesia dicere potuit Augustinus? Cyprianus ad idem ait. Alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest deum patrem, qui vniuersalis ecclesie non tenet vnitatem. Hieronymus ad idem. Omnibus consideratis pu-
to me non temere dicere alios ita esse in domo dei, ut etiam ipsi sint domus eadem dei: que dicitur edificari supra firmam petram: que vnica columna appellatur: que sponsa pulchra sine ruga, & macula, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aquae viue, & paradysus cum fructu pomorum: que domus etiam clauis accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque contempserit, sit tibi inquit sicut ethnicus, & publicanus. Gregorius in moralibus ad idem. Vnde etiam de agni hostia dominus precepit dicens. In vna domo comedetis, neque efferetis de carnibus eius extra fores. In vna namque domo comeditur, quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris immolatur: de cuius carnibus lex foras efferri diuina prohibet: quia sanctum dari canibus vetat. Sola est que intra se posita valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem quos extra arcam inuenit, extirxit. Chrysostomus ad idem, preterquam quod in diuersis locis ecclesiam columnam esse immobilem, firmam, inuictamque confitetur, tandem circa illud: Videns autem Iesus turbas ascendit in montem: dicit, Mons ecclesia appellatur: de quo dicit propheta. Mons dei mos vber. Ascendit ergo Christus in montem, ut illic discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendens quoniam omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem ecclesie debet ascendere.

* Hieronymus & habetur. 24. 9. 1. Omnibus consideratis.

* Ecclesia est in qua sola salus est & quam qui non audierit sit sicut ethnicus.

* Gregorius in moralibus, & habetur. 24. 9. 1. Quia ex sola.

* Ecclesia sola est que custodit.

* Chrysostomus in multis locis.

Math. 9. Operis imperfecti.

Audacter, sed vere dico. Nisi ij tantipatres sanctissimi ac doctissimi in sancta ecclesia diuinam authoritatem cognoscerent, nunquam de ecclesia talia predicarent. Multa alia que ad istum articulum pertinent, infra ponuntur.

CAP. II.

Hæc dei ecclesia vniuersalis, & si in se quoad singula membra, & partes, gradus etiam, atque officia multiplex sit, diuisa que; tamen vna est, ab vno deo vero quem colit ab vna fide, per quam ambulat: ab vna lege, quam obseruat: ab eisdem sacramentis, in quibus comunicat: ac ab vno spiritu, quo illuminatur, docetur, viuificaturque. Diuina scriptura pro hac veritate clamat. Vna est columna mea, perfecta mea: vna est matrisua, electa genitrici sue. Viderunt eam filie, & beatissimam predicauerunt eam. Paulus quoque eam quoad singula docet, qui ait. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae. Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Alibi. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudaei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus. Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Infra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Iterum. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multifumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Cyprianus ad hoc dixit. Loquitur dominus ad Petrum. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Super vnum edificat ecclesiam. Infra. Exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia Christi vna monstratur: quam vnam ecclesiam in Canticum quoque canticorum spiritus

Art. 1. & 6. & 11. 2 c. vnico. & li. 3 disputatio. 2.

* Ecclesia vniuersalis & si multiplex sit in membris tamen vna est ex multis aliis rationibus.

Cantic. 6

Ephes. 4

1. Corint. 12

1. Corinth. 11

24. 9. 1. loquitur

Ediuit Cyprianus
 nus monstrat, mul-
 tis tum verbis tum
 exemplis de eccle-
 lesiam vnā esse.

* Exempla vnitas
 ecclesie pul-
 cherrimis quibus
 vnitas seruatur in
 multis.

Hieronymus ad
 idem habetur
 24. q. 1. vbi supra

sanctus ex persona Christi domini designat, dicens. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matris suę, electa genitricis suę. Hanc ecclesie vnitate, & beatus Paulus Apostolus docet, & sacramentum vnitatis ostendit, dicens. Vnum corpus, & vnus spiritus, & vna spes vocationis nostrę: vnus dominus, vna fides, vnū baptisma, vnus Deus. Quam veritatem tenere firmiter, & vendicare debemus: maxime nos episcopi, qui in ecclesia dei p̄sident, vt episcopatum quoq; ipsum vnū, atq; indiuisum probemus. Nemo fraternitatem fallat: nemo fidei veritatem perfida p̄uaticatione corrūpat. Episcopatus vnus est, cuius singularis in solidū pars tenetur: & ecclesia vna est, quę in multitudinē latius incrementō fecunditatis extenditur: quomodo multi radii sūt, sed vnū lumen: & rami arboris multi sunt, sed robur vnum radice tenaci fundatum, & quomodo de fonte vno riuus plurimi defluunt, & numerositas licet diffusa videatur exundantis copię largitate, vnitas tamen seruatur integra in origine. A uelle radium solis a corpore, diuisione. n. vnitas non capit. Ab arbore frange ramū, fructus germinare non poterit. A fonte p̄scinde riuū, p̄scissus arefcit. Sic & ecclesia domini luce p̄fusa per totum orbem radios suos porrigit, vnum tamen est, quod vbiq; diffunditur, nec vnitas corporis separatur: ramos suos per vniuersum orbem copia vbertatis extendit: profluentes largitur riuos: ramos latius expandit, vnum tamen caput est, & vna origo, & vna mater copiosę fecunditatis. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est, & pudica. Vnam domū nouit: vnus cubilis sanctitatis in casto pudore custodit. Hęc Cyprianus. Hieronymus ad idem. Omnibus consideratis puto me non

temere dicere alios ita esse in domo Dei, vt etiam ipsi sint domus dei: quę dicitur edificari supra firmā petra: quę vnica columba appellatur: quę sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus conclusus, fons signatus, & puteus aque viue, & paradysus cum fructu pomorum: quę domus etiam clauis accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Hanc domum si quis corrigentē corripientēq; contempserit, sit tibi inquit sicut ethnicus & publicanus. De hac domo dicitur. Domine dilexi decorem domus tuę, & locum habitationis glorię tuę, & Qui habitare facit vnanimis in domo, & Letatus sum in his, quę dicta sunt mihi, in domum domini ibimus, & Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Hęc ille. Gregorius pro eodem. Quia ex sola ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moses ponitur, vt dei faciē contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinam p̄sentiam non agnoscit: de qua soliditate dominus dicit. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Sola quippe est, per quam sacrificium dominus accipiat libenter: sola quę pro errantibus intercedat fiducialiter. Vnde etiam de agni hostia dominus p̄cepit, dicens. In vna domo comedetis, neq; efferetis de carnibus eius extra fores. In vna namq; domo comeditur: quia in vna catholica ecclesia vera hostia redemptoris imolatur, de cuius carnibus lex foras efferri diuina p̄hibet: quia sanctum dari canibus vetat. Sola est quę intra se positos valida charitatis cōpage custodit. Hęc Gregorius. Fortassis nimis fui in re manifesta p̄bationes adducēs: sed sapientibus, & insipientibus scribimus: oportet oibus satisfaciamus, qui oibus debitores

24. q. 1. vbi supra

* Gregorius & habetur.
 24. q. 1. vbi supra.

* Sola ecclesia est per quam dominus sacrificio accipit.

* Sapientibus & insipientibus debitorum sumus.
 Rom. 1.

sumus.

Eph. 1
* Ecclesia Dei
vniuersalis p
bem diffusa vna
est ab vno capi
te principali chri
sto.

* Christus est su
per omne qd no
minatur/nō solū
in hoc seculo/
sed etiam in fu
turo.

Eph. 4

* Christus ca
put est in quo to
tum corpus cō
pactū est/ac cō
nexum.
Col. 1

Hęc dei ecclesia vniuersalis vna est ab vnitāte capitīs principalis Christi Iesu benedicti, qui est verus deus, & verus homo. Paulus ad hoc dixit. Propterea & ego audiens fidem vestrā, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, nō cesso gratias agēs pro vobis, memoriā vestri faciens in orationibus meis, vt deus domini nostri Iesu Christi pater glorię det vobis spiritū sapientię & reuelationis in agnitionē eius. Illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quę sit spes vocationis eius, & quæ diuitię glorię hæreditatis eius in sanctis; & quę sit supereminēs magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secūdu operationē potētie virtutis eius, quā operatus est in Christo suscitans illū a mortuis, & cōstituens ad dexteram suā in cœlestibus supra omnē principatum, & potestātē, & virtutē, & dominationē; & omne nomē quod nominat, nō solū in hoc seculo, sed etiā in futuro. Et oīa subiecit sub pedibus eius; & ipsū dedit caput supra omnē ecclesiā, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius; qui oīa in oībus adimpletur. Iterū. Veritatē autē facientes in charitate, crescāmus in illo per oīa, qui est caput Christus, ex quo totū corpus cōpactū, & cōnexū per omnē iuncturā subministrationis, secūdu operationē in mensurā vniuscuiusq; mēbri. &c. Iterū. Mulieres viris suis subditę sint, sicut domino; quoniam vir caput est mulieris, sicut Chrus caput est ecclesie. Alibi. Ideo & nos ex qua die audiui, nō cessāmus p vobis orātes & postulātes, vt impleamini agnitione volūtatē eius in omni sapientiā & intellectu spūali, vt ambulētis digne, deo p oīa placētes, in oī opere bono fructificātes, & crescentes in sciētia dei, in oī virtute cōforta

ti secūdu potentiā claritatis eius in oī patiētia & longa nimitate, cū gaudio gratias agētes deo patri qui dignos nos fecit in partē fortis factōrū in lumine; qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & trāstulit in regnū filij dilectionis suæ, in quo habemus redēptionē, & remissionē peccatorū; qui est imago dei inuisibilis, primogenitus oīs creaturę; quoniā in ipso cōdita sunt vniuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates; oīa p ipsū, & in ipso creata sunt; & ipse est āte oēs, & oīa in ipso cōstāt. Et ipse est caput corporis ecclesie, qui est principiū, primogenitus ex mortuis; vt sit in oībus ipse primatū tenēs. Caput quidē est, cui soli oēs genua flectimus, in cuius soli noīe vera salus animarū præstat, & a quo oēs quicquid spūalis gratiæ, aut boni cuiuscūq; habemus, recipimus; illuminationes etiā, directiōes, gubernatiōes, motus, & influētias tāquā a vero capite corporis ecclesie. Paulus ad hoc dixit. Propter qd & deus exaltauit illū, & donauit illi nomē, qd est sup oē nomē, vt in noīe Iesu omne genua flectat, cœlestiū, terrestriū, & infernorum; & oīs lingua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus in glia est dei patris. Petrus quoq; Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificātibus, q factus est in caput anguli; & nō est in alio aliquo salus. Nec enī aliud nomē est sub cœlo datū hoībus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ioannes etiā. Et d plenitudine eius nos oēs accepimus, & gratiā p gratia; quia lex p Mosen data est: gratia et veritas p Iesum Christum facta est. Paulus iterum. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Idē pro eodē. Ergo iā nō estis hospites & aduenæ; sed estis ciues factōrū

* In Christo habemus quicquid boni habemus, et ipse est ante omnes caput corporis ecclesie.

* Christo soli oēs optimo iure genua flectimus.

Phil. 2

Actus. 4
* Nō est sub cœlo aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluari, Ioannis. 1

1. Corint. 3

Eph. 2

In Christo omnes edificamur: qui volumus aliiuari.

Augustinus ad idem hortatur nos/ut caput nostrum intueamur.

& domestici dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & vos coedificamini in habitaculum dei in spiritu sancto. Augustinus super Psalmos. Iam ipsum caput nostrum intueamur. Multi martyres talia passi sunt: sed nihil sic elucet quomodo caput martyrum. Ibi melius intueamur, quod illi experti sunt: protectus est a multitudine malignantium protegente se Deo. Protegente carnem suam in ipso filio & homine, quem gerebat: quia filius hominis est, & filius dei est. De hac veritate, quia & illa manifestior est quam quæ probatione indigeat, modo satis.

CAP. III.

Petro viuente/ ecclesia vna erat respectu ad ipsum/ tanquam per respectum/ ad caput minus principalem.

* Matth. 16.

Prima Petri prerogatiua/ non solum quia primo nominatur/ sed quia primus dicitur.

Ab ordine literarum euangelistarum/ non potest argui maior perfectio in nominatis patet. Matth. 10. 28. 113. & 115.

Hæc dei vniuersalis ecclesia quoad membra, gradus & officia multiplex, ac diuisa, viuente Petro vna erat etiam per respectum ad ipsum, tanquam per respectum ad caput minus principalem (caput inquam de capite principali Christo Iesu) eius generalè vicarium, rectorem, pastorem, ac principem omnium aliorum cum plenitudine potestatis. Euangelista hoc docens in catalogo Apostolorum, dixit. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Symon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius. Thomas, & Matheus Publicanus: & Iacobus Alphei, & Thadæus: Symon cananeus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Ecce inter omnes Apostolos principes mundi, pastores, & rectores cæterorum cum Petrus non solum ponitur, sed & appellatur primus. Nec vim facio, quod Petrus in catalogo prius scribatur: scribuntur enim sæpe minores prius, sicut in Actis Apo-

lorum post omnes alios domina nostra scribitur, quæ longe illos excellebat: sed illud prius existimo, quod Petrus ibi primus nominatur. Nullus enim iter alios primus dicitur, nisi qui in aliquo excedit, quo maior est: sic cum Petrus non sit primus vocatione, sed Andreas frater eius, qui adduxit illum ad Iesum, non nisi dignitate, potestateque potuit appellari primus. Saluator noster ad idem Petro soli, alijs presentibus, & tacentibus, sese dei viui filium confitenti dixit. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Rogo, quæ promissio domini ista est: an non plenitudinem potestatis spiritualis notat? Imo notat. Nomine enim clauium regni cælorum, non nisi potestas spiritualis signatur: quum regnum huiusmodi, alias materiales non habeat. Sic autem, cum nos non dicamur claves regni, vel dominus cuiusuis dare, nisi omnes demus: qui more nostro loquendi, claves regni cælorum se daturum dixit, non quædam, sed omnes promissit. Verba sequentia hoc monstrant, quibus dicitur. Quodcumque ligaueris, erit ligatum. Et quodcumque solueris, erit solutum. Communia enim & cum distributione posita sunt. Rogo rursus, cui facta est hæc promissio: nonne Petro specialiter? Ita. Meruit enim solus talè promissionem habere diuinitus, qui solus talè confessionem obtulit, qualè non potuit scire humanitus. Verba antecedentia etiam id monstrant. Dixerat enim dominus Petro, post confessionem Petri. Beatus es Symon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus qui in cælis est, subdidit statim. Et ego dico tibi, quia tu

Qui primus dicitur/ principis esse declaratur aliquo ordine. Ioannus.

Math. 16.

Math. 16
Secunda Petri prerogatiua ex promissione particulari & amplissima.

Ista promissio dei nomine clauium facta/ vna que plenitudinem potestatis notat.

Nihil excepit qui dixit quodcumque extra se maiori. & obed. c. Solite.

Petrus solus talè promissionem primus accepit/ quia solus talè confessionem fecit.

* Omnia illa verba dñi, etiam illa promissoria ad solū Petrū dicta sunt: cui soli dominus loquebatur ex nōc. proprio.

Math. 17
* Tertia Petri prerogativa ex eo q̄ pro domino, et pro illo solo iubetur dari tributū solutio quidē capina.

Luc. 22
* Quarta Petri prerogativa ex officio sibi commissio confirmandi fratres.

es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā: & portæ inferi non præualebūt aduersus eā: & tibi dabo clauēs regni cœlorū. &c. Ecce nō est dubiū, quin oīa ista soli Petro dicta sint, qui solus Symō Bariona erat, cui soli Christus omnia illa dicebat. Aut rogo, si nō maior aliquāter, sed æqualis oīno cū ea, quæ alijs coaplis dāda erat, Petro promissa fuit: quomodo hoc sibi specialiter dictū est, quasi in præmiū excellentis confessionis, quā solus fecit, alijs præsentibus, & tacentibus? An nō meruit specialē promissionē, qui solus fecit specialē confessionē? Ita, iterū ad idē soli Petro dixit. Vade ad mare, & mitte hamū, & eū piscē, qui primus ascēderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterē: illū sumēs da eis pro me, & te. Quæso cū in collegio saluatoris multi essent discipuli, & coapli: quid est, q̄ dñs nō pro alijs, sed tātū pro se, & Petro iussit solui tributū, quod nō nisi pro capite soluebatur? Vtq; id nō faceret oīnū bonorū, totiusq; veritatis magister, nisi Petrū oībus alijs in regimine loco sui præponeret. An ignoras, o homo, tributū illud, nō nisi pro capite peti, nec nisi pro capite solui? Si hæc ignoras, perquire actores oēs, lege omnes historias, & perpende singula, q̄ ita res se habuit. Iterū ad idē facta cōtentione inter aplos, quis eorū videretur esse maior, soli Petro dixit. Symō, ecce Sathanas expectauit vos, vt cribraret sicut triticū: ego autē rogavi pro te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quid est, q̄ dominus pro Petro specialiter se orasse dixit, & ei soli curā cōfirmandi fratres cōmisit, maxime eo tēpore, quo de maiōritate agebatur, nisi Petrū inueret maiorē? Nihil aliud profecto: quū præsertim confirmare fratres ad maioris officii

pertineat: sicut oues pascere ad pastorem. Pastorem autem ouibus maiorem, præpositumq; eis esse, quis vnquam dubitauit sapiens? Iterum ad idem, præsentibus quibusdam alijs, etiam Ioanne, qui videbatur columna, soli Petro ait, Symon Ioannis diligis me plus his. Pasce agnos meos. Pasce oues meas. O magnum verbum. Pasce inquit agnos meos. Pasce oues meas. Profecto qui sic agnos, & oues suas communiter, & sine limitatione committit pascendas, aut ad aliquid aliud promittit alicui, non aliquot earum, sed omnes ei cōmittit, aut promittit. Quis hoc nō videt? Sic autē ex isto loco necessum est dare, omnes Christi oues Petro fuisse cōmissas: Ioānem etiam, Iacobū, Bartholomeū, Mathēū, cæterosq; Apostolos, qui quoq; suæ oues erāt. Videat ergo q̄ voluerit, quæ nō fuit ab illo tēpore vsq; nunc ouis Christi, & illam omnē, & solam Petro nō cōmissam credat: alias enim, quæcunq; nouerit Christi fuisse, illam oportet Petro cōmissam concedat. Aut rogo si Petrus hic non maiorem, sed omnino parem potestatem super oues domini accepit cū alijs coapostolis: quomodo ab ipso quæritur, an plus alijs dominum diligat? An non sufficit in Petro, quod sufficit in alijs? An nō sufficit inquam in Petro æqualis amor Christi, vt accipiat æqualē potestatem in oues Christi? Nanq; ad æqualia, sufficiunt in vniuersum æqualia. Ad hanc veritatē sunt gesta ipsa Petri, qui post dominī gloriosam ascensionem tam ante, quam post aduentum spiritus semper, aut sæpe solus, aut primus loquutus fuit, opēraq; exercuit, quæ non nisi ad maioris officium pertinebāt. Nāq; in Actis Apostolorū, quum opus fuit aliquē loco Iudæ subrogari, quo primum institutus duodenarius

* Ioan. 21.
* Quinta Petri prerogativa ex vniuersalissima cura omnīū Christi orium sibi cōmissa ppter maiōritatē suam amorem.

* Omnes Christi oues nulla ex cepta Petro cōmissæ fuere.

* Petro a quo maior dilectio requiritur, vti maior potestas datur.

¶ Sexta Petri fū
rogatus ex eo
q̄ quasi princeps
apostoli eligens
dum coram aliis
proposuit / Ana
niam & Saphiram
delinquentes or
niunt in obediē
lo quous fuit p̄
m̄is / & quatenus
opus fuit / etiam
post aduentū ip
ritus in locutios
ne / & cara alius
prelatum iēle os
audire.

AA. 0

AA. 1

AA. 4

AA. 15

AA. 2

numerus suppleretur: Petrus sermonē de electione pro
posuit, rei conueniēt. ā, necessitatēq; declarauit: qui ex
urgēs in mediū fratrum dixit. Viri fratres, oportet im
pleri scripturā, quā prædixit spiritus sanctus p̄ os Da
uid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui cōprehenderūt le
sum, qui cōnumeratus erat in nobis, & sortitus erat for
tē ministerij huius. Et hic quidē possedit agrū de mer
cede iniquitatis: & suspensus crepuit medius, & diffusa
sunt omnia viscera eius. Et notū factū est omnibus ha
bitātibus Hierusalē: ita vt appellaretur ager ille lingua
eorum, Halcedema, hoc est, ager sāguinis. Scriptū est
enim in libro Psalmorū. Fiat cōmoratio eorū deserta,
& nō sit, qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipi
at alter. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscū sunt cō
gregati in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter
nos dominus Iesus, incipiens a baptisinate Ioānis, vsq;
in diem qua assumptus est a nobis, testē resurrectionis
eius nobiscum fieri vnū ex istis. Et statuerūt duos. &c.
Rogo, cur Petrus primus, & solus electionē faciendam
proposuit, qualitatesq; eligendi retexuit, si ipse caput,
& princeps non erat? Iterum. Multi erant Apostoli,
quibus iniuria fiebat: solus tamen Petrus, Symonī
mago maledixit: ac Ananiam, & Saphiram prece
sua interemit. Petrus, & Ioannes simul adstabant con
cilio Iudæorum in Hierusalem: solus tamen Petrus
repletus Spiritu Sancto dixit. Principes populi, & se
niores Israel. &c. Multi Apostolierant Hierosolimis:
conciū celebrarunt, in quo Petrus primo loquutus fu
it. Omnes simul erant in cœnaculo, die Pentecostes.
Petrus vel solus, vel primus ad populum sermonem fe
cit: quo appo. itæ sūt in die illa animę circiter tria milia.

Paulus quoq; Hierosolimam videre Petrum venit: & a
pud eum diebus quindecim mansit, nō nisi quia ipsum
principem loco Christi recognouit.

CAP. V.

Sancti patres, animarū pastores, ecclesiæq; veri do
ctores p̄ hac veritate de primatu Petri semp, & vbiq;
clamarūt. Augustinus enim in quæstionibus noui & ve
teris testamenti ad idem ait. Saluator noster cum pro
se & Petro dare iubet didragma, pro omnibus soluisse
videtur, quia sicut in saluatore erant omnes causę magi
sterii: ita & post saluatorem in Petro omnes continētur.
Ipsum enim cōstituit esse caput eorum, vt pastor esset
gregis dominici. Ambrosius ad idem testatur, Pensam
didragmę solutionem fuisse capitis: qui tandem in quo
dam sermone inquit. Diximus frequēter ipsum Petrū
a domino nuncupatum, sicut ait. Tu es Petrus: & super
hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Si ergo Petrus
petra est, super quam ædificatur ecclesiā, recte prius pe
des sanat, vt sicut in ecclesiā fidei fundamentum conti
net: ita & in homine membrorum fundamenta confir
met. Ecce q̄ Petrum fundamentum ecclesiæ caputq; cę
terorum dixit, quod esse nequaquam potuit, nisi Petrus
princeps omnium aliorum fuerit. Quod enim caput &
fundamentū regni est, supremus princeps regni opti
mo iure dicitur: alias enim quomodo caput, & quomo
do fundamentum eius erit? Hieronymus ad idem præ
ter ea quæ vbiq; docet aduersus Iouinianum, postquā
obiecerit sibi, q̄ super Petrum fū datur ecclesiā. Respō
dit, q̄ licet id ipsum in alio loco sup omnes Apostolos
fiat. Tamē inter duodecim vnus eligitur, vt capite cō
stituto, schismatis quoq; tollatur occasio. Gregorius ad

August. quæst. 79

* Patres sancti
hanc veritatem
conformeriter dos
cuerunt omnes.

Ambrosius, ser.
68.

Alibi. Circa illud
Petre amas me.
ait. Bene cōfiteus
sui non ad tem
pus assumptus sed
iam dudum deo
cognitū Petrus
testificatur asse
rum. Quis est a
lius, qui de se hoc
facile profiteri
possit. Et ideo q̄
solus p̄fiteretur ex
oibus: oibus ate
fert. Super Lucā.
cap. vi. Idē super
Marcū. & h̄. 2. 4.
q. 1. Non turbat.

Hierony. lib. 11

Gregorius lib. 11
cap. 6, lib. 4. c. 76

idem epistolis quibusdam ex registro inquit, Cunctis enim euangeliū scientibus liquet, q̄ voce dominica sancto, & omnium Apostolorū Petro principi Apostolo totius ecclesie cura cōmissa est. Ipsi quippe dicitur. Petra mas me. Pasce oues meas: ipsi dicit. Ecce sathanas expectiuit cribrare vos sicut triticū. Et ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Ipsi dicitur. Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meam: & portę inferi nō pręualebūt aduersus eā. Et tibi dabo clauēs regni cœlorū. Et quodcūq; ligaueris sup terrā erit ligatū & in cœlis: & quodcūq; solueris sup terrā, erit solutū & in cœlis. Quęro, quid erit huiusmodi, quod ijs solēnissimi patres Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, & Gregorius cōtestes nō pbabūt? Nihil penitus. Hilarius in De trinitate ad idem dixit. O miser stultitię furor impius, nō intelligens beatę senectutis, fideiq; martyrem, & martyrem Petrū: pro quo patrem rogatus est, ne fides eius in tētatione deficeret: qui iterata a se dilectionis in deū postulata professione, tentari se adhuc tanquam ambigū, & incertum tertia interrogatione congemuit: per id quoq; a domino post tertiā tētationis infirmitatem, pasce oues meas, ter meritis audire: qui in cunctorum Apostolorū silentio dei filium reuelatione patris intelligens, vltra humanę infirmitatis modū supereminētē beatę fidei suę confessione locum promeruit. Ecce fateatur, Petrum ob illā suam mirabilem de Christo confessionē, supereminētē locū promeruisse, qui utiq; principis est, capitifq; ecclesie. Cyprianus ad idē in Desimplicit. prelat. ait. Loquitur dominus ad Petrū. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo

Hilarius, lib. 6.

Petrus ob fidei suę confessionē supereminētē locum promeruit, qui nō nisi in primatu est.

Cyprianus, 24. q. 5. loquitur

ecclesiam meā: super vnū ædificat ecclesiam: & quāuis Apostolis omnibus post resurrectionē suam parē potestate tribuat, & dicat. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: accipite spiritum sanctū: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originē ab vno incipiētem autoritate sua disposuit. Hoc utiq; erant ceteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio pręditi, & honoris, & potestatis: sed exordium ab vnitatem proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur, quam vnā ecclesiam in Cantico quoq; canticorum spiritus sanctus ex persona Christi domini designat, dicēs. Vna est colūba mea, pfecta mea: vna est matris suę, electa genitricis suę. &c. Quid clarius pro primatu Petri dicere potuit Cyprianus? Cyrillus in dialogis de trinitate cū Hermia ad idē inquit. Hac enim ratione diuinus nobis sermo dixit beatū Petrum eximium inter sanctos Apostolos. Idem circa illud. Et tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos q. d. Postquam me negato ploraueris, & si pœnitueris, corrobora ceteros fratres tuos, cū te principē Apostolorū deputauerim. Hoc enim decet, qui mecū robur es, & petra ecclesie. Et super Ioannē notat, q̄ Petrus, vt princeps caputq; ceterorū, primus exclamauit. Tu es Christus filius dei viui. Idē in libro thesaurorū testatur, Apostolos in euāgelij, & epistolis affirmasse in omni doctrina, Petrū esse loco domini in ecclesia eius: ei dātes locū in omni capitulo, in oī electione, & confirmatione: & infra. Cui oēs obediūt iure diuino, caput inclināt: & primates mūdi tāquā ipsi dño Ihu Christo obediūt. Quid manifestius? Chrysostronus ad idē sup Matheū inqt. Animaduertis, quo pacto ipse et ad altiorē de se opinione Petrū adducit, et seipsum his duabus pollicitationibus

¶ A Petro exordium proficiscitur vt ecclesia vna monstretur.

¶ Cyrillus, 4. dialo. tom. 2.

¶ Luc. 22.

¶ Ioannis. 1. Circa illud. Ego rogavi pro te Petre. Ait. Christus omnis ceteris venit ad Petrum ceteris prelati.

¶ Chrysostronus. Homel. 57.

At sibi. Prepositus
& caput esto fra-
trū: ut ipse te in
loco mei assumē-
tes/ ubique terra-
rā te in throno
tuo sedentē pra-
dicent & conir-
ment & super as-
cēdā apostolorum
Petrus a filio sup
omne quod est in
hī potestatem
accepit non ut
moyses in gente
vna/ sed in vai-
verso orbe.

Homel. 87.

¶ Petrus vniver-
so terrarum orbi
prepositus fuit.

melje.

Lib. 2.

Eusebius.
lib. 2. cap. 14.

reuelando filium dei ostendit. Namque deus conce-
dere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, &
ut futura ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irrupē-
tibus immobilis maneat, cuius pastor, & caput piscator
homo, atque ignobilis, terrarum orbe reluctante adamā-
tis naturam firmitate superet. Hęc inquam omnia quę
solius dei sunt, se pollicetur daturū. Ita & pater ad Hie-
remiam dicebat. Sicut colūnam ferream, & sicut murū
cneum posui te: sed ipsum quidem genti vni pater: hūc
autem vniuerso terrarum orbi Christus preposuit. Idē
pro eodem super Ioannem inquit. Quid tandem alijs
omissis, his dūtaxat Petrum affatur? Oserat. Apostolo-
rum & princeps. Propterea & Paulus eum præter alios
visurus ascendit. Simul ut ei ostenderet, iam sibi fiduci-
am habendam. Tanquam enim negationis obliuiscere-
tur, fratrum curam ei cōmittit, neque negationis memi-
nit, neque exprobat: tantum dicit. Si amas me, fratrum
curam suscipias. Idem pro eodem super Acta apostolo-
rum quā est feruidus, quā agnoscit creditum a Chri-
sto gregem, quā in hoc choro princeps est, & ubique pri-
mus omnium incipit loqui. Idem pro eodem in de sacer-
dotio ait. Quodnam verō inquam, hoc vno maius com-
modum existat, quā si ea nos facta præstare constiterit,
quę quidem dilectionis charitatisque in Christum exē-
pla esse Christus ipse nos docuit? Hic enim cū Apосто-
lorū principe verba faciens. Petre amas me inquit, atque
illo id cōfidente, adiungit. Si amas me, pasce oues meas.
Quid clarius? Eusebius Cesariensis in ecclesiastica histo-
ria ad idem dixit. Cōtinuo in ipsis Claudii temporibus
clementia diuine providentię probatissimum omnium
Apostolorum, & maximum fidei magnificentia & vir

tutis merito primorum principē Petrum ad urbē Ro-
manā, velut aduersum humani generis cōmunē perni-
ciem repugnaturū deducit: ducem quendam, & magi-
strum militiæ suę scientē diuina prælia gerere, & vir-
tutum castra ductare. Basilius ad idem aduersus Euno-
mium. Per hanc vocē inquit intelligimus Ionā, qui fuit
ex Bethsaide Andreę fratrem, qui ex piscatore in Apo-
stolatus ministerium vocatus est: qui quoniā fidei præ-
stabat, ecclesię in seipso ædificationem suscepit. Theo-
phil. ad idem, circa illud Petri. Domine ad nos dicis
hanc parabolam, an ad omnes? inquit. Petrus cui cōmit-
tenda erat ecclesia, quasi omnium curam gerens inquit,
vtrum ad omnes hanc parabolā protulisset. Itē Chri-
sto dicente, Difficile fore diuitem intrare in regnū cœ-
lorum: solus Petrus pro omnibus interrogat. Ecce nos
reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit
nobis? Dionysius testatur ferri, Paulum Petro ad passi-
onem eunti dixisse. Pax tecum fundamentum ecclesi-
arum, & pastor ouium Christi. Origenes ad idē, quē
non tanquam sanctum, sed tanquā antiquum adduci-
mus, in initio Euangelij Ioānis. Nemo inquit nos existi-
met Petro Ioannem præferre. Quis hoc fecerit? Quis
enim esset altior Apostolorum illo, qui est, & dicitur,
vertex eorū? Patres moderniores ad idem quoque sunt
omnes, nullo eorum excepto. Leo papa in quodam suę
cōsecrationis sermone ait. Cōmune erat omnibus Apo-
stolis periculū de tentatione formidinis, & diuinę pro-
tectionis auxilio pariter indigebant: quoniam Diabo-
lus omnes cupiebat elidere: & tamē specialis a domino
Petri cura suscipitur, & pro fide Petri proprię suppli-
catur: tanquā aliorum status certior sit futurus, si mens

* Petrus velut
gnalis dux dei
aduersus Romā
destinatus fuit/
quā subiugauit.

Basilius.
Lib. 2.

Theophil.
Luc. 12

* Idem super il-
lo sequere me di-
cit. Per hoc quod
dominus ait Pet-
ro. Sequere me
cuncti fidei
prælati eum im-
itunt.

Origenes.

Leo.
Sermone.

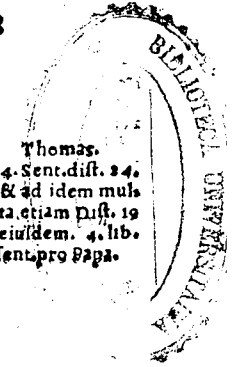
* Dum pro solo
Petro oratur/ sta-
tuit omnium subs-
tantię/ quia prin-
ceps erat & eas
put in quo illi
corroborantur.

principis victa non fuerit in Petro. Ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxiliū, vt firmitas, quæ per Christum Petro attribuitur, per Petrū Apostolis conferatur. Anacletus ad idem. In nouo testamēto post Christum dominū a Petro sacerdotalis (hoc est episcopalis) cœpit ordo: quia ipsi primo pōtificatus in ecclesia Christi datus est, domino dicēte ad eū. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā. Idem pro eodem. Inter beatos Apostolos quædā fuit discretio potestatis. Et licet oēs essent Apostoli, Petro tamē a domino concessū est (& ipsi inter se voluerunt id ipsum) vt reliquis omnibus præesset Apostolis: & Cephas, id est, caput, & principium teneret Apostolatus. Leo ad idem ait. Ita dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit, vt veritas, quæ antea legis, & Prophetarū præconio continebatur, per Apostolicā tubam in salutem vniuersitatis exiret, sicut scriptum est. In omnem terrā exiuit sonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris sacramentū ita dominus ad omnium Apostolorū officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet: vt exortem intelligeret se diuini ministerij esse, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Hūc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat, dominus voluit nominari, dicendo. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meā. Quid clarius ij patres dicere potuerunt? Quod si quis dixerit eos Papas, & ob id in hac causa suspectos fuisse iudices, Respondemus. Papæ, sed non suspecti iudices

fuerunt: quia viri sanctissimi erant, & potius gladium martyrij pro Christo, quā papatum pro mundo amarunt. Thomas ad hanc veritatem cum patribus inquit. Quauis omnibus Apostolis communiter data sit potestas ligandi, & soluendi: tamen vt in hac potestate aliquis ordo significaretur, primo soli Petro data est, vt ostendatur q̄ ab eo in alios debeat ista potestas descendere: propter quod ei dicit singulariter. Confirma fratres tuos, & Pasce oues meas. Rogo, quid erit in vniuersum, quod tot loca scripturarum, omnesque ij patres sanctissimi doctissimiq; non monstrent, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Hilarius, Cyprianus, Cyrillus, Chrysostronus, Eusebius, Basilius, Theophilus, Leo, Anacletus, Thomas, alijq;?

CAP. VI.

Hanc autem vnitatem vniuersalis Ecclesiæ per respectum ad vnum caput sensibile, cui omnes, & singuli Christi fideles obediant, a Deo optimo maximoque præstari ei, vsque in finem duraturam, conueniens, vtile, imo quodammodo necessarium fuit. Primum ratione perfectionis. Etenim omnis mundi natio confitetur, id quod Aristoteles ille in lumine naturali testatur, Esse illud nobile magis, perfectiusque regimen, quod ab vno regente pēdet: a quo primo deducantur, & ad quem vltimo reducantur omnia. Quod & natura quoque monstrat, in qua videmus grues suum habere ducem, & apes etiam ipsas vnam sequi. At hoc maius bonum in multis politijs repertum, quis nisi fatuus a spirituali Republica negare audebit? Cui maxime dictum est: Quid ultra debui facere vineæ meæ, & nō feci? Ad idem est ratio supremæ

Thomas. 4. Sent. dist. 24. & ad idem multa etiam post. 19 eiusdem. 4. lib. sent. pro Papa.

* Boni testes a diendi recipiendū dicit.

* Ista monarchia data fuit Petro: vt etiā post ipm duraret in suis successorib.

Meta. 11. Ethico. 6. Polit. 3.

Monarchia regimē magis nobile.

Slax. 7.

Anacletus.

Dist. 21. c. in no. 20.

Dist. 22. c. Sacro sacra.

Leo. Dist. 19. c. Ita dominus.

* Exors est dñi ni ministerij qui audeat a Petri soliditate recedere.

* Sancti viri & si partes videant suspecti nō sunt.

Heb. 8. 9. & 10.
1. Corinth. 10
2. Corinth. 3

* Argumentum
ex figura fortissimi
mum quidem ex
verbis Pauli.

Deute. 17

* Argumentum
ex derivatione.
Apocal. 21

* Ecclesia dicitur
descendisse
de celo.

Lib. 1. de conside-
ratione.

* Argumentum
ex nomine.
Cantico, 6

Math. 19

Paulus ubiq; docet maiorem admodū excellentiā ec-
clesiæ excellentia synagogæ, in sacramentis scilicet, sa-
cramentorum ministris, alijsq; omnibus, adeo vt in il-
la figuram, vmbra, exemplariaq; verorum præfuisse:
in ista autem cœlestia, veraq; esse dicat. Quod si syna-
gogæ populo quidē rudi, sub iugo graui legis pressio,
timoreq; cōfixo hæc perfectio, regiminisq; cōsumma-
tio data est: qua sub vno sacerdote summo, eoq; supre-
mæ autoritatis, a quo deuiare nō liceret, ordinaretur,
quatenus diuisiones, dissensionesq; rescarentur in po-
pulo: quomodo nō magis hoc per āplius & perfectius
ecclesiæ sub Euangelio, magno dei amore perfusæ con-
cedendum fuit, cui copiosius dona præstantur, & a qua
perfectius mala tolluntur? Ad idem est ratio deriuatio-
nis. Ioannes ait ecclesiam significans. Vidi ciuitatē san-
ctam Hierusalem nouā descendentem de cœlo, a deo
paratā, sicut sponsam ornatam viro suo. Si autem eccle-
sia militans a triumphāti ecclesia deriuata est, vnde de
cœlo descendisse dicitur, necesse est cōcedamus istam
sicut illam ad vnū manifestum caput ordinari: in quo
hic sicut ibi monarchicus ordo saluetur. Bernardus ad
Eugenium optime dixit. Non vilē reputes formā hāc,
quæ in terris formam habet in cœlo: vidit hoc qui dice-
bat. Vidi ciuitatem sanctā Hierusalem nouam descen-
dentem de cœlo. Sicut enim Seraphin, & Cherubin,
& cæteri ordines sunt sub vno capite Deo: ita & hic Pa-
triarchæ, Archiepiscopi, & reliqui sub vno Pontifice
summo. Ad idem est ratio denominationis. Dicitur e-
nim Ecclesia vniuersalis acies ordinata. Pulchra es ami-
ca mea, suavis, & decora sicut Hierusalē, terribilis vt
castrorum acies ordinata. Dicitur & regnum. Mittet

filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius
omnia scandala. Acies autem ordinata non nisi vnū pri-
mum, sicut exercitus ordinatus vnum præpositum ha-
bet; nec regnū dicit, nisi potestas regiminis apud vnū
toti multitudini præsentem resideat. Ad id est ratio
præceptionis. Præcipimur enim eandem fidem tenere
idem scire, dissensiones fugere, scādala vitare, ac vni-
tatem spiritus in vinculo pacis seruare. At quā sæpissi-
me, ne dicam semper accidat, circa ea quæ religionis
Christianæ sunt, dubia suboriri etiam nō parua: quūq;
in vniuersum tot sint sensus, quot capita: quomodo pos-
sunt huiusmodi suborta dubia finiri, contētionesq; &
schismata euelli funditus, nisi vnus supremus sit, qui
debeat omnia finaliter terminare? Nequaquam. Hæc
vna ratio est, eaq; inuictissima, qua Hieronymus aduer-
sus Iouinianum, Petrum alijs Apostolis præpositum di-
xit, vt capite constituto schismatis quoq; tollatut occa-
sio. Ad idē est cōformis patrum sanctorum doctrina:
omnes quotquot sunt primatum Petri confitentur, vt
monstrauimus, non in passione eius extinguēdum, sed
in perpetuum cum ecclesia duraturum. Personæ enim
Petri, & per personam ecclesiæ, sed non propter perso-
nā, imo propter ecclesiam datus fuit: vnde nō cū psona
obire, quin potius cum ecclesia durare debuit. Augusti-
nus ad hoc in De doctrina Christiana dixit. Est ecclia
corpus Christi, sicut Apostolica doctrina cōmendat:
infra. Has ergo clauas dedit ecclia suæ, vt quæ solueret
in terra, essent soluta & in cœlo, & quæ ligaret in terra,
ligata essent in cœlo. Idem pro eodē super Ioannē. Hu-
ius ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui
primatum gerebat figurata generalitate personā: quā

Math. 9

Argumentum ex
præcepto.
Heb. 11.
Marc. ultimo.
Eph. 4
1. Corint. 1
Rom. 12
Philip. 2

Lib. 1
* Augustinus
quoq; circa illud
Psal. 49. De deo
rum dominus lo-
quutus est / & vo-
cauit terram.

Augustinus

Scem. 124

tum vero ad ipsum pprie pertinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiori gratia vnus idemq; primus Apostolus; sed quando ei dictū est. Tibi dabo clauēs regni cœlorū, & quodcūq; ligaueris super terram, &c. vniuersam significat ecclesiam, quæ in hoc sæculo diuersis tētationibus quatitur. Idē super Ioānē. Quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in cœlis. Si hoc tantū Petro dictū est, non hoc facit ecclesia: si autē in ecclesia fit, utiq; quæ i terra ligātur, & in cœlo: & quæ soluūtur in terra, soluta sunt & in cœlis. Si ergo hoc in ecclesia fit, Petrus quando clauēs accepit, ecclesiā sanctam significauit. Hieronymus ad idem ait. Omnibus consideratis puto me non temere dicere, aliquos ita esse in domo dei, ut ipsi sint eadem domus dei, quæ dicitur edificari supra petram; quæ vnica colūba appellatur, quæ sponsa pulchra sine ruga & macula, & hortus cōclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ, & paradysus cum fructu pomorum. Quæ domus etiam clauēs accepit, ac potestatem soluendi, & ligandi. Ambrosius in suo pastoralī. A domino dicitur Petro. Petre amas me, & ille. Tu scis quia amo te, & cum respōsio fuisset subsecuta, repetitū est a dño. Pascē oues meas: quas oues, & quæ gregē nō solū suscepit beatus Petrus; sed & nobiscum: eas suscepit, & nos cū illo eas suscepimus omnes. Chrylostomus ad idē in De sacerdotio ait. Nam qua de causa filio suo eiq; vnigenito Deus opti. max. vsq; adeo non parcendum putauit, ut etiam quem vnicū haberet, hūc dederet? Certe ut qui in ipsius offensionem incurrissent, eos sibi reconciliaret, tum vero peculiarem selectumq; sibi populum redderet. Quanam item de causa ille idem sanguinem effudit suum? Certe ut pecudes eas acquireret,

quarum curam, tū Petro, tū Petri successoribus cōmitteret. Quid clarius ij patres dicere potuerūt? Paulus ad idem clamat, potestatem ecclesiasticam in edificationem ecclesiæ cōcessam, gradusq; eius, pastores etiam, & doctores. Durabit ergo illa quousq; ædificatio spiritualis durauerit; sic autē vsq; ad finem sęculi: quū non ante finitur hominum in Christo regeneratio, peccatorumq; ad ipsum conuersio, ac simul omnium fidelium in ipsū directio. Diuina scriptura hoc probat. Paulus pro hoc clamat. Sancti patres hoc docent. Quis resistit?

CAP. VII.

Hanc sensibilem vnitatem, quodammodo accidentalem, ac aduentitiā per respectum ad vnū caput visibile ecclesie vniversalis dei continuo habuit a Petro vsq; ad nos, habetq; hodie ad Romanam sedem tāquam ad Apostolicam, & ad Romanum pontificem tanquam ad verum Petri successorem, Christi generalē vicarium, omnium & singulorum fidelium pastorem, rectorem, principemq; cum plenitudine potestatis. Augustinus ad hanc veritatem pro autoritate & potestate Romanæ sedis super alias, aduersus Donatistas, eoq; ea inconsulta Cicilianum Carthaginē. episcopū dānarint, ait. Erat autē in trāsamarinis vicina regioibus, & fama celeberrima nobilis: unde nō mediocris utiq; autoritatis habebat episcopū qui possentō curare cōspiratē multitudinē inimicorū, cū se videret & Romanæ ecclesiæ in qua semper apostolicæ cathedrę viguit principatus, & ceteris terris vnde euāgelium ad ipsam Africā venit p cōminatorias literas esse cōiunctū: vbi paratus eēt cām suā dicere, si aduersarij eius ab eo illas ecclesias alienare conarent. Idē p eodē cū alijs patribus Meliuitani cōcilij Numidię ab Innocētio

ad idem

* Habetur. 2. 4. q. 1. c. quodcūq;

* Hieronymus.

* Habetur. 2. 4. q. 1. c. omnibus.

* Ambrosius in principio.

* Chrylostomus lib. 3.

* 1. Corint. 12. 1.
* Ephes. 4.
* 2. Corint. 10.
11

* Primatus Romani pontificis sine mostratur.

Augustinus epistol. 162.

* In Romana ecclesia viguit semper Apostolicæ cathedrę principatus.

tunc temporis Romano pontifice acta sua tanquam a Christi v. cario, Petri successore, ceterisque alijs superiore confirmari petij. Hieronymus ad idem Damasco Papae dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quaque semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te: qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, sed hereticum comprobabit. Item sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit domino prouidete, & beato Apostolo Petro operente, in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione: atque firma, & immobilis omni tempore persistet. Idem eidem pro eodem. Fatiscat inuidia, Romani culminis recedat ambitio, cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego nullum premium, nisi Christum sequens, beatitudini tue hoc est cathedre sancti Petri communionem confortior. Super illam petram fundatam ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, prophanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuiio. Ambrosius ad idem. Quæ dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quam sancta Romana ecclesia? Aut quis præferendus magis omnibus videtur, quam Christus? qui pedes suis consuevit lauare hospitibus, et quoscumque sua receperit domo, pollutis non patitur habitare vestigijs: sed maculosos licet in ea acceperit vitæ prioris, in reliquum tamen mundare dignatur processus. Idem pro eodem se in omnibus sequi magistrum sanctam Romanam ecclesiam profitetur. Gregorius ad

Hieronymus.
24. q. 1. c. Hæc est
fides.

* Quod Romanus pontifex approbat approbatam, & quod reprobat reprobatum est.

24. q. 1. c. Quæ
dignior vetus.

Ambrosius.
24. q. 1. c. Quæ
dignior.
* Idem super apostolum.
1. Timotheo, Scribo tibi ut scias quomodo ecclesiam ordines quæ est domus dei ut eum torus mundus dei sit ecclesia tamquam domus eius dicitur cuius hodie rector est Damasus. Habetur.
Dist. 22. C. mnes.

idem in epistolis ex registro fatetur probatque, Romanos pontifices vniuersales dici debere. Idem pro eodem loanni episcopo Syracusano dixit. De Constantinopolitana ecclesia quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? Tamen si quid boni, vel ipsa vel altera ecclesia habet, ego etiam minores meos, quos ab illicitis prohibeo in bono imitari paratus sum. Stultus enim est, qui se in eo primum existimat, ut bona quæ viderit, discere contemnat. Item eidem. Nam quod primas Byzæcenus sedi Apostolicæ dicit se subiecti, si qua culpa in episcopis suis inuenitur, nescio quis ei subiectus non sit. Cyprianus ad idem aduersus eos, qui a loco delicti ad Romanam sedem purgandi confugiebant, ait. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque ecclesiam principalem, vnde vnitatis sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & prophanis literas ferre: nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante, laudata est: ad quos perfidia habere non possit accessum. Idem pro eodem ad Corneliū Papam inquit. Nos enim singulis nauigantibus, ne cum scandalo villo nauigarēt, rationem reddidisse nos scimus, & hortatos esse, ut ecclesie catholice matricem, & radicem agnoscerent, ac tenerent. Athanasius ad idem, præter id quod factis docuit, ab alijs damnatus ad Romanum pontificem, tanquam ad verum Christi vicarium, Petrique successorem confugiens, Liberio Romano pontifici, hæreticos tangens dixit. Mutauerunt gloriam catholice ecclesie propria nouitate, sicut per ea quæ illicite in eis defensione gesta sunt, hæreticam turbulentiam introducentes, illud competens ad nos detinentes, quod bene ad Iesum filium Syrach

Lib. 4. cap. 98.
Gregorius.
Dist. 22. De cons.
stantinopolitana.

Cyprianus.
Epistolarum lib. 10.
Epistola. 3.
* Romana ecclesia Petri cathedra vnde vnitatis sacerdotalis exorta est.

Epistolarum lib. 4.
Epistola. 8

Athanasius.

* Romano pontifici vniuersalis ecclesia committitur a Christo.

dicitur est. Usque ad mortem certa pro veritate, & dominus pugnabit pro te. Huius rei gratia vniuersalis vobis a Christo Iesu commissa est ecclesia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis: quia Dum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia que possidet. Irenaeus ille Lugdunensis Archiepiscopus, & gloriosus Christi martyr, beati Polycarpi Ioannis Euangelistae discipuli auditor ad idem, aduersus Valentinum, ceterosque sui temporis haereticos inquit. Traditionem Apostolorum toto orbe manifestam in omni ecclesia adest perspicere oibus qui vera audire voluerit, eam videlicet, quam primitiua illa ecclesia ab Apostolis accepta per successionem continuam patrum, & episcoporum transmissit ad nos. Sed quoniam per omnes ecclesias discurrere prolixum fuerat, & infiniti operis, ex omnibus maximam, antiquissimam, atque oibus cognitam Romae a gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo fundata eligens, eius inquit fidem traditionemque, quam habet ab ipsis annunciatam, & per successiones episcoporum ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo pacto vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel concitatem, & malam sententiam, fidem praeterquam oportet colligunt. Clamo hic. Quid potuit iste Christi martyr doctissimus sanctissimus, & antiquissimus apertius pro hac veritate testari? Pelagius episcopis omnibus orthodoxis ad idem ait. Quauis vniuersae per orbem catholicae, & Apostolicae constitutae ecclesiae, vnus thalamus Christi sit, tamen sancta Romana ecclesia catholica, & Apostolica nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis preclata est, sed euangelica voce domini & saluatoris nostri primatum obtinuit. Tu es inquit Petrus, & super

* Irenaeus

* Traditio Apostolorum a Romana sede petenda.

* Pelagius. Dist. 21. c. Quauis.
* Romana ecclesia euangelica voce ceteris ecclesiis preclata.

hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Anacletus ad idem. Sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso domino & saluatore nostro primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Iulius orientalibus episcopis ad idem. Dudum a sanctis Apostolis successoribusque eorum in antiquis decretum est statu- tum, quae haec tenet sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere praeter conscientiam Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum danari: quoniam factam Romanam ecclesiam primatum omnium ecclesiarum esse voluerunt. Et sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum: ita & ecclesia suo nomine consecrata (domino instituyente) prima sit, & caput ceterarum, & ad eam quasi ad matricem, atque apicem omnes maiores ecclesiae causae & iudicia episcoporum recurrant. Marcellus vniuersis episcopis pro Antiochia ad idem. Rogamus vos fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis, neque sentiat, quod a beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis. Ipse enim est caput totius ecclesiae cui ait dominus. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Eius enim sedes primitus apud vos fuit: quae postea iubente domino Romana translata est, cui (admirante gratia diuina) hodierna praesidemus die. Si vero vestra Antiochena, quae olim prima erat, Romana cessit sedi: nulla est, quae eius non sit subiecta ditioni. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora ecclesiastica negocia (diuina disponente gratia) iussa sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, a qua sumpsere principia. Innocentius Tertius Constantino imperatori ad idem dixit. Nobis autem in bea-

* Anacletus. Dist. 21. c. Sacrosancta Romana

* Iulius. 3. q. 6. dudum.

* Romana ecclesia primatum habet omnium ecclesiarum.

* Marcellus. 24. q. 1. Rogamus. Ad idem. c. per venerabile. qui sunt. leg. extra in c. fundamenta extra de electione in. 6. & c. quauis. dist. 21. c. nolite er. dist. 11. c. decreto. & c. quise scit. 2. q. 6. & extra uagant. Ioannis. 21. que incipit. Licet iuxta doctrinam Apostolorum.

Extra de maioribus obedientia. c. solite.

to Petro sunt oues Christi cōmissę, dicēte domino. Pafce oues meas, nō distinguēs inter has oues & illas, vt alienum a suo demonstraret ouili, qui Petrū & successores ipsius magistros nō recognosceret, & pastores, vt illud tanquam notissimū omittamus quod dominus dixit ad Petrū, & i Petro dixit ad successores ipsius. Quodcūq; ligaueris sup terrā, erit ligatū & in coelis. & c. nihil excipiēs qui dixit, quodcūq; Ad idē sūt grauiissima, atq; vernerāda vniuersalia cōcilia etiā antiquissima, quę vel sal tē vnū, firmissimā fidē in huiusmodi rebus religionis apud omnes totius orbis fideles generare valēt, vt monstrabit. Nicenū nanq; conciliū vniuersale trecetorū decē et octo episcoporū tēporibus Siluestri Papę, et Cōstātini impatoris ad idē diffiniuit, vt nullus episcopus, nisi in legitima synodo, & suo tpe apostolica auctoritate cōuocata sup quibusdā terminatioibus pulsatis audiatur, & dānetur. Qd si secusa quibusdā psumptū fuerit, in vanū deducatur quod egerint, nec inter ecclesiastica vllō modo cōputētur. Ipsa vero prima sedes (hoc est Romana) conuocādarū generalīū synodorū iura detinet, & iudicia episcoporū singulari priuilegio illi sedi euāgelicis, & apostolicis, atq; canonicis cōcessa sunt institutis. Ita vt semp maiores causę ad sedē apostolicā referātur. Nec vllō modo potest maior a minori iudicari. Ipsa nāq; oibus maior & p̄lata est ecclesijs. Calcedonē, vniuersale cōciliū ad idē dixit, firmavitq;. Si q; episcopus p̄dicatur infamis, liberā habeat potestātē appellādi ad beatissimū episcopū antiquę Romę, quē habemus Petrū petrā refugij; & ipsi sibi libera potestate loco dei sitius discernendi episcopi infamiā secūdū clauēs sibi a deo datas. Constantinopolitana synodus ad idem.

* Alienus est a saluatoris ouili qui Petrū & successores eius nō recognoscerit pastoris.

* Determinatio nes conciliorum uniuersalium.

Art. Sequenti. Cōciliū Nicenū.

* Romanę sedis iura. cōcilia conuocare genera lia episcopos iudicare; & omes causas maiores ecclesię terminare.

Concilium Calcedonē.

* Romanus pontifex in tota ecclesia. Petrus/Be tra refugij.

Veneramur secundum scripturas, canonum definitiones sanctissimum antiquę Romę episcopum primum esse, & maximū episcoporum. Octaua synodus ad idē epistolam Ignatij Constantinopolitani patriarchę ad Adrianum Romanū pontificem directam legit, recepitq; in qua sic erat. Solus & ex toto magister omnium Deus dixit Petro magno & summo Apostolorum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam; & portę inferi & c. Iterū. Tibi dabo clauēs & c. Tales enim beatas voces non secundum quandā vtiq; sortem Apostolorum principi Petro solum circūscripsit, & definiuit; sed per eum & ad omnes qui post illum secundum ipsum efficiendi erant summi pastores, & diuinissimi, sacriq; pontifices senioris Romę transmisit. Ad idem est confessio publica solennisq; admodū Armenorum, & Gręcorum in concilio Florentino; in quo pristinos suos errores prorsus abdicantes Romanę ecclesię sese subdidere in hac forma. Diffinimus sanctā Apostolicam sedem, & Romanum pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum vicarium Iesu Christi, totiusq; ecclesię caput, & omnium Christianorū patrē, & doctorem existere; & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalē ecclesiā a domino Iesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum & in gestis oecumenicorum, & in sacris canonibus continetur. Hanc determinationem magna examinatione præhabita Armeni, Gręciq; sequēti subscriptione approbarūt. Nos igitur oratores nomine nostro, nostriq; reuerendi patriarchę, & omnīū Armenorum, sicut &

Synodus octaua

* Promissio domini ad Petrum Petro & Romanis pontificibus Petri successoribus in Petro facta.

* Concilij Florentinum.

* Ioannes Geronimus in idem part. lib. de Austeritate Papę ab ecclesia considerat. 8. & 20. & in trac. de cōcilio vnius obediētiz. & in libel. quorundā articulorū theologorum contra Petrū de ius na. art. 1.

Publica cōfessio Græcorū & Armenorum de primatu Romani pontificis in vniuersali concilio habita.

vestra sanctitas in ipso decreto attestatur hoc saluberrimum synodale decretum, cum omnibus capitulis, declarationibus, diffinitionibus, traditionibus, præceptis, & statutis: omnemque doctrinam in ipso descriptam, necnon quicquid tenet, & docet sancta sedes Apostolica, & Romana ecclesia cum omni deuotione, & obedientia acceptamus, suscipimus, & amplectimur. Illos quoque doctores, & sanctos patres, quos ecclesia Romana approbat, reuerenter suscipimus. Quascunque vero personas, & quicquid ipsa Romana ecclesia reprobat, ac damnat: nos pro reprobatis, ac damnatis habemus. Profitentes tanquam vere obedientiam filij nomine quo supra ipsius sedis Apostolicæ ordinationibus fideliter obtemperare. O sancta huius concilii Florentini diffinitio, & sancta Armenorum, Græcorumque confessio, protestatioque, ac simul omnium conformitas. Quid hac diffinitione clarius? quid hac confessione iucundius? aut quid hac conformitate pulchrius? Rogo, quid erit in vniuersum, quod testibus probari habeat, & his omnibus non in ostret, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Cypriano, Athanasio, Ireneo, Pelagio, Anacleto, Marcello, Innocentio, Niceno concilio, Calcedonen. Octauo, Constantinopolitano, Florentino, Armenis, & Græcis?

CAP. VIII.

Concludamus pro primatu Romani pontificis, cum pulcherrimo dicto Bernardi: dicamus nunc Paulo, quod ille olim dixit Eugenio. Tu quis es? Tu sacerdos magnus, pontifex summus, princeps episcoporum, hæres Apostolorum, primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abrahamæ, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vniuersiōe Christus. Iterum. Tu es, cui traditæ sunt clauis regni

Lib. 2. De consideratione ad suum genus.

Bernardus.

Descriptio prima Papæ. Lib. 2. eod. c. 6.

cælorum: cui oues traditæ sunt. Sunt quidem & alij, coeli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differētius vtrunque præ ceteris hereditasti. Habent alij assignatos greges singuli singulos: tibi vniuersi crediti sunt. Vnus vni nec modo ouium, sed & pastorum: tu vnus omnium pastor. Vnde illud prophetatur quæris: ex verbo domini: cui non dico episcoporum, sed Apostolorum etiam sic absolute, & indistincte totæ commissæ sunt oues. Si me inquit amas, pasce oues meas. Quas? illius, vel illius populi, ciuitatis, aut regionis, aut certe regni? Oues inquit meas: cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, vbi dicitur nihil: & forte præsertes cæteri discipuli erant, cum committens ecclesiam vni vniuersitatem omnibus commendaret, in vno grege, in vno pastore, secundum illud. Vna est columba mea, formosa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio: reliqui numeri perfectionem non habent, sed distinctionem recedentes ab vniuersitate. Iterum, Locus inquam, in quo stas, terra sancta est. Locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius, quem constituit dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Constantinus imperator hoc recognoscens optime dixit. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium, & regni potestatem ab orientali-bus transferri regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic imperium constitui. Quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem. Est ergo Apostolica sedes, ac primatus spiritualis in Romana ecclesia, Romanoque

* Romanus pontifex vnus omnium / non solus ouium / sed & pastorum pastor.

Ioannis. 21.

Cantic. 6

* Romanus pontifex princeps omnis possessionis ecclesiasticæ

Habetur. Dist. 96 c. Constantinus.

* Iustinianus imperator. c. de synod. trin. & sic. cath. inter claras ait omnes sacerdotes orientalis tractus & subicere & vniuersi sedis vestrae sanctitatis properam eo caput est omnia sanctorum ecclesiarum.

pontifice; verum nō sic quin possit Papa, qui & Romānus episcopus est, Romanā ecclesiam relinquere, & inde Petri cathedrā ad aliā ecclesiā transferre. Est quidē nunc, fuitq; semper a Petro, vsq; ad nos Apostolica sedes in Romana ecclesia, quia placuit hactenus successoribus Petri, Petri sedē in ea ecclesia conseruare, in qua Petrus viuens ipsam habuit, ac moriens reliquit. Reliquit inquam, non mandato, sed facto, hoc est, quia in illa obiit, inde ad martyrium raptus. Verū non sic quin possit Papa inde ad aliā ecclesiā huiusmodi sedem transferre; tum exemplo Petri, qui primū Antiochiæ illā habuit, vnde eandem Romā transtulit; tum quia primatus huiusmodi diuinitus institutus nulli particulari ecclesiæ aliquo diuino iure adscribitur; quo fit vt diuina sit eius institutio, vt monstrauius; humana autē eius isti, vel illi ecclesię applicatio. Quę autē humana sunt, Papa mutare potest.

CAP. IX.

Habet Papa ratione primatus sui spiritualis a domino in Petro instituti, q̄ vt Papa procedens in his, quæ ad statū vniuersalem totius ecclesiæ, seu fidei, seu morum pertinent, finaliter errare non possit. Saluator noster hoc docuit, qui Petro, & successoribus Petri in Petro officiū confirmandi fratres, pascendiq; omnes suas oues commisit, dicens. Tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Iterum, Pasce oues meas. Hęc enim primatus huiusmodi sunt; & omnes subditos obedire obligant. Nam rogo quomodo possunt hęc ad primatum non pertinere, quæ in aliquo posita primatum concludūt. Quid enim aliud primatus iste spiritualis est, nisi summa & plena potestas cōfirmandi fratres, & pas-

* Romanus pōtēstas potest Petri cathedrā ad aliā ecclesiam transferre / que tunc caput esset omniū sicut nūc est Romana. Dist. 22 c. Sacro sancti. & 24. q. 1. Rogamus.

Cap. 16. & 17.

* Papa vt Papa in his que ad vniuersalē ecclesię statū pertinet errare non potest.

Luc. 22
Ioannis. 21.
* Pro quo etiā tributum solui iussit solutio. ē quidem capitis / ac familiæ gubernatoris.

cendi omnes Christi oues? Nihil: quia in alijs, hoc est in consecratione corporis domini, in dimittendis peccatis, ac in exercendis actibus iurisdictionis super omnes inferiores apostolis, æquales erāt Petrus & cæteri, quum omnibus simul dixerit dominus. Hęc quotienscunq; feceritis, in mei memoriā facietis. Iterū. Accipite spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata, remittūtur eis. Iterū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Iterū. Quęcūq; ligaueritis sup̄ terrā, ligata erūt in cælo &c. Quod ergo præcipuū est, quod primatū Petri, nō solū monstrat, sed & constituit: Vtiq; quia officium confirmandi etiam fratres, & pascendi omnes oues à domino accepit; alij accipiunt officium confirmandi & pascendi alios non se adinuicem. Petrus vero vniuersalius cōfirmandi etiā fratres, & pascēdi omnes. Aut rogo, quomodo potuit primatus iste, cum his iuribus institui, & alios ad obedientiam confirmationis, & pastus, hoc est directionis, gubernationis, aliorumq; similiū non obligari? Minime: frustra enim esset, si ita esset. Deus autē nihil facit frustra, sicut nec natura. Quū ergo ista primatum huiusmodi monstrant, imo & constituent, & omnes obedire teneantur: manifestum est Romanum pontificem in huiusmodi errare non posse, sicut nec totā ecclesiā, quæ illi obedire tenetur. Aut si das, quod Papa errare possit, vide quantam, aut qualem facias certitudinem ecclesiæ, quę illum sequi obligatur: cui in Petro dominus dixit. Confirma fratres tuos, & iterū. Pasce oues meas. Ad idem. Primatus iste, Papam in ecclesia, supremum principem cum plenitudine potestatis facit: ac ob id iura omnia principum supremorum talē potestatem, plenam inquam, licet secularē habentiū

Ioannis. 21.

* Nō mireris le Gor. p. Petrus dicitur alius apostolis præpositus sciens & illos etiam à Christo potestatem accepisse. Nat̄q; & Moles præpositus erat senioribus; & ipsi diuina authoritatem habebant. Notz. 11. Arist. 10 de cælo & mando.

Luc. 22
Ioannis. 21

* Primat⁹ ecclesiæ habet minorā / nec pauciora iura / quam primatus secularis / imo multo maiora & plura.

Papæ tribuit, quum non minora, sed nec pauciora iura spiritualis primatus habeat, quã secularis. At quis non nouit ad sæculares principes ratione sui primatus pertinere, de sua iurisdictione tractare, causas omnes per se, vel alios decidere, rationes hinc inde adductas examinare, potiores eligere, ac tandẽ finaliter pronunciare, omni appellatione postposita, nisi forte a se non bene informato, ad se bene informandum appelletur? Sic autem Papa talia iura habens errare non poterit, ne illo errante erret ecclesia sibi subiecta, velut corpus capiti, & regnum regi. Hieronymus ad hoc optime dixit! Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus Ecclesia, quãq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autẽ hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumq; me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Hæc Hieronymus. Dixi Papa, vt Papa: quia secus est, si nõ vt Papa, sed vt priuata persona procedit: tunc enim siue sententiando, siue operando, siue in causa religionis, siue in actione, vel passione persone errare poterit. Nanq; & ipse homo est, neq; in gratia confirmatus. Quod si quæras, quando Papa procedit, vt Papa? Respondeo, quando adiutorio membrorum suorum utitur in agendo, illorum maxime, quos nouit sanctiores, doctioresq; siue viuẽtes, siue iam hac vita functos: quos in scripturis suis optime cõsulere potest. Quum enim Papa, vt Papa caput sit Ecclesiæ, vt monstrauimus, quicquid agit vt Papa, agit vt caput: caput autem, vt caput viuum, vtique sicut sine membris non

* Ad principem non habentẽ superiorũ pertinet omnes causas sui regni per se/vel per suos officiales determinare.

* 2. q. 1. Hæc est fides.

* Calem sententia habetur. 24 q. 1. A. Res. 2. & 25 q. 1. Violatores.

* Papa vt primatus persona errare potest.

* Quando Papa procedit / vt papa / quando vt primatus. * Cap. 5. 6. & 7.

M

est, ita sine membris non agit: utitur enim illis eodem, quo potest: videt oculis, loquitur lingua, ambulat pedibus, palpat manibus, & alia id genus. Nam nullum horum potest dicere alij, non indigeo te: sic enim Deus disposuit in Ecclesia, vt alij alijs indigeamus: pastores etiam doctoribus, & doctores pastoribus: quẽ admodum & Paulus testatur. Isto modo multi Papæ in his defecerunt, in quibus sua membra non consuluerunt: sic Anastasius errauit, quia sine concilio Episcoporum, vel Presbiterorum, & Clericorum Ecclesiæ catholicæ, Fotino diacono Thessalonicensi communicauit, & Achatium occulte reuocare voluit: sic & Marcellinus Romanus pontifex, qui postea gloriosus martyr effectus est, prius compulsus a paganis, templum eorum ingressus grana thuris super prunas imposuit: sic supponitur vniuersaliter, Papam a fide deficere posse. Dixi in his quæ ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, seu fidei, seu morum pertinent: quia in alijs, hoc est circa facta particularia hominum, vt promotiones ad dignitates, & beneficia, ac iudicia contra aliquos, & pro aliquibus, aliaque similia, longe aliud est. Innocentius tertius ad hoc dixit. Iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. Dixi finaliter. Nam repente, & quasi primo motu, vel ante maturam, ac legitimam cum fratribus cõsultationem, deliberationemque, non mirum quod etiam in grauissimis erret, corrigendis statim, consultis, consulendis. Non mirum inquam, quia sic etiam Natan propheta de ædificanda domo dei immature Dauid cõsiliũ dedit.

* 1. Corin. 12. & Ephes. 4.

* Dist. 19. c. Anastasius.

* Dist. 21. c. Nihil autem.

* Dist. 40. c. Papa.

* Cap. A. nobilitate. 2. de sententia excommunic.

M ij

a. Reg. 7.

quod tamē postea domino illumināte reuocauit. Non mirū, in quā, quia Papa supremā potestātē habet in ecclesia, nō tamē supremā sciētiā: potestātē supremā habet in sua creatione diuinitus datā, sciētiā autē nō nisi quam habet, aut habuerit humanitus acquisitam, quod & iura ipsa volunt, & quotidiana experientia testatur. Et Paulo teste, aliud est pastoratum, aliud doctoratum: habere, distincti gradus sunt; non habet illos ambos, nisi ille cui a deo dantur ambo. Sic autem quid mirum quod a vero errēt potestas, & pastor, si non consulunt scientiam, & doctorem? Iura dicūt, Papam non posse agere contra apostolos, prophetas, & sanctos patres: quid ergo mirum si Papa erret, dum non mature eos cōsultat, contra quos agere non debet? Optimæ eā distinctiones sunt, & iuxta illas complura iura intelligere oportet, quæ alias sibi inuicē dissona vidētur. Nec mireris.

CAP. X.

Habet Papa ratione primatus sui spiritalis cū plenitudine potestatis a domino in Petro instituti, vt in illis ordinationibus apostolorū quæ pure humana sunt, dispensare, ac eas mutare valeat, causa rationabili existēte. Ad idem est primum sensus communis omnium, & manifesta veritas apud omnes hominū nationes: his enim nouimus par in parem, non habere imperium; multoq; minus inferius, in superiorem. Sic autem quum nō minus potens sit ecclesia quæ nunc est, quam fuerit ipsa olim tempore apostolorum, imo eandem authoritatē habeat, tunc sibi datam: & per Apostolos & alios patres ad se deriuatam, non est dubium, quin possit nunc ex rationabili causa in illis dispensare, quæ potuit tunc humanitus instituere, instituitque, Romanus ergo pō-

Dist. 20. c. Decretales.

1. Corinth. 12

Ephe. 4

27. q. 1. Sunt quidam iuncto cap. Contrā.

* Abulensis in suo prologo super Matheum tenuit quod possit Papa dispensare in aliquibus districtis apostolorum non in omnibus, q. 31.

* Papa dispensare potest in potestatis apostolorum.

* Ecclesia quæ nunc est tantam habet potestatem ordinis & iurisdictionis quantum habuit ecclesia primitiua.

tifex, quia Petri in plenitudine potestatis verus successor est, vt monstrauius, poterit omnino in illis ordinationibus Petri, quæ pure humana sunt dispensare: & eodem modo in omnibus similibus, quæ alij Apostoli instituerunt, quibus omnibus Petrus nullatenus inferior, imo superior fuit princeps, & caput illorum: pro quo solo inter alios Christus dominus iussit solui didragma, solutionem quidem capitis. Alias enim iam par in parem haberet imperium, si in quæ Petrus humanitus instituit, Papa eius verus successor dispensare nō posset. Paulus excommunicauit Corinthium delinquentem, quem postea absoluit poenitentem, ne abundantiori tristitia absorberetur: nunc rogo, si potuit Paulus eum, quem excommunicauerat, absolueret: quomodo successor Pauli, aut quiuis alius Paulo in potestate Ecclesiastica non inferior illum eundem absolueret non posset? Potuit ergo Petrus, potuit & Petri successor: in quibus primatus Ecclesiasticus durat hodie, durabitque in perpetuum. Aut rogo, quis vnquam Rex, Imperator aut princeps quicumque alius, siue Ecclesiasticus, siue secularis quicumque instituit aliqua potestate, in quod eius successor in eadem potestate ex rationabili causa dispensare non possit? Aut quomodo valebit aliqua potestas huiusmodi quicumque statuere, quod non valeat ipsa rescindere? Ad idem est factum totius Ecclesiæ: nanque Paulus dixit. Oportet Episcopum sine crimine esse, vnus vxoris virum &c. quo loco bigamum plurium vxorum in Episcopum ordinari interdixit, & ad presbyteratum promoueri prohibuit: cum quo tamen Ecclesia Dei, & nunc ex rationa-

* Cap. 6. c. 7.

* Math. 17.

* Par in parem non habet imperium.

* In quod quiuis princeps instituit: eius successor ex rationabili causa dispensare potest.

* 1. Timo. 3.

* Paulus prohibuit bigamum ordinari in quo ecclesia olim in illis penauit dispensare hodie.

bili causa dispensat, & iam olim similiter dispensauit. Ob id tantum, quod ex sola institutione humana huiusmodi bigamia pro irregularitate a Paulo inducta fuerit. In iure enim naturali, aut diuino stando, quid refert ad Presbyteratum, Episcopatumue, hominem, vnam, aut plures vxores habuisse: quas optime potuit successiue sine peccato habere? Nihil. Dispensauit autem Lucius Papa cum Panormitano bigamo, nec in hoc facto a viris doctissimis reprehenditur, imo approbatur, & quid multa? Presbyter fornicarius secundum canones Apostolorum olim deponeretur: cum quo tamen Grangren. concilium iuxta auctoritatem beati Syluestri, si in vitio non perdurauerit, si sua sponte confessus fuerit, dispensat. In canonibus Apostolorum legitur. Si quis viduam, & eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, vel aliquam de his quæ publicis mancipantur spectaculis, non potest esse Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt: tamen Martinus Papa dispensat cum lectore ad subdiaconatum. Imperator etiam olim ex commissione Papæ cum diuina in ætate sexaginta annorum dispensauit: quam ponit Apostolus, vocans eam viduam: multo ergo magis Papa ipse propria auctoritate dispensabit. Propter hæc glos. Decret. dixit. Sic ergo Papa dispensat contra Apostolum. Iterum hic concilium dispensat contra Apostolum in pœnis. Iterum. Satis potest sustineri, quod Papa contra Apostolum dispensat: non tamen in his, quæ pertinent ad articulos fidei. Ad hanc veritatem est tota schola patrum: om-

• Dist. 81. c. presbyteri.
 • Dist. 82. c. presbyter.
 • Dist. 14. c. si quis.
 • Dist. 14. c. lector.
 • C. de epi. & cle. in nulla.
 • 1. Corint. 7.
 • 27. q. 1. sunt quidem.

nes enim quasi per vnum id asserunt, posse scilicet Papam in statutis humanis Apostolorum, hoc est in illis, quæ nec iure naturali, nec diuino inducta sunt, dispensare. Petrus de Pal. pro eodem dixit. Papa cum omni bigamo ad omnia totaliter, & vniuersaliter dispensat (dat rationem) quia in omni pœna, quæ est ex statuto Ecclesiæ, vel prælatorum Ecclesiæ Papa dispensare potest. Huiusmodi est ista, quia Apostolus dicens vnus vxoris virum, loquebatur disponendo, & ordinando Ecclesiam, in qua non habuit maiorem potestatem Papa. Vnde & ibi dicit, non vinolentum, non percussorem: in quibus Papa dispensat. Et licet non possit facere de bigamo non bigamum: quia tamen bigamum non promoueri est de statuto Ecclesiæ, ideo potest illud amouere, sicut potest homicidam ordinare: licet non possit facere, quod non sit talis. Idem pro eodem. Dicendum quod non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, & fidei: sed in alijs quæ sunt de institutione Apostolorum, licet: cum Ecclesia nunc habeat eandem potestatem destituendi, & constituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Richardus de Med. Vil. ad idem ait. Quauis Papa non possit dispensare contra ius naturæ, nec contra ius diuinum, quia sua potestas utroque iure est inferior, & vtrunque supponit tanquam fundamentum: tamen quia est successor Petri, qui princeps fuit Apostolorum, æqualem potestatem habens potestati Petri, imo vt proprius loquar, eandem: & inferior non possit obligare superiorem, nec par parem,

* Lib. 4. sent. d. 27.
 * ibi q. 4. art. 1.
 * Petrus de palud.
 * Papa non facit de bigamo non bigamum sed facit vt bigamia non impediat.
 * In responsione ad primum.
 * Ecclesia habet eandem auctoritatem instituti & destituendi quæ habuit tempore apostolorum.
 * ibi princeps.
 * 4. q. 4.
 * Richardus de med. vil.

Papa de plenitudine potestatis dispensare potest contra statuta Apostolorum quorumcūque, si tamen vim non habeant ex iure naturæ, vel diuino. Durandus de sancto Portiano ad idem inquit. Papa potest dispensare cum omni bigamo, quod promoueatur ad omnes ordines, non solum minores, sed quoscunque maiores: cuius ratio est, quia in omnibus pœnis, vel defectibus, qui non sunt de iure naturali, vel diuino, sed solum de statuto iuris positiui, Papa potest dispensare pro libito voluntatis. Idem pro eodem. Non licet dispensare in his, quæ continentur in canone, quæ sunt de iure naturali, & de necessitate sacramentorum, vel fidei, sed in alijs, quæ sunt de institutione Apostolorum licet, cū Ecclesia eandem potestatem habeat nunc instituendi, & destituendi, quam tempore Apostolorum habuit. Thomas quoque ad idem dixit. Contra ea quæ sunt iuris diuini, non dispensatur quoad illa, quæ etiam sunt de iure naturali: & quantum ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum, ac fidei. In alijs vero, quæ sunt de institutione Apostolorum, id licet cum Ecclesia nūc habeat eandem potestatem statuendi, ac destituendi, quam tunc habuit per eum qui in Ecclesia tenet primatum. Hæc ille. Video quosdam dixisse, non posse Papam dispensare in huiusmodi propter nonnulla iura, quæ videntur oppositum sentire: sed non curo, quia illa non potestatem negant, sed difficultatem dispensandi notant: vt non nisi ex magna causa fiat, propter debitam reuerentiam Apostolorum. Vide ergo, o lector studiosissime, & tene mente, quod nonnulla sunt in diuinis scripturis noui testamenti statuta Apo-

* ibi q. 4.
Durandus de san-
cto Portiano.

Ad primam.

* Thomas glori-
osus,

* Extra de biga-
mper. Dist. I. Si
quis viduam.
27. q. 1. c. contra
statuta.

stolorum non de iure naturali, nec diuino, sed tantum humano ædita, obseruanda quidem, sed nihilominus per Papam verum Petri in primatu successorem dispensabilia, vt monstrauius. Nec mirum est, quod sint humana statuta sacris literis scripta: sicut non est mirum, quod sit diuina sententia in rebus fidei vniuersalis concilij humanis literis habita, quod supra diximus. Cæterum si quærat quispiam quomodo cognosci possint, quæ de iure naturali, aut diuino sunt, vt ea sola, & omnia indispensabilia per hominem nouerimus? Respondemus. In vniuersum ius naturale innititur rationi, tanquam suo principio, quo videri, regulari, iudicari, cognoscique habet: ius autem diuinum in noua lege innititur articulis fidei, & Sacramentis, tanquam suis principijs. Vnde optime dicitur, Christum Iesum benedictum non nobis supra legem naturalem, quam in sua integritate seruari voluit, præcepta alia tradidisse, nisi ea quæ sunt fidei, & sacramentorum. Augustinus ad idem dixit. Hanc nostram religionem Christianam, quam dominus noster Iesus Christus sub paucissimis sacramentorum celebrationibus liberam esse voluit: quidã a deo premunt oneribus, vt tolerabilior fiat conditio Iudæorum &c. Istis ergo principijs consultis, optime nosse possumus, quæ præcepta in canone Noui testamenti ab Apostolis ædita iuris naturalis, diuini, aut humani sint: ac per consequens, quæ per hominem dispensari valent, & quæ non.

* Arts. 6.

* Ius naturale &
diuinum quibus
principijs innitit
tur, & quomodo
eorundem iurium
præcepta cognos-
ci possunt.

* Lex euangelii
ca quid continet
vltra legem natu-
ralem.
* Augustinus ad
inquisitiones Ido-
nuarii.

CAP. XI.

HABET ergo Ecclesia Dei, quæ nunc est, duo ca-

AXIOM. CHR.

pita, non quasi duo distincta, tanquam duos principes propria autoritate ex æquo principantes, sed quasi subordinata. Alterum scilicet primum, proprium, & principale, Christum Iesum benedictum, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra: quiq; sedet a dextris Dei. Alterum secundarium, commissarium primum, & minus principale, Romanum pontificem Christi generalem vicariū cū plenitudine potestatis, Petriq; iucessorē. Primum caput sic caput est ecclesiæ, quod non est membrum eius; secundum autem, & caput, & membrum est. Non est Christus membrum Ecclesiæ, quia totam Ecclesiam ipse ædificauit, secundum illud. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam: totamque redemit, mundans ipsam lauacro aquæ in verbo vite: ipse vero non seipsum redemit verus Dei filius. Romanus autem pontifex non redemptor, sed redemptus est, vicarius filius, simulq; membrum Ecclesiæ, quotidie habens, vnde quotidie nobiscum dicat. Et dimitte nobis debita nostra. A primo capite omnem influxum spiritualem, inuisibilemq; habet Ecclesia, illuminationes, inspirationes, motiones, pulsationes, auxilium, gratiā, charitatem, cæterasque virtutes: quia gratia, & pax per Iesum Christum facta est, & de plenitudine eius omnes accepimus. A secundo vero, gubernationes personarum, ministrations sacramentorum, institutiones ministrorum, declarationes dubiorum, solutiones vinculorum, reductionemq; ac conseruationem omnium fidelium in vna fidei confessione, aliaque id genus. Leo Papa ad hoc optime dixit. Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorū offi-

* Christus caput principale ecclesie.

* Math. 29.
* Marc. vii.
Papa Caput minus principale vicarius generalis Christi.

* Christus susceptor totæ ecclesiæ
Papa est pars.

* Math. 16.

* Ephes. 5.

* Papa non redemptor, sed redemptus.

* Christus non redemptus, sed redemptor.

* Influxus primi capitis.

* Ioan. 1.

* Influxus secundi capitis.

* Dist. 19. c. de dominis.

LIB. II. ART. III.

cium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi a quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. Bonifacius quoque Christi gloriosus martyr ad idem dixit, pro statu Papæ vniuersitatem fidelium tanto instantius orare, quanto suam salutem post Deū ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere. Sine primo capite nunquam Ecclesia est, sed neq; erit: sine secundo sæpe contingit esse, eo scilicet tempore, quo vacat Papatus ab obitu vnius, vsque ad creationem alterius Romani pontificis. Primum caput est pontifex ille magnus, qui per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta; secundum autem, vicarius eius, cui primum caput dixit. Pasce oues meas: Multas alias differentias no- uimus assignabiles, quas omittimus: tum quia istæ potiores sunt: tum quia illæ facile reperiri queunt: has placuit explicare, tantum vt monstretur, qualiter Papam caput Ecclesiæ dicamus: cuius caput Christum esse toto corde confitemur.

* Dist. 40. c. de Papa.

* Ecclesia nunquam est sine capite primo: est tamen aliquando sine capite secundo.

* Hebr. 9.

* Ioan. 1.

CAP. XII.

MEMBRA huius vniuersalis Ecclesiæ, huius inquam, quæ hic in terris posita militat, patiturque sæpe, ac fluctuat, non sola gratia prædestinationis adunantur: sic vt soli prædestinati de Ecclesia huiusmodi sint. Ad hanc veritatem est primum diuina scriptura. Iudas nanque proditor Apostolus fuit apud Mathæum dicentem. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Symon, qui

* Membra ecclesie militantis non adunantur per solam gratiam prædestinationis.

* Mathæus.

dicitur Petrus, & Andreas frater eius: Philippus, & Bartholomeus: Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius: Thomas, & Mathæus publicanus: & Iacobus Alphæi, & Thadæus: Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Apostoli autem omnes de Ecclesia sunt, primum gradum in ea tenentes apud Paulum dicentem. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Iterum. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundo prophetas &c. Sic ergo Iudas quandiu Apostolus fuit, de Ecclesia erat. Vitra Iudas damnatus est, quia ex duodecim a domino electis non nisi ille filius perditionis periit, qui suspensus crepuit medius, & abiit in locum suum. Prædestinati vero omnes, & soli saluantur: quia in illis propositum Dei manet firmum: quibus omnia cooperantur in bonum, quique quum nati sint ex deo, non peccant: finaliter quia generatio Dei æterna seruat illos. Quid ergo? Vtique quia Iudas damnatus est, nunquam prædestinatus fuit: fuit tamen de Ecclesia, vt monstrauius: igitur membra Ecclesiæ nequaquam sola prædestinatione adunantur. Ad idem est illa sacri concilij Constantien. veneranda determinatio, quæ aduersus Ioannē Huss damnat quoslibet dicentes in Ecclesia Dei homines sola gratia prædestinationis adunari. Ad idem est saluator noster, Paulus quoque Apostolus eius, qui dixerunt, per fidem & sacramentū baptismi homines regenerari ad vitam spiritualem.

• Iudas proditor Apostolus fuit / ac ob id de ecclesia / quia tamen non / prædestinatus sed / præcitus / & reprobatus erat. / Ephe. 4.

• 1. Corint. 12.

• Iudas damnatus ob id non prædestinatus.

• Ioan. 17.

• Act. 1.

• Roma 8. & 9.

• Ephe. 1.

• 1. Ioan. 3.

• Concilia Constantien.

• Ioan. 1.

• Roma. 6.

• Tit. 1.

Quomodo ergo de Ecclesia Dei non erunt, qui per fidem, & sacramenta Ecclesiæ vere regenerantur? An forte mala vita futura impedit præsentem iustitiam? Nequaquam. Iudas enim periit, qui aliquando sedem, cum alijs apostolis in cœlo habuit. Saul a facie domini proiectus est, quo aliquo tempore non fuit melior in Israel: quidam etiam teste Ambrosio super apostolum, retro abierunt, qui tamen nomina in cœlo scripta habuerunt. Sic ergo, quomodo tunc temporis de ecclesia militanti non erant ij qui in triūphanti nomina scripta, & sedes paratas habebant? Saluator iterum idē docuit, qui nos pro emendandis fratribus ecclesiam adire præcepit: nisi enim ecclesia nota eisset, quomodo nos ad illam ire præcepisset? Iterum si sola prædestinatione vniretur, quomodo a nobis cognosceretur? Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut rogo, quomodo quis vnquam quietus erit, si ratione aliqua penitus sibi viatori incognoscibili, ecclesiam adunari confiteatur, extra quam nouit prorsus nullam esse salutem? aut quibus non agitaretur scrupulis? Abeant ergo, qui sic aduersus, dei ecclesiam, dei misericordiā, dei amorem, & hominum præsentem iustitiam oggānērūt. Chrysostomus super Mathæū, circa illud domini ad apostolos. Vos qui sequuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, optime notat a sede tūc Iudæ proditori signata, malam vitam futuram nequaquam impedire præsentem iustitiam.

• Mala vita futura / non impedit / præsentem iustitiam. / Math. 19. / 1. Reg. 9.

• Rom. 9. / Ambrosius.

• Ecclesia dei magis / iustella est.

• Math. 18.

• Rom. 11. / Sapi. 9. / Esai. 40.

• Math. 19. / Homelia.

CAP. XIII.

Membra huius militantis ecclesiæ, non sola gratia iustificante vniantur, sic vt soli iusti & qui in gratia

• Membra huius / ecclesiæ non vniantur / sola gratia iustificante. / Math. 11.

dei sunt, de ecclesia dicantur. Saluator noster hoc docuit, qui dixit. Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantur quam educentes, & secus littus sedentes elegerunt bonos in vasa sua; malos autem foras miserunt. Rogo, quomodo ecclesia Dei velut sarena bonos pisces eligendos, & malos foras mittendos haberet: nisi omnes & bonos, & malos fideles contineret? Aut quomodo malos fideles contineret, nisi & ipsi de Ecclesia essent? quum præsertim de eadem domo, prouincia, aut regno quis dicatur, in quo velut habitator continetur. Iterum. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Quæso, quæ sunt ista scandala per angelos Christi de regno eius colligenda: an non mali fideles? Imo. An non in istis locis, per regnum cœlorum, & regnum Christi Ecclesia huius temporis significatur? Absit. Significatur enim, & sub illis nominibus nobis manifestatur: vnde Gregorius dixit: regnum cœlorum præsentis temporis, Ecclesia dicitur, de quo in alio loco dominus dicit. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt, quæ colligantur. Iterum apud Ioannem dixit. Qui non credit iam iudicatus est: quare non credentes, non in iudicio discussionis, sed tantum in iudicio damnationis apparent: apud Mathæum vero, se damnaturum quosdam non ob defectum fidei, sed solum ob defectum operis asserit. At hæc non nisi quia in Ecclesia etiam mali cum bonis sunt, iusti cum iniustis, damnandique cum sal-

• Ecclesia missa
tis bonos & malos
continet sicut
sagenæ missa in
mare bonos &
malos pisces con-
gregata

• Math. 13

• Gregorius in
dam homelia.

• Ioannis 9

• Math. 23
• In ecclesia sunt
boni cum malis
iusti cum iniustis
sicut saluandi cum
damnandis sicut
in area triticum
cum palea.

uandis. Ob quod Ecclesia area domini nuncupatur, in qua boni cum malis, quasi grana cum paleis permixta iacent. Apostolus ad idem cum peccatoribus, qui non quam fidem receperunt, commisceri non prohibuit: cum aliis autem, qui fidem professi sunt, prohibet, dicens tandem. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Nonne de ijs qui intus sunt vos iudicatis? nam eos qui foris sunt, Deus iudicabit. Rogo, qui sunt illi mali, auari, rapaces, idolis seruientes, quos dicit foras esse: & qui illi mali, fornicarij, auari, idolis seruientes, quos dicit intus? Aut quid est intus, & foras esse? Nonne per intus, Ecclesiam significauit? Ita. Quid ergo, quomodo intus, aut intra Ecclesiam peccatores esse dixit, quos punit, & iudicat, fornicatores, auaros, idolisque seruientes, si in Ecclesia tantum per gratiam iustificantem adunantur membra? Absit. Idem alibi, eos qui foris sunt tangit, eos tantum qui infideles sunt, intelligens. Et quid multa? Idem Apostolus in eodem Capitulo Corinthium illum fornicarium excommunicauit, in quo ad se de ijs qui foris sunt, non pertinere dixit, & quem insuper postea ab excommunicatione absoluit. Sic ergo, qui sui iudicij non esse dixit, eos qui foris sunt, & illum mortaliter delinquentem iudicat, iam illum non foris, sed intus esse, & ad suum iudicium pertinere asseruit. Hoc autem fieri nequiret, si Ecclesia sua membra sola gratia iustificante adunaret. Ad idem est, vna illa ratio inuictissima paulo ante posita, Capitulo præcedenti: quia si aliqua ratione a nobis

• 1. Corint. 5.

• Paulus docet
intra ecclesiam
nonnunquam malos
homines esse, &
mortaliter delin-
quentes: in qui-
bus profectio non
est gratia iustifica-
cans.

• 1. Tim. 3.

• 1. Corint. 5.

• 1. Corint. 2.

* Ecclesia militans non est penitus inseparabilis.

Ecclesiast. 9.

* Multa incōuenientia sequuntur si homines in ecclesia per solam gratiam iustificati adunati cōcedantur.

non cognoscibili membra Ecclesiæ vnirentur, qualis est gratia iustificans, quam nemo certus est se habere, quia nemo scit, Vtrum odio vel amore dignus sit, quis vnquam sine serupulis esset? Aut quomodo quis ad Ecclesiam tanquam ad arcam Noe confugere potest ab aquis diluuij saluandus, si rationem, qua intus Ecclesiam fiat, penitus non cognoscat? Aut quæ rebellio non erit, si subditi aduersus prælatos mortaliter delinquentes opponi possent, quod de ecclesia non sunt? Abeant hæc figmenta; damnata sunt olim, in concilio Constantien.

CAP. XIII.

* Membra ecclesie militantis per quid vniantur.

Membra Ecclesiæ militantis per fidem vniantur, & per eius confessionem, & diuinorum sacramentorum participationem manifestantur, sic vt cœtus fidelium Christi, qui sacramento baptismatis initiati, militiæ eius nomen dederunt, in doctrina Apostolorum perseverantes, secundum successiones patrum ecclesia nominetur, & sit, siue etiam quidam horum talium male viuant, aut præsciti fuerint in fine tandem damnandi, dum modo fidem non amittant. Saluator noster ad hoc dixit. Super hæc petram ædificabo ecclesiam meam: per petram enim fidem & confessionem sui indicauit, quem petram esse, Paulus asseruit. Sic multi ex patribus locum istum exponunt: vnde Hilarius in De Trinitate ait, Super hanc igitur confessionis petram ecclesiæ ædificatio est. Hæc fides ecclesiæ est fundamentum: per hanc fidem infirmæ aduersus eam sunt portæ inferorum; hæc fides regni cœlestis habet clauis. Chrysostomus super Mathæum circa illud,

Math. 16

Hilarius. Lib. 6. Aliquam tulum ante finem.

Chrysostomus. Homelia. 55

Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, exponit. Idest, fidem atque confessionem: infra. Non dixit super Petrum. Non enim super hominem, sed super fidem ædificauit ecclesiam suam. Cyrillus quoque in De trinitate per eodem inquit. Petram opinor per agnitionem aliud nihil, quæ inconcussam & firmissimam discipuli fidem vocauit: in qua ecclesia Christi ita fundata & firma esset, vt non laberetur. Quæ igitur ecclesiam super fidem fundatam agnoscamus, necesse est cōfiteamur, per fidem homines in ecclesia adunari, & de ecclesia fieri, per baptismum regeneratos, Christianæque militiæ adscriptos. Idem pro eodē, fratrem delinquentem, nec correctum emendari volentem ad ecclesiam ducendum dixit: namque quomodo de ecclesia non erit, qui ore domini ad tribunal ecclesiæ conueniendus dicitur, nec prius vt ethnicus habendus, quam ecclesiæ correctionem non audiat? Aut per quid tunc ille talis qui in mortali est, de ecclesia erit, nisi per fidem, & regenerationem? Paulus ad idem. Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Quomodo ergo de ecclesia non est, qui Christum nouus homo factus induit, & nomen suum Christianæ militiæ dedit, in fide, & fidei confessione permanens? Idem pro eodem. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autē ad domesticos fidei. Rogo, qui sunt isti domestici, nisi qui de domo sunt? aut quæ domus ista est, nisi ecclesia? aut quomodo possunt homines domestici fidei dici: nisi quia illos fides domesticos facit? Idem pro eodē. Vnū corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ: ecce corpus mysticum, quod est ecclesia: subdit. Vnus dominus, vna fides, vnū baptisma. Ecce quibus cōser

* Cyrillus lib. 4. paulo post principium.

* Math. 16.

* Galat. 6. Fides facit domesticos ad quos maxime bonum operari præcipitur.

* Eph. 4.

N

uatur vnitas huius corporis: quid clarius: Idem. Non enim omnes quis ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ. Sed in Isaac vocabitur tibi semen, id est. Non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, & stimantur in semine. Ecce q̄ semen spiritale Abrahamæ, in his qui in fide promissionis eius cōseruantur, conseruatur: vnde ipse pater fidei nostræ ab Apostolo appellatur. Quid ergo: Vtique omnes illi ad domum Dei militantem pertinent, qui de domo, & semine Abrahamæ spirituali sunt, cui factæ sunt promissiones. Ad idem sunt omnes illæ similitudines, ac parabolæ super adductæ, quas non est opus modo referre: quum enim velint, doceantque in ecclesia etiam bonos, & malos contineri: manifeste ostēdunt, non per gratiam prædestinantem, nec per gratiam iustificantem, sed per fidem, fideique confessionem, ac baptismatis regenerationem homines de ecclesia esse. Augustinus ad idem, præterquam q̄ alijs in locis ecclesiam militantem, de qua loquimur, bonos, & malos continere testatur. In De vtilitate credendi ad Honoratum cōtra Faustum Manichæum, & In De vera, & falsa religione. In De fide ad Petrum ait tandem. Firmissime tene, & nullatenus dubites, aream dei esse ecclesiam catholicam, & intra eam vsque in finem sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est bonis malos sacramentorum communione misceri, & in omni professione, siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum bonos esse simul, & malos. Athanasius circa illud Apostoli. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt: ait. Et sapienter vos gerite, vt nullam occasionem his detis, vt vel officere possint, vel offendantur qui foris sunt, id est vel nobis minus familiares, vel qui

• Rom. 9.

• Cap. 12. & 13.

• Patres sancti & docti hoc tiam docuerunt.

• Augustinus.

• Cap. 13.

• Lib. 13. cap. 16.

• Cap. 6.

• Athanasius.

• Colof. 4.

extra nostræ fidei aulam diuagantur, & infideles sunt: & subdit. Hi nanq; & si in eodem hoc mūdo versantur, quia ab ecclesia & cœlesti imperio longius absunt, foris esse dicuntur. Soli ergo infideles sunt, qui extra ecclesiam sunt: licet & multi alij extra sensibilem ecclesiam ponantur: ac velut ethnici, & publicani habeantur, vt excommunicati, schismaticiq;

• Soli heretici & omnes infideles extra ecclesiam sunt: licet excommunicari & schismatici vt ethnici habeantur.

CAP. XV.

Hæc igitur Dei ecclesia vniuersalis bonos, & malos continens nihilominus Tota pulchra dicitur, etiam sine macula & ruga, sancta etiam & catholica propter multa. Primum propter sanctitatem capitis sui principalis, quod supra monstrauius esse verbum dei, hominem factū, Christum Iesum benedictum, verū deum & verum hominē. Nanq; q̄ sanctus ille sit, imo sanctus sanctorum, in quo patri complacuit, in quo instaurauit omnia quæ in cœlis, & quæ in terra sunt: qui spiritum non ad mensuram habet, & in quo princeps mundi huius non habuit quicquam: quamque iustum fuerit corpus tale caput habens, ab eo sanctum dici, manifestū est. Deinde propter spiritum Dei, quo illuminatur, docetur, iuuatur, regitur, iustificatur, viuificaturq; continuo, vt monstrauius. Tertio a sanctitate legis est enim lex dei, quæ in hac sua ecclesia posita est, immaculata, conuertens animas: testimonium domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Omnia omnium ordinans, operationes, delectationes, cogitationes, volitiones, concupiscentias, aliq; id genus, siue interiora, siue exteriora fuerit prorsus nullum malum admittens: sollicita hominem ad summæ philosophiæ apicem, nunc

• Cantic. 5. & 6.
• Ephes. 1.
• In Symbolo.

• Ecclesia Dei vniuersalis & si bonos & malos contineat: multos & inultos prædestinatos & reprobatos: tamen semper dicitur & est sancta & tota pulchra.

• Psal. 118.

• Lex euangelica omnia omnia hominum ordinat.

præcipiendo, nunc consulendo euehere, in salutem omni credenti: a tali ergo lege, iure optimo domus dei, quæ est ecclesia dei viui sancta dicitur. Quæso, qualis, quanta, aut quæ erit Christianæ religionis ab euangelica lege sanctitas, quando aliæ particulares religiones, Basilij, Augustini, Benedicti, Carmelitarum, Dominici, Francisci, aliorumq; multorum patrum ob suas regulas, constitutiones, statuta, ac obseruantias sanctæ appellantur? Vtiq; in vniuersum, defectus personarum particulariũ non impediunt perfectiones religionum, sed per suas ordinationes vnaquæq; religio magis, aut minus perfecta regulatur. Quarto a sanctitate diuinorum sacramentorum: sunt enim ipsa non solum sancta, quia sanctitatẽ diuinamq; virtutem continent, imo & sanctificantia, quia eandem gratiam, quam significat, omnibus sese sumentibus, nec obicem ponentibus præstant. Augustinus ad hoc, ex isto capite magnam admodum differentiam inter sacramenta nouæ, & veteris legis indicat: quia illa promittebant tantum, & significabant, hæc autem dant salutem. Magister quoq; sententiarum pro eodem inquit: sacramentum enim proprie dicitur, quod ita signum est gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ forma, vt ipsius imaginẽ gerat, & causa existat. Ab ijs ergo tam sanctis sacramentis Christiana religio, in qua ipsa sunt, sancta, imo & sanctissima optime nominatur. Tandem a sanctitate nonnullarum personarum, nõ solum quæ fuerunt, Apostoli, prophete, Euangeliste, martyres, cõfessores, virgines, vidueq; & aliæ, imo & ab his quæ sunt. Namq; quum ex verbo domini certi simus, portas inferi aduersus ecclesiam non præualere vnquã sit similiter notum nusquam in sancta ecclesia bonos, &

* 1. Timoth. 3.

* Defectus personarum nõ impediunt perfectionẽ religionum.

* Sacramenta nõ leguntur sancta propter diuinã virtutem quã habent: & sunt sanctificantia propter gratiam quã præstant.

* Super titulum Psal. 73. Vt quid Deus repulisti nos in finem.

* Lib. 4. dist. 1.

* Quid sit sacramentũ nouæ legis.

* Math. 6. * In ecclesia semper sunt personæ iustæ.

iustos viros deesse: alias enim si quandoque oēs de ecclesia nequam, malique forent, iam tunc temporis aduersus illam inferorum portæ præualerent. Absit. Clamemus ergo p̄ ecclia, eiq; cū Salomone dicamus. Pulchra es amica mea, suavis, & decora. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ: viderunt eam filia Syon, & beatissimã prædicauerunt. Cõcludamus cum Paulo. Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiã non habentem maculam aut rugã, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta, & immaculata. Qualiter hæc sancta Dei ecclesia vniuersalis eadem nunc sit, quæ fuit olim, quomodo nunquam defuit, ex quo cœpit, quando ortum habuit, an ab Adam, an ab Abel, quod Christus Iesus semper caput eius fuit, quẽ admodum etiam diuersis temporibus sub alijs, & alijs legibus vixit, & successu temporis diuersas partes, seu membra habuit: quærat apud diuinas scripturas, & sanctos patres, scholasticos, ecclesiasticosq;. Animus erat hæc tractare: sed quia præsentis negotio non necessaria sunt, ideo ea missa fecimus.

* Cantic. 6.

* 2. Pet. 3.

* Nonnulla hæc sunt in libro 4. dist. 1.

* Augustinus De ciuitate Dei per multa ugnã ter lib. * Alexander de Ale part. 4. q. 4. * Sanctus Thomas 2. 2. q. 4.

Articulus. Quartus.

CAP. I.

Vniuersale concilium rite, ac recte cõgregatum diuinã authoritatẽ habet: qua ipsa sua determinatione p̄bat, quicquid firmat. Vnus est articulus, tã de cõcilio vniuersali ex parte conuocatorũ, & capitis simul, q̄ de cõcilio vniuer

* Vniuersale cõcilium dicitur a authoritatẽ habet.

fali ex parte capituli solum modo; unde & de ambobus monstrabitur, primum tamen de primo hoc est de illo quod utroque modo vniuersale est; in quo maiores ecclesiarum de toto Christiano orbe, cum autoritate Papæ conueniunt. Saluator noster hanc veritatem docuit, qui patribus ecclesiæ, Apostolis inquam, ac eis qui in loco eorum succedunt, dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & iterum. Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: quum igitur in vniuersali concilio patres ecclesiarum conueniant, quos audire CHRISTI saluatoris nostri diuino præcepto iubemur: manifestum est, eos in illis quæ statuunt, errare nullo modo posse: quia quum totum residuum ecclesiæ eos sequi per hæc verba domini teneatur, si illi in suis statutis errassent, iam tota ecclesia vna cum illis similiter errare posset: quod fieri tamen non potest, vt superius a nobis explicatum est. Idem pro eodem. Si peccauerit in te frater tuus & c. vsque ibi. Dic ecclesiæ. Et si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Rogo, quæ est ista ecclesia, cui de fratre nostro non se emendare volenti denunciandum est? Vtique non materialis domus, in qua fideles ad orandum, percipiendumque diuina sacramenta conueniunt; quia illa inanimata est, nec fratrem mone- re, corrigere, aut punire valet: nec tota vniuersalis ecclesia per totum orbem diffusa: quia secundum omnes suas partes ad aliquem vnum locum conuenire nequit, quotiens illi de fratre corrigendo denunciandum fuerit. Rogo ergo, quæ ecclesia illa est? Certe dici non potest, illam aliam esse, nisi aut prælatum ecclesiæ, cui conueniat delinquentem mone- re, & delictum punire: aut

concilium, in quo principales partes ecclesiæ congregantur, quæ totam ecclesiam optime representant, sicut & senatores totam rempublicam, aut rectores ciuitatis alicuius ciuitatem ipsam totam representare solent. At si quod concilium ad eundem est pro fratribus ordinandis, maxime est vniuersale, ob id quod ex maioribus partibus ecclesiæ congregatum, perfectius vniuersalem ecclesiam representat. Si vero non concilium, sed prælatus in illo loco intelligendus est, vt est, & ille ex verbo domini audiendus est seorsum in sua cathedra existens: multo magis profecto patres ipsi ecclesiarum in vniuersali concilio congregati audiendi sunt. Paulus ad hoc subditis dixit. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: prælatis vero ait. Et nunc ecce ego scio, quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos transiui prædicans regnum dei. Quapropter contestor vos hodierna die, quod mundus sum a sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus annunciam omne consilium dei vobis. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perueria, vt abducant discipulos post se. Propter quod vigilate. O pulchra Pauli verba. Quæso, quid clarius inquam pro concilio vniuersali patrum dici potuit: quum in his manifeste satis superque subditis omnem obedientiam erga episcopos, episcopis vero omnem regentiam, ac vigilantiam erga subditos, etiam signanter

N III

* Augustinus in de unico baptismo.

* Glo. e. prim. Dist. 17.

* Ioan. 20. Luc. 10.

* Art. 3. per mult. 12.

* Math. 18.

* Declaratur iste locus iuxta patrum traditionem. infra lib. 3. dist. 1. p. 4.

* Quod in hoc loco nomine ecclesiæ prælati vel singuli intelligendi sunt / patres scholasticid seu erunt. 4. sent. d. 13.

* Hebr. 13.

* Prælati redduntur rationem pro animabus subditorum.

* Ad. 20.

* Pauli præmonitio ad prælatos erga subditos.

* Paulus omnem vigilantiam contra hæreticos prælati pro subditis præcauit.

aduersus hæreticos præcipiat. Ingenuè fateor, & si nulla alia loca diuinarum scripturarum pro authoritate vniuersalis concilij patrum extarent, ista omnibus singulisque fidelibus sufficere debuissent: clara enim sunt magis, quæ interpretatione indigeant vlla. Paulus iterum pro eodem gradus ecclesiæ expressit, ac eos a Deo optimo in ea pro ea regenda, illuminandaque positos sub his verbis manifestis dixit. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & Doctores (ecce gradus) ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi (ecce actus, & officia graduum) donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in menturam ætatis plenitudinis Christi (ecce quousque ij gradus vtiles, necessarijque erunt) vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris, veritatem autem faciētes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ecce quo fine ij gradus in ecclesia positi sunt, vt scilicet illis magistris, ac præceptoribus non circumferamur omni vento doctrinæ: quin potius crescamus in veritate, & charitate. Nunc rogo quid aliud pro authoritate vniuersalium conciliorum in diuinis scripturis expressum desiderare possimus? Nihil penitus. Omnes enim ij gradus, quos Paulus expressit, & a Christo in ecclesia pro ea regenda positos dixit, in vniuersali concilio continentur, Apostoli, Prophetæ, Euangelistæ, & Doctores antiqui in suis scripturis, pastores autem, & Doctores moderni in suis personis. Quia er

• Spheli.4.

• Paulus vtiq;
gradus ecclesie
in ea pro ea regē
da a domino pos
itos dixit.

• Omnes gra
dus ecclesie in
concilio vniuersa
li referuntur apo
stoli euangelistæ
prophetæ & do
ctores antiqui in
suis scripturis / pas
tores & doctores
res presentes in
suis personis.

go Paulo teste omnes illi gradus diuinam authoritatē pro rebus religionis determinandis habent a Deo, ad id positi: & concilium vniuersale eandem diuinam authoritatem habebit, in quo omnes ipsi gradus sunt. Ioannes pro eodem ait. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cælo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. Nam si ecclesia Dei (quam Ioannes hic significauit) in terris posita a cælesti deriuatur, ac iuxta pulchrum ordinem illius ordinatur: vnde a Deo parata, sicut sponsa ornata viro suo dicitur: quemadmodum & alibi. Vt castrorum acies ordinata, necessum est dare, vt in hac, sicut in illa superiores intelligentiæ quales sunt, Pastores, & Doctores inferiores illuminent, easque a nescientia purgent. Deus olim hunc ordinem docens per prophetam maioribus populi dixit. Loquimini sacerdotes in cordibus: populi minoribus vero. Interroga patrem tuum, & dicet tibi prebyteros tuos, & annuntiabunt tibi. Chrysostomus ad hunc ordinem super Mathæum inquit. Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat: & ideo esset rerum ordo confusus. Apostoli etiam suo exemplo hanc veritatem nos docuerunt: qui pro determinando dubio suo tempore circa legalia suborto, concilium celebrarunt Hierosolymis, in quo rem determinarunt, ac diffidentes dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si dixerit quispiam illos fuisse Apostolos, ac ob id concilium congregasse, ac tanta authoritate determinasse. Respondeo, primum non erant omnes, qui in illo concilio fuerunt, Apostoli: imo teste Luca ibidem, quidam non Apostolicū Apostolis erāt, dicitur enim,

* Apoc. 21.
* In hac eccle
sia militati sicut
& in triumphati
tia qua deriuat
inferiora debet
illuminari per
priora & regi.
* Cantico.

* Esai. 40.
* Deut. 32.
* Math. 23.
* Homel. 44.
operis ipertecti.

* AA. 15.

* Quum apostoli qui tantum erant concilio celebrarunt & in eo tunc orta dubia determinarunt / nos posteros suos similia facere docuerunt: præsertim quia non omnes qui tunc concilio interfuerunt / erant apostoli.

* Luc. 10.
* Ioan. 10.

* Apostoli suo exemplo nos in similibus similia facere docuerunt.

* Galat. 2.
* Paulus sua communiavit ceteris fratribus.

* Galat. 2.
* Vetus antiquissimus in ecclesia obseruatus.
* Dist. 15. c. Canon. 1.
Dist. 16. c. Sancta.
c. Sexta. c. Prima.

Conuenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc: & infra. Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex gentibus salutem: tamen, & Apostoli, & seniores fratres cum illis simul conueniunt, simul diffiniunt, simulque dicunt. Visum est Spiritui sancto, & nobis. Deinde quia id quod obijcitur, profecto magis hanc nostram veritatem ex Apostolorum exemplo firmat. Nanque si Apostoli domini tanti, ac tales primitias spiritus habentes quibus CHRISTVS dixerat. Qui vos audit, me audit: & iterum. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: quorum quilibet etiam solus optime determinare potuit quicquid vellet: subortum suo tempore dubium non nisi in concilio determinarunt: quanto magis nos exemplo sui, orta nostris temporibus dubia in concilio finire debemus? Aut rogo, quid illi hoc suo exemplo fecerunt magis, quam quod nos suos posteros in similibus similia facere docuerunt. Paulus quoque dum sua ascendit communicare cum fratribus, quasi ad consilium pergens, ora canina omnium peruersorum obstruxit, ne de cætero auderet quisquam contra patrum communia dogmata oggannire. Quod si dixeris, Apostoli magni erant, dignique omni omnium communicatione. Respondeo, bene quidem: sed & Paulus etiam magnus erat, ac diuinitus edoctus, qui non ab homine, neque per hominam: sed à Deo, & patre domini nostri IESV Christi Euangelium accepit. Ad idem est totius ecclesiæ ab antiquissimis temporibus obseruatissimus vius: quo ipsa continuo quam citius potuit exemplum suorum principum sequuta Apostolos dico, orta succes-

su temporum dubia in concilijs determinauit. Primum nanque Nicæna synodus temporibus Iulij Papæ, sub Constantino principe acta est: in qua Arrianæ perfridia condénata est blasphemiam, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arrius assererat: consubstantialem enim Deo patri Dei filium eadem sancta synodus per symbolum diffiniuit. Deinde temporibus Damasci Papæ, & Gratiani principis, sub Theodosio seniore Constantinopolitana synodus congregata est, quæ Macedonium Spiritum sanctum esse Deum negantem condemnans, consubstantialem Patri, & Filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam, quam tota Græcorum, & Latinorum confessio in ecclesijs prædicat. Postea sub Celestino Papa, & Theodosio magno, & iuniore synodus Ephesina prima ædita fuit: quæ Nestorium duas personas asserentem in Christo iusto anathemate condemnauit, ostendens manere in Christo duas naturas, & vnã domini nostri IESV CHRISTI personam. Vitra sub Leone Papa, temporibus Martiani principis Calcedonen synodus habita est: in qua Euticæ Constantinopolitanum abbatem verbi Dei, & carnis vnã naturam pronunciantem, & eiusdem Dioscorum defensorem quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum rursus Nestorium episcopum cum reliquis hæreticis vna patrum sententia prædam nauit, prædicans eadem sancta synodus Christum Deum sic natum de virgine, vt in eo substantiam, & diuinam & humanam confiteamur nature. Temporibus Iulij Papæ, & Iustiniani principis Quinta synodus in Constantia celebrata est, contra Theodorum Mefochenum & oes hæreticos

* Trecentorum decem & octo episcoporum.

* Cento quinquaginta patrum.

* Ducentorum episcoporum.

* Sexcentorum triginta sacerdotum.

* Sacra vniuersalia concilia hoc idem senserunt / quando ab ipsis non esse appellans / dum determinant quod nenerant / Calcedonen. synodus decidit.

qui Theodorus dicebat, aliud esse Dei Verbum, & aliud Christum; & sanctam Mariam virginem negabat Dei genitricem fuisse. Sub Agathone Papa, & Constantino principe, Sexta synodus in Cōstan. acta fuit aduersus Macharium Antiochenum episcopum, & socios eius, qui vnā voluntatem, & operationem in Christo falsa iuspicione asseriebant. Et quid multa? Ante illa tēpora signata Cōstantini p̄fati persecutione feruente, docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas h̄ereses scissa est: quia non erat patribus ecclesiarum, episcopis inquam licentia conueniendi in vnum. Verum postquam ipse primus facultatē Christianis libere cōgregari dedit, cœpit statim exemplum illud Apostolorum celebrādi cōcilia frequentari, continuarique continuo per successiones patrum, & propagationes ecclesiarum vsq; ad nostra h̄c tempora aduersus omnes h̄ereses insurgētes. Iste ergo communissimus vsus ab ipsīs domini Apostolis ortus, ab omnibus patribus continuatus, & ad nos vsque protractus, ac in sacris scripturis fundatus, imo expressus vtique diuinus est. Ad hanc veritatem sunt omnia illa loca, quę ex diuinis scripturis pro auctoritate ecclesie supra induximus. Nam quum ipsa errare non possit diuina auctoritate munita, & gradus suos in concilio repertos sequi teneatur, vt monstrauimus ex Apostolo, manifestum est, nec ipsum concilium errare posse. Nec enim est dubium, quin tota respublica illa errare valeat, cuius partes principales, quibus onus sui regiminis incumbit, errare valēt. Nanque firma stat in vniuersū sentētia, Si cæcus cæcū ducit, abo in foucā cadūt. Aut rogo, quē de hac veritate nō facit certum ille locus

Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: an forte illa verba talis personę sunt, quę possit non dicere verū? Absit talis blasphemia. Quod si quicunq; duo, vel tres vbiq; in nomine Christi congregati absq; dubio medium ipsum habent, quasi tertium, aut quartum, vt re vera habent: quanto magis patres ecclesiarum in vniuersali concilio congregati, p̄sertim pro rebus religionis Christianę fidei scilicet, aut morum determinādis Christū mediū habebunt? Tota ecclesia, prout est vniuersitas Christianorum errare nequit, quia colūna & firmamētum veritatis est, vt monstrauimus: sed nec tota simul habere potest actum vel operationem regulatam circa fidem, & mores: quia non valet tota simul conuenire, vt tota simul suum faciat actum determinādi veritatem. Quid ergo? Vtiq; in ea ponendum est tribunal aliquod supremi luminis, in quo eadem certissima, diuinaq; auctoritas sit, cuius determinationes sequatur tota. At rogo, vbi illud conuenientius magis erit, quā in vniuersali concilio? tum quia illud totam ecclesiam representat ex suis partibus principalibus congregatum: tum quia illud omnes gradus habet, quos Apostolus in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: tum quia a temporibus Apostolorum inclusiue, vsq; ad nos per propagationes ecclesiarum, & successiōes episcoporum, martyrum, & confessorum ad illud tanquam ad supremū lumen pro rebus religionis determinandis habitus fuit recursus. Nunc rogo, quanta suarum determinationum certitudo, aut qualis earum fides erit, si ipsius concilij vniuersalis auctoritas diuina nō fuerit? Clamo hic, o res clarissima, & in huiusmodi manifesta monstratio.

Centum quinquaginta patrū.

Isidorus Sic. lib. 6. cap. 13. dist. 15. c. Canones.

Quando cœperunt vniuersalia concilia congregari post Apostolos.

Ad hanc veritatem faciunt omnia quę supra p̄ auctoritate ecclesie adduximus.

Art. 1.

Shel. 4. Si in ad quos pertinet totū regimen errare valent, tota respublica errare valebit.

* Math. 18.

* Patres cōcilij vniuersalis absq; dubio mediū habent Christum.

* 1. Tim. 3. Art. 1.

* Tribunal sup̄ premi luminis ē in vniuersali cōcilio/ licet in Papa sit supremum tribunal iurisdictionis/ sed de hoc infra. lib. 1. dist. 14.

* Argumentū optimū ex figurā.

Synagoga olim de suis dubijs fidei, aut morum diuina authoritate firmabatur diuina responsa accipiens, per Moſen primum ad tabernaculum foederis uidentem populo: ſecundo ad ſancta ſanctorum, per ſeptuaginta ſeniores, ſuper quos cecidit ſpiritus propheticus, & coeperunt, & non ceſſauerunt prophetare: p̄ prophetas alios etiam ſucceſſu temporis: ſic per Samuelē, ad quem iuit Saul: per Ahiam ſylonitem: per Hieremiā, Heliam Helifeum, aliosq; plures: per ſacerdotes quoq; magnos veſtitos veſtibus ſacris, praecipue illa quae uocabatur, rationale & ephod. Dauid ad Abiathar dixit, applica ephod: quo applicato orationē fecit, & reſpoſum accepit per ſummos ſacerdotes ad ſancta ſanctorū, quē admodum de Moſe diximus: per ſardonices etiam, ſiue onychinos ephod: ex quorum fulgore teſte Iosepho populus iturus ad bellum de uictoria certus fiebat: per ſonia etiam poſt ieiunia, & orationes habita: ſicut innuitur ibi. Saul conſuluit dominū, & non reſpondit ei per ſacerdotes, nec per prophetas, nec per ſomnia: per ſortes conſultatorias, quando deus expreſſe mandabat: uelut Iosue diuiſit populum per tribus, & tribum Iuda ſorte captā, diuiſit per familias, & familiam Zare ſorte repertam per domos, & domū Zabdi ſorte cognitam, diuiſit per uiros, & cecidit ſors ſuper Achor, & lapidatus eſt. Quāto ergo magis eccleſia Dei, quae modo ſub Euangelio tempore gratiae uiuit in ſuis dubijs, maxime fidei, & morum, diuina authoritate per ſuos filios, epiſcopos, paſtores, & doctores, patres & principes ad hoc in uniuerſali cōcilio cōgregatos firmari debet: ſaluatore ipſo dicente. Vbi cūq; fuerit duo, uel tres cōgregati in noīe meo, in medio eorū ſum, Optime dicit. Iniuriā facit iudicio.

Exod. 21. & 18.
Exod. 25. & 26
Num. 7. 27. & 36
Deut. 1.
Num. 11.
1. Reg. 9.
2. Reg. 14.
Hierem. 16. &
infra viſq. 40. &
42.
1. Reg. 29.
Leuit. 6.

Antiquitatē.

1. Reg. 18.

Iosue. 7.

No. Omnes illi modi cōſulendi dominā olim habiti ceſſauerunt longo tempore ante aduentū ſaluatoris.

Matth. 18.

reuerēdiſſimę Synodi. Siq; ſemel iudicata, ac recte diſpoſita reuoluere, ac publice diſputare cōtēdit. Intellige q̄ eius authoritas diuina eſt. CAP. II.

Patres etiā ſanctiſſimi, doctiſſimiq; hāc eandē ueritatē cōfeſſi ſūt. Auguſtinus enī in epiſtola ad Ianuariū ſaluberrimā authoritatē plenarijs cōcilijs eſſe teſtaſ. Idē in De unico baptiſmo cōtra Donatiſtas ad idē ait. Queſtiōis huius obſcuritas prioribus ecclīę tēporibus ante ſchiſma Donati magnos uiros, & magna charitate p̄ditos p̄ſes epiſcopos ita inter ſe cōpulit ſalua pace diſceptare, atq; fluctuare, ut diu cōciliorū in ſuis quibuſq; regionibus diuerſa ſtatuta mutarēt, donec plenario totius orbis cōcilio, qđ ſaluberrime ſentiebat, etiā remotis dubitationibus firmarēt. Idē cōtra Manicheos dicit, ſūmā impietatis, aut praecipitis arrogatię eſſe, nolle recipere quae ab Apoſtolis ad nos p̄ patrū cōcilia deueniunt. Idem in De baptiſmo cōtra Donatiſtas ad idem inquit. Epiſcoporum autem literas quę poſt confirmatum canonem, uel ſcriptae ſunt, uel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientioſiorem cuiuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum epiſcoporum grauiorē authoritatē, doctōrumque prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſiquid in eis forte a ueritate deuiatum eſt. Et ipſa cōcilia, quę per ſingulas regiones, uel prouincias fiunt, plenariorū conciliorū authoritati, quę ſiūt ex uniuerſo orbe Chriſtiano, ſine ullis ambagibus cedere. Ipſaq; ſepe priora poſterioribus emēdari, cū aliquod expimētū rerū aperit, qđ clauſū erat & cognoscit qđ latebat, ſi ne uillo typho ſacrilegę ſuperbię, ſine ulla inflata ceruice arrogatię, ſine ulla cōtētionē inuidię, cū ſancta humilitate, cū pace catholica, cū charitate Chriſtiana,

* In de ſum. trina. & ſid. catho.
* Determinatum in uniuerſali cōcilio nō ueratur in diſputationē publicam.
* Epiſtola. 118. lib. 1.
* Idem tenet in principio lib. ad Inquisitiones Ianuarii.

Cap. 17.

Lib. 2. cap. 9.

* Quod quibus hemo unus habet multa per q̄ emendetur.

* Prouincialia cōcilia per uniuerſalia emendantur.

* Quare cōcilia uniuerſalia poſteriora aliter ordinant quā ordinantur priora.

Lib. 6. cap.
Augustinus in
laude Cypriani.

Infra, quum Donatistæ authoritatē Cypriani pro hæreticis rebaptizandis obieciſſent, Augustinus in sua ſententia firmus reſpondit: Quapropter reddens debitā reuerentiam, dignumq; honorem quantū valeo perſoluens pacifico epiſcopo, & glorioſo martyri Cypriano, audeo tamen dicere, eum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis baptizandis, q̄ poſtea veritas prodidit, non ex mea, ſed ex vniuerſæ eccleſiæ ſententia, plenarij concilij authoritate roborata, atque firmata. Ecce q̄ Augustinus vbiq; aduerſus authoritatem Cypriani, multorumq; aliorum patrum, etiam aduerſus concilij prouincialis authoritatem ex patribus Africæ, Numidiæque celebrati authoritatem vniuerſalis concilij ante natiuitatem ſuam, & poſt tranſitum Cypriani acti p̄ vnico baptiſmo obieciebat; quam tandem ſaluberrimā eſſe aſſerebat. Gregorius in regiſtro ad idem ait. Sicut ſancti euangelij quatuor libros: ſic quatuor concilia ſuſcipere, & venerari me fateor. Nicenum ſcilicet, in quo peruerſum Arrij dogma deſtruitur. Conſtantinopolitanum quoq; in quo Eunomij, & Macedonij error conuincitur. Ephelinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas iudicatur. Calcedonenſe vero, i quo Euticetiſ, & Dioſcori prauitas eſt reprobata. Hæc tota deuotiōe amplector, & integerrima approbatione cuſtodio: quia in his velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cuiuſlibet vitæ communis, atque actionis norma conſiſtit. Quintum vero conciliū veneror, in quo epiſtola quæ Ibe dicitur, erroris plena reprobatur: in quo Theodorus perſonam mediatoris Dei, & hominum in duobus ſubſtantijs ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur; & in quo ſcripta Theodo

Epistol. lib. 1.
c. 24. Habetur
dist. 15. c. Sicut ſa
cti.

ri per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu deſtinentiæ prolata reſutantur. Cunctas vero quas præſata veneranda concilia perſonas reſpuunt, reſpicio: quæ venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, ſe & non illa deſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut religare quos abſoluunt. Iſidorus quoque poſt iſta quatuor vniuerſalia concilia numerata, nominataq; ait. Sed & ſi qua ſunt alia concilia, quæ ſancti patres ſpiritu Dei pleni ſanxerunt, poſt iſtorum quatuor authoritates, omni maneant ſtabilitate vigore. Athanaſius quoque geſtis, ac petitionibus ſuis aduerſus quosdam ipſius, & fidei noſtrę contrarios: & Hilarius in libro de ſynodiſ hanc veritatem ſatis ſuperque conſeſſi ſunt. Et quid multa in re manifeſta adducere opus eſt? Concludamus cum pulcherrimo dicto Cōſtantini Imperatoris, dicamurq; nos nūc pro determinationibus ſingulorum conciliorum vniuerſaliū, quod ille olim dixit pro determinationibus Niceni. Veneramur illas ſententias, ac ſi ore diuino promulgatæ forent. Ad hæc multa ex concilijs vniuerſalibus, & patrum decretis: infra capitulo ſeptimo.

CAP. III.

Quidam dixerunt alias docti noſtri temporis doctores, eſſe quidem immediate in concilio poteſtatem Ecclēſiaſtica etiam ratione totius: nō quidem a Republica, nec a deo immediate: ſed tantum iure humano, hoc eſt ex voluntate prælatorum, qui volunt ex ſe ipſis vnā authoritatem, & velut vnum corpus conſtituere, cui ſe ipſos ſubiiciunt, ſicut partes toti. Inferunt ij conſequenter non eſſe maiorem authoritatē in toto concilio, quā ſit authoritas ſingulorum, ideſt tantam eſſe, concilij au

* Pulchra verba Gregorii pro authoritate vniuerſalium conciliorum.

* Ety. lib. 5. c. 18. Habetur diſt. 15. c. Canones.

* Athanaſius quoq; ac Hilarius hanc eandē ſententiam tenent.

* Abulen. in ſuo deſenſorio. c. 38.

* Poſſitō magiſtri Frãciſci victoria in quadã repetitione ſua de poteſtate eccleſiaſtica.

thoritatem, quanta est autoritas maioris, vel maiorū qui sunt in illo. Ratio horum hæc vna est, quia scilicet tota autoritas, seu potestas concilij, vt concilium est, non aliunde immediate, quàm a partibus concilij deriuatur: in vniuersum autem nequeunt partes toti, nisi quod, quantum, aut quale ipsæ habent, præstare. Sic illi dixerunt, verum in hoc nos eis, alias debitum honorem exhibere non valemus. Libere enim loquuti sunt, & autoritatem vniuersalium conciliorum non parum infregerūt. Oportuit namq; eos distinxisse prius, postea vero iuxta distincta membra hæc, vel illa dogmata secundum diuinas scripturas, Ecclesiasticas determinationes, seu etiam catholicas patrum sententias statuere. Nam rogo, quos homines, aut cuius hominis aures non offendit illud dictum, quo aiunt totam immediatam potestatem, autoritatēq; concilij solo iure humano esse, & non aliunde quàm a partibus, seu patribus ipsius concilij deriuari? Quæso tūc vbi esset illud Christi, Vbicūque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum? An forte in medio quorumcunq; duorum, vel trium vbicunq; , & non in medio tot patrum concilij suo nomine congregatorū? An forte & ibi cum illis, sed ociosus erit? O furor furorum. Si autem non ociosus, imo & particularius cum illa congregatione prout congregatio est, quàm cum singulis, vt singuli sunt, fuerit; profecto iam ipsius congregationis autoritas ex Christo medio, & nō ocioso maior erit, quā quæ a singulis partibus venire potest. Distinguamus ergo nos, quæ illi nostri doctores nō distinxerūt; & per sequētia capita cōclusiones ponamus, quibus materia hæc grauissima percipi distincte valeat.

* Positio libera & que autoritatem vniuersalium conciliorum non parum infringit.

* Positio ista vt iacet pias aures offendit.

* Math. 18.

* Christus in medio concilij existens ibi nō ociosus est: ob quod illi diuinā autoritatem præstat.

CAP. III.

AUTHORITAS immediata vniuersalis concilij, prout cōcilium est, qua velut vnum corpus ad suas operationes procedit, nullatenus sibi a tota Republica Christiana deriuatur: ob idque non ideo in concilio est, quia concilium totam Ecclesiam representat. Primum namque quod concilium immediatam habeat potestatem, manifestum est: procedit enim suo nomine, & in suo nomine, quasi in nomine omnium simul, & non solum quasi omnium singulorum, absoluit, damnat, præcipit, consulit, ordinat, ac disponit: hæc autem non faceret, nisi immediatam potestatem haberet. Neque modus iste procedendi in concilio, quo proceditur a multis, quasi ab vno, hoc est a multis, non quasi a singulis: sed a multis, quasi ab omnibus simul facientibus vnum corpus, & vnam collectionem, congregationemue, quasi vnum collegium, vel vnum conuentum: cui immediate est potestas aliqua: sic omnibus simul, quod non singulis: neque inquam modus iste procedendi in concilio nouus est, sed antiquissimus, ab ipsis Apostolis ortus. Ipsi enim in suo concilio Hierosolymis super legalia habito dixerunt. Placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba, & Paulo. Infra. Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstinere vos ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, Collectis in vnum, similiter & verbum, Visum est spiritui sancto & nobis, verbum, Mittere, & verbum, Imponere: monstratur enim in illis, quod ipsi multi, non quasi multi, sed quasi vnum procedere.

* Autoritas immediata cōcilij vniuersalis non venit sibi a tota repub. Christiana.

* Concilio habet immediatam potestatem.

* Quod aliter dicitur copulatum & non copulatum.

* Act. 15.

* Modus iste procedendi in concilio quo proceditur a multis quasi ab vno est antiquissimus a temporibus Apostolorum.

* Potestas im-
mediata concilii
non est a tota cō-
munitate nec cō-
cilio illam habet
prout totam cō-
munitatē repres-
sentat.

* Art. 3. c. 6

* Ephes. 4.

* Quod pote-
stas ecclesiastica
per personas fit
in ecclesia & pro-
pter ecclesia fit
in personis.
Lib. 3 disp. 4.

* 1. Corint. 12.

bant, mittebant, & imponebant. At multi vt vnum, si-
ue vt congregatio, vel conuentus, aut collegium agere
non possunt, nisi immediatam potestatem habeāt, iux-
ta quam vt vnum operentur, soluendo, ligando, diffi-
niendo, præcipiendo, consulendoq; . Deinde q; vniuer-
sale concilium hanc suam immediatam potestatem nō
habeat, a tota communitate Christiana deriuatam, nec
per consequens prout ipsum cōciliū, ipsam totā cōmu-
nitate[m] representat, similiter notum est. Nā potestas
Ecclesiastica qualis illa est, quam concilium habet, &
qua suas operationes, actusq; exercet, licet propter Ec-
clesiam personis data fuerit, vt supra monstraui-
mus: non tamen toti Ecclesiæ immediate, sed personis qui-
busdam, vt per personas esset in Ecclesia, data est. Apō-
stolus hoc docuit, qui dixit, Et ipse dedit quosdam qui-
dam Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero
Euangelistas, alios autē pastores & doctores. Ecce Apo-
stolus docet hos gradus in Ecclesia quidem, hoc est in
communitate Christiana positos: sed quibusdam per-
sonis datos testatur, vt eos sciamus propter Ecclesiam
personis concessos, non autem toti Ecclesiæ. Idem pro
eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia,
primum Apostolos, secundo prophetas, tertio docto-
res, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitu-
lationes, gubernationes, genera linguarum, interpre-
tationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? Nun-
quid omnes prophetæ? nunquid omnes doctores? nun-
quid omnes virtutes? &c. Ecce quod gradus Ecclesiæ,
in quibus tota potestas ecclesiastica est, numerat, di-
stinguitq; vt non quærat in omnibus, quod reperi-
tur in singulis; nec in tota Ecclesia, quod partibus con-

cessum fuit. Idem pro eodem. Mulieres in Ecclesijs ta-
ceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse:
sicut & lex dicit. At si mulieribus in ecclesijs loqui inter-
dicitur, & subditiā ex lege præcipitur, illæ utiq; po-
testatis Ecclesiasticæ incapaces erunt: ac per idem pote-
stas huiusmodi in tota Ecclesia esse nequibit, & per con-
sequens, nec ab ipsa ad concilium deriuari. Ad idē est,
quod saluator noster, cui data est omnis potestas in cœ-
lo & in terra; & a quo omnis potestas ecclesiastica est,
nusquam toti ecclesiæ hanc potestatem spiritualem de-
dit, sed solis determinatis personis, vt sic non in perso-
nis per ecclesiam, imo in ecclesia per personas esse mō-
stretur. Primum enim soli Petro dixit, Tibi dabo cla-
ues regni cœlorum &c. omnibus Apostolis. Quæcūq;
ligaueritis super terram &c. eisdem. Hæc quotiens cū-
que feceritis, in mei memoriam facietis: decem Apосто-
lis. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis pec-
cata, remittuntur eis: soli Petro. Pasce oues meas: decem
Apostolis. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Nūc
rogo, si totam potestatem ecclesiasticam, & circa cor-
pus Christi verū in consecrādo, & super corpus Chri-
sti mysticum in absoluendo, ligando, regēdoque solis
Apostolis datā legimus, quomodo eam in aliquibus esse,
nisi in eis ad quos ab ipsis, aut suis successoribus deri-
uata est, dicere possimus? Nequaquam. Ambrosius no-
uit hoc, qui in De poenitentia, ius ligandi, & soluēdi so-
lis sacerdotibus permissum dixit. Ad hæc sancta syno-
dus dixit, De ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sa-
cerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura cōmissa
docetur. Beda super Lucam, & Hugo de sancto Victo-
re in libro De sacramētis testantur, q; cū ecclesia duos

* 1. Corint. 14
* 1. Tim. 2.
* Genes. 3.

* Math. 28.

* Math. 16.
* Math. 18.
* Luc. 22.
* 1. Corint. 12.

* Ioan. 20.
* Ioan. 21.

* Habetur De
penit. dist. 1.
* Dist. 96. c. Be-
ne quidem.

* Partia

complectatur ordines, scilicet laicos, & clericos, quasi duo latera corporis vnus, maior pars, scilicet laicorum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesiasticæ. Tota schola patrum, quos omnes nominare foret longissimum, idem penitus sentit: verū dico, prorsus nullum catholicum vidi hæctenus, qui contra hanc manifestam veritatem quicquam dixerit vnquam. Si autē quam potestas ecclesiastica nō toti cōmunitati fidelium, sed quibusdam personis data fuerit, vt per illas in ecclesia esset; quod illis propter ecclesiam præstabatur, non poterit ab ipsa ad concilium deriuari. Quid clarius?

CAP. V.

Authoritas immediata concilij, prout est potestas ecclesiastica, seu clauis ecclesiæ, vel circa corpus Christi verum, vel super corpus Christi mysticum, qua vt concilium operatur, quicquid vt tale operatur: & si a deo esse immediate a quibusdam doctoribus dicatur, melius tamen ab ipsis patribus cōcilij ad concilium immediate, & a deo per ipsos patres mediate deriuata intelligitur. Multi ad hoc multas alias rationes desiderare possunt: mihi tamen vni vna hæc ratio sufficit, qua pro hac veritate monstranda sic procedimus. Antequā patres concilij, caput scilicet, & membra ad concilium veniant: totam in seipsis, quidam minus, quidam magis, Papa vero plenissime potestatem ecclesiasticam, seu clauis ecclesiæ circa corpus Christi verum, & super corpus Christi mysticum habent: quia nullus est actus ordinis, aut iurisdictionis ecclesiasticæ, quā aliquis illorum non valeat exercere ratione sui ordinis, officij, & dignitatis. Et ij patres ad concilium venientes,

ac in concilio congregati non perdunt Ecclesiasticam potestatem, quam antea habebant. Ergo quum concilium omnem talem potestatem ratione suarum partium habere possit, imo habeat: frustra aliqua alia potestas similis a deo immediate ponitur concilio de nouo præstita. Ad quid enim esset? Clamo hic. Manifesta est hæc demonstratio: quærant alij alias: mihi vni hæc vna sufficit. Optime dicitur, Deus, & natura nihil faciunt frustra.

CAP. VI.

AVTHORITAS vniuersalis concilij, prout est potestas determinandi verum, siue in credendis, siue in agendis, immediate est a spiritu sancto assistente, illuminante, pulsante, mouente, determinanteque. Apostoli propter hanc veritatem monstrandam cum senioribus in concilio dixerunt. Visum est spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria: vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum &c. Nota verbum, visum, quod magis determinationem veri, quam præceptionem operis importat, quasi sit idem dicere. Visum est spiritui sancto, & nobis: aut etiam dicere. Claruit spiritui sancto, & nobis: quia sicut quod videmus, clare nouimus: ita quod nobis visum est, nobis clarū est. At clarū ad scientem & sciētiam, siue ad intellectū, & intelligentiā pertinet. Paulus quoq; hoc voluit, quādo ecclesiā columnam & firmamentū veritatis appellauit: nec enim illam taliter nominasset, nisi illa quoad determinationē veri diuinam assistentiam habuisset, qua suffulta errare non posset. Nec illa columna & firmamentum veritatis

* Patres cōcilij includo papā totā potestatem ecclesiasticā ordinis / & iurisdictionis habet antequā ad cōcilium veniant: & illam nō perdunt venientes, nec cōgregati.

Authoritas vniuersalis concilij prout est potestas determinandi verū est a deo.

* Act. 15.

* Esse clarū / aut notū ad scientem & scientiam / aut ad intelligentem & intelligentiā refertur.

* 1. Timo. 3.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

* 4. sent. per mult.

Præter illos paucissimos qui infra ponuntur & impugnantur. Lib. 3. disput. 4.

* Magistri quidā nouelli, qui basilica fuerit.

* Potestas immediata cōcilij prout est ordinis / aut iurisdictionis deriuatur sibi immediate a partibus.

* Dñ ecclesia
colūna & firmamēta
veritatis dicitur / habere
immediatam au-
thoritātē diuinā
circa determinā-
tionem veritatis
monstratur.

* Vniuersale con-
cilium est eccles-
ia propter multis.

* Cap. 1.

* Art. 3. per totū.

* Abulen. in de-
senforio. c. 38.

* Dñ dicimus ec-
clesiā errare nō
posse / cōuenien-
tius nomine ec-
clesiæ cōcilium
vniuersale / q̄ to-
tā cōmunitatem
intelligimus.

diceretur, si non a deo immediate, sed ab hominibus determinando verum, auctoritatem haberet. Quia tunc potius ipsi singuli homines, a quibus tanquā a partibus ad concilium, seu ad ecclesiam tanquam ad corpus auctoritas determinandi veritatem veniret: colūna & firmamentum veritatis dicendi erant, a quibus in huiusmodi auctoritas ecclesiæ penderet. Quid clarius? Rogo, si auctoritas immediata totius ecclesiæ, aut vniuersalis concilij, quod etiam ecclesia est, non a deo, sed ab hominibus immediate esset: quomodo non magis illi, quā illa columna & firmamentum veritatis dicendi forent? An forte concilium vniuersale non est ecclesia? Absit. Est enim ecclesia in se: quia conuentus, seu congregatio fidelium: est insuper quodam modo ecclesia vniuersalis: tum quia illam representat, tum quia illa illud tenetur sequi, vt supra ad articulum istū monstrauius. Imo vt satius ad rem loquamur, ingenue dicimus. Licet de tota vniuersali ecclesia, hoc est de tota vniuersitate Christianorum per totum orbem dispersa optime dicatur, q̄ in rebus religionis errare non possit, vt est ostensum: tamen congruentius hoc idem de vniuersali cōcilio etiam verissime intelligitur: quia errare ibi proprius reperitur, vbi benefieri, seu bene aut recte facere, congruentius, potiusque reperiri magis valet. Sic autem quum tota vniuersitas Christianorum per totum orbem diffusa nunquam conueniat, sed neque conuenire sic possit, vt habeat actum vnum, aut operationem vnā quicquam fidei, aut morum determinando: vniuersale vero concilium optime id valeat, dum dicimus ecclesiam errare non posse, congruentius magis, nomine ecclesiæ vniuersale concilium, quā

vniuersitatem fidelium intelligimus. Quod si finxerit quispiam rem hanc non ita se habere, vt concilium magis intelligamus, quid ad nos? qui etiam vniuersitatem fidelium accipimus? Nihil vtique, quia ex suo, & nostro concessio absque dubio præfens hæc veritas monstratur. Paulus docuit totam ecclesiam per gradus suos, ac per consequens per vniuersale concilium, in quo gradus illi omnes continentur, regendam fore continuo in fide & moribus. Idem dixit ecclesiam columnā & firmamentum veritatis esse. At istis duobus positis sequitur statim tertio, concilium, quo ecclesia, hoc est columna & firmamentum veritatis, regitur, non ab hominibus, sed a deo immediate auctoritatem habere. Nam quæ auctoritas nisi diuina, quod firmamentum & columna veritatis est, regere vnquam valebit? Nouit hanc veritatem Constantinus Imperator, qui pro determinationibus concilij Niceni suo tempore celebrati, vt diximus, dixit. Veneramur illas sententias, ac si ore diuino promulgatæ forent. Rogo, qualiter illas sententias concilij veneraris, o Imperator? ac si ore diuino inquit promulgatæ forent. Rogo, quare tantam, talemque venerationem illis tribuebat? Vtique quia in concilio diuinam auctoritatem a deo immediate esse agnoscebat. O verbum Christianum. Nouit dicere illa verba sua Constantinus: quia nouit credere illa verba Christi, quibus dixit. Vbicūq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: & illa. Ego vobiscū sum vsq; ad consummationem sæculi. Non videtur, sed creditur Christus adesse concilio: nec per consequens videtur, sed creditur ab ipso immediate esse auctoritas concilij quoad determinandas ve-

* 1. Phe. 4.

* 1. Timo. 3.

* Quid nisi di-
uina auctoritas
valet regere colū-
nā & firmamē-
tum veritatis?
* Cap. 1.
* Constantius
confessio.

* Math. 18.

* Math. 18.
* Abulen. de
his opime in de-
senforio cap. 14.

ritates religionis suæ, siue fidei, siue morum, Quomodo enim præfens erit, imo medius, & cum alijs, quasi cum membris caput non determinabit: qui præfertim ad certitudinem, firmitatemque nostram, suam promisit præsentiam?

CAP. VII.

DIXERVNT quidam, diciturque & nunc inter patres, concilium errare posse, non tamen perseueranter, sed tantum quasi prima fronte, aut motu quasi primo, minus plene veritatem perquirens. Adducitur primum ad idem concilium Aquisgraneñ. in quo matrimonium inter raptorem, & raptam vniuersaliter fieri non posse dicitur, & attentatū dissoluitur, sub his verbis. Hi qui rapiunt foeminas, vel furantur, aut seducunt, eas nullatenus habeant vxores, quanuis eis postmodum conueniant, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Notant ergo concilium illud errasse in eo, quod matrimonium inter raptorem, & raptam sic non posse fieri determinauit, vt tentatum etiam de consensu parentum dissoluerit, aut prorsus nullum esse iudicauerit. Dicunt similiter illum errorem dicto Hieronymi correctum, quo dicitur. Tria legitima coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimum est virgo casta in virginitate viro data legitime. Secundum virgo in ciuitate deprehensa a viro, & illi per vim copulata: si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir quantum iudicauerit pater, & dabit precium pudicitiae eius. Tertium filia prædi-

• Siluest. in sum. D. concilio, §. 2. & Panormit. quæ ibi citat.

• 16. q. 2. c. Placuit.

• 16. q. 2. c. Tria.

cta deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam a prædicto viro, & tradet eam alij, & dotabit eam, & legitima erit ei. Glosa quædam dicit, dictum Hieronymi concilio toti præpositum, quia in autoritate veteris testamenti fundatum, & in Meldensi concilio roboratum. At hæc omnia ab intento fine probandi deficiunt, & nihil penitus faciunt: nisi quod hæreticis ansam ad ogganiendum aduersus concilia tribuunt; quemadmodum Lutherus in quodam suo articulo Panormitanum sic sentientem allegauit. Deficiunt inquam, hæc omnia, & exemplum, quod ipsi afferunt, & rationes, quas formant. Deficit exemplum: tum quia concilium illud Aquisgraneñ. cuius capitulum placuit allegatum, non fuit vniuersale: vt constat intuenti vniuersalia concilia omnia, quæ duobus voluminibus collecta vsq; ad nouissimum Constantieñ. ad manus habemus. Argumentum autem in huiusmodi ab episcopali, aut prouinciali concilio ad vniuersale prorsus nullum est: quia illa si deficiant, emendari possunt per vniuersale: hoc autem si errauerit, non habet quo emendetur. Nam cum sit eadem ratio de omnibus: si vnum concedatur errasse, quam firmitatem aliud habere poterit: tum quia siue prædictum concilium vniuersale fuisset, siue prouinciale, nequaquam in illo suo dicto de errore notari valeret. Nam & si matrimonium inter raptorem, & raptam etiam de consensu parentum dissolui iussit, qua iussione ipsum nullum fuisse declarauit, tamen hoc non ideo fecit, quasi solus raptus impediret matrimonium contrahendum, & dirimeret contractum: sed quia iam olim interdictum fuerat, ne raptor, & rapta

nibi super. c. placuit.
• Exod. 22.
• 16. q. 2. c. Si autem.

• De elect. c. significasti.

• Cardinalis de turre cremata dixit hoc concilium vniuersale.

• An aliquoties errauerit vnquam vniuersale concilium infra lib. 3. disput. 4. cap. 3.
• Errasse prouinciale aut synodale concilium aliquando certum est vt constat sub Cypriano de baptismo iterado i eis qui ab hæreticis baptizabantur fuit tamē correctus error ille post obitum Cypriani vt adducit Augustinus in De baptismo contra Donatist. lib. 2. cap. 8.

contraherent. Vnde quia illegitimatae personae tales erant per Ecclesiam, & inhabiles ad contrahendum sine dispensatione, sicut nunc consanguinei intra quartum gradum illegitimi sunt, & quicquid tentent nihil efficiunt: ideo illos separari, sancta synodus praecipit. Quod si quaeritur, ubi illud matrimonium fuerat interdictum? Respondeo. In concilio Cabiloneense dicente, ut iuxta canonicam auctoritatem ad coniugia legitima raptam sibi iure vindicare nullatenus possint: & ut Gratianus exponit in concilio Meldense. hoc idem capitulum est: licet alij aliter quam Gratianus illud capitulum legat. Deficiunt rationes: quia quod Glossa dixit, illud preceptum veteris testamenti, quod allegat Hieronymus, morale esse, falsum est: quia illa lex non moralis, sed iudicialis erat ad regimen populi pertinens: vnde & cessavit, sicut omnia alia iudicialia, cunctaque ceremonialia cessarunt. Neque eo lex illa modo in ecclesia manet, quia moralis fuerit: sed tantum quia princeps ecclesiasticus illam in sua ecclesiastica republica de nouo posuit, quemadmodum principes saeculares possent iudiciales leges veteris testamenti in sua Republica saeculari statuere, in qua leges illae non haberent modo vigorem, quatenus a deo olim populo Iudaeorum datae: sed quatenus modo ab humano principe conditae. Paulus optime dixit. Translato enim sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat. Videant ergo fideles lectores, quomodo materiam, auctoritatem, firmitatemque vniuersalium conciliorum pertractant: in quo Christus medius est, non ociosus quidem, sed illuminans, iuuans, mouens, ac determinans: quia si aliquod vnquam errasse, aut nunc errare posse concedant, rogo, quam

• 16. q. 3. c. De puellis.

• 8ad. cauf. & q. c. Si autem.

• ibi super. c. 7. r. a.

• Exod. 17.

• Extra. de 3. dult. & sup. c. Peruenit.

• Hebr. 7.

• Mat. 18.

certitudinem alijs vniuersalibus concilijs tribuunt? aut quae maior erit ratio de vno, quam de alio? Videant rogo quantum nitatur Augustinus in diuinis scripturis, ne minimum mendacium, aut de mendacio suspicionem admittat Christianus, ne tunc omnes illas, aut mendosas, aut de mendacio suspectas cogatur dicere paganus. Videant hoc Augustini argumentum pro scripturis: & simile formet pro vniuersalibus concilijs: quia si in aliquo illorum errorem, mendacium, aut dubium admittat Christianus, quomodo non omnia suspecta habebit paganus? Et tunc ubi erit fides, aut certitudo symboli in Constantino-politano concilio editi, quod in omni ecclesia omnibus dominicis, & multis diebus festiuis in missa canitur? Vidimus saepe statuta priorum vniuersalium conciliorum mutari statutis posteriorum: quod fieri posse & Augustinus testatur: hoc autem non ideo fit, quasi errassent priora: sed quia mutatis temporibus, nonnunquam necesse est, mutantur statuta humana. Propter hanc grauitatem vniuersalium conciliorum, Calcedonense concilium voluit, ut ab electa synodo nullatenus appelletur. Octaua quoque synodus dixit. Anathema ergo illi, qui secundum aliquid praesumpserit reprobare quicquid ex his, quae hic scribuntur a Patre, & Filio, & Spiritu sancto. Gelasius Papa ad idem dixit. Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario praecauerunt, ut quod contra vnamquamque haeresim coacta semel synodus profidei communionem, & veritate catholica atque apostolica promulgasset, non sinerent nouis post haec retractationibus mutari: infra. Sic Arrium, sic Eunoium, Macedonium, Nestorium synodus semel gesta condemnans, ulterius ad noua concilia venire non sinit.

• Epistola 19.

• Constantino-pol. Dist. 15. c. Canonones.

• De baptismo contra Donatist. lib. 2. c. 1.

• Mutatur statuta humana mutatis temporibus non quia mala fuerint: sed quia iam non expediunt.

• 24. q. 1. c. Maiores.

• In De sum. Trini. & fi. cath. * De alicon ciliora n. nec ap pellanda nec dis putandum.

Alibi etiam dicitur. Iniuriam facit iudicio reuerendissi me synodi. Si quis semel iudicata ac recte disposita re uoluerit, ac publice disputare conseruit. At ex omnes patrum, iurium, conciliorumq; vniuersalium beatæ vo ces, quibus ne de actis conciliorum huiusmodi appelle tur, nec de illis iterum disputetur præcipitur, quid indi cant, nisi talia concilia nequaquam errare posse? Alias enim appellationis remedium, quod & natura ipsa, & sensus communis omnium, iuraq; canonica vniuersali ter concedunt, minime negaretur; neque disputationis iteratio interdiceretur, cum præsertim disputatione do ctoribus, totiq; Ecclesiæ sit vtilissima. Thomas VVal deñ. malignissime sentit de concilijs vniuersalibus etiã plenarijs; dicit quedam illorum olim errasse, velut Ari mineñ. sub Iauro præfecto, & Cõstantinopolit. sub Iustiniano minore tempore Dergij Papæ. Affirmat ob id sibi non deberi fidem sub pœna perfidiæ: sed sua culpa est.

CAP. VIII.

QVI Dergo; nunquid illos doctores non damna tos per Ecclesiam damnamus, quia dixerunt, cõcilium etiã vniuersale aliquo modo, & in fide, & in moribus erra re posse modo exposito? Respondemus, non illos dam namus, sed grauitatem materiæ pöderamus, cõmēda musq;: & alios patres laudamus magis, qui simpliciter dixerunt vniuersalia concilia rite, & recte congregata in huiusmodi nequaquam errare posse. Abulensis placet plurimũ in hac re, qui dixit. Circa res autem magnas, quæ veniunt in cõtentionem, siue in fide; siue in actio nibus, dimisit Ecclesiã suam, quæ ordinaret; & quod ip sa faceret Deus approbaret, ac si ipse præsens in carne

• 2. q. 4. per to tũ signat. e. Li ceat. c. Si quis. • In do. Trinali de fide antiqua/ rom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 9.

• Ponderatur optime quidem/ quia grauis mate ria est.

• Abulens. in de fensorio. Cap. 19

assumpta faceret: hoc signatur Math. decimo octauo. f. Quæcunq; solueritis super terrã, erunt soluta & in cœ lo. i. quæcunq; vos manentes super terrã solueritis, erunt so luta in cœlo. i. ego qui maneo in cœlo, illa soluo, ac si ma nerẽ in terra inter vos. Et sic quãdocunq; sancta Dei Ec clesia agit aliquid in nomine Christi, quãtuncunq; graue illud videatur, nunquã errat, quasi Deus esset actuali ter ei cooperando; & hoc signatur Mathæi decimo octa uo. postquam dictum est de potestate ipsi ecclesiæ da ta in clauibus ligandi, & soluendi subditur. Vbi cunq; fue rint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorũ sum; & iterũ. De quacunq; re consenserint duo, vel tres de vobis super terrã, fiet illis a patre meo. Ista au tem certa sunt, quia Christus sic promisit: & quia ipse promisit ecclesiæ, suã assistentiã sempiternã Mathæi vi gesimo octauo. f. Ego vobiscũ sum vsq; ad cõsumma tionẽ sæculi; & quia dedit ei potestatem faciendi quæcunq; vellet; & promisit approbare, & cõfirmare quæcunq; il la faceret, certũ est quod ecclesia nũquã errabit, quia a spiritu sancto dirigitur. Quãquã nos nesciamus quo modo ecclesia non possit errare, cum videamus eam cõ stare ex hominibus, quorum quilibet potest errare per se, nõ miremur confidentes solum Christi verbo, quia ipse qui promisit ei assistentiã suã, ad semper assistet ei; quo assistente, nõ poterit errare; licet ipsa de se posset errare, & cadere. Sic enim patet de Apostolis; nã Chri stus dixit, qd dũ adduceretur ante reges, & præses, nõ cogitarẽt, qd respondere deberẽt; quia in illa hora, qua quæreretur ab eis, daretur sibi quicquid responderent plenissime. Math. decimo, & Lucæ. 21. Certum est ta men Apostolos viros simplices fuisse, & sine literis pro

Math. 18.

Math. 18.

Math. 18.

Math. 10, Luc. 21.

maiori parte: & dato quòd ipsi cogitarent per multos dies, nescirent respondere ad omnia, quæ ab eis quærebantur: quanto magis cum nihil cogitarent, & tamē sic faciebant, quia nihil cogitabant, quando interrogabantur, & respondebant plenissime ita prudentissime, & efficaciter, quòd omnes audientes mirabantur: ipsi tamen videbant se rudes, & nihil scire: confidebant tamē verbo Christi, quòd non mentiretur, & protinus veniebat eis abundantia eloquiorum: quia non erant ipsi qui loquebantur, sed spiritus sanctus qui loquebatur in eis, Lucæ vigesimo primo. Ita igitur sancta, & benedicta mater nostra alma Ecclesia sponsa Ecclesiæ, quæ maior est, quàm quilibet Apostolus, imo maior quàm omnes simul, & omnes sancti: quam Christus dilexit super omnia, vt ait Apostolus ad Ephesios sexto. s. Diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, propter quam omnia fecit, & omnia passus est, nec dubitauit se amarissimæ morti tradere, vt eam redimeret in sanguine suo: sciens quòd sponsus suus promiserit sibi assistentiam, & quòd non posset errare, nec portæ inferi præualerent aduersus eam, confidens de veritate impermutabili verborum sponsi sui Christi aget quæcūque ei visa fuerint, & nunquam errabit: quia non est ipsa quæ operatur, sed spiritus sanctus qui sibi assistit, & eam regit, cum magis verisimile sit, quòd Christus regat Ecclesiam suam propter quā omnia fecit, quā vnū de Apostolis, qui erat pars satis parua collatus ad totam Ecclesiam: & Apostoli erant partes, & quodam modo serui, vel ministri Ecclesiæ, & propter Ecclesiam: & Ecclesia poterat eos vocare suos, vel res suas: quod pulchre declarat Apostolus loquens toti Ecclesiæ in persona

• Luc. 21.

• Ephes. 6.

Corinthiorum. s. Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia enim vestra sunt: vos autem Christi, Christus autem Dei. Cum ergo alma mater ecclesia sit maior omnibus Apostolis, & sanctis, & toto mūdo, & omnibus rebus, præterquā Christo homine: & Christus tantam curā habebat de quolibet Apostolorum, quòd per spiritum sanctum mouebat linguas eorū, ita vt non possent errare, nec in vno verbo: a fortiori reget ecclesiam suam, vt illa in nullo possit errare diffiniēdo. Hæc ille bonus, & doctus vir Abulentiū. nec dubium, quin ipse in hoc capite nomine ecclesiæ intelligat vniuersale concilium, iuxta suam doctrinam, quam in eodem suo opere profitetur.

• 1. Corint. 9.

• Cap. 18.

CAP. IX.

Cæterum ad rem veniamus: quid tandem de illorū, & istorum patrum sententia, quorum neminem dānat ecclesia, dicemus? Videat summus pontifex, cuius muneris est, ecclesijs de pastoribus providere, suos legatos ad concilia huiusmodi mittendos eligere, patresque ecclesiarum ad œcumenicam congregationem vocare: alios etiam doctos, & bonos viros admittere literis, & oratione iuuantes, quos pastores instituat, quos legatos eligat, quos patres vocet, & quos bonos, & doctos viros admittat. Nanq; si hæc omnia diligenter, & prout decet, in quantū fieri potest, faciat, ista secunda sententia, qua dicitur simpliciter, concilium non posse errare, placet magis propter ea quæ dicta sunt. Si vero in huiusmodi grauissimis rebus negligat, deficiatque non faciens quod in se est, nec quod ecclesia potest: prima illa sententia videtur currere, qua asseritur, posse conciliū

• Conciliatio prædictarū opinionum patrum.

• Est quomodo cōcedatur secunda positio.

• Cap. 8. 39.

vnuerfale errare non permanentes, fed quafi primo motu: quia non diu hic in errore perftabit: fed Deus optimus maximusque prouidebit cito, quatenus ab errore furgat, ne veniat error ad totam ecclefiam: quæ, vt monftrauimus, concilium vnuerfale tenetur fequi. Nixus fum has duas patrum diuerfas fententias conciliare propter iura, quæ id volunt, dum fieri valet. Moueor autem ad hanc concordiam Diuinarum fcripturarum duobus locis apertiffimis. Primus eft, quo dicitur. Non tentabis dominum Deum tuum: fecundus vero, quo afferitur inter alia. Loquar de gente, & de regno: vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam: poenitentiam agam fuper bono quod loquutus fum, vt facerem ei. Ex primo nouimus non eife miracula petenda: ex fecundo autem fcimus diuinas promiffiones fub conditione femper intelligi: ob idque fæpe, ne dicam femper propter demerita noftra impediri. Sic autem quid hac noftra patrum conciliatione clarius? Nanque cum in facro vniuerfali concilio Diuinæ fcripturæ legendæ, intelligendæque fint, tum vt in ipfis lectis, & intellectis actores earum Apoftoli, Euangeliftæ, & prophetæ in concilio appareant, loquanturque, & audiantur: ac intelligantur, qui gradus nobiliores funt ecclefie, & quibus maxime illa commiffa eft regenda, illuminandaque, Paulo teftes: tum ne contra illorum doctrinam quicquam diffiniatur: quod & iura præcipiunt, & fides docet: quæ vt vna fit, ficut vnus dominus, & vnum baptifma ab illis ad nos debet deriuari, & in nobis ad illos conformari: cumque eadem diuinæ fcripturæ nonnulla habeant intellectu diffici-

lia nec intellectu humano, fed diuino interpretandæ fint, vt docet Petrus, & nos monftrauimus fupra: necelfe eft bonos, & doctos viros ad eife concilio, qui fua eruditione fcripturas intelligant, & fua oratione apud diuinam clementiam intercedant. Alias autem patres concilij miraculum petunt, fine eruditione humana totaliter diuinitus fcripturarum intelligentiam expectant miraculose: ac ob id Deum tentant, & peccant: periculoque errandi contra diuinas fcripturas, & fanctos patres fe exponunt. Tunc vero quid mirum, quod diligentes periculum, pereant in illo: & pro aliquo tempore errent, donec citiffime Deus optimus maximusque eos illuminet, pulset, moueat, & ad lumen veritatis trahat? Attendant ergo quales funt, qui in concilio funt, quales qui difputant, quales qui eligunt, quales qui approbant, qualesque qui definiunt: attendant etiam quid eft in nomine CHRISTI congregari: fcientes ipfum fuam præfentiam in nomine fuo congregatis promiffiffe, dicens. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum fum. Porro qualescunque illi fuerint patres, & qualitercunque diffiniant: nulli hominum licet contra fua ftatuta oggannire. Nanque contra expreffam fcripturam eos errare, moraliter loquendo non eft poffibile. Contra obfcurem autem pro illis præfumitur tot, talibus, actantis, & in vniuerfali concilio congregatis: quo fit, vt & fi errent pro aliquo tempore ex caufa dicta, nullatenus errare credantur. Poterit tamen tunc temporis, & debet doctus quifque quod fentit fuo diocefano, vel Romano pōtifici fi potest, cum debita humilitate, reuerentia, obediētiæque quæ citius potuerit indicare,

* 2. Pet. 1.

* In procmio per multa.

Gregorius de cōmuni ob id ad cōcilio Lugdunen. beatum Thomā vocauit nō prælatum, fed doctū & fanctum.

* Ecclefia 8.

* Math. 18.

* Errare in manifestis a fcriptura cōcilio nō potest: errare autē in obfcuro etiā aliquantulum negligat: nō præsumitur.

* Diff. 17. c. Nec licuit.

Cap. 8. a.

Cap. 8. a.

* c. Literas, de refl. spo. 25. q. 2. his ita refponde tur. De cogna. fpirit. c. 1. Quia cōueniens est iura iuribus cōcordare. De electio. cā expediat. lib. 6.

* Deut. 6.

* Hierem. 18.

* Promiffio dei fub cōditione intelligitur.

* 1. Corint. 12.

* Ephef. 4.

vt vel sic frater iuuetur a fratre, & caput a membris, & fiat totum corpus ecclesie sicut ciuitas in unita aduersus omnes inferiorum portas,

CAP. X.

Papa ratione primatus sui spiritualis solus habet, quod ad vniuersalia concilia regulariter vocet, solusq; leges super hoc condat, seu loca, seu tempora determinans. Nicenum concilium trecentorum decem & octo episcoporum primū vniuersale post Apostolos domini in toto orbe Christiano venerā diffimū hoc docuit, dū inter alia sic determinauit. Ipsa vero prima sedes (id est Romana) conuocandarum generalium synodorum iura detinet; & iudicia episcoporum singulari priuilegio, illi sedi euangelicis & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis, Iulius Papa ad idem orientalibus episcopis dixit. Regula vestra nullas habet vires, nec habere poterit; quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec Romanæ ecclesie legatus interfuit, canonibus præcipientibus sine eius auctoritate concilia fieri non debere; nec vllum ratum est, aut erit vnquam concilium, quod eius nō fuerit fulcitur auctoritate. Pelagius Papa ad idem episcopis qui conuenerant ad illicitam vocationem Ioannis Constantinopolitani episcopi, ait. Multis denuo Apostolicis, & canonicis, atque ecclesiasticis instruimur regulis, non debere absque sententia Romani pontificis concilia celebrari. Marcellus papa, & martyr in decretis suis inquit. Ipsi Apostoli, & eorum successores domino inspirante constituerūt, vt nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Iulius ad idem orientales episcopis ait. Dudum a sanctis Apostolis successoribusq; eorum in

* Prouerb. 81.

* Iura conuocandorum vniuersalium conciliorum Papa habet.

* Dist. 17. c. Re

* Dist. 17. c. Regula vestra.

* Ibid. c. Multis

* Cap. 5.

* 1. q. 6. c. Dudum.

antiquis decretū est statutis, quæ hæcenus sancta, & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, non oportere præter conscientiam Romani pontificis concilia celebrari, vel episcopum damnari. Ratio naturalis ad idem est manifestata: quia illius solius videntur esse, omnia agere, & disponere, ad generalia concilia vocare, loca determinare, & leges de huiusmodi statuere in aliqua republica: cui soli ita vniuersalis cura cum plenitudine potestatis commissa est, cui soli omnes obedire tenentur, & qui solus omnes inferiores principes, & magnates vt ad concilia huiusmodi veniant, coercere, & rebelles quosq; punire potest. At qui hanc talem curam habet, solus omnium aliorum caput loco Christi pastor, rector, ac princeps totius ecclesie, vt monstratum fuit articulo præcedenti per multa: est Romanus pontifex, cui in Petro omnes Christi oues ab ipso Christo commissæ sunt. Sensus communis omnium hanc nostram rationem nouit: quando quidem apud omnes nationes mundi, Christianos, Saracenos, Turcas, Gentiles omnes, etiam barbaras nationes quælibet, solus ille, qui supremam potestatem habet in republica, propter negocia publica illius determinanda, concilia congregat, partes principales vocat, loca assignat, & de huiusmodi quas vult leges condit. Sic Rex in suo regno, vt quotidiana experientia monstratur. Sic diocesanus in sua diocesi. Sic metropolitanus in sua metropoli, vt iura docent: quanto ergo magis Papa in ecclesia Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, ac Petri successor? Diuina scriptura veteris testamenti hoc ius synagogæ principibus olim tribuebat, vt vnusquisque in suo ministerio secularis sæ-

* Thomas hæc ratione monstrauit. 2. 2. q. 1. art. 10.

* Cap. 4. 5. 6. 7. 8.

* De maio. & c. bed. c. 1.
* Dist. 18. c. Propter ecclesiasticos. c. Si episcopus. & c. Si quis episcoporum.
* 1. Machab. 4.
* 1. Machab. 30.
* 1. Paralip. 3.

cularium, spiritualis vero spiritualium rerum, & personarum concilium congregaret. At quod illis Iudeorum principibus potestatis, auctoritatisque concessum fuit, non est Christianorum principibus denegandum. Concludamus ergo cum pulcherrimo dicto venerabilis Aymari archiepiscopi remensis in suo libro de synodis, & dicamus. Ne mireris quod ipsorum conciliorum auctoritatem Romano pontifici adscribamus; nam nulla concilia rata leguntur, quae Apostolica auctoritate fulta non fuerint, ut Damasus Papa in decretis suis asserit: cui Athanasius, & Iulius Papa, Nicenum quoque concilium, & reliqui quoque patres ad stipulantur. Dixi regulariter: quia in casu, siue etiam in casibus, & a iure, & a patribus expressis hoc idem alijs a Papa licet: id autem quando erit licitum, aut quando non infra exponetur domino donante. Caeterum qui sint ad consilium vocandi, qui admittendi, pro quibus causis, & quibus locis vniuersalia concilia celebranda: quia ad praesentem veritatem non faciunt, ideo a nobis omittuntur.

CAP. XI.

Concilium vniuersale ex parte capititantum, hoc est quod Papa cum quibusdam patribus ecclesiae celebrat, patribus inquam maioribus, Diuinam quoque auctoritatem habet, qua errare nequeat, seruat illis seruandis, quae supra ad vniuersale concilium seruanda diximus. Diuina scriptura hoc monstrat satis in locis illis omnibus, quae supra ad auctoritatem vniuersalium conciliorum etiam ex parte vocatorum adduximus. Nanque & pro hoc tali concilio est id, quod dominus dixit. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re

quaeunque petierint, fiet illis a patre meo: & illud eiusdem. Vbiunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo: in medio eorum sum, Illud quoque. Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Nam si cum aliquibus duobus, aut tribus Christus est, ut reuera est, in suo nomine congregatis: quae so, cum quibus magis est, quam cum illis, qui cum illo in nomine suo sunt, qui in loco sui est, caput & princeps ecclesiae, illius successor, cui dictum fuit, Confirma fratres tuos? Gradus etiam illi, quos Apostolus nominauit, & in ecclesia pro ea regenda a domino positos dixit: omnes in huiusmodi vniuersali concilio sunt, Apostoli, prophetae, euangelistae, doctoresque antiqui in suis scripturis: pastores vero, & doctores moderni in suis personis. Quid ergo erit, quo ipsi minus in hoc, quam in illo concilio dei ecclesiam optime regere sufficiant: quum praesertim non numerus personarum, sed qualitas graduum attendatur? Si enim magnus numerus hominum requisitus fuisset: quomodo saluator dixisset, Vbiunque fuerint duo vel tres: & si qualitas non attendetur: quomodo diceretur, congregati in nomine meo, hoc est propter me, & ad honorem meum? Nequaquam: quia binarius, aut ternarius, qui in duobus, aut tribus personis reperuntur, minimi numeri sunt: & modus conueniendi ille qualitatem numerorum signat. Neque vnquam aliquis dixit, sed nec dicere potuit, omnes Apostolos, omnes prophetas, omnes euangelistas, omnes pastores, omnesque doctores ad vniuersale concilium necessario requiri: quia si sic, nullum vniuersale

P. iij

* Math. 18.

* Luc. 12.

* 1. Corint. 12.
* Eph. 4.

* In conciliis non numerus personarum, sed qualitas graduum attenditur: nam & in antiquissimis conciliis aliquando plures, aliquando vero pauciores patres conueniunt.

Cap. 18.

Cap. 9.

* Lib. 1. comparatione. 4.

* Concilio vniuersale ex parte capititantis diuina auctoritate habet.

Cap. 10.

* Mat. 18.

* Apostoli qui scripserunt cōciliis nostris adfuit in suis scriptis; alii veronon.

* A Gal. 2.

* Cōciliū ab apostolis Hierosolymis habitū super cessatione legalium non fuit vniuersale ex parte eūuocatorū; sed tantum ex parte capitū.

* Apostoli suo exemplo nos docēt in similibus similia facere.

* Galat. 2.

conciū ab Apostolis exclusiue vsq; ad nos celebratum legitimū fore: tū quia non omnes Apostoli scripserūt quicquā, in quo concilio adesset; tum quia ad nullum illorum credibile est omnes pastores, & doctores conuenisse de toto orbe Christiano. Apostolorum exemplū quoq; ad idem est, quia cōciliū illud suum Hierosolymis celebratū vniuersale quidem fuit ex parte capitū, eo q̄ Petrus ibi erat princeps, & caput omnium: nō autē ex parte vocatorum, quia nō aderant omnes Apostoli; qui utiq; pastores, imo & principes post Petrum. Tamē cōciliū illud sic vniuersale intendit de causa, diffinit, ac dicit. Visum est spiritui sancto, & nobis. Quod si dixeris illi concilio Apostolos interfuisse, propterea sic dixisse. Respondemus: non omnes de concilio Apostoli erant; quia etiam seniores non Apostoli simul cum Apostolis conuenerunt videre de verbo, vt Lucas refert; & cum illis determinarūt. Et quid illa obiectio? Imo quia Apostoli erāt, & post aduentum spiritus, quorum quilibet optime oīa dubia suborta determinare valebat, magis suo facto hanc nostram veritatē monstrant. Nā ad quid omnes ij tanti, ac tales magistri orbis ad conciliū conueniunt, & in concilio diffiniunt, nisi vt nobis exemplum darent similia faciendi? Paulus quoque contentus est, sua communicasse cum fratribus, non cum omnibus, quasi in concilio vniuersali ex parte vocatorum; sed cum Petro, & paucis velut in concilio vniuersali ex parte capitū. Nicenum conciliū post Apostolos primo in toto orbe obseruatissimum ad idem dixit. Prima sedes (hoc est Romana) conuocandarum generalium synodorum iura detinet, & iudicia episcoporum sin-

gulari priuilegio illi sedi euangelicis, & Apostolicis, atque canonicis concessa sunt institutis: ita vt semper maiores causæ ad sedem Apostolicam referantur; nec vllomodo potest maior a minori iudicari: ipsa nanque omnibus maior, & prælata est ecclesijs. Augustinus ad idē cum Cyprianum referret dicentem sese Agrippinum cum concilio ex prouincia Africa, & Numidia celebrato secutum fuisse: ad idem subdit. Hac attestazione satis ostendit, multo magis se fuisse commemoraturum, si quod de hac re transmarinum, vel vniuersale conciliū factum esset. Nec dubium, quin per trāsmarinum conciliū Augustinus intelligat Romanum: quum sit mos eius Romam appellare transmarinam ciuitatem, vel intransmarinis regionibus sitam. Quando ergo Augustinus concilio illi ex partibus Africæ, atque Numidiæ sub Agrippino congregato, conciliū vniuersale, vel etiam transmarinum, hoc est Romanum, vniuersale quidem ex parte capitū ante posuit: non dubium quin illud quoque errare nō posse recognouerit; alias enim quid trāsmarinum Africano præstaret? Ambrosius ad idem super Apostolum inquit. Scribo tibi, vt scias, quam ecclesiam ordines: quæ est domus dei; vt cum totus mundus dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie Rector est Damasus. At rector in vniuersum quid habet magis, quā regere, & ordinare, ac causas suæ reipublicæ finire. Idem pro eodem. Quæ dignior domus Apostolicæ prædicationis ingressu, quam sancta Romana ecclesia? aut quis præferendus magis omnibus videtur, quam Christus? Et quis dubitat, illam ecclesiam errare nullatenus posse,

* Augustinus De baptis. no. c. 2. tra Donatist. lib. 2. cap. 9.

* Epist. 162.

* Ambrosius: 1. Tumo. 1.

* 2. q. 1. c. Quæ dignior.

quam digniorem Apostolicę predicationis ingressure cognouit: Nam si dignior errasset, fides vera Christi, seu Apostolica prædicatio ubi esset? Hieronymus ad idem. Romani culminis recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego nullum præmium, nisi Christum sequens beatitudini tuę id est cathedrę sancti Petri communionem confortior. Super illam petram fundatam ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit, prophanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuió. Cyrillus in libro thesaurorum. Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum pontificum: a quo nostrum est querere, quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum venerantes, ipsum rogantes pro oibus: quoniã ipsius solum est reprehendere, corrigere, statuere, disponere, soluere, & loco eius ligare, qui ipsum ædificauit: & nulli alij quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit: cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Chrysostomus in De sacerdotio ad idem de Christo querens ait. Quanam item de causa ille idem sanguinem effudit suum? Certe ut pecudes eas acquireret, quarum curam, tum Petro, tum Petri successoribus committebat. Irenæus ille Lugdunensis Archiepiscopus, Christi gloriosus martyr, beati Polycarpi Ioannis Euangelistę discipuli auditor ad idem ait. Traditionem Apostolorum toto orbe manifestam in omni ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera audire voluerint: eam videlicet quam primitiua illa eccle-

* Hieronymus
Rad. eanf. & quæ
suo. c. Quoniã
vocat.

* Cyrillus in lib.
thesaur.

* Chrysostomus
lib. 2.

* Irenæus
Aduersus Valen-
tinum / ceterosq;
sui temporis hæ-
reticos.

sia ab Apostolis acceptam per successionem continuam patrum, & episcoporum trãsmissit ad nos. Sed quoniam per omnes ecclesiãs discurrere prolixum fuerat, & infiniti operis: ex omnibus maximam, antiquissimã atque omnibus cognitam, Romę a gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo fundatam eligens: eius inquit fidem, traditionemque, quã habet ab ipsis annũciatam, & per successiones episcoporum ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo pacto, vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel cæcitatem, & malam sententiam fidem præterquam oportet, colligunt. Calixtus Papa omnibus episcopis ad idem inquit. Non decet a capite membra discedere: sed iuxta scripturę testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli vero dubium est, q̃ Apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum: a cuius regulis nullatenus vos conuenit deuiare: & sicut dei filius venit facere voluntatem patris sui: sic & vos implete voluntatē matris vestrę, quę est ecclesia, cuius caput, ut prædictum est, Romana consistit ecclesia. Marcellus Papa vniuersis episcopis per Antiochiã constitutis ad idem dicit. Si vero vestra Antiochena ecclesia, quę olim prima erat, Romanę cessit sedi: nulla est quę eius non sit subiecta ditioni: nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora ecclesiastica negocia diuina disponente gratia iussa sunt referri: ut ab ea regulariter disponantur, a qua sumpsere principia. Gregorius Papa pro eodem. Præceptis Apostolicis nõ durasuperbia resistatur: sed per obedientiam, quę a sancta Romana ecclesia, & Apostolica autoritate iussa sunt,

* Calixtus. diff.
1. c. Nõ decet.

* Marcellus. 2. 4.
q. 4. Rogamus.

* Gregorius.
Diff. 12. c. 2. præcep-
tis.

salutifere impleantur, si eiusdem sanctæ dei ecclesiæ (quæ est caput vestrum) cõmunionem habere desideratis. Ad idẽ est ab omnibus sæculis ab Apostolis vsq; ad nos optima experientia, qua nouimus ecclesiam Romanam nunquã hæctenus errasse: ecclesiã Romanã dico, quicquid de Papa pro tẽpore dicatur, siue persona liter ipse deficeret, siue nõ. Nam quomodo potuit vsq; nunc in fide non errare ecclesia illa, in qua tyrannorum ira maxime ferbuit, gladius martyrum sanguinem copiosius fudit, flagella, vulnera, mortesque abundantius crebuerunt: nisi quia Christus ecclesiam illam caput, & matricem omnium ecclesiarum particularissimo modo eam fouet, sustentatque? Lucius Papa hanc experientia nouit, qui omnibus episcopis dixit. Hæc est Apostolorum uia traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipue diligenda, ac fouenda, atque fiducia liter ab omnibus tenenda: hæc sancta, & Apostolica mater omnium ecclesiarum Christi ecclesia, quæ per dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis prauitibus deprauanda succubuit, sed ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata fide tenus manet. Sixtus Papa. Memor sum me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cuius cõfessio a dño Iesu Chro glorificata est: cuius & fides nullã heresim fouet vnquã: sed omnes quidẽ hereses destruit. Eusebius Papa. In sede Apostolica extra maculã sepe est catholica seruata religio. Innocent. Papa quotiẽs ratio fidei vtilitã, arbitror oēs fratres, & cõpõs nros non nisi ad Petrũ, idest sui nõis, & honoris

* Julius. 24. q. A
reda.

* Sixtus.
Ibi. c. Memor.

* Eusebius.
Ibi. c. In sede.

* Innocentius.
Ibi. c. Quotiens.

authoritatem referre debere, veluti nunc retulit vestra dilectio. Cyprianus in laudem fidei Romanæ ecclesiæ aduersus quosdam schismaticos, qui ad illam confugiebãt, dixit. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo uibi ab hæreticis constituto nauigare audent, & ad Petri cathedram, atque ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis, & pphanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos: quorũ fides, Apostolo prædicante, laudata est: ad quos perfidia habere non possit accessum. Opulchrum verbum. Ecce Cyprianus fatetur, ad ecclesiam Romanã, cuius fidem laudauit Apostolus, perfidiam nõ posse habere accessum. Quid ergo fidei non iudicabit, determinabitque ipsa, ad quam perfidia non potest accessum habere.

CAP. XII.

Olim sub lege sacerdos summus certificabat populum, filios scilicet Israel de dubijs suis virtute cuiusdam vestis, quæ dicebatur rationale vel pectorale: quæ erat vestis quadrata ad magnitudinem palmi vnus: & ponebatur in pectore summi sacerdotis colligata p̄ cathenulas, & iũcturas fabrefactas in foramine quadrato Ephod. Vnde dicitur, Portabit Aaron iudicium filiorum Israel in pectore suo: nec solum Aaron in sua persona hoc habuit, imo summi sacerdotes sui successores post ipsum multis sæculis illud idẽ faciebant, vsque ad Abiathar, cui dixit Dauid nõ semel. Applicata Ephod. &c. Iterum. Olim sub lege summus sacerdos in omnibus ambiguis & dubijs rebus supremum iudicium habebat: sic vt nulli hominum liceret a sua sententia deuiare sub poena mortis, sicut dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sangu-

* Cyprianus
epistol. lib. 1. Episcopi
stola. 3.

* Ad Romanã
ecclesiã perfidia
accessu habere
nequit.

* Summus sacerdos
legalis olim
primis tem-
poribus multis
modis certifica-
bat populum.

* Exod. 28.

* 1. Reg. 23. &
11. Reg. 30.

* Deut. 17.

nem: causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium intra portas tuas videris, verba variari, surge, & ascende: ad locum, quem elegerit dominus deus tuus: veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæ resque ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præsumunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille: & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus ad sancta sanctorum consulebat dominum: audiebat voces eius, & accipiebat responsa: ob quod præceptum erat, vt summo sacerdote ingrediente sancta sanctorum, nullus homo esset in exteriori tabernaculo, quod erat apud sancta sanctorum, tantumne quis audiret, quæ ad summum sacerdotem loquebatur Deus. Iterum. Olim sub lege sacerdos summus per sardonices, aut onychinos in Ephod positos certificabat populum: iturum ad bellum de victoria, aut euentu rei: vt refert Iosephus. At si summus sacerdos ille umbraticus, sub maledicto legis degens, in sanguine taurorum, hircorum, vitulorum, arietum, vaccarumq; rufarum offerens, ac pecudum aliarum, has tantas ac tales prærogatiuas habuit, vt per vestes, per consultationes, ac tandem per suas sententias populum faceret certum de dubijs, & sic certum, vt non liceret alicui contra eius sententiam deuiare: quanto magis nunc sub euangelio summus sacerdos noster Roma

* Leuit. 16.

* 2. Antiquitatum.

* Argumentum optimum a figura ad figuratum, vel si maius a minori ad maius.

* Hebr. 9.

nus pontifex in sanguine Christi offerens, a grauitate legis solutus, quando gratia, & pax per I E S V M Christum facta est, & clauis cæli in terra posite sunt, meliores prærogatiuas etiam in negotio certificandi populum habebit, melioris testamenti, meliorisque sacerdotij minister factus? Audacter, sed vere dico. Romanus Pontifex optime fecit, dum verba illa domini pro sacerdote summo Aaronico olim posita, etiam pro se summo sacerdote Christiano exposuit, dicens. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur: vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari: locus enim, quem elegit dominus, apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exiisset, volens eum dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? respondit. Venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinusest reuersus. Sunt autem sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Is vero super eos sacerdos, siue iudex existit, cui dominus in Petro. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constitutus a deo iudex viuorum, & mortuorum: tria quippe distinguit iudicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem: per quod criminale intelligitur, & ciuile. Vltimum inter lepram & lepram: per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam: quod ad vtrumque refertur, tam ecclesiasticum, quam ciuile: in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est sedis aplice:

* Ioan. 1.
* Math. 16.

* Deut. 16.

* Extra. qui filii sint legitimi. c. Per venerabile

* Math. 16.

* Psal. 109.

recurrendum: cuius sententiam qui superbiens contempserit obseruare, mori præcipitur, id est per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidei separari. Iterum dicimus, Optime pro se exposuit.

CAP. XIII.

Concludamus ergo pro Romano pontifice cum pulcherrimo dicto Hieronymi, dicamusque nunc Paulo, quod ille olim dixit Damasco. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quaque semper tenuimus; in qua si minus perite, aut parum caute forte, aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ re voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Item Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, domino prouidente, & beato Apostolo Petro operante, in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione, atque firma, & immobilis omni tempore persistet. Agapto Papa ad idem inquit. Hæc Apostolica Christi ecclesia per dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauanda succubuit: sed ut ab exordio normam fidei Christianæ percepit, ab auctoribus suis Apostolorum Christi principibus illibata fide tenet manet secundum ipsius domini saluatoris dictam pollicitationem, qua suorum discipulorum principi in sacris euangelijis fatus est, Petre inquit. Ecce Sathanas expectauit, ut cribraret vos sicut qui cribrat triticum: ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Consideret itaque vestra

• Hieronymus 24. q. 1. c. Hæc est fides.

• Agapto. In suggestione equam Constantino imperatori scripsit a tota synodo vniuersali venerabiliter accepta.

• Luc. 22.

tranquilla clementia, quoniam dominus, & saluator omnium, cuius fides est: qui fidem Petri non defecturam promissit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos pontifices in eæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum. Bernardus hoc nouit, qui ad Innocentium Papam sic scripsit. Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quaque, & scandala emergentia in regno Dei: ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi fides defectum habere non posset. Hæc quippe prærogatiua est huius sedis: cui enim alteri dictum est, Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua? Aut quis vnquam Christianus istis venerabilibus concilijs poterit non obedire: in quibus omnes maiores causæ ecclesiæ ad Romanam sedem deferuntur, tanquam ad tribunal supremæ & inuariabilis veritatis? Aut quis vnquam Christianus poterit non sentire cum his patribus nominatis, qui plenissimam fidem Romanæ determinationi exhibendam dixerunt, tanquam ei quæ nullatenus a laudata sua fide per Apostolum deficere queat. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Cyrillus, Chrysostomus, Ireneus, Calixtus, Marcellus, Gregorius, Iulius, Sixtus, Eusebius, Innocentius, Cyprianus, Agapto, Bernardus, alijque innumeris. Aut quem pudet fidelium cum his patribus diuinas scripturas intelligere, & iuxta suam interpretationem intellectum captiuare in obsequium Christi? Abeant qui contraria ogganiunt: & qui sordescit, sordescat adhuc.

CAP. XIII.

Quæret fortassis quispiam miratus, cur Deus optimus maximusque olim sub lege, ante tempus gratiæ,

• Bernardus.

Fides non potest habere defectum in Romana sede.

Niceno & aliis supra positus ad primatum Romani pontificis. Art. 3. c. 4. §. 6. 7. 8.

• Testes omniaeceptione digni pro primatu Papæ & auctoritate eius sententia.

• 1. Corint. 10. • Apocal. 20.

Q

& pacis, quæ per Iesum Christum facta est, populo patrum sic familiarissimus erat, vt consultus a quocunque, nec solum in rebus magnis, imo & in paruis, paruissimisq; velut pro asina per dita, gallina, veste, aut alio quo huiusmodi, vel per sacerdotes, vel per prophetas responderet, sæpeq; sua dicta miraculis confirmaret. Quæret inquã quispiam miratus, cur Deus optimus maximusque synagogam illam, domum quidem vmbraarum, ac figurarum manifestis illis modis regeret, & gubernaret: quum ecclesiam suã nunc suo sanguine redẽptam, non tali modo manifesto, sed occultissimo, & insensibili regat, ac ordinet? Aut cur etiam non nũc, sicut tunc consultitur a singulis: aut cur consultus etiam in grauissimis non respondeat? Primum omnium illo vno loco diuinarum scripturarũ soluuntur: nec ista tantum, imo & cuncta similia, quæ de deo quæri possunt, quo dicitur. Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit: quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, cur ita facis? Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit. Cæterũ quia in diuinis scripturis respõsum est, & Deus optimus in illis manifestauit: ibi quæramus solutionẽ. Populi illius ruditas, imperfectioque, ac pronitas ad malum maxime idololatrię in causa fuit, ne scilicet periret totus post idola currens. Cœpit enim tũc imperfectus deo sub lege seruire: ac ob id debuit velut puer in multis releuari. Hinc est q̃ ei promissiones rerũ temporalium, etiã bellorũ victorię de inimicis triumphus, & miracula facta, responsaq; data, ac tandem nonnullę permissiones malarũ rerũ, quales erant repudium vxorum, & vsura extraneorum, concessę sunt. Paulus hoc nouit, qui dixit, Quanto tẽpore

hæres paruulus est, nihil differt a seruo, cũ sit dominus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est, vsq; ad presenitũ tẽpus a patre. Ita & nos cũ essemus paruuli, sub elementis mũdi huius eramus seruietes. Nũc quæso quis huiusmanorũ prudens, ac misericors pater filiis suis in pueritia nõ facile indulget, suas noxas cõdonat, & eos tandem modis omnibus possibilibus nũc blanditijs, nũc minis, terroribusq; ad bona virtutũ trahit: quousq; ipsi sui iuris facti & sanæ mentis compotes effecti, quæ bona, & quæ mala: quæ minora, & quæ maiora sunt, agnoscant: ac Deum optimũ propter seipsum amare super omnia discant? Sic igitur Deus maximus fidelẽ populum sub lege pressum, quasi puerũ aliter duxit, quã nunc sub euãgelio quasi iam hominem factum ducat, tractetq;. Ille namq; status quasi puerorũ, & incipientiũ erat: iste vero quasi virorũ, ac pfectorũ est. Ibi dicitur, Si feceritis hæc omnia, bona terræ comedetis: hic autem nulla de terrenis mentione habita, clamatur. Gaudete, & exultate: quoniã merces vestra copiosa est in cœlis. Beati pauperes spiritu: quoniã ipsorum est regnũ cœlorũ. Qui nõ renũciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Concludamus ergo, ac dicamus, illũ populũ antiquũ quasi puerum oportuit miraculis, & responsis Dei etiam in rebus paruis, & paruissimis teneri: istum autem quasi iam hominem factum oportuit merito fidei relinquere, & non per minora, sed per maiora bona ad bonum infinitum adduci. Paulus dixit. Cum eram paruulus, loquebar

* Patres illi priores sic apes perfectionis leges acceperat: quæ neminem duxit ad perfectum: unde reprobatio figuris prioris madata. * Hebr. 7.

* Math. 5.
* Si vis perfectus esse: vade / vende oia quæ habes / da pauperibus / veni / & sequere me. Math. 19.

* Quatenus nõ per bona tẽporalia velut puer per opmũ / sed per bonas virtutes ad optatã meliorem permissionis terram traheretur oia terrena velut stercore arbitratus.

* Ioan. 1.

* Quare oĩ deus consultus etiã pro minimis rebus sensibiliter respõdebat: nãc nõ / nec pro magnis.

* Io. 11.

* Rom. 11.
* Esai. 40.

* Populus qui propter bona terrę seruiebat: qualis esset: si pro bonis huiusmodi responsa non accepisset.

* Gal. 4.

vt paruulus, sapiebam vt paruulus: quum autem factus sum vir, euacuauī quæ erant paruuli. Augustinus quoq; Cum autem maiora maioribus, minora minoribus dantur: ab eo dantur, qui nouit suis temporibus generi humano congruentem exhibere medicinam. Similiter in primitiua ecclesia olim, quādo coepit esse populus Christianus, multa miracula facta sunt, multi loquebantur linguis, multique prophetabāt, quasi nulla esset ecclesia particularis, quæ ista dona omnia non haberet, præsertim donum prophetiæ, quemadmodum Paulus innuit. Philippus etiam discipulus, vel vt alij uolunt, Philippus Apostolus septem filias habuit prophetissas, quæ in uirginitate perseuerauerunt. Antiochiæ quoque erant aliqui uiri prophetæ, quorum vnus famem temporibus Claudij Imperatoris futuram prædixit. Agabus etiam propheta erat: qui Paulum Pauli zona ligans, alligandum, vel persequendum Hierosolymis prænuñciauit: quod & factum fuit. Postquam autē Christiana fides radicata est, ac multitudine miraculorum confirmata: cessarunt illa omnia, & Ecclesia suis gradibus relicta est illuminanda, regendaq; Deo optimo maximoque inuisibiliter assistente, ac principaliter mouēte: quo plus meriti catholica fides habeat. Quid ergo? Perfectissimus, omnia huius sæculi uelut stercorea arbitremur, nec sollicitudinē illorum habeamus: & pro illis responsa non expectabimus: iterum. Fideies simus, uerbo Christi credamus, quo præsentiam suā Ecclesiæ suæ promissit, cui in magnis rebus fidei scilicet & morum disponendis plenam auctoritatem commisit. Dixit enim. Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos.

*1. Corint. 14.

*Ag. 20.

*Ag. 11.

*Ag. 10.

*Math. 23.

Vbi fuerint duo, uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Quæcunq; ligaueritis super terrā, ligata erunt in cælo: tandem Petro, & successoribus Petri in Petro. Pascite oues meas. *Math. 18.

Articulus Quintus.

CAP. I.

ANTIQUISSIMA, ac uniuersalis consuetudo ecclesiæ ad religionem pertinens diuinā auctoritatem habet: qua a nullo hominum tanquam mala, sed neq; tanquam falsa impeti queat. Apostolus ad idē, quum doctrinā proposuisset, qua uiros discooperto capite, fœminas uero nō nisi uelato capite orare, aut etiā prophetare doceret: aduersus quosdā contraria garrientes dixit. Si quis autē uidetur contentiosus esse, nos talē cōsuetudinē nō habemus, neq; ecclesia Dei. Ecce quod in confirmationē doctrinæ suæ sicut alibi sæpe miracula, ita hic cōsuetudinē ecclesiæ adducit: quod utiq; non faceret, nisi illam, diuinā auctoritatem habere, & apud Christianos sufficiēter probare nouisset. Verū quia locus iste Pauli & aduersus cōtendentes, & aduersus contraria facientes interpretari potest, ut intelligatur, uel quòd ecclesia Dei nō habeat cōsuetudinē contēdendi, uel cōsuetudinē cōtraria faciēdi, hoc est, uel quod in ecclesia Dei fideles nō cōtendant, aut quod in ea mulieres non orent discooperto capite, quemadmodum & sancti patres ex hoc loco ambos hos sensus accipiūt: oportet alia loca diuinarū scripturarū quæramus, interim contenti

* Generalis consuetudo ecclesiæ præsertim antiquissima diuinā auctoritatem habet.

* 1. Corint. 11.

* Quæcunq; fuerit illa consuetudo ecclesiæ, manifestū Pauli ipsam allegasse.

¶ sancti patres istum etiam sic intelligant, quasi Apostolus in eo ex consuetudine ecclesie probet: siue illa consuetudo sit non contendi, siue non faciendi contrarium. Paulus post multa in scriptis Corinthiis tradita eis tandem dixit. Cætera autem, quum venero, disponam. Iterum discipulo suo inquit. Huius rei gratia reliquit te Cretæ ut ea quæ defunt corrigas. At quæso, quæ, aut ubi sunt, quæ Paulus veniens solo verbo apud Corinthios disposuit, & Titus apud Cretenses correxit? Aut fortassis illa omnia solo verbo tradita non obseruanda sunt, velut si scripta forent? Absit. Sunt quippe veneranda, obseruandaque; iterum. Aut illa a Tito correctæ nobis negligenda, seu omittenda erunt? Nequaquam. Dionysius Pauli discipulus ad idem in De ecclesiastica Hierarchia testatur præceptores Apostolos multa partim scriptis, partim non scriptis nobis tradidisse. Augustinus ad idem. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus. Damascenus pro eodem in sententijs ait. Non scripta est traditio Apostolorum: multa enim non scripta nobis tradiderunt. Idem pro eodem in De fide orthodoxa ad imaginum adorationem inquit. Est non scripta hæc traditio, velut secundum orientem adorare, & crucem adorare, & his similia: infra. Quoniam autem plurima sancti Apostoli & non scripta tradiderunt, scripsit Paulus gentium Apostolus. Ergo fratres state, & tenete traditiones, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: & ad Corinthios. Laudo autem vos fratres, quoniam omnium meorum meministis: & sicut tradidi vobis traditiones, tenetis. Cæterum fore semper Apo-

stolorum traditiones a cunctis fidelibus summa cum veneratione obseruandas, Paulus docuit: qui dixit. Itaque fratres, state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Non enim his verbis ea, quæ solo sermone minus, quàm ea quæ etiã scripto tradidit, obseruari voluit: imo ea omnia æqualis obseruantia digna esse testatur. Chrysostomus ex hoc verbo ad idem in commentarijs ait. Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderunt: sed multa etiam sine literis. Eadem vero fide digna sunt tam illa, quàm ista. Itaque traditionem quoque ecclesie fide dignam putamus. Traditio est, nihil queramus amplius. Athanasius quoque in commentarijs suis, quæ quidam Vulgarij dicunt, ad idem inquit. Hinc sane perspicuum est, pleraque Paulum sine scriptis sermone duntaxat, hoc est viva voce non epistolis solum his tradidisse. Non enim secus illa atque hæc fide sunt digna. Et quid multa ex patribus adducere opus est? Fides, natura ipsa, communeque omnium hominum iudicium docent, non minoris authoritatis esse Pauli dicta, quàm eiusdem Pauli scripta. Sicut enim scripsit diuinitus inspiratus, ita loquutus fuit diuinitus edoctus. Namque & constantem dixit. An experimentum vultis eius, qui in me loquitur Christus? Nunc rogo, cuius, qualis, aut quantæ authoritatis erunt illa ab Apostolis solo verbo tradita? Vtique diuinæ, sicut & diuinæ sunt, quæ ipsi scripto tradiderunt. Sic autem iam consuetudo generalis totius ecclesie antiquissima diuinam authoritatem habet. Monstratur, quia omnis talis ab Apostolis inducta fuit. Augustinus ad hoc in De baptismo contra Donatistas ait. Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem: sicut multa non inueniuntur in literis eorum, neque in concilijs

* 1. Corint. 11.

* Tit. 10.

Alias Cretas.

Cap. 10.

* Habetur dist. 11. c. Ecclesiastica: rum.

Lib. 4. c. 4.

Lib. 4. cap. 17.

Polycarpus quoque Iohannis apostoli discipulus testatur apostolos multa solo verbo tradidisse.

* 2. Corint. 13.

* Augustinus lib. 21. c. 7. * Idem ad Iouenarium. & habetur. Dist. 12. c. 111. * Idem etiam in De baptismo contra Donatistas. lib. 3. c. 23.

Q. iij

posterorum, & tamē quia custodiuntur per vniuersam ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Hieronymus ad idem in commentarijs inquit, Apostolica autem traditio est, quæ in toto mundo prædicatur. Ecce ijs tantū viri Augustinus, & Hieronymus ingenue fatentur, esse huiusmodi generales consuetudines non nisi ab Apostolis introductas. Quia ergo illæ Apostolorum sunt, optime in articulo diximus, eas diuinam auctoritatem habere.

CAP. II.

Quod si dixerit quispiam, non omnes tales ecclesiæ consuetudines esse ab Apostolis habitas. Respondemus, imo nisi actores alij earum assignentur, optime ipsæ ab Apostolis æditæ creduntur. Nāq; a quo alio, nisi ab Apostolorum aliquo, ab antiquissimo tempore, ac in tota Dei ecclesia consuetudo aliqua religionis Christianæ ortū habere potuit? Nequaquā. Non enim admitteret illam consuetudinem ecclesia illa primitiua, quæ Apostolos habebat magistros, nisi aut ab ipsis magistris suis traditā, aut ab aliquo loco suis miraculis confirmatā agnosceret. Neque potuit huiusmodi consuetudo in tota illa ecclesia obseruata ad patres non venisse, Apostolos inquam in carne viuentes, qui totum mundum suis personis lustrarunt, ac toto mentis nixu quæ obseruabant fideles vbique terrarum dispersi, scire curarunt. Nouit Paulus prauas Corinthiorum, Galatarum, Ephesiorumque, ac aliorum consuetudines: sed nec pertulit, imo statim reprehendit, etiam illas, quæ non ita graues videbantur: qualia sunt, mulieres orare in ecclesijs discooperto capite, ibi non tacere, & similia. At qui

*.z. Thest.
* Hieronymus.

* Omnis generalis consuetudo ecclesiæ cuius principis non scitur, optime ab apostolis introducta creditur.

* Non potuit generalis consuetudo tempore apostolorum inducitur, ab apostolis signari.

Paulus quas prauas consuetudines induci nouit, statim reprehendit: non dubium quin alij apostoli eandem fecerent.

has, & horum prauas consuetudines non est passus obseruari: quomodo alias, & aliorum fieri ferret? Minime. Age quia certum est, vt monstrauimus, Apostolos domini nonnulla nobis solo verbo tradidisse, ac per consuetudines Ecclesiarum ad nos transfudisse: si quis contendat, non omnes generales, & antiquas consuetudines Ecclesiæ ab eis ad nos deuenisse: disputationis gratia demus illud, & veniamus ad rem. Rogo, quis non videt quod si aliquæ consuetudines huiusmodi tanquam ab Apostolis habendæ sunt: similiter & omnes tales quasi ab eis æditæ obseruari debent? Alias quæ maior erit de vna: quam de alia ratio? Quia ergo cunctarum similium par est iudicium: & non omnes excludere possumus: ne Apostolicas pellamus, necessum est omnes admittamus, obseruemusque. Diuina scriptura ad idem clamat. Qui diligit periculum, peribit in illo.

* Art. presentis cap. primo.

* Polesia ratio contra proceruos.

* Ecclesiast.

CAP. III.

HABET vniuersalis totius Ecclesiæ consuetudo antiquissima, vnde alias diuinam auctoritatem habere monstratur, eo scilicet, quod in tota Dei ecclesia obseruatur. Ad hoc sunt primum illa omnia quæ superioribus articulis ex diuinis scripturis, & sanctis patribus pro tota Dei Ecclesia, & vniuersali concilio adduximus. Quum enim ea in suis determinationibus errare nequeant, vt fuit ostensum: manifestum est, quod neque in suis consuetudinibus præsertim generalibus errare poterunt. Vniuersalis stat domini sententia. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Non dicat. Non præualebunt aduersus eam in suis determina-

* Habet omnino talis consuetudo diuinam auctoritatem etiam aliunde.

* 1. & 4. per unum.

* Math. 16.

tionibus, vt sic inferorū portis maneret locus, quo aduersus ecclesiam in suis consuetudinibus præualere possent: sed simpliciter, absolute, vniuersaliter, & sine restrictione, aut determinatione aliqua dicit. Et portę inferi non præualebunt aduersus eam: vt sic Dei ecclesiā omnino liberam, immunemque, ac firmam in omnibus suis crederemus. Aut quid referret, ecclesiā ex vna via insuperabilē esse: si ex alia superari, ac expugnari ab inferorum portis posset: Nihil. Optime ergo dicimus, quę ibi posita sunt, hanc nostram præsentem veritatem probant. Augustinus pro eodem ad Casulanum presbyterum dixit. In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuicariatores diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Chrysostomus ad idē circa illud Pauli, Itaq; fratres stete, & tenete traditiones: in commentarijs suis inter alia ait. Itaq; traditionem quoque Ecclesię fide dignam putamus. Traditio est: nihil queras amplius. Athanasius, seu Vulgarius ad idem circa illud Apostoli. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem nō habemus, neque Ecclesia Dei: inquit. Ad verecundiam igitur auditores hæc dicta compellunt, ne quid præter Ecclesię consuetudinē factitent. Leo sanctus, & doctus in quodam sermone ad idem dixit. Dubitandum non est dilectissimi, omnem obseruantiam Christianam eruditionis esse diuinę: & quicquid ab Ecclesia in consuetudinem est deuotionis receptum, de traditione Apostolica, & de sancti spiritus prodire doctrina, qui nūc quoq; cordibus fidelium suis præsidet institutis, vt ea omnes, &

obediēter custodiāt, & sapienter intelligāt. Cassianus ad idem ait. Oportet nos authoritati patrū, cōsuetudiniq; maiorū vsq; ad nostrū tempus per tantā annorum seriem protelatę, etiam non percepta ratione credere, eamq; vt antiquitus tradita est, iugi obseruātia, ac reuerentia custodire. Isidorus ad idē dixit. Consuetudo autē est ius quoddā moribus institutū, quod pro lege suscipitur, dū deficit lex. Neq; est ignotū, ius in sua proprietate sumptū hæc duo cōtinere: ac in ea quasi in duas suas proprias species diuidi, legē scilicet, & consuetudinē. Iantū in his differēs, q̄ lex ius scriptū, consuetudo autē ius nō scriptū, sed solū moribus vtentiū custoditū nominat. Iura omnia & canonica, & ciuilia hæc nouerūt: quę secundū statuta, & cōsuetudines locorū iudicari præcipiūt. Panormitanus quoq; qui circa rubricā de cōsuetudine incunctāter docuit, posse eū arbitrū secundū cōsuetudinē pronūciare, in quē a partibus cōpromissum foret, vt valeret secundū ius causā terminare. Sic autē manifestum est, consuetudinē illam, quam tota obseruat Ecclesia, diuinā authoritatē habere: sicut lex illa diuinę authoritatis esset, quam tota ipsa ecclesia sine discrimine constituiisset. Pius Papa ad hoc dixit. Quia vis legis ex consensu resultat: consensus autem minor non inest consuetudini, quam legi scriptę. Nam consuetudinē lōgus, & approbatus vsus inducit. Quæ nullius impedimenti clamore diuino magis quam humano videtur recepta consilio. Leges autem quauis Dei nutu decerni credātur: sæpe tamen, vel populi, vel senatus magna parte dissentiente traduntur. Ob quam rem non minus plectendus est vetustæ consuetudinis, quam scriptæ legis præuicicator. Hæc ille,

* Ecclesia simplici
ceter & absolute
si rima dicitur / qua
tenus sic ea in de
terminationibus?
quā in cōsuetudi
nibus certissi
ma omnino cre
datur.

* Augustinus.
Dist. ii. c. in his.

* Mos autē est
longa cōsuetudo
de moribus tāta
modo tracta.

* 2. Thess. 2.

* Athanasius
1. Corinth. 10.

* Leo De ieiunio
Penitentes.

* Col. 21. c. 12.

* Isidorus Etym.
lib. 3.

* Habetur Dist. 1.
c. Consuetudo.
Inst. de iur. nat.
§. Constat.

* c. 3. de eo / qui
mit. in pos. 8. c.
112. 12. Dist. 11. J.
An in totū. C. de
aff. pri.

* Idē Anto. in. c.
Quinta vallis.
de iureiu.

* Quicquid sit
de lege ciuili /
lex ecclesiastica
nō pender a con
sensu populi: quia
potestas spiritua
lis / qua ponitur /
nō a populo / sed
a Deo ecclesiā
eo principi data
est / & de hoc late
diximus contra
Lutherū art. 27.

Lib. 9. art. 9.

Thomas ad idem optime dixit. Omnis lex proficiscitur à ratione, & voluntate legislatoris. Lex quidem diuina, & naturalis à rationabili Dei voluntate; lex autem humana à voluntate hominis ratione regulata. Sicut autem ratio & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis: ita etiam manifestantur facto; hoc enim vnusquisque eligere videtur vt bonum, quod opere implet. Manifestum est autem, qd verbo humano potest & mutari lex, & etiam exponi, in quantum manifestat interiorem motum, & conceptum rationis humanæ. Vnde etiam & per actus maxime multiplicatos, qui cōsuetudinem efficiunt, mutari potest lex, & exponi: & etiam aliquid causari, quod legis virtutem obtineat: in quantum scilicet per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus, & rationis conceptus efficacissime declaratur. Cum enim aliquid multotiens fit, videtur ex deliberato rationis iudicio provenire: & secundum hoc consuetudo & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix. Hæc Thomas. Multa ad idem hic à nobis dicenda erant, quæ quia infra dicturi sumus ex parte, quando de Ecclesiastica traditione copiosorem facturi sumus sermonem: modo de his satis.

• Consuetudo quodammodo lex est: & omnino vim legis habet.

• Consuetudo legum interpretatrix.

Lib. 2. art. vnico.

CAP. III.

CONCLVDAMVS ergo cum pulcherrimo dicto Chryostomi, & dicamus. Itaq; traditionē quoq; Ecclesiæ fide dignā putamus. Traditio est: nihil queramus amplius. Hæc ille super Apostolum. Augustinus ad idem in De fide Christiana ait. Catholica ecclesia per orbem terrarū diffusa tribus modis probatur existere. Quæ quæ denique in ea tenetur, aut autoritas est scriptu-

• Chryostomus 2. Thes. 2.

• Habetur. Dist. 14. c. Catholica.

rarū, aut traditio vniuersalis, aut certe propria, & particularis institutio: sed autoritate tota constringitur, vniuersali traditione maiorum nihilominus tota: priuatis vero constitutionibus, & proprijs informationibus vnaqueque pro locorum varietate prout cuiq; visum est, & subsistit, & regitur. Idem pro eodem aduersus eos, qui consuetudine in ecclesiæ negauerint, quasi eo fidei demperdiderint, & toti ecclesiæ non parum detrimenti attulerint, inquit. Ecclesiasticarum institutionū quasdam in scriptis, quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus: quasdam vero consuetudine roboratas approbavit vsus: quibus par ritus, & idem vtriusq; pietatis debetur affectus. Vnde (hoc est de quo ritu, vel obseruatiā) quis vel aliquantulū sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit? Si enim attenderimus consuetudines ecclesiæ non per scripturas à patribus traditas nihil æstimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido cōstabit. Quæ enim (vt inde exordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri; vel quæ triphariā digesta super panē, & calicem prolixę orationis, vel cōsecrationis verba cōmēdauit? Nam nō modo quod in euāgelio cōtinetur, vel ab Apostolo quod est insertum secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi vim commendantiæ mysterijs. Quæ orientem versus nos literarum orare forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vñctionis. Huic accedit quod ter oleo inungimus, quos baptizamus: verbis abrenunciare Sathanę, & Angelis eius informamus. Vnde & hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione à patribus

• Augustinus in lib. ex di. Basili.

• Plurimā detrimenti Christiana religio latura erit: si solas scripturas & nequas quā traditiones alias solo verbo cōmendatas acceperit.

* Thomas Vualden, tomo priori lib. 2. art. 2. c. 2.

ecclesiastico more, ac reuerētiori diligentia, sunt in ministerijs obseruata magis silentio, quam publicata scripto. Hæc Augustinus. Thomas Vualden, ad idem dixit. Necessè ergo habent scrutatores dubiorum fidei ultra literam scriptæ legis aliquid accipere ab instructione maiorum suorum; quo sensu scripturam ipsam patres sciunt ecclesiæ spiritum sanctum infudisse scriptoribus. Hac ratione sermones Apostolorum non scriptos, & traditiones eorum non scriptas commendat, & seruat ecclesia: qui omnes si scripti essent, essent de canone scripturarum. Putasne sermones illos, quos tot diebus prædicauit Paulus Athenis debere esse abiectos, & quos prædicauit quotidie in synagogis Iudeorum: & iterum multis diebus Ephesi, & finaliter Romæ? Et quamuis morticina pellis sub atramento ipsos non contineat, credis quod ipsos quos spiritus sapiētie, & intellectus tam elimatos lingue coaptauit Apostoli, non incorporasse iam scripturæ perpetuæ bonorum, ubi scriptura verissima est? Et quamuis cælum, & terra, & omnes corrupti libri transierint: verba Christi non transient. Horum credo maiorem partem per traditiones, & successiua documenta patrum adhuc ecclesia catholica thesaurizat. Hæc ille.

* Math. 24.

CAP. V.

* Placet si bene intelligatur quod dicitur.
* Cōsuetudo valeat distinguere / limitare / augere / & non solum potest legem / imo & naturalem.

Placet quod quidam asserunt, tantam vim esse consuetudinis, roburque, ac vigorem, ut valeat ipsa non solum potestiuam legem abolere, imo & naturalem distinguere, limitare, augereque. Placet inquam horum assertio si quoad naturalem legem, seu diuinam non simpliciter, & absolute ut ponitur; sed cum determinatione, & in casu intelliga-

tur. Namque prima principia humane vite, seu practica, seu speculatiua cunctis & in veritate, & in bonitate notissima, humana consuetudo nequaquam alterare valet: sicut nec illas conclusiones, quæ necessario, ac euidenter ex illis manifestis principijs deducuntur. Alia vero, hoc est particularia principia, aut conclusiones, quæ particulares casus respiciunt, & ex variatis circumstantijs possunt bene vel male fieri, ac in damnum, vel commodum personæ, vel Reipublicæ euenire: non dubium quin possit consuetudo, quemadmodum & humana lex iuxta dictamen rationis ordinare. Panormitanus post Innocentium in De consuetudine ad idem ait. Certum est autem quod ius posituum etiam civile quamdoque distinguit ius diuinum: nam regula illa iuris diuini. In ore duorum vel trium stat omne verbum; reperitur limitatum per ius civile, & canonicum: quia in multis casibus requiruntur plures testes, & in aliquibus pauciores. Item illud præceptum generale. Non occides, reperitur varijs modis limitatum: nam etiam in multis casibus hodie permissum est occidere, qui non sunt expresse prohibiti in iure diuino: facit cap. pro humano, de homicid. Vnde ait. Conclude, quod ubi ratio naturalis suadet ius diuinum distinguere, & limitari: tunc transgressio non inducit peccatum: quod & præsumitur hoc voluisse ipsum Deum, cum noluerit omnes casus distinguere: sed dedit regulas generales, & potestatem generalem tribuit vicario suo, ut Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Sed ubi nulla ratio naturalis suadet ipsum ius diuinum mutari, seu limitari: tunc nulla lex, nulla consuetudo valet. Thomas ad idem dixit. Lex naturalis potest in-

* Panormitanus post Innocentium.

Cap. final.

* Vt. 2. q. 4. in. c. 1. & nou. c. 1. Licet vniuersis de test. & in. c. Ca. esse de testam.

* Lib. 6. & C. Quando li. sine iud. se vin. l. 1. & 2. c. alijs si.

* Math. 16. 7. 24. q. 1. Quodcunque.

* 1. 2. q. 9. art. 5.

telligi mutari dupliciter: vno modo per hoc q̄ aliquid ei addatur; & sic nihil prohibet legē naturālē mutari; multa enim supra legē naturalem superaddita sunt ad humanā vitam vtilia, tam per legē diuinā, quam etiam per leges humanas. Alio modo potest intelligi mutatio legis naturalis per modum subtractionis: vt scilicet aliquid desinat esse de lege naturali, quod prius fuit secundum legē naturalem; & sic quantum ad prima principia legis naturæ, lex naturæ est omnino immutabilis; quantum autem ad secunda præcepta, quæ diximus esse quasi quasdam proprias cōclusiones propinquas primis principijs, sic lex naturalis non immutatur, quin vt in pluribus sit rectū semper quod lex naturalis habet. Potest tamen mutari & in aliquo particulari, & in paucioribus propter aliquas speciales causas impediētes obseruantiam talium præceptorum. Hæc ille. Exemplum ad idem est. Apud omnes enim hoc rectum est, & verum, vt secundum rationem agatur: ex hoc, quasi ex primo sequitur, vt quod suum est, cuiq; tribuatur; iterum ex hoc, quasi ex secundo deducitur, vt deposita suis dominis reddantur. Verum quia ad particularia veniendo non est bonum reddere depositum, quando eo reddito scitur inde malum aliquod oriturum; optima esset lex humana, quæ prohiberet reddi depositum furioso, quo se vel alium interimat. Similiter & naturalis lex vult, vt quod meū est, meū sit; & ad nullū aliū sine mea culpa, aut sine mea voluntate transferatur: tamē propter odia, & lites vitādas, humana lex optime ius præscriptionis bonæ fidei cōcessit. Quid ergo? Concludamus cum his doctoribus, alijsq; innumeris, magnam vim cōsuetudinis esse, velut eius quæ possit naturalem

* Prima principia legis naturæ mutari nequeat.

* Secunda principia legis naturæ, quæ sunt quasi conclusiones quædam ex primis principijs deductæ in aliquo particulari mutari possunt.

* Palchra exempla ad idem.

legem distinguere, limitare, augereque, ac interpretari modo statim exposito, Quod si hæc possunt sæculares cōsuetudines, sæculares leges, ac sæculares principes qui a sæculari republica tantum sæcularem potestatem accipiunt: quanto magis hoc idem habebunt ecclesiasticæ cōsuetudines, ecclesiasticæ leges, ecclesiasticusque princeps: qui non a republica, sed a Deo immediate sibi in Petro dicente, Pasce oues meas, ecclesiasticam potestatem accepit? Quid ergo? Clamemus cum Chrysofostomo sanctissimo, doctissimo, & antiquissimo, ac dicamus. Itaque traditionem quoque ecclesiæ fide dignā putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. O verbū Christianum. Clamemus cum Augustino cōtra Manichæos dicente. Palam est, q̄ in re dubia ad fidem valeat authoritas ecclesiæ catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibi et episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur. Multa alia quæ ad authoritatem ecclesiasticæ traditionis pertinent, infra ponuntur.

* Chrysofostomus super Paulum. 2. Thes. 2. Lib. 20.

* Augustinus.

Lib. 2. Art. vñ. c.

Articulus Sextus.

CAP. I.

ententia conformis sanctorum doctorum diuinam authoritatem habet, sic vt contra eam in rebus religionis nulli hominū liceat quicquam determinare. Hic eos factos doctores intelligimus, quos ab antiquo obseruat ecclesia, Irencum Archiepiscopum Lugdunensē. Hilarium episcopum Pictauiorum, Cyprianum episcopū Carthagenensē, Cyrillum episcopū Alexandriæ, Chrysofostomum Archiepiscopum Constantinopolitanum,

* Conformis sententia sanctorum doctorum diuinam authoritatem habet.

* Qui sunt doctores sancti, de quibus loquimur.

R

Basilium Archiepiscopum Cesariē. Athanasium episcopum Alexandrinum, Signanter quatuor doctores ecclesie, Gregorium Papam, Augustinum episcopū Hipponē. Ambrosium Archiepiscopum Mediolanē. ac Hieronymū sanctę Romanę ecclesie presbyterum. Intelligimus etiam & multos alios; quos narrare longissimū esset, & fortassis tediosum: ob quod eos innominatos, sed tamē omni reuerētia dignos manere volumus. Saluator noster hoc docuit, qui ijs patribus in Apostolis dixit. Vos estis lux mundi. Vos estis sal terrę iterū. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: iterū. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: iterum. Quęcunq; ligaueritis super terram, ligata erunt in cęlo. Et quęcunq; solueritis super terram, soluta erunt in cęlo. An forte hęc non sunt dicta istis patribus in Apostolis? Absit. Sūt quidem, quia nō personę, sed officio, non ad utilitatē personę, sed ad utilitatem ecclesie concessa sunt. Paulus hoc docuit, qui ecclesiasticam potestatem non in destructionē, sed in edificationem sese accepisse dixit. Cuius rogo ædificationem nisi ecclesie, quę ædificatur ut ciuitas? Paulus inquam hoc docuit, qui vniciq; dare manifestationem spiritus ad utilitatem, quique tandem gradus ecclesie, ecclesie propter ecclesiam datos asseruit: quatenus scilicet ipsa illuminarent, regerentq;. Sic autem quum ij patres fuerint animarum pastores, ac rectores ecclesiarum, in loco Apostolorum succedentes episcopi ordinati: manifestum est eos in Apostolis eā potestatem accepisse, quā ipsi Apostoli ppter ecclesiam, & ut in ecclesia duraret, acceperūt: potestatem scilicet, autoritatēq; illuminandi.

* Math. 5.

* Luc. 10.
* Ioan. 20.

* Math. 28.

* 1. Corint. 10. &
13.

* 1. Corint. 12.
* Ephes. 4.

* Dist. 21. c. 10
nouor

ac regendi ecclesiam Christi. Paulus non aliunde quā ex ista ratione episcopis Ephesi dixit. Attendite vobis & vniuerso gregi: in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Quęso quando, aut vbi episcopi illi Ephesi a spiritu sancto potestatem ecclesiasticam acceperunt: nisi quando, aut vbi ea Apostolis concessa fuit, per quos a spiritu sancto ad alios episcopos deriuata est? Quia ergo (Paulo teste) cęteris Episcopis eadem potestas in Apostolis data est: cęteris episcopis etiam in Apostolis omnia illa verba dicta sunt: tum quia simul, ac similiter ponuntur: & non est maior ratio de istis quā de illis: tum quia & illa omnia nihil aliud faciunt, nisi quod ea quę potestatis, autoritatēq; ecclesiasticę sunt, explicat: cuius est sacramenta a Christo instituta ministrare, populūq; eius in fide, & moribus dirigere, gubernareq;. Paulus ad istam manifestā veritatē pro autoritate sanctorum doctorū doctoratū quasi spiritus distinctū donum, & doctores quasi gradum distinctum ecclesie, in ea pro ea illuminanda positos dixit. Namq; inquit. Et ipse dedit quosdā quidē Apostolos, quosdā autē prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores, & doctores. Vides hic doctores ab Apostolo in distincto gradu nominari, quę admodum, & Apostolos, & euangelistas: audi quid statim sequatur. Ad consumationē sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatē fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinę. Ecce ad quid gradus huiusmodi etiam, &

* Act. 20.

* Sicut potestas ecclesiastica a Apostolis: & in Apostolis: qui eorum loco succedunt: data est: ita verba alia ad potestatem huiusmodi facientia a Apostolis: & in Apostolis suis successibus data sūt.

* Ephes. 4.

* Gradus doctorū distinctus est a gradu pastorū & apostolorū: ita cet quidā multa dona habuissent quibus simul fuerunt: apostoli, euangelistę, doctores, & pastores & c.

doctores in ecclesia positi sunt, vt non circumferamur
 omni vento doctrinę, nec fluctuemur. Quid ergo? Vti
 que doctores sancti audiendi sunt: non audiuntur autē,
 nisi suę conformi sententię stetur, obediaturque. Idē
 pro eodem. Et quosdam quidem posuit Deus in eccle-
 sia, primam Apostolos, secundo prophetas, tertio do-
 ctiores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opi-
 tulationes, gubernationes, generalinguarum, interpre-
 tationes sermonum. Nūquid omnes Apostoli? nūquid
 omnes prophete? nūquid omnes doctores? nūquid
 omnes virtutes? nūquid omnes gratiam habēt curati-
 onum? nūquid omnes linguis loquuntur? nūquid om-
 nes interpretantur? Ecce q̄ Paulus doctoratum nomi-
 nat, ac quasi distinctum ab alijs donis annumerat, asse-
 rens non omnes eū habere, sicut nec Apostolatū. Quid
 clarius? Aut fortassis dixerit quispiam, hos patres nomi-
 natos, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gre-
 gorium, Irenæum, Cyprianum, Hilarium, Cyrillum,
 Chrysostomum, Athanasium, aliosq; similes, illum do-
 ctoratū non habuisse, quem Apostolus expressit? Quis
 sic infaniam? Nam si ij non, qui alii a tempore nascētis ec-
 clesię vsq; nunc credi possunt illum doctoratum habu-
 isse: quum isti super omnes quos nouimus, vita, ac eru-
 ditione sint in toto orbe notissimi? Si vero ij sic, vtique
 ipsi qui a Deo in ecclesia pro ea regēda positi sunt, pro-
 culdubio audiendi sunt maxima cum reuerētia, obedi-
 entiaque. Chrysostomus hanc graduum distinctionē
 contemplatus ad idem dixit. Deus alios voluit esse do-
 ctiores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent,
 doctor necessarius nō erat: & ideo esset ordo rerum cō-
 fusus. Nam ad eos quidē quos voluit esse doctores, sic

* 1. Corint. 12.

Probat / docet q̄
 hic Apostolus /
 doctoratum gra-
 dum esse dictū.

In quibus post a-
 postolos ac disci-
 pulos domini /
 illa gradu fuisse /
 maxime cōcedē-
 dum sit.

* Chrysostomus
 super Math. hō-
 mel. 44. operis
 imperfecti.

dixit per Esaiam prophetam, Loquimini sacerdotes in
 cordibus populi: ad eos, quos voluit discendo cognosce-
 re mysteria veritatis, sic dicit in Cantico. Interroga pa-
 trem tuū, & dicet tibi, presbyteros tuos, & annuntiabūt
 tibi. At si ij patres nominati, Augustinus, Ambrosius,
 Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyprianus,
 Athanasius, Cyrillus, & cæteri non: qui alij sunt presby-
 teri nostri, quos pro rebus religionis in scripturis nō ex-
 pressis interrogare debemus? Audacter sed vere dico.
 Nulli. An fortassis maioris eruditionis, auscultationisq;
 erant illi presbyteri synagogę olim a subditis interrogan-
 di, q̄ fuerint ij nostri presbyteri ecclie? Nequaquā. Ij sūt
 patres, quos noīe ecclie indicauit Christus p̄ correcti-
 one fratris dicēs. Dic ecclie: q̄ si eccliam nō audierit, sit
 tibi sicut ethnicus, & publicanus. Aliā enim ibi itellige-
 re, nō sane intelligitur: quū tota ecclesia formalis, & p-
 propria, hoc est collectio fidelium non possit totiens conue-
 nire, quotiens peccantem fratrem ad ecclesiam adduce-
 re oportet; nec ecclesia materialis valeat delinquentem
 monere, neq; sese non audientem punire. Quid ergo?
 Vtiq; in illo loco per ecclesiam optime patres ecclie,
 qui nobis presunt, quasi personę cōmunes, capita, & pri-
 cipes aliorum intelligendi sunt: quia ij in virtute, ac re-
 presentatione, & potestate ecclesia sunt, adiri a denūci-
 antibus, & punire criminosos, causas omnium faciliter
 tractare, ac tandem determinare, finireque valent. Ve-
 re dico, qui in illo loco aliud per ecclesiam intelligit, &
 peccata fratrum impunita, & peccatores fratres incor-
 rigendos manere, ac schismata quotidie in ecclesia sus-
 citari vult. Nam quomodo potest singulis diebus, ne di-
 cam singulis horis tota ecclesia congregari, vt denun-

+ Deut. 32.

* Math. 18.
 * Nōmine ecclie
 fixę in hoc loco
 patres ecclie si-
 gillatim intelli-
 guntur / nō tota
 ecclesia ite / nec
 ecclesia in conci-
 lio: quia ista aut
 nō possunt con-
 gregari / aut non
 totiens quotiens
 opus est: hanc in-
 telligentia tenet
 tota schola patrū
 4. sent. dist. 19. &
 de hoc infra, lib.
 3. disput. 4.

ciantes audiat, & delinquentes moneat, aut puniat? Aut si totiens congregatur, quomodo sine tumultu aut dissensione id fiet? At si ij sunt, vt reuera sunt, qui nomine ecclesiæ in illo domini dicto intelliguntur, & suo tempore a suis subditis audiendi erant: quomodo nunc non audiendi erunt, præsertim in ea sententia, quam cõformiter ipsi omnes quasi per vnum firmauerint? Hic omnes homines, & omniũ hominum iudicia voco, rogoque cunctos, audiant me, & respõdeant mihi. Si nunc nunc omnes ij patres, vel eorum bona pars, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Irenæus, Hilarius, Cyprianus, Basilus, Cyrillus, Athanasius, Nazianzenus, Chrysostomus, Damascenus nostris temporibus viuerent, & aliquo loco conuenirent res religionis fidei, aut morum tractaturi: nonne quod ipsi cogniti, & notifama, vita, eruditione, & sanctitate determinarent, tota ecclesia statim determinaret? quod approbarêt, approbaret? quod damnarêt, damnarêt? qd vitaret, vitaret? qd sequeretur, sequeretur? & quod crederet, crederet? Ita. Rogo ergo, quid refert, eos nunc suo ore, aut sua scriptura nobis loquit: & illo signo vocali, aut isto scripto suam mentem manifestare? Aut fortassis dixerit quispiam, illos sanctos ac venerandos patres aliter sensisse viuentes, ac loquentes: & aliter nobis suis posteris tradidisse morientes, scribesque? Quis sic insaniat? Vbi esset tunc sua bona vita, & sanctitas? aut quomodo Deus optimus maximusque eos deceptores nostrorum, & inimicos fidelium suis miraculis illustrasset? Dico ergo nunc pro his patribus, quod olim Augustinus dixit pro septuaginta interpretibus: si illi omnes ad vnum locum conuenirent, & communicantes, ac cõ-

* Pulchra ratio pro cõformi sententia factorum patrum.

* Non refert patres nunc periclitari: aut olim per voces sui mentem manifestare.

* Patres quod senserunt / scripserunt, & per sua scripta nobis suis posteris tradiderunt.

* De ciuitate dei lib. 18. c. 43. Augustinus.

sultantes inuicem quicquam diffinirent: proculdubio eorum conformis sententia omni alij cuiusuis vnus hominis, aut aliorum aliquorum non talium, præponenda erat: quia vbi multa consilia, ibi salus. Quanto ergo magis sententia istorum patrum maxime tenenda erit, qui diuersis locis, & temporibus scribentes, alias plurimum videre suum sequuti conformiter conueniunt, quasi simul coassistentes, simulque determinantes? Fateor, mihi persuasum habeo, hos patres non nisi aut gratia spiritus amatoris vnitatis, & pacis, aut a clara ipsa, seu manifesta veritate illuminatos, motosque fuisse, dum cõformiter sunt loquuti. Aliter enim nõ potuerunt tam præclara ingenia, tam continua studia, & tot differetia capita in remotissimis locis, Europa, Africa, Asia, quasi per vnum conuenire. Ad idem est quod Paulus dixit. Alij interpretationem sermonum tanquam distinctam gratiam per spiritum dari ad vtilitatem: nõ ab Apostolis vsque ad nos, quos alios credere possumus hoc donum habuisse conuenientius magis, quam ij patres habuerunt, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyrillus, Athanasius, ceterique nominati: quos nouimus sanctissimos, doctissimosque, ac miraculis illustratos? Quod si dixerit veritatis aduersarius illam gratiam solum in primitiua ecclesia durasse, nec vltra ad nos transisse, sicut illas alias quas Apostolus ibi nominat: ibi fuerunt, nec vltra transierunt. Respondeo, non valet, tum quia ista gratia etiam nunc necessaria est, quum sint etiam & nunc verba, seu scripta eorũ, qui linguis loquebantur Apostolorum scilicet, & euangelistarũ, pro quibus interpretandis gratia huiusmodi data fuit: quam ob rem cessare nõ de-

* Cõformis sententia patrum vna de etiam continet verissima esse.

* 1. Corint. 14.

* Patres sancti donum illud interpretationis sermonum vtiq; habuerunt: quod Paulus in ecclesia effudit.

* Quia post primitiua ecclesiam duravit necessitas intelligendi verba apostolorum / prophetarum / & euangelistarum: conuenientissimū fuit / vt post illam durasset illa gratia interpretandi sermones.

* Lib. 2. c. 8. s. Cyrillus.

* Lib. 2. c. 8. s. Cyrillus.

* Lib. 2. c. 8. s. Cyrillus.

* Lib. 2. c. 8. s. Cyrillus.

* Dist. 20. c. De libellis.

* Leo Papa.

buit: tum quia nec omnes illæ gratiæ cum primitiua ecclesia cessarunt: imo & post illam virtus faciendū miracula in multis reperta est: vt constat ex gestis sanctorū, quibus totus mundus plenus est. Nunc quæso, si gratia faciendū miracula minus quidem necessaria post plantatam fidem, ac monstratam etiam in ecclesia successiuis temporibus durat, quanto magis gratia interpretandi sermones, vel scripturas, quæ non ad probandū, sed ad declarandum credibilia præstita fuit, in ecclesia permanere debuit, quatenus per eam omni tempore intelligamus, quod credimus? Cyrillus super Ioannem p̄ autoritate sanctorum patrum, qui in loco Apostolorū pastores, & doctores ecclesiarum successerunt, ait. Aquam autem rursus gratiam spiritus appellauit: quam qui adeptus est, diuinæ scientiæ scaturientem fontē sic adeptus est, vt præceptis hominum non indigeat, sed facile possit ad potum verbi cœlestis etiam ceteros hortari: quales olim erant prophetæ, atque Apostoli: & modo qui ministerij illorū sunt successores, de quibus scribitur. Hauriatis aquas cum gaudio de fontibus saluatoris. Leo Papa ad idem dixit. De libellis, & commentarijs aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in oibus ecclesiasticis vtimur iudicijs, idest Apostolorū, Nicenorū, Anchiritanorum, Neocesariensium, Gangrensiū, Sardicensium, Africanensium, Carthaginensium: & cum illis regulæ præsulū Romanorum Siluestri, Cyrici, Innocētij, Zozimi, Celestini, Leonis, Hilarij, Gelasij, Ormisidē, & Gregorij iunioris. Isti omnino sunt, & per quos iudicat Episcopi, & per quos epif

copi simul, & clerici iudicantur: nā si tale emerferit, vel contigerit inusitatum negocium, quod minime possit per istos definiri: tunc illorum, quorum meministis dicta Hiero. August. Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum doctorum, & similium si reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda. Innocentius Papa pro eodem dixit. De quibus causis nulla soluedi, ligandiq; autoritas in libris veteris, & noui testamenti, & quatuor euāgeliorum cum totis scriptis Apostolorum appareat: ad diuina recurrere scripta græca. Si nec in illis, ad catholicæ ecclesiæ historias catholicas a doctoribus catholicis scriptas manum mittite. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordamini. Urbanus Papa ad idem pro autoritate patrum sanctorū inquit. Vbi vero aperte dominus, vel eius Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid defini erunt: tibi non nouam legem Romanus pontifex dare, sed potius quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinem confirmare debet. Gratianus pro eodem dixit. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti spiritus, ita ampliori scientia alijs præcellentes, rationi magis adhæsisse probantur. Vnde nonnullorum pontificum constitutis, Augustini, Hiero. atque aliorum tractatorum dicta videntur esse præferenda: infra. Diuinarum tractatores scripturarum, & si scientia pontificibus præemineant: tamen quia dignitatis eorum apicē non sunt adepti, in sacrarū quidem scripturarum expositionibus eis præponuntur: in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur.

* Innocentius Papa Dist. ead. c. De quibus.

* Urbanus Papa. 27. q. 1. Sunt quidam.

* Gratianus dist. 20. cap. Decretales.

* Pontifices excedunt in potestate: flores excedunt in scientia.

Patrum sanctitas, ac cordis munditia, animarum sibi commissarum cura, & pro rebus religionis obseruandis summa vigilantia eos quoque obseruandos, venerandos, audiendosque plurimum faciunt. Saluator noster dixit. Beati mundo corde; quoniam ipsi deum videbunt; istis autem verbis non dubium quin cognitio dei munditie interiori tribuatur; quod si sic, iam sancti patres, ob id quod mundi corde deum optimum cognouerunt, & in scripturis latentem, ac loquentem, & in Christiana religione illuminantem, regentem, sanctificantemque; quia communis, & vera est sententia, qua dicitur. Beati mundo corde; quoniam ipsi deum videbant. Ioannes ille, quem diligebat Iesus ad idem inquit. Et vos vnctione, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. At qui magis post Apostolos credi possunt hanc dei vnctione doctrine omnium de omnibus plenius habuisse, quam ipsi Patres sanctissimi, ac doctissimi Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Chrysostomus, Cyprianus, Cyrillus, Athanasius, Basilus, Damascenus, alijque similes; quos omnes ab antiquissimis temporibus dei ecclesia obseruat, & eius potentia miraculis illustrat? Dauid idem docuit, quem dixit. Super senes intellexi; quia mandata tua quaesui. Quaeso, si quaestio mandatorum dei intelligentiam praestat; quanto magis obseruatio ipsorum mandatorum intelligentiam praestabit? Sic autem Patres illos, quos sequimur, quia sanctissimos nouimus, optimo iure doctissimos credimus. Idem pro eodem. In initium sapientie timor domini; quod si timor domini initium est sapientie; iam ipsi sancti patres complemendum sapientie habebant, quod viuentes dei non timore, sed amore feruebant, ignibus chari-

tatis ardentibus continuis. Iam quantum eos iuuerit cura animarum sibi commissarum, non est ignotum; namque pro eis optime instruendis, de quibus sese nouerant reddituros ratione, quid non faciebant? quam scripturam non legebant? quae exempla non aspiciabant? aut quae bona opera non operabantur? quae ieiunia non ieiunabant? quas orationes non orabant? quas lachrymas non fundebant? aut qua hora deum optimum suis precibus non sollicitabant? At istis omnibus ex parte sua cum gratia dei possitis, quid a deo optimo non impetrabant, qui sic nouit super omnes amicos amicus esse, & suis amicis quicquid in salutem animarum sibi commissarum constanter petunt, concedere? Nouit ipse quod dixit; nouit, & memoria tenet. Petite, & accipietis; quaerite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis. Nouit & illud suum. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Igitur ipsi patres quia iusti, quia sancti, quia mundi corde, quia solliciti petebant, quaerebant, pulsabant; accipiebant, inueniebant, & aperiatur eis; ac per consequens intrabant in gaudium domini sui, in cellam vinariam, vnde ordinatam charitatem intelligebant, accipiebantque, qua facerent, secundum exemplar, quod ibi sibi monstrabatur. Quid ergo? Vtique in huiusmodi quae religionis Christianae sunt, fides, atque boni mores, non errabant conformiter loquentes.

CAP. III.

Nouerunt sancti patres hanc veritatem ex ista ratione dicta; nouerunt inquam, & per suas scripturas nobis suis posteris tradiderunt; non quia aliquis illorum se sanctum existimaret, ac per idem sibi obediendum fore praedicaret (quia enim sancti erant, nullus sese

*Math. 5.
* Sanctitas patrum
& munditia cordis eorum ad hoc
idem faciunt.

* I. Ioan. 2.

Docet vnctio.

* I. Ioh. 14.

* I. Ioh. 14.

* Patrum officium sollicitudo animarum/perpetuum studium/continua in lege domini die ac nocte meditatio/frequentissima: quid non inueniunt? aut quid non acceperunt diuinitus?

* Math. 7.

* Ioh. 16. 14. 15.

* Cant. 2.

* Ipsi sancti patres hanc veritatem nouerunt / & nobis suis posteris per sua scripta commendarunt.

sanctorum dignabatur honore) sed ut quam ex diuinis scripturis acceperunt, alijs veritate in comendarēt. Augustinus ad idem monstrans quantum valeant, vita sancta, affectio pia, studiumque assiduum ad veram intelligentiam scripturarum, dixit in De moribus ecclesie catholice. Quis enim mediocriter sanus non facile intelligat scripturarum expositionem ab his petendam esse, qui earum doctores se esse profitentur: fierique posse, imo id semper accidere, ut multa indoctis videantur absurda, quae cum a doctoribus exponuntur, eo laudanda videantur elatius, quo abiecius aspernanda videbantur: & eo accipiuntur aperta dulcius, quo clausa difficilius aperiebantur. Hoc fere in sanctis veteris testamenti libris euenit, si modo ille qui eis offenditur, doctorem potius eorum pium, quam impium laceratorem requirat: infra. Et diligentia igitur, & pietas adhibenda est: altero fiet, ut scientes inueniamus: altero, ut scire mereamur. Idem pro eodem ad Honoratum ait. Sed ama etiam ecclesiasticas legere literas, & non multa inuenies, quae requiras ex me: sed legendo, & ruminando, si etiam pure dominum largitorem bonorum omnium deprecaris, omnia quae cognitione digna sunt, aut certe plurima ipso magis inspirante, quam hominum aliquo comonente perdisces. Idem pro eodem in De Trinitate inquit. Et certe cum incoscuisse crediderint scripturis sanctis tanquam veracissimis testibus, agant orando, & querendo, & bene viuendo, ut intelligant, id est, ut quantum videri potest, videatur mente, quod tenetur fide. Et quid multa ad hoc ex ipso referam? quando ipse eadem tam crebro verbo exemplo docet, praesertim in De doctrina Christiana, ac etiam in confessionibus. Chrysostomus

super Ioannem ad idem dixit. Plurimum nobis curandum est dilectissimi, & omni studio inuigilandum, ut sacrarum scripturarum profundum inspicere possimus: quarum sensus oscitantes nunquam deprehendemus. Est igitur quantum diligentissime inuestigandum, & assiduis precibus insistendum, ut vel aliqua ex parte diuina mysteria assequi valeamus. Idem pro eodem super Matthaeum inquit. Regnum est beatitudo caelestis: ianua autem eius est scriptura, per quam introitur ad eam: clauicularij autem sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi, & interpretandi scripturas: clauis autem est verbum scientiae scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis: ad apertio autem est interpretatio vera: infra. Non sunt scripturae clausae, sed obscurae quidem, ut cum labore inueniantur: infra. Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos: si autem omnes omnia sciret, doctor necessarius non erat: & ideo esset rerum ordo confusus. Nam ad eos quidem quos voluit esse doctores, sic deus dicit per Esaiam prophetam. Loquimini sacerdotes in cordibus populi: ad eos autem, quos voluit discendo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cantico. Interroga patrem tuum, & dicet tibi: presbiteros tuos, & annuntiabunt tibi. Et sicut sacerdotes nisi omnem veritatem manifestauerint in populo, dabunt rationem in die iudicii: sicut dicit dominus ad Ezechielem, ecce speculatore te posui domui Israel: si non dixeris impio, ut a vijs suis prauis discedat: ipse quidem in suis peccatis morietur: animam autem eius de manu tua requiram: sic & populus a sacerdotibus nisi didicerit, & cognouerit veritatem, dabit rationem in die iudicii: sic enim dicit sapientia ad populum. Et extendebam sermones meos, & non audiebatis: ideo & ego in vestra perditione ridebo. Sicut enim pater fa

Augustinus, Cap.

* Augustinus, Epistola, 120.

* Augustinus, Lib. 17.

* Lib. 1. cap. 37, Lib. 11. cap. 2.

* Homel. 20. Chrysostomus.

* Homel. 44. operis imperfecti. Chrysostomus.

* Deus alios voluit esse doctores, alios discipulos.

* Esai. 40.

* Ezechiel.

* Proverb. 1.

miliās cęlarium, aut vestiariū suū non habet expo-
 situm cunctis : sed alios quidem habet in domo, qui
 dant, alios autem, qui accipiunt : sic & in domo dei alij
 sūt, qui docent, alij qui discunt. Si enim vestimen-
 tum empturus geras vnum negociatorem, & alte-
 rum : & vbi meliores vestes inueneris, & precio viliori
 ab illo compares : quomodo non oportet populum cir-
 cumuenire omnes doctores, & inquirere vbi sincera
 veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & omni-
 um confessiones cognoscere, & veriore eligere plus
 quā vestimentum ? dicit Apostolus. Omnia
 probate, & quod bonum est tenete. Aut si ppter ali-
 quam vtilitatem, vel necessitatem mundialem proficif-
 ci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras : nun-
 quid propter ignorantiam vię discedis a professione p-
 posita ? Non, sed experiris nunc istam viā, nūc illam, &
 quos interrogas, quęris : & cū inueneris, rogas, & postu-
 las, vt semitā discas. Et si velles scripturarū ingredi ve-
 ritatem nunc peteres orationibus, nunc quęrerēs in scri-
 pturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interroga-
 res sacerdotes, nunc istos, nunc illos, qui veri sint clau-
 icularij scripturarum, qui falsi. Hęc ille : & si veri clau-
 icularij scripturarum quęrendi sūt, vt reuera sūt, quis
 non videt ad sanctos patres confugiendum nobis fore
 pro veritate huiusmodi habenda : quādo quidem eos no-
 uimus, & doctissimos, & sanctissimos, ac a deo optimo
 multis miraculis approbatos. Hieronymus ad idem ex
 Origene circa illud Apostoli. Vos enim in libertatē vo-
 cati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem
 carni detis : ait. Multorum ergo malorum occasio est, si
 quis in scripturę carne permaneat : quę qui fecerint,

regnum dei non consequentur. Quam ob rem spiri-
 tum scripturę, fructusque quęramur, qui non dicun-
 tur esse manifesti. Multo quippe labore, & sudore, & di-
 gno cultu in scripturis fructus spiritus inuenitur. Hila-
 rius ad idem super Psalmos inquit. Scriptura enim le-
 gis manet, atque est anterioribus quę adesset dominus in
 carne temporibus consummata a prophetis, ad ita a Iu-
 dęis, pertractata a regibus, suscepta a gentibus : sed in-
 tellecta, & pbata a Christianis. Hoc forte insolens ex-
 istimetur : plane insolens est, si a nobis hanc gloriam
 pręsumimus, si tantum infirmitati nostrę licere volu-
 mus, vt tantis temporibus abstrusa, tantis humani ge-
 neris obscura ætatibus, in quibus intelligendis fru-
 strā reges laborauerint, ipsi doctores, & magistri le-
 gis errauerint : nos stulti sæculo, & purgamenta mun-
 di, & deliramenta sapientibus de eorum intelligen-
 tia gloriemur. Sed tamen intelligimus, quia non
 mendax est, qui dicit. Petite, & dabitur vobis. Quę-
 rite, & inuenietis. Pulsate & aperietur vobis. Et scrip-
 tum est, quia qui dixit. Quoniam oportebat imple-
 ri omnia, quę scripta sūt in lege Moysi, & Prophe-
 tis & in Psalmis de me : tunc aperuit illis sensum,
 vt intelligerent scripturas. Hęc ille. Bernar-
 dus ad idem super Cantica dixit. Audi inquit
 filia, & vide, quid intendis oculum ? aurem pa-
 ra : videre desideras Christum ? oportet te prius
 audire eum, audire de eo, vt dicas cum videris,
 Sicut audiuius, sic vidimus : immensa claritas, vi-
 sus angustus, & non potes ad eam : potes auditu,
 sed in aspectu. Clamantem denique deum, Adam
 vbi es : non videbam iam peccator : audiebam tamen :

In domo Dei.
 Ii sūt qui docēt,
 alij qui discunt.

Optimū exem-
 plum ad hanc ve-
 ritatem monst-
 ram pro sanctis/
 a quibus via Dei
 quęrenda est : tā
 quā ab eis qui eā
 bene norant. San-
 ctissimi doctissi-
 mi / & multis mi-
 raculis illustrati.

Hieronymus.
 Gal. 5.

Hilarius.
 Psal. 125.

Intelligentia ve-
 ra scripturarum
 Dei donū est bo-
 nis laborantibus
 vigilantibus / pe-
 tentibus / cęces-
 sum : ac ob id san-
 ctis patribus.

Math. 7.

Luc. 24.

Serm. 28.
 Bernardus.

CAP. III.

DEI miracula, quæ ad approbationem patrū facta sunt, eorum conformem sententiā in rebus religionis, fidei scilicet, aut morum nobis viatoribus obseruandā fore indicāt. Posset hæc veritas multis alijs medijs monstrari; sed placet breuitatis gratia hoc idem exēplis ex diuina scriptura sumptis efficere. Olim sub lege expresse prohibitum erat, ne quis sacrificiū offerret extra atrium tabernaculi sub his verbis. Homo qui libet de domo Israel si occiderit bouē, aut ouem, siue caprā in castris, vel extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationē domino: sanguinis reus erit, quasi si sanguinem fuderit; sic peribit de medio populi sui. Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel hostias suas, quas occidūt in agro, vt sanctificentur domino ante ostium tabernaculi testimoniū, & immolent eas hostias pacificas domino: infra. Homo de domo Israel, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum, siue victimam, & ad ostium tabernaculi testimoniū non adduxerit eam, vt offerat domino: interibit de populo suo. Tamen Gedeon ædificauit altare domino sub quercu, & obtulit sacrificium. Dauid sacrificauit in area ornam Iebusei. Helias quoq; induxit populum, vt sacrificium fieret in monte Carmelo: opera autem ista non solum nō sunt reprobata, imo approbata, laudataq; vnde & altare Gedeonis multis temporibus mansit in magna reuerentia habitum. Quæso, cur illa opera contra legem facta, ac contra legem expressam cognita damnata non fuere? Legant qui voluerint omnes scripturas, quæ rant, & exquirant omnes rationes: existimo non aliunde reperient populū ea facta tulisse,

* Miracula ad approbationem patrum facta eorum conformem sententiā mouerunt

* Leuit. 17. & Deut. 12.
* Lex prohibet sacrificiū offerri extra atrium tabernaculi.

* Iudic. 6.
* 2. Reg. 5. vlt.
* 1. Reg. 18.
* Quædam sacrificia extra atrium tabernaculi oblata approbata, sūt ob id tm q; plerūq; offerentes a Deo probate/aur lau data sunt.

sed auditus aspectum restituet, si pius, si vigil, si fidelis præcesserit: fides purgabit quem turbauit impietas: & quem inobedientia clausit, aperiet obedientia. Deniq; a mandatis tuis intellexi inquit, q̄ intellectum reddat obseruatio mandatorum, quem tulit transgressio. Idē ibi pro eodem. Depulsis ergo duobus malis duorum lectione librorum, competenter iam acceditur, ad hūc sacrum, theoricumq; sermonem: qui cum sit amborū fructus, non nisi sobrijs mentibus, & auribus omnino credendus est. Alioquin ante carnē disciplinæ studijs edomitam, & mancipatam spiritui: antepretam, & abiectam sæculi pompam, & sarcinam: indignè ab impuris lectio sancta præsumitur. Quomodo nempe lux in casum circumfundit oculos cæcos, vel clausos: ita animalis homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus dei. Quippe spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, quod est vita incontinens: sed nec erit ei vnquam pars cū mundi vanitate, cum veritatis sit spiritus. Quæ enim societas ei, quæ de sursum est, sapientiæ, & sapientiæ mundi, quæ stultitia est apud Deum: aut sapientiæ carnis, quæ & ipsa inimica est deo? Hęc Bernardus. Ecce quibus sententijs, quibus verbis, quibusq; scripturis sanctis omnes ij patres Augustinus, Hieronymus, Hilarius, Chrysostomus, ac Bernardus simul quasi per vnum testantur, probantq; id quod ante dixeramus, bonam vitam, piam affectionem, mūditiā cordis, & studium assiduum plurimum proficere, imo & requiri ad sanctarum scripturarum, sacrarūq; veritatum religionis veram intelligentiam acquirendam: ac ob id eam a sanctis patribus fore maxime petendam: in quibus hæc omnia copiose fuisse omnino credimus.

* Bernardus, Serm. 16.

* Veræ intelligentiæ scripturarū fructus non nisi sobrijs mētib; & auribus credēdus.

* 1. Corin. 14.

* Roma, 8.

nisi ob id tantū, q̄ vel ante, vel post personas ipsas operantes ex miraculis, vel diuinis laudibus deo placitas credidit. Dauid laudatus fuit ore Samuelis, quāsi esset vir secundum cor Dei. Helias sanctus credebatur, quia precibus suis tribus annis, & dimidio non pluit. Gedeō etiam vir sanctus præsumebatur ex mirabili liberatione de Madianitarum; quæ si subsequuta non fuisset, factum Gedeonis laudatum non esset. Nunc rogo, si illa contra expressam legem facta ex sola probatione personarum laudata, obseruataque sunt: quanto magis conformis sententia sanctorum patrum audienda est, quos Deus optimus maximusq; tam plurimis miraculis, tū in vita, tum in morte illustrauit, ac approbauit, quum præsertim constet nullam talium sententiarum hactenus contra expressam scripturam fuisse repertam? Exempla illa nostra sunt, quia etiam pro nobis facta sunt: nos in patribus illis docti fuimus, sicut ipsi nostri umbra fuere. Nō ergo pudeat nos nostros patres a deo probatos sequi: imo pudeat non eos imitari sanctissimos, doctissimos, ac tot miraculis probatos. Aut rogo, cui non erit gloria coram deo cū ijs patribus sensisse, Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Gregorio, Irenæo, Cypriano, Hilario, Cyrillo, Athanasio, Chryso-stomo, Basilio, aliisque similibus? Aut cur Deus optimus hos patres suis miraculis illustrauit, probauitque manifeste, ac notorie: si nos eos sequi noluit? Nam nos optimo iure sequimur quos a deo laudari videmus: maxime in ea, quam conformiter, & sine differentia proferunt sententiam: ob id enim Apostolos totus mūdus sequutus est. Quid clarius?

CAP. V.

* 1. Reg. 16.

* 1. Reg. 17.

* Iudic. 7.

* Conformis sententia patrum ob id accipienda est, tū quia ipsa non est contra legem expressam: tū quia ipsa deo maxime sunt prebati miraculis innumeris.

* 1. Corint. 10.

* Nos optimo iure sequimur quos a deo laudari apud probantes videmus: quando præsertim conformiter sicut loquuntur.

Multa quoque olim populo, principibusque synagoga a deo optimo maximoque facta ad hanc nostram manifestam veritatem pro sanctis patribus, & eorum cōformi in rebus religionis Christianę sententia ubiq; clamant. Legimus enim dominum nonnullos spiritu prudentiæ repleuisse: quo docti facerēt vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministraret illi. Legimus similiter illud idē a domino factum erga Beseleel, & Ooliab, aliosq; vt facerent cuncta, quæ præceperat Mosi, tabernaculum fœderis, & arcam testimoniij, & propitiatorium quod super eam erat, & cuncta vasa tabernaculi, mensamq; , & vasa eius, candelabrum purissimum cū vasis suis, & altare thymiamatis, & holocausti, & omnia vasa eorum, labium cum basi sua. Legimus q̄ Mo- sen principem synagoga docebat Deus, illuminabatq; siue in tabernaculo fœderis domo quadā parua extra castra, in qua manebat ipse, & puer eius Iosue ante factū sanctuariū siue post fabricationē sanctuarij in sancta sanctorum: nec solum Mo- sen, imo & Iosue successorem suum docuit, ac confortauit dominus: cui dixit. Sicut fui cū Mose, ita ero tecū: nō dimittā, nec derelinquā te. Confortare, & esto robustus. Legimus septuaginta seniores tēpore Mosi ad iudicādas causas, terminādasq; negocia populi electos spiritu sanctū ppheticū accepisse, propheta illeq; nec postea prophetare desisse. Nouimus post illos septuaginta successores eorū etiā certissimū iudiciū habuisse multis tēporib;. Nāq; quū qui pro tempore fuerunt, non singuli, sed simul cum sacerdote summo in loco quē elegerat dominus iudicassent: tādū iudicium eorum firmissimū, ac certissimū fuit, quādū propheta erat in populo, qui adesset: aut quandū pon-

* Facta olim cū synagoga 18 patribus eius hanc veritatem probant pro ecclesia.

* Exod. 28.

* Exod. 31.

* Dente 14 dicitur q̄ non fuerit propheta maior Moie.

* Exod. 31.

* Num. 7. 4. Iosue.

* Num. 11.

tifex summus, per rationale, seu Ephod dominū consu-
lebat, & ab eo responsa accipiebat. Constat autē se no-
res huiusmodi post illos primos simul cū sacerdote ma-
gno iudicasse per ea, quæ in passione dominī gesta sūt,
antequam longo tempore omnes modi consuendi do-
minum apud Iudæos cessarent. Legimus primum re-
gem illius populi, Saulem dico, prophetas, ac in pro-
uerbium exisse, Saul inter prophetas; & nō solum illū,
ino & David, & Salomone in successores eius donū sa-
pientiæ, scientiæ, ac etiam prophetiæ habuisse. At ista
omnia utiq; pro autoritate sanctorum patrū clamāt.
Nam quam Apostoli primi principes ecclesiæ post do-
minum fuissent, primitias spiritus habētes, nec multis
annis hic vixissent ad martyrium rapti: necessum fuit
eos qui in suis locis immediate succedebant, cum omni
firmitate, & certitudine in ecclesiā permānisse: sicut de
illis nouimus factum, qui aut primum in synagoga con-
stituti sunt, aut pro illis primis successerunt. Nanq; cre-
dibile non est, statim post primos principes eundē do-
minum ecclesiam reliquisse: qui synagogam etiam post
primos in omni certitudine conseruabat. Patres ergo
sancti, quia primi, vel ex primis post apostolos sunt: &
in eorū & locis, & officijs succedunt, optimo iure audiē-
dierunt. Paulus quasi ex hoc pro eodem clamat. Suffi-
cientia nostra ex deo est, qui & idoneos nos fecit mini-
stros noui testamenti, non literæ, sed spiritus: litera e-
nim occidit, spiritus autem viuificat. Quod si mini-
stratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in glo-
ria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem
Mosi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo-
modo non magis ministratio spiritus erit in gloria; Nā

* Abulen. super
Num. c. 1. q. 66.
& constat qd si
mul iudicabant
ex illis quæ: pas-
sione dominige
sta sunt.

* Omnes modi
cōsulendi domi-
num apud Iudæ-
os habiti cessa-
runt longo tem-
pore ante aduen-
tum domini: ac
per cōeuentū om-
nis certitudo iu-
dici eorum.

* Roma. 8.

* Patres qui pri-
mi vel quali pri-
mi post aposto-
los venerūt: mul-
tū spiritus habue-
runt.

* 2. Corint. 3.

* Nobilitate est mi-
nistratio noui te-
stamenti: quā fue-
rit ministratio
veteris.

si ministratio damnationis in gloria est: multo magis
abundat ministratio iustitiæ in gloria. Hæc Paulus.
Vtique ex hoc loco quasi ex manifesto testimonio cla-
mo. Patres sancti Irenæus, Cyprianus, Hilarius, Euse-
bius, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Grego-
rius, Athanasius, Chrysostomus, Basilus, Cyrillus,
quia ministri noui testamenti, & successores primorū
principum, Apostolorum inquam, & illis vicini, & sui,
aut suorum discipulorum discipula iudicandi sunt quæ-
admodum olim ministri veteris testamenti succeſso-
res Mosi, successores Aaron, successoresq; seniorum au-
diendi erant. Paulus hoc docuit: quid amplius?

CAP. VI.

Concludamus cum pulcherrimo dicto Cyrilli ex
Esaia, & dicamus pro sanctis patribus omnibus suis ad-
uersarijs. Hauriatis aquas in gaudio de fontibus salua-
toris: per fontes saluatoris Apostolos, & sanctos patres
intelligentes. Concludamus cum Augustino in De vti-
litate credendi. Primum inquit beatorum genus est, ip-
si veritati credere: secundum autem studiosorum ama-
torumq; veritatis autoritati. Idē ibi. Autoritate qui-
dem decipi miserum est: sed miserius non moueri. At
qui magis amatores veritatis, aut magis studiosi quæri
possunt, quā sancti patres, illi præsertim, quos paulo
ante nominauimus: Concludamus cum Bernardo ad
Innocentium Papam cōtra blasphemias Abelardi, qui
sanctos patres negabat, dicente. Quid lex, quid pro-
phetæ, quid apostolici viri nobis aliud euangelizant;
quā quod solus tu negas, Deum videlicet factum homi-
nem, vt hominem liberaret; & si angelus de cælo aliud

* Esaia. 12.
* Cyrillus super
Ioannem lib. 2.
c. 35. Circa medi-
um Augustinus.

* Miserū est au-
thoritate decipi
sed miserius nō
moueri.

* Bernardus epi-
stola quæ incipit
Oportet.

nobis euangelizauerit, anathema sit. Sed qui venerunt post Apostolos doctores, non recipis homo, qui super omnes docentes te intellexisti. Deniq; non erubescis dicere, quod omnes aduersum te sentiant, cum ab inuicem non dissentiant: frustra proinde illorum fidem doctrinamq; proponere, quos iam proscripsisti. Concludamus cum Hieronymo super Ecclesiasten pro eodē dicente. Exceptis his verbis, quæ ab vno pastore sunt data, & cum consilio, atque sensu probata sapientium, nihil tibi vendices: maiorum sequere vestigia: ab eorum autoritate non discrepes. Alioquin multa querenti infinitas librorum occurrit, qui & te pertrahant ad errorem, & legentem frustra faciunt laborare. Concludamus cum Beda in De tabernaculo dicente. Pontifex insuper humerali nomina gestat patriarcharum, cum doctor, siue præfule ecclesiæ in omnibus quæ agit, patrū præcedentiū facta cōsiderat: atq; ad eorū imitatio nē vitā dirigere, & onus euāgelicæ perfectionis perferre sat agit. Sequit̄. Habetq; sacerdos in humeris lapides præciosos, & in eis nomina patrū inscripta, cū & ipse claritate bonorū operū cūctis admirāndus extiterit: & eandē claritatē nō a se nouiter inuentā, sed antiqua sibi sanctorū patrum autoritate traditā esse docuerit. Hæc Beda.

CAP. VII.

Diximus in articulo, Sententia conformis sanctorū patrum, seu doctorum: quia de illa, in qua ipsi sibi inuicem dissentiant, & diuersi diuersa dicunt: longe aliud est iudiciū. Verum & tūc etiā status datur: & facile omnis eorum pugna finitur: nāq; si patres inter se pugnant alij sic, alij vero sic intelligentes: illorū sententia, quam scriptura diuina, aut traditio aliqua ecclesiastica, vel

* Hieronymus, Cap. vltima.

* Beda lib. 9.

* Claritas doctoris sanctorum patrum autoritate tradita esse debet.

* Quid sit de illa sententia in qua patres variant.

scripta, vel moribus obseruata firmauerit magis, tenenda erit, quia minime mutanda sunt, quæ certam regulam suæ veritatis semper habuerūt. Si vero pro nulla, aut pro vtraq; patrū sententia lex aliqua huiusmodi visa fuerit: cōcordari ambæ debēt, vt vna in vno casu, alia vero in alio veritatē obtinere dicatur: quia cōueniēs est iura iurib; cōcordare. Quod si cōcordari nequeūt, cōmunis opinio tenēda est: quia in causa dubij, ex comuni omnium hominū sensu apud omnes mundi nationes, pro multitudine præsumitur: nisi (vt limitat Ioānes Andreas) notorie male dicat, aut aliqua vera, & certa ratione vincatur. At si theologi, canonistæ, & legistæ dissentiant, theologi in materia iuris diuini, noui, & veteris testamēti, canonistæ in materia canonica, legistæ autē in materia legali præponēdi sunt: quia & natura docet, vt vniciq; experto in sua arte credatur: & puerbio dicitur. Ne sutor ultra crepidā: ac tandē. Tractēt fabrilia fabri. Diximus præterea in articulo, Sic vt contra eā in rebus religionis nulli hominū liceat quicquā determinare: tantū vt his verbis indicarem, quantū differat, cōtra sanctos patres seorsum scribētes, aut cōtra eos in cōcilio diffiniētes, aliquid asserere. Dissentire a patrū sententia in cōcilio habita nō solū nō licet, sed etiā hæresim facit: dissentire autē ab eis, quāsi a singulis (quod fit dū eis in aliquo aduersatur, quod ipsi in concilio non diffinierūt) non est hæresis, sed quidē temeritas, ac superbia magna, & peccatū graue, errorq; intollerabilis, & heresi valde vicinus. Ithomas Vualden. quoad hæc in doctrinali antiquæ fidei optime dixit. Respōdeamus ergo, & dicamus latitudinē Christianæ credētiæ sic esse dispositā, vt primā fidē tribuam; scripturis canonicis:

* 1. Minime. ff. Delegi.

* De elect. et expediti lib. 6. & 1. Vnic. C. de inof. doti. & 1. præcipimus in fi. Cap. pel. Glo. in. c. fin. de ped. dist. 1. in. C. de de constit.

* Tūc enim scilicet si iura sit ab ecclesia: quod in reb; fidei hæresis est. Arg. 2. q. 1. Hæc est fides.

Tom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 23.

secundam sub ista, diffinitionibus, & consuetudinibus ecclesie catholice, iuxta illum articulum in symbolo. Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam, & Apostolicam: post istas habent Christiani credere, non quidem sub poena perfidiae, sed proteruitiae vel crassae contumaciae, studiosis viris, & amatoribus veritatis.

*Sub qua poena conformi patrum sententiae adhuc in concilio non determinatae.

CAP. VIII.

Augustinus in huiusmodi plurimum placet, qui aduersus Iulianum Pelagianum quaedam verba Ioannis Constantinopol. pro se adducentem dixit. Irane ista verba sancti Ioannis Episcopi audes tanquam contraria tot, taliumque sententiarum collegarum eius opponere; eumque ab illorum concordissima societate seiungere, & eis aduersarium constituere? Absit: absit hoc malum de tanto viro credere, aut dicere. Absit inquam, vt Constantinopolitanus Ioannes de baptisate paruulorum, eorumque paterni chirographi liberatione per Christum facta, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Capadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regulae catholicae defensores salua fidei compage non consono: & alius alio de vna re melius aliquid dicit, & verius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta. Ecce quod Augustinus sanctos patres regulae catholicae optimos defensores vocat: nec patitur, quod quispiam in rebus fidei eos a veritate deuiasse dicat. Neque solum sanctis patribus simul sumptis hunc honorem defert; imo etiam vni soli dummodo cognitus,

*Lib. 1. cap. 1. Augustinus.

*In fundamentis fidei nequaquam variant sancti patres.

probatumque fuerit: vnde idem pro eodem contra eundem Iulianum Pelagianum dixit. Audistis omnes vno corde, vno ore, vna fide id ipsum dicere, & hanc esse catholicam fidem, non dissonante contestatione firmata. An tibi parua in vno Gregorio Orientalium videtur autoritas? Est quidem tanta, vt neque ille hoc nisi ex fide Christiana omnibus notissima diceret: nec illi eum tam clarum haberent, atque venerandum, nisi haec ab illo dicta ex regula notissimae veritatis agnosceret. Thomas Vualdeanis in doctrinali fidei antiquae de hoc bene dixit. Timenda est ergo in talibus autoritas, & clara fama dicentis: sed magis timendus est talium virorum vnus, & firmus consensus: quia si is causa fidei est, causa resistentis est perfidia. Et quid alios memoro? Paulus sufficit, qui vtique patres obaudiendos dixit, quando perambulans Syriam, & Ciliciam confirmans Ecclesias praecipiebat custodire praecipua Apostolorum, & seniorum. Seniores enim huiusmodi patres ecclesiarum sunt: qui & alibi maiores natu ecclesiae appellatur: quibus Mileti acceperunt Paulus ipse sub his verbis alloquitur. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

*Augustinus lib. 1. cap. 6.

*Tom. 1. lib. 2. art. 2. c. 24.

*Ag. 15.

*Ag. 20.

CAP. IX.

Quia semper cupio vestigia sanctorum patrum tenere, nunquam grauior eorum dicta referre: ipsos ergo iterum, atque iterum audiamus. Augustinus ad idem aduersus Iulianum Pelagianum patres audiendos fore indicans, dixit. Ad curam nostram existimo pertinere, non solum scripturas sanctas canonicas aduersus

*Augustinus lib. 4. cap. 1.

eo testes adhibere, quod iam satis fecimus: verum etiã de sanctorum literis, qui ante nos celeberrima fama, & ingenti gloria tractauerunt, aliqua documenta proferre. Idem pro eodem ad Dioscorũ. Omnium enim hæreticorum quasi regula est ista temeritas, contra ecclesiam pugnare: sed ille fidei clementissimus Imperator, & per conuentus celeberrimos populorum, atque gentium, sedesque ipsas populorum arte autoritatis munuit ecclesiam, & per pauciores pie doctos, & vere spiritalis viros copiosissimis apparatus etiam inuictissimæ rationis armavit. Hæc Augustinus. Hieronymus ad idem super Hieremiam circa illud. State super vias, & videte: inquit. Standum est in prophetis, & diligentissime contemplandum, & interrogandum de semitis antiquis, siue sempiternis, quæ multorum sanctorum sunt tritæ vestigijs, quæ sit via bona in euãgelio, & ambulandum in ea. Ecce quod sanctos patres vias antiquas prophetarum, sempiternasque triuisse dicit: ob id quod consequenter eos imitandos testatur. Cyrillus ad idem ad Nestorium ait. Non sufficit tuæ religioni solummodo symbolum fidei confiteri: quod expositum est per idem tēpus sancti spiritus largitate a venerando, & magno concilio apud Niceam congregato. Hoc enim nec intellexisti, nec recte interpretatus es: quin imo peruersè licet sono vocis eadem verba protuleris, sed consequens est & iure iurando fateri te, quod anathematizes quidem tua prophana, & polluta dogmata: sentias autem, & doceas, quæ nos vniuersi per Orientem, seu Occidētem Episcopi, & magistri, præfulesque populorum credimus, & docemus. Hæc Cyrillus. Cassiodorus ad idē ait. Quapropter dilectissimi

Augustinus Episcopi
lib. 1. 17.

Hieronymus
lib. 2.

Cyrillus Episcopi
in synodo Ephesensi
lib. 1.

Lib. Diuinarum
Litterarum.
Cassiodorus.

mi fratres indubitanter ascendamus ad diuinam scripturam. Primum per expositiones probabiles patrum, velut per quandam scalam visionis Iacob: ut eorum sensibus prouecti ad cognitionem domini efficaciter peruenire mereamur. Idem pro eodem. Quod dictum rationabiliter in tractatibus probatissimis inuenitur, hoc proculdubio credamus esse diuinum. Si quid dissonum, aut discordans patrum regulis contingerit inueniri, vitandum esse. Origo enim sæuissimi erroris est, inspectis auctoribus amare totum, & sine iudicio defendere velle quod inuenis. Scriptum est enim. Omnia probate: quod bonum est tenete: sed ut in summa quæ sunt dicenda complectar. Cuncta quæ antiqui expositores probabiliter dixerunt sollicita mente tenenda sunt. Hæc ille. At quæ patres probabiliter dicere potuerunt, quam ea quæ omnes quasi per vnum tanquam a manifesta veritate victi conformiter diffinierunt? Teneamus ergo vestigia patrum sanctorum, sentiamus quæ conformiter senserunt, imitemur eos patres nostros, sicut illi patres suos vsq; ad Apostolos patres suos, & nostros imitati sunt

Cassiodorus ibi
cap. 25.

CAP. X.

Concludamus vltimo aduersus quēuis hæreticum, etiam istum nouissimum Lutherũ solas diuinas scripturas appellātem, nec approbatos viros in eis interpretandis audientem, imo omnes excludentem, & tantum sibi credi volentem: dicamusque illi, quod olim Augustinus Manichæo talia garrienti constanter dixit. Conhibe tandē pertinaciã, & nescio quã indomitã propa-

Multa & præ
christiana patris
ad hæc veritate.

Augustinus Manichæo.

gandi nominis arrogantiam: & mone potius, vt huius multitudinis primates quæram diligentissime & laboriosissime, vt ab his potius de ijs literis aliquid addiscam: qui si non essent, discendum omnino esse nescirem. Tu vero in latebrastuas redi, ne quicquam insidiare sub nomine veritatis, quam conaris eis adimere. Dicamus iterum aduersus eundem, quod & Augustinus aduersus Iulianum Pelagianum catholicos patres, & viros doctos, præclarosque contemnentem dixit. De reliquis fatue, non habes omnino quid dicas. Nunquid Irenæus, & Cyprianus, & Retitius, & Olympius, Hilarius, Gregorius, Basilius, & Ambrosius, & Ioannes de plebeia sorte sellulariorum, sicut Tulliane iocaris in nostram inuidiam concitati sunt? Nunquid milites? Nunquid scholastici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarij, cetarij, coqui, lanij? Nunquid adolescentes ex monachis dissoluti? nunquid postremo de qualicunque clericorum turba? Isti sunt quos urbana exagitas dicacitate, vel potius vanitate contemnis: quia non possunt secundum cathedras Aristotelis de dogmatibus iudicare: quasi tu, qui maxime quereris examen vobis, & episcopale iudicium denegari, Peripateticorum possis inuenire consilium, nisi de subiecto, & ijs quæ sunt in subiecto contra originale peccatum dialectica sententia proferatur. Isti sunt Episcopi graues, docti, sancti, veritatis acerrimi defensores aduersus garrulas vanitates. In quorum ratione, eruditione, libertate, quæ tria bono iudici tribuisti, non potes inuenire quem spernas. Si Episcopalis synodus ex toto orbe congregaretur,

mirū si tales possent illic facile tot se dare: quia nec isti vno tempore fuerunt: sed fideles, & multis excellentiores paucos dispensatores iuos Deus per diuersas ætate temporum, locorumque distantias, sicut ei placet atque expedire iudicat, ipse dispensat. Hos itaque de alijs, atque alijs temporibus, atque regionibus, ab oriente, & occidente congregatos video, non in locum, quo nauigare cogantur homines: sed in librum, qui nauigare possit ad homines. Quanto tibi essent isti iudices optabiliore, si teneres catholicam fidem: tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem: quam in lacte suxerunt, quam in cælo sumpserunt: cuius lac, & cibum paruis, magnisque ministrauerunt, quam contra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertissime, & fortissime defenderunt. Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit: ideo prophanas voces vestræ nouitatis expauit: & tanquam caput colubri calcauit, obtriuuit, abiicit. Ijs ergo eloquijs, & tanta authoritate sanctorum profecto, aut sanaberis Dei misericordia donate (quod quantum optem videt qui id faciat) aut si, quod abominor, in eadem, quæ tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, perduraueris: non tu iudices quæsiturus es, vbi causam tuam purges sic, vt tot sanctos doctores, atque memorabiles catholicæ veritatis accuses Hirenium, Cyprianum, Retitium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Basilium, Ambrosium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæterosque socios, & participes eorum. Insuper vniuersam Christi Ecclesiam, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministran-

* Existimada plurimum conformis sententia patrum diuersis temporibus & locis conformiter scribitur.

* Optaret quis si hos patres haberet iudices: si optaret tenere veram fidem.

* Ecclesia Dei post apostolos sanctis patribus plantatoribus, rigatoribus, & c. creauit.

* Patres diuinæ familiæ dominicæ cibaria fideliter ministrantes ingenti domino gloria claruerunt.

• Augustinus contra Iulianum lib. 1. b. 2. in fine.

tes ingenti domino gloria claruerunt. Hæc Augustinus. Quid amplius nos dicere vnquam valemus?

CAP. XI.

MULTA ergo sunt in Christiana religione principia, quibus qui fideles sunt, sua probent; multa inquam sunt, & vnum; multa, & vt multa, non vnum, vnum, & vt vnum, non multa. Quia vnum quasi formale, quo probatur, id est authoritas diuina: a quo primo, & ad quam vltimo omnis probatio Christiana refertur; multa vero quasi materialia, quæ probant, id est illa omnia, in quibus diuina authoritas est, miraculum verum, scriptura sacra, vniuersalis Ecclesia in se, vniuersale concilium ipsam representans, generalis consuetudo totius Ecclesiæ, maxime antiquissima, & conformis sanctorum patrum sententia. Hæc enim omnia sunt quæ probant; sed authoritas diuina est, qua ista probant, sicut ignis, ferrum, lignum, multa que alia calida sunt, quæ calefaciunt; sed calor est, quo ipsa calefaciunt. Et quemadmodum omnia ista sic resoluiamus, vt ea dicamus non nisi per calorem formaliter & actualiter calefacere: ita & illa quoque distinguimus, vt ea non nisi per authoritatem diuinam, quæ religionis Christianæ sunt, dicamus probare. Nanque sicut lignum, ferrum, lapis, & aqua non calefaciunt, quia tales res sunt; sed quia calorem habent: imo sicut nec ignis ipse actualiter, & formaliter calefacit, quia talis naturæ aut essentiæ sit; sed quia calore actuatur, informaturque: ita nec miraculum, nec scriptura, nec Ecclesia, nec concilium, nec consuetudo, nec patrum sententia de fide quicquid probant, vt tales res sunt; sed quia diuinam authorita-

* Epilogus quo ostenditur / multa esse apud Christum nos principia quasi materialia, quæ probant ea / quæ religio nisi sit / vnum tantum quæ sit formale / quæ probat ista quod sit vltima resolutio.

* Lignum calidum ferrum / lapis / aut aqua non calefaciunt: quia talis naturæ sunt; sed quia calorem habent.

tem habent. Vnde & magis, aut minus ad credendum ardeant, secundum quod magis, aut minus diuinam authoritatem participant: miraculum sub pœna perfidiæ, & incredulitatis inexcusabilis: scriptura, Ecclesia, & concilium sub pœna hæresis; consuetudo, & conformis patrum sententia sub pœna scandalii, temeritatis, ac erroris grauissimi. Non ergo dicimus ista omnia inter se æqualis authoritatis esse, æqualem gradum certitudinis quoad nos habere, aut æqualiter probare: quia non omnia æqualiter diuinam authoritatem sortiuntur: tamen hoc vnum constanter affirmamus, cuncta ea cunctos nos ad credendum obligare, vt ample monstratum est. Cæterum quotiens diximus ista nostra principia sufficientissime monstrare quicquid aut omnia, aut singula, aut aliqua, aut aliquod eorum probant. Noluimus hæc dicere, quasi ipsa in nobis etiã inuitis, nolentibusque assensum suæ conclusionis aggenerent. Hoc enim non stat, tum quia opus Dei est, vt credamus in eum, quem misit ille: opus inquam, & donum, sicut & saluator noster, & Paulus Apostolus eius docuerunt. Opus inquam, & donum nequaquam nolentibus datum: quia teste Augustino cætera potest homo nolens: credere autem, non nisi volens. Tum etiã quia alias illa omnes cogere, & sic illa, & illis omnes crederent: quod secus est. Quæres, quid ergo faciunt, aut quomodo probant? Respondeo. Primum disponunt hominem, seu ipsum ad dispositionem optime ducunt: quia iustissimum est, & rationi consonum, imo & in naturali lumine notum, vt per hæc quis ad Deum se conuertat, ab ipsoque illuminari cum

* Miraculosum opus / scriptura / ecclesia / concilium / consuetudo / & conformis sententia patrum non probat in religione Christiana: quia tales res aut talis natura sunt: sed quia diuinam authoritatem habent. Vnde nos catholici nostras probationes res soluentes in vltima resolutione materiale a formali / seu quasi distinguentes: ad diuinam authoritatem venimus.

* De hoc diximus supra art. i. circa probationem miraculorum.

AXIOM. CHRI.

omni instantia ex postulet: quo posito Deus optimus
maximusque, qui donat petenti, aperit pulsanti, & nō
deest facienti quod in se est; fidem præstabit. Se-
cundum ipsa ex diuina autoritate, quam ha-
bent, quantum est de se erga omnes sufficien-
ter, & erga volentes efficaciter probant
quicquid dicunt. Concludamus ergo
cum Augustino sanctissimo, do-
ctissimo, & antiquissimo. In no-
mine Patris, & Filij, & Spi-
ritus sancti Amen.

Liber Tertius vnū tan-

TVM ARTICVLVM CONTI-

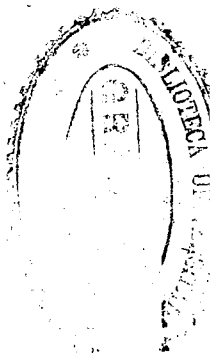
ens. In quo De sola traditione Ecclesiastica,
siue scripturis, siue moribus custodita tractatur.
De ea maxime, quæ per successiones Episcopo-
rum, & propagationes Ecclesiarum, medijs uni-
uersalibus Concilijs, aut usu totius populi Dei
ad nos usq; peruenit.

Proœmium.

VIA SUPERIORI libro satis
superq; monstrauius, nō vnum, sed
plura esse apud Christianos probati-
ua principia, quæ ea, quæ religionis sūt
probent, videlicet, Miraculum verū,
Diuinam scripturam, Totam ecclesiā
in se, Vniuersale concilium ipsam representans, Con-
suetudinem generalem maxime antiquissimā, ac Sen-
tentiam conformē patrum: manifestum est, eos in tolle-
rabiliter errasse, errareque hodie, qui pro huiusmodi
pbandis solam scripturam sacrā iudicem habere vo-
lunt. Errant quidem ij tales, tum quia cum Diuina ipsa
scriptura, quam veracissimam confitentur, ac iudicem
petunt, etiam alios a se constituat iudices veraces, vt
ostensum est: sibi repugnat qui scripturā petit iudicē,
& solam scripturam audire vult: tum quia voces non sã-
ctorum, sed hereticorū in hac sua petitione assumunt,
quibus contra dei ecclesiam, contra præconia prophe-

* Qui scripturā
petit iudicē / &
solā scripturā au-
dire vult: sibi ip-
si repugnat.

*Vox hæreticorum omnium.

*Vox Christianorum omnium fidelium alia.

*In voce hæreticorum loquitur hæretici.

*Nouit & Origenes Homel. 7. in Ezechielem. *Nouit Augustinus ad Diolcord.

*In voce fidelium loquantur.

tarum, contra tubã Apostolorum, aliorumque patrum oggãniūt miser. Vox hæreticorum dicit. Sola scriptura est iudex. Vox autem Christianorum intonat. Scriptura quidem, sed non sola scriptura; imo & ecclesia, siue etiam ecclesiastica traditio est verissimus iudex. Paulus nãq; pro utroq; clamauit, & pro scriptura, & pro ecclesia: pro scriptura enim. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est. & c. & iterũ. Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolã nostrã: pro ecclesia vero. Ipsam columnã & firmamentũ veritatis appellauit. Vox illa hæreticorum est: quia ipsã omnes hæretici quotquot a tempore nascentis ecclesię fuerunt, habuere, Arrius, Sabellius, Nestorius, Appelles, Eluidius, Manes, Donatus, Pelagius, Iulianus, alijque plures, qui ex eadem hæreticali progenie venerunt. Nouit hoc Hilarius ex præcipuis patribus, sanctissimis doctissimis, & antiquissimis vnus: quando ad Constantium imperatorem dixit. Memento tamen neminem hæreticorum esse, qui nunc non secundum scripturas prædicare ea, quibus blasphematur, mentiatur. Hinc enĩ Marcellius verbum Dei cum legit, nescit: hinc Photinus hominẽ Iesum Christum cum loquitur, ignorat: hinc & Sabellius dũ quod, Ego & pater vnum sumus, non intelligit: sine deo patre, & sine deo filio est: hinc & Mõtanus per insanas fœminas suas paracletum alium defendit: hinc & Manichæus, & Marcion legem odit: quia litera occidit, & mundi princeps diabolus est. Vox vero ista Christianorum est: quia in ea cuncti patres, quos sanctos, doctos, ac miraculis diuinis approbatos scimus, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Hirenęus, Cyprianus, Hilarius, Cyrillus,

Athanasius, Basilius, Damasceus, Anselmus, alijque innumeri loquuti sunt tanquã in voce propria filiorũ Dei. Nouit & hoc Chrysostomus vbique terrarum fama, sanctitate, eruditioneque notissimus, dum super Apostolum cuique fidelium Christi loquens inquit. Traditionem quoque ecclesię fide dignam putamus: traditio est, nihil quæras amplius. Quia inquam supra monstratum est, non vnum, sed plura esse Christianorum principia probatiua quasi materialia, hoc est quæ in virtute diuinę authoritatis, quam habent, probant: iam nunc determinandum superest, quodnam illorum magis homo Christianus quærere, expectare, & vt in plurimum petere debeat. Nam quum de hac re possit quispiam etiam doctus, ac pius ambigere: vtile, imo & quodammodo necessarium duximus, eam in hoc secundo libro quantum dominus donauerit, proponere, exponere, monstrareque. Quatenus vel sic quantum possumus omnibus propter Christum seruiamus, propter quem omnibus debitores sumus. Erit ergo tota sequens inquisitio de eo principio, quod pro extinguendis dubijs in Christiana religione subortis vt communiter appellandum est, iudex verissimus, certissimus, ac facilissimus & clarus.

*.2. Theof. 2. * Nouerunt etiã Athanasius/ Hieronymus/ ibidẽ.

* Quod illorum principiorã emnũ sit vt in plurimum petendum velut semper manifestum disserẽdum nunc est.

ARTICULUS VNICUS.

ECCELESIASTICA traditio pro rebus religionis fidei scilicet, & morũ terminandis inter omnes quos superiori libro monstrauius audiendos, petẽda est iudex: non quasi verior, certior, aut firmior omnibus

* Quod ecclesiastica traditio petenda est præ alijs, p subortis dubijs extinguendis.

alijs, quum & quidam aliorum diuinam authoritatem modo quodam eminenti, & particularissimo habeant, qua non est possibilis maior; sed quasi clarior, manifestiorque in sensu in quo fit.

CAP. PRIM.

Manifesta ratio ex diuinis scripturis sumpta primū omnium hunc verissimū articulum monstrat; nanque Per fidem ambulamus, quandiu hic peregrinamur a domino: quā inconcussam omnino, & absq; hæsitatione tenere, ac sine eo q̄ Deū optimū tētemus, viuere, periculaq; omnia graua siue animæ, siue etiam corporis, quantū possumus, fugere præcipimur; quorum omnium deus, Apostolique eius optimi testes sunt. Saluator dixit. Quid timidi estis modicæ fidei? iterum. Modicæ fidei quare dubitasti? iterum. Generatio incredula quousq; patiar vos? Paulus inquit, sine fide impossibile est placere deo: iterum. Oportet accedētem credere; iterum. Per fidē ambulamus. Iacobus quoq; ait, Si quis indiget sapiētia, postulet a deo: oret autem in fide nihil hælitans: iterū Deus dixit. Non tentabis dominum Deum tuū: alibi etiam dicitur. Qui diligit periculum, peribit in illo. At istis omnibus politis, quæso, quid inde sequitur, nisi qd̄ in articulo diximus: fore scilicet ecclesiasticam traditionem vt in plurimū magis a Christiano homine pro extinguendis subortis dubijs petendam? Audacter, sed vere dico: nihil conuenientius ex illis præmissis deducitur, imo nec deduci potest. Monstratur hoc: probat quidem miraculum; sed illud cōtinuo petere nō debemus: ne nobis dici audiamus. Nisi signa, & prodigia videritis: non creditis; aut Quid me tentatis hypocrite? quia

* 1. Corint. 9.
* Iacob. 1.
* Deut. 6.
* Ecclesiast. 3.
* Math. 16.
* 17.
* Math. 14. & 17.
* Hebr. 11.
* Iacob. 1.
* Deut. 6.
* Ecclesiastica traditio quia magis nota / potius petenda.
* Miraculum nō est expetendum quotiens subortitur.
* Ioan. 4.
* Math. 22.

scriptum est. Non tentabis dominū deum tuum: probat diuina scriptura: sed illa nonnulla intellectu difficilia continet, quæ indocti, & instabiles, Petro teste deprauāt; multa etiā in illa, sicut Paulus dicit, obscurant, ne mysteria veritatis percipiant obscœni ac perversi: multa quoq; ab Apostolis ad nos non scriptis, sed moribus venerunt: quæ & scripturis nullatenus probari queunt solo verbo tradita: probat tota ecclesia in se, sed illa conueniri nunc ad vnum locum non valet per totum orbem diffusa: probat consuetudo, sed non est semper manifestum, quomodo illa inducta fuerit: si vt præcipiens, consulens, aut permittens: quo tempore, a qua persona inducta, aut qua mente admissa: nec ipsa consuetudo se e quoad hæc omnia declarare potest: probat conformis patrum sententia: verum & illa etiam fortassis apud aliquos nonnullos sensus habebit, quibus ad istam, vel illam partem trahatur: iteā quia quum patres, vt singuli quilibet seorsum scribendo, non vt omnes ecclesiam constituendo, ipsam ædiderint: nequaquam tantæ authoritatis erit, quantum ad purissimam fidem requiri nouimus. Quid ergo? Vtique ecclesiastica traditio in vniuersali concilio edita, determinataue, siue exposita, & approbata petenda est iudex: quia illud diuinam authoritatem habet omnino, vt est ostensum: congregari facile potest quotiens opus fuerit: audit loquentes, & loquitur audientibus: determinat, suasque determinationes interpretatur, nec patitur ambiguum aliquid in suis rebus esse.

* Deut.
* Diuina scriptura nonnulla continet inuertuta difficilia / quæ indocti & instabiles deprauant. 2. Pet. 3. ob non semper petendas: & quia apostoli multa solo verbo tradiderunt.
* Tota ecclesia vniuersalis in se nō potest in vnum locum conuenire: quare nec causas finire vltota.
* Patrum sententia quoq; multo sensus recipere potest: nec est ita fortis / antea quam sit ab ecclesia approbata.
* Cōsuetudo potuit multis modis induci.
* Art. 4. per totū vniuersale cōcilium attende audit / & expresse loquitur: b id auendum.

CAP. II.

T III

* Quotquot ab apostolis fuerūt patres per successiones temporum ad vniuersā ecclēsia cui currerunt.

* Math. 20.

* Paulus primus: profe etiam Romā venit sua cōmunicare cū fratribus.
* Galat. 2.

* 1. Corin. 14.
* Petrus quoque ad conciliū currit cū aliis de terminare de legalibus. A. 8. 15.

* 2. Thef. 2.

* Act. 15.

Ad istam eandem veritatem sunt quotquot præceserunt patres a Christo domino vsq; ad nos, Apostoli, Apostolorum successores, ac apostolici viri, qui successu temporis in ecclesia fuere, quasi dominicæ vineæ diuersarum horarum vetissimi cultores, operariq; primo mane, hora tertia, hora sexta, & vndecima conducti: a quorum tramite nos deuiare non possumus, si cū illis in sero mortis, aut mundi diurnum denarium accipere volumus. Paulus hoc docuit primus quasi primo mane ad ecclesiam, tanquam ad vineam domini vocatus: qui quū viros, ac mulieres doceret, illos vt non orarent, nec prophetarent velato, sed discooperto capite: illas vero, vt non nisi eo velato eadem facerent: contra quosdam rebelles, ac contentiosos, qui hæc minime obseruanda dixissent, consuetudinem ecclesiæ obiecit, dicens. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei. Potuit quidem Apostolus aliunde ad idem scripturam quærere, aut etiam ædere, & æditam allegare: noluit tamen id facere, sed nudam consuetudinem ecclesiæ adducere, quatenus nos in similibus similia facere, & contra cōtentiosos ad ecclesiasticas traditiones currere doceret. Idem pro eodem. State fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram: ecce sine discrimine traditiones commendat, siue scriptas, siue tantum moribus commendatas: quod non secus alios Apostolos præcepisse nouimus: quorum certe sunt, quæ ecclesia de fide tradit. Lucas de Paulo pro eodem dixit. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum. Videant

qui voluerint, si non ad Ecclesiasticas traditiones illa præcepta quæ Paulus custodiri præcipiebat, Apostolorum, seu seniorum pertineant? Irenæus ille Christi gloriosus martyr Apostolis vicinus, Lugdunens. Archiepiscopus, beati Polycarpi Ioannis euangelistæ discipuli auditor refert, maiores nostros obseruantias, traditiones Apostolicas, secundum quas instituerunt Ecclesias, sedulo perquirentes scriptis, verbis, & gestis, posteris commendasse. Idem pro eodem aduersus Valentinum, cæterosque sui temporis hæreticos pugnans, ait. Traditionem Apostolorum toto orbe manifestam in omni Ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera audire voluerint: eam videlicet, quam primitiua illa Ecclesia ab Apostolis acceptam per successionem continuam patrum, & Episcoporum transmisit ad nos. Sed quoniam per omnes Ecclesias discurrere prolixum fuerat, & infiniti operis: ex omnibus maxime antiquissimam, ac omnibus cognitam, Romæ a gloriosissimis duobus Apostolis Petro, & Paulo fundatam eligens, eius fidem, traditionemque, quam habet ab ipsis annūciatam, & per successiones episcoporum ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo pacto, vel per sui placentiam, vel vanā gloriā, vel cæcitatē, & malam sententiā, fidē, præterquā oportet, colligunt. Hæc ille. Quæso iste pater doctus, sanctus, Christi q; martyr gloriosus, quid clarius dicere potuit, quo hūc nostrū, imo suū potius articulū firmaret? Idem pro eodē. Polycarpus qui nō solum ab apostolis eruditus est, neq; solū cōuersatus est cum ijs, qui dominū viderant: sed ab ipsis apostolis ordinatus Sinyrneorū episcopus, quē nos quoq; in prima nostra

* Irenæus lib. 1. contra hæreses.

Eusebius refert lib. 7. Eccles. hist. cap. 13.

Prædicatio apostolica per traditionem ecclesiæ cōseruatur.

* Irenæus idem & ad idem.

etate vidimus: infra. Docebat semper ea, quæ ab Apostolis ipse didicerat: & hæc ecclesiæ tradebat, quæ sola verba dicenda sunt: sequitur. Qui etiam sub Anice to Romã perrexit, & multos ex supradictis hæreticis ad ecclesiam Dei conuertit, hanc solum prædicans tenendam esse veritatem, quam ipse sciret se ab Apostolis suscepisse, quam & tradebat ecclesiæ. Hæc ille, Pantheus Stoicæ sectæ, quondam philosophus tantæ prudentiæ, & eruditionis, tam in scripturis, quàm in sæculari literatura fuit, vt in Indiam quoque a legatis gentis ipsius rogatus a Demetrio episcopo mitteretur: tempore Marci euangelistæ Apostolorumque domini scholæ ecclesiasticæ doctoris officio præfuit, vir in omni eruditione nobilissimus, in ecclesia Alexandrina primus post Apostolos: discipulum, ac successorem habuit Clementem: cuius Clementis Origenes discipulus, successorque in inquisitionibus suis de principiis Christianæ vitæ inquit. Sicut multis apud Græcos & barbaros pollicentibus veritatem diffuimus apud omnes eam quærere, qui eam falsis opinionibus afferebant, postquam credimus filium Dei esse Christum, & ab ipso nobis hanc discendam esse persuasimus: ita cum multi sint, qui se putant scire, quæ Christi sunt, & nonnulli eorum diuersa a prioribus sentiant, seruetur vero ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsque ad præsens in ecclesijs permanens: illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Idem pro eodem. Ex traditione didici de quatuor euangelij, quod hæc sola absque vlla contradictione suscipi debeant in omnibus, quæ sub cælo sunt,

• Hieronymus refert in De viris illustribus, c. 6.

• Eusebius lib. 5. Eccles. histor. c. 10. Idem ibi lib. 6. c. 3.

• In De principiis Christianæ vitæ
• Idem pro eodem multa dixit Homelius super Numer.
• Antiquus Origenes multa ad idem.

Tom. 1. Cōmentariorū in Math. teste Eusebio Eccles. hist. lib. 6.

ecclesijs Dei. Ita enim tradiderunt patres nostri. Et quod primum omnium sit euangelium a Matheo scriptum, qui aliquando fuerat publicanus, Hebraicis literis, & traditum his, qui ex circumcisione crediderant. Secundum vero scriptum esse a Marco, iuxta ea, quæ sibi tradiderat Petrus. Tertium esse secundum Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat tanquam his, qui ex gentibus crediderant, scriptum. Super omnia autem euangelium esse Ioannis. Is vero, qui idoneus factus est minister noui testamenti, Paulum dico, qui repleuit Euangelio omnia ab Hierusalem in circuitu vsque ad Illiricum, non ad omnes, quas docuerat ecclesias scriptis: sed quatuordecim solum epistolas, & in eis plures breuissimas. Idem ibi pro eodem aduersus eos, qui de epistola ad Hebræos, an Pauli esset, dubitabant, ait. Sed ego dico, sicut mihi a maioribus traditum est, quia manifestissime Pauli est: & semper omnes antiqui maiores nostri ita eam, vt Pauli epistolam susceperunt. Hæc ille. Clemens Petri discipulus, & eius in apostolica cathedra gloriosus successor ad idem docet oportere intelligentiam scripturarum ab eo discere, qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Ita in illis prioribus temporibus cognita sunt, credita etiam, ac populis prædicata: quibus sub recentissimo Christi sanguine effuso totus orbis miraculis quam plurimis radiabat.

• Paulus repleuit omnia euangelio ab Hierusalem in circuitu vsque ad Illiricum.

• Pro eo quod non videatur in eadem narrari illa erubescens tentatio, quæ de se ipso pronunciat dicens se in peritum esse sermonem.

• Clemens Petri discipulus ad idem.

• Alii patres illi quantum posteros ad idem.

CAP. III.

Post hæc autem, non tam multis temporibus interpositis, patres qui venerunt quasi hora tertia ad vineam vocati, sancti, ac docti, bona quidem membra illius formosæ columbæ, cui dicitur. Tota pulchra es amica mea.

(Ecclesiam dico Christi, suo sanguine iam mundam) vestigijs priorum patrum adhaerentes hanc eandem sententiam prorsus obseruarunt. Augustinus nanque praeterquam quod in multis alijs locis sub grauissimis sententijs, & verbis manifestis hanc veritatem docuit continuo, tamen ad idem contra epistolam fundamenti inquit, Ego euangelium non crederem, nisi Ecclesiae autoritas me moueret. Quæso, qui hæc dixit, traditionem Ecclesiasticam quanti fecit? Idem pro eodem ad Casulanum presbyterum. In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Si ergo res Ecclesiae, & statuta maiorum velut diuinæ leges obseruanda prædicantur: proculdubio quum Ecclesia nobis loquatur, seq; optime interpretes, sitq; res quædã audiens, & loquens; & diuina scriptura, teste Petro, nonnulla contineat intellectu difficilia, quæ indocti, & instabiles deprauant: pro dubijs resoluendis, nobis potius ad Ecclesiam adeundum est. Idem pro eodem contra Faustum. Distincta est a posteriorum libris excellentia canonicae autoritatis veteris, & noui testamenti: quæ Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, & propagationes ecclesiarum, tanquam in sede quadam sublimiter constituta: cui seruiat omnis fidelis, & pius intellectus. Idem ibi pro eodem. Nostrorum porro librorum autoritas tot gentium consensio ne per successiones Apostolorum, Episcoporum, conciliorumq; roborata vobis aduersa est. Ecce quod ubiq; traditiones Ecclesiae per successiones patrum habitas

* Anno domini 360. natus. Augustinus. In epistol. fundamenti.

Dist. sic. in his.

* Ecclesia res vana est videns / audiens / & loquens.

* 2. Pet. 3.

* Augustinus. lib. 11. cap. 5.

* Augustinus. lib. 13. cap. 5.

commendat. Idem pro eodem aduersus Faustum. Quid ages? quate vertes? quam libri a te prolati originem? quam vetustatem? quam seriem successionis teste citabis? nam si hæc facere conaberis, nihil valebis: & vides in hac re quid Ecclesiae catholice valeat autoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsq; ad hodiernum diem succedentium sibi met episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur. Idem pro eodem muniens se in baptismo paruulorum contra Pelagianos ait. Vbi ponis paruulos baptizatos? profecto in numero credentium. Nam ideo ex consuetudine Ecclesiae antiqua canonica fundatissima paruuli baptizati fideles vocantur. Idem pro eodem tractans omni acceptione dignum. Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit, hoc a maiorum fide percepit, hoc vsq; in finem perseueranter custodit. Idem ad idem. Iam superius disputauimus, credit in altero, qui peccauit in altero: credit & valet, & inter baptizatos computatur: hoc habet autoritas matris Ecclesiae: hoc fundatissime veritatis obtinet canon: contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murum quisquis arietat, ipse confringitur. Idem pro eodem contra Manichæos dixit. Palam est, quod in re dubia ad fidem valeat autoritas Ecclesiae catholice, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibi met episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur. Hæc Augustinus. Hieronymus ad idem super Apostolum circa illud. Si quis autem videtur contumacius esse, inquit. Præuenit illos, ne quis diceret: ubi scriptum est? vel alijs argumentis huic resisteret rationi. Quomodo præuenit? Nostalẽ consuetudinẽ inquiring non ha-

* Augustinus.

* Augustinus. Prima parte sermonum. serm. 5. De baptismo paruulorum.

* Augustinus. serm. 73.

* Augustinus. Sermon. quo prius prima parte post medium.

* Augustinus. lib. 2.

* In re dubia ad fidem valet autoritas Ecclesiae.

* 1. Corint. 11. Hieronymus.

bemus, neq; ecclesia dei, siue contendendi, siue talia faciendi: quando igitur secundum Hieronymum Paulus sese muniens aduersus contradicentes consuetudinem ecclesie obiecerit, manifestum est, secundum ecclesiasticam traditionem vim roburque habere probandi veritates, ac compescendi rebelles. Idem pro eodem ad Luciniam ait. Ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas (presertim quae fidei non officiant) ita obseruandas, vt a maioribus traditae sunt. Chrysostomus ad idem super Apostolum circa illud. Itaque fratres stete, & tenete traditiones inquit. Traditionem quoque ecclesie fide dignam putamus. Traditio est, nihil queras amplius. Athanasius, seu (vt alij volunt) Vulgarius iuxta eundem locum Pauli pro eodem ait. Itaque & ecclesie traditionem dignam existimemus cui praestanda sit fides; vt siquid ab ea sit traditum, nihil ultra perquiras. Cyprianus ad idem. Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & actor: in ceteris homines spiritum sanctum habuere doctorem: & sicut par est, spiritui sancto, & Christo diuinitas: ita in suis institutis aequa est autoritas, & potestas. Hilarius in De trinitate de fide a maioribus accepta loquens inquit. Ab his ergo, quae teneo, doctus sum: his inmedicabiliter imbutus sum: & ignosce omnipotens deus, quia in his nec emendari possum, sed commori possum. Hec ille.

CAP. IIII.

Deinde alij patres posteriores his sanctissimi etiam ac doctissimi, qui in ecclesia fuerunt, quasi sexta hora ad vineam domini venientes, hanc eandem veritatem obseruarunt docueruntque, Gregorius, Leo, Anacletus, Iulius, Innocentius, Bernardus, Thomas, Ioannes Gerson,

Beda, Bonauentura, Alexander de Ales, alijque innumeri, quos narrare solum esset longissimum: quanto magis eorum sententias, & dicta referre? Innocentius placet plurimum, qui dixit. Quotiens ratio fidei ventilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est sui nominis, & honoris auctoritatem referre debere, veluti nunc retulit vestra dilectio: quod per totum mundum possit ecclesiae omnibus prodesse. Hec ille. Bernardus quoque aduersus eos, qui sese toti communitati praepouunt, traditiones superiorum audire nolentes ait. Lepra proprii consilij eo perniciosior est, quanto magis occulta: & quanto ea quis magis abundat, tanto sibi sanior esse videtur. Haec illorum est, qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam sequentes errorem suum, & obstinati vt nullis velint consilijs acquiescere: hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, & claritatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis. Et quae maior superbia, quam vt vnus homo toti congregationi iudicium suum preferat, tanquam ipse solus habeat spiritum dei? Idolatrie scelus est, nolle acquiescere, & quasi peccatum ariolandi. Eant nunc, qui se faciunt religiosiores alijs: ecce arioli, & idolatrae facti sunt, si non ei, qui dixit hoc, plusquam sibi iudicant esse credendum. Neque huic dissonat veritatis sermo. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Haec Bernardus. Thomas etiam Vualdensis, qui aduersus Vuiclet, ad idem dixit. Si ergo postquam scripturas scrutati fuerimus, videamus quid de hac re communiter sentit ecclesia, vel in traditione vulgari, vel concordia patrum institutione: habeamus hoc, tanquam in scripturis inueniretur, pro definitione completa. Haec ille.

* Hieronymus. Tome primo.

* 2. Thes. Chrysostomus.

* Athanasius. lib.

* Cyprianus in serm. de ablutione pedum.

* Lib. 6. Hilarius.

* Patres posteriores in hoc idem ed prioribus tenentur penitus.

* 24. q. 1. Quod ens. Innocentius.

* Bernardus.

* Quasi peccatum ariolandi est nisi se acquiescere de terminatione ecclesiae.

* In doctrinali fl. dei antiqua. Tomo II. lib. 2. art. 2. cap. 23. Thomas Vualdensis.

• Nos quos qui nunc sumus et apostolici & facti patribus quos apostolica prædicatione ad nos peruenit prædicamus.

• Patres sancti deo placuerunt / ab ipso in vita / tum in morte miraculis illustrati / quomodo vestigia patrum tenentes / non placebimus?

• Chrysoſtomus super apostolum 2. Thel. 2.

• Pulchra deducitio ad propositum ab apostolis inclusitque ad nos per omnes patres / & omnia tempora.

• Act. 15.

• Dist. 15. c. Canon.

NOS vero, qui nunc nouissimi respectu præcedentium ad ecclesiam, quasi operarij in undecima hora ad vineam conducti sumus; quomodo non cum alijs prioribus laborabimus? Cur quod illi fecerunt, non faciemus? quod fenserunt, non sentiemus? quod prædicarunt, non prædicabimus? aut quod scripserunt, non scribemus? Vnus dominus est, pater familias, qui omnes vocauit, omnes ad eandem vineam misit; nec dubium, quin velit omnes similiter pro posse in ea laborare. Priores illi operarij gloriosi in operibus suis domino placuerunt sancti & iusti; ergo & nos eidem deo optimo placebimus, si illorum priorum placentium boni æmulatores fuerimus. Paulus illis dixit. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi; illi aut nobis dixerunt. Imitatores nostri estote, sicut & nos Pauli. Sentimus ergo cum illis, & quod illi dixerunt, dicimus. Itaque traditionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est: nihil quæras amplius. O verbum magnum, & maxime Christianum. Hęc est nostra Christiana confessio: hęc nostra in Christi ecclesia ingenua confessio; mouemur tamen ad hanc manifestam veritatē non solum ex his, quæ dicta sunt, & optime sufficiunt; imo & ex multis alijs exēplis, figuris, rationibusque. Exemplo quidem, quia a tempore nascentis ecclesiæ, hoc est ab Apostolis domini inclusitue usque ad nos, quodcunque dubium in Christi ecclesia subortum fuit, illud non nisi ab ecclesia congregato concilio determinatum est. Monstratur hæc veritas, in concilio Hierosolymitano ab Apostolis super legalibus habitis; in Niceno contra Arium; in Constantinopolitano, contra Macedonium; in Ephesino contra Nesto-

rium in calcedonen. contra Euticem; in Constantino-politano. 2. contra Theodorum; in Constantinopolitano contra Macharium, & sic deinceps per vices temporū, successiones patrum, & propagationes ecclesiarū, usque ad nouissima concilia Constantien. Lateranen. & Tridentinum. Figura etiam, quia olim in synagoga pro ambiguis, & difficilibus inter sanguinem & sanguinē, causam & causam, lepram & leprā absoluendis: ad sacerdotē summū, & ad eos, qui cum illo essent sacerdotes Leuitici generis ad eundem erat, ac illi obediendum sub interminatione mortis. At quæso illa figura synagoga, & ista obseruatissima consuetudo ecclesiæ, quid aliud indicat, quàm fore potius ad ecclesiam, seu ecclesiasticā traditionem pro subortis dubijs extinguendis recurrēdum? Nouit hoc olim Innocentius tertius, quando illum textum veteris testamēti ad sacerdotē summū, & eos qui cum eo erant sacerdotes Leuitici generis directum pro Romano pontifice optimo iure exposuit. Ratione quoque, quia in vniuersum, quando plura sunt, quæ singula ad aliquid sufficiunt: illud illorum omnium assumi debet, quod facilius assumi potest, & clarius, seu distinctius operatur. Ob id ergo, quum supra monstrauerimus per multa. Miraculum verum sacram scripturam, totam ecclesiam in se, ac Vniuersale concilium ipsam representans, Consuetudinem generalem, maxime antiquissimam, Sententiamque conformem patrum: quumque vniuersale concilium, vt diximus, facilius haberi queat, & clarius se se manifestet audiens loquentes, & loquens audientibus; hoc magis petendum est.

• Dist. 16. c. sane
sa & c. Prima.

• Deut. 17.

• Argumentum ex figura ad figuram.

• Nouit hoc Innocentius.

• Cap. Per venerabilem extra qui filii sint legit.

• Lib. primo per totum.

• Cap. huiusart.

* Quod in uerba inueniuntur / si qua religionis sunt / per uerba / et per scripturam probantur.

* 2. Pet. 3.
* Nisi esset ecclesiastica traditio / continuo haereses & schismata pulularent: quia tot sensus quot capita etiam interpretati de scriptura.

* 2. Thes. 2.

* Diff. 11. c. Ecclesiasticarum. Augustinus.

* Sola traditio ecclesiae docet fideles / salutiferæ crucis signaculo insigniri: & multra alia / quæ ab antiquissimis temporibus in tota religione obseruantur.

Iam quæ mala non erunt in Ecclesia suborta, & quæ bona in illa non erunt propediem peritura: si quod uolunt, petuntq; hæretici concedamus: si consuetudines Ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones, & conformes patrum sententias excludamus, & solas diuinas scripturas audiamus: Quæso, quo iudice terminabitur quæstio in illis, quæ in ipsis sunt, Petro teste, intellectu difficilia: quæ indocti, & instabiles ad suam perditionem depræstant: aut si non terminetur, quum tot sint sensus, quot capita: & unusquisq; in proprio suo abundet: quæ hæreses, & schismata non pullulabunt: quandoquidem ex illo principio Paulus dixit: audio inter uos scissuras esse: infra ex eodem. Oportet & hæreses esse: iterum. Si sola scriptura audiatur, ubi erunt quæ Apostoli solo uerbo tradiderunt: quæ, Paulo teste, uelut si scripta essent, obseruanda sunt? Iterum. Si ita fuerit, quot, & quanta erunt, quæ Christi ecclesia amittere necessitabit? Augustinus hoc nouit, qui in libro ex dictis Basilij ait. Si enim attenderimus consuetudines Ecclesiæ non per scripturas a patribus traditas, nihil aestimare: quantum religio detrimenti sit latura, intentiue inspicientibus liquido constabit. Quæ enim (ut inde exordiamur) scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri: uel quæ triphariam digesta super panem, & calicem prolixæ orationis, uel consecrationis uerba commendauit? Nam non modo quod in euangelio continetur, uel ab Apostolo quod est insertum, secretis dicimus: sed & alia plura adiicimus magnam quasi vim commendantia mysterijs. Quæ orientem uersus nos literarum orare forma docuit: Benedicimus fontem baptismatis oleo unctionis. Huic accedit, quod ter oleo unguimus quos

baptizamus, uerbis abrenunciare Sathanæ, & angelis eius informamus. Unde & hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more, ac reuerentiori diligetia sunt in mysterijs obseruata magis silentio, quàm publicata scripto. Hæc Augustinus. Dare ergo eis quod petunt, nequam possumus, ne totam ecclesiam deformemus: ne illam innumeris hæresibus, ac schismatibus repleamus: ne quæ apostoli prædicarunt, & solo uerbo commendarunt excludamus, & nos ipsos coram Dei iudicio omni pœna dignos faciamus. Inno istis modernis hæreticis, qui scripturam petunt iudicem dicamus, quod olim Tertulianus sui temporis hæreticis hoc idem postulantibus dixit. Qui estis? quædo, aut unde uenistis? Quid agitis in meo, non mei? Quo deniq; Marcion iure syluam meam cædis? Qua licentia ualentine fontes meos trahertis? Qua potestate Apelles limites meos commoues? Quid hic cæteri ad uoluntatem uestram seminatis, & pascitis? Mea est possessio. Olim possideo. Habeo origines firmas ab ipsis authoribus, quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum, sicut cauerunt suo testamento, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certe exhæredarunt semper, & abdicauerunt ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei, & inimici Apostolis hæretici: nisi ex diuersitate doctrinæ, quam unusquisq; de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? Hæc Tertulianus. Dicamus iterum istis nouis hæreticis, qui consuetudines ecclesiæ, ac ecclesiasticas traditiones pro posse nituntur excludere: quod olim Augustinus aduersus Iulianum Pelagianum præconia intonuit uoce. Vtriusque partis orbis terrarum fides ista

* Multa bona de ecclesia periret si omnia quæ religionis sunt sola scriptura probaretur.

* Tertulianus. In lib. de hæreticorum præsertione.

* Hæretici scripturas legentes & ex scripturis arguentes non sua tractant: quia apostoli eos exhæredarunt.

Lib. 1. cap. 6. Augustinus.

vna est: quia fides ista Christiana est: & te certe Occidentalis terra generavit, regeneravit Ecclesia: quid ei queris inferre, quod in ea non inuenisti? imo quid ei queris auferre, quod in ea quoque accepisti? Sic ergo nos istis nouis hæreticis Lutheri, O Ecolampadio, Zuinglio, Melanchthone, suisque cõplicibus dicamus: vos certe occidentalis terra generavit, regeneravit Ecclesia, quid ei queritis inferre, quod in ea non inuenistis? imo quid ei queritis auferre, quod in ea quoque accepistis? O gemina viperarum, sinite matrem viuere: pudeat aduersus illam oggannire: pudeat vipereo dente ventrẽ eius dilacerare sanctissimum.

CAP. VII.

Agamus alio medio eandem rem, & ex ipsa continuitate, imo identitate, perseuerantia, durationeque ecclesie in esse, & sanctitate huius articuli veritatem monstremus: audiant aduersarij, quærant quid dicant, & respõdeant nobis. Aut ecclesia Christi semper fuit, & semper sancta ex quo primo coepit per Christum ædificari vsque ad nos: aut aliquando desinit durare, vel sancta esse: Non secundum: hoc est, non cessauit durare, nec sancta permanere: quia tunc ubi essent illa Christi verba, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & Portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & ubi illa, Vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi: & ubi illud symboli, Credo sanctam Ecclesiam: & ubi quoque multa alia, quæ in diuinis scripturis pro duratione ecclesie in esse, & sanctitate ubique clamant: Ergo primũ: hoc est, Ecclesia Christi semper fuit, sem-

* Aduersus eos qui ecclesie traditinos negat.

* Probatur eadẽ veritas alio modo.

* Ecclesia nõ desinit esse ex quo coepit.
* Math. 16.
* Math. 28.

* Symbol.
* Ecclesia Christi semper durauit, & semper fuit facta, & est ex quo coepit.

perque sancta, ex quo primo coepit per Christum ædificari vsque ad nos: sic etiam, vt omni tempore intermedio deus de ecclesia dicat. Pulchra es amica mea, suavis, & decora. Vna est columba mea, perfecta mea: & nos de illa confiteamur. Credo sanctam ecclesiam. At sic & illa in illo quoque tempore fuit, quo ij patres Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, Basilus, Athanasius, Chrysostomus, Cyrillus, Paulinusque Nolanus: qui quasi vno tempore hic vixerunt: & officijs, ac scientia orbẽ illustrarunt, rexeruntque. Tunc quærimus, an isti patres erant membra illius vnus colubæ Dei, an non? Si non dicatur, o insania: quomodo illi sanctissimi viri, studiosissimi, & doctissimi tot miraculis illustrati membra eius non fuerunt? aut si illi non, qui alij illo tempore de ecclesia fuisse credi possunt? Si vero quod sic dicitur, vt reuera dicendum est: quæso, qui illos nunc in fide, ac doctrina imitantur, quomodo de ecclesia non erunt: quum præsertim ipsi fuerint patres, ac rectores ecclesiarum, in quorum fide explicita erat fides populi implicita? Aut quomodo Ecclesia quæ nunc est, & illam Ecclesiam patrum imitatur, Dei non erit: sicut illa Dei fuit: an fortassis nunc deo displicet, quod tunc ei placuit: aut tunc ei displicuit, quod modo ei placet? Nequaquam. Vna est enim lex, vna fides, vnum baptisma, vnus dominus Deus, & pater omnium: vtrobique eadem regula viuendi: quia & hic, & ibi idem Christi Euangelium. Sic autem quum Ecclesia illa, quæ tunc fuit optimo Deo placita traditio-nes Ecclesiasticas obseruauit, commendauitque toto nixu, vt vidimus in dictis patrum: Ecclesia quæ modo est, optimo iure vestigia illius tenens illas eadem

* Cantic. 6.

* Symbol.

* Ecclesia Christi tempore sanctorum patrum erat.

* Patres facti de ecclesia Christi quæ tunc erat: erant: imo illi illius pastores, doctores, ac rectores omnino erant & veræ fidei prædicatores.

Ephes. 4

* Ecclesia Christi, quæ modo est, optime illas traditiones & veritates seruauit, quæ seruauit ecclesia Christi, quæ olim fuit.

obseruat commendatq; Quid ergo. Concludamus cū pulcherrimo dicto Chrysoſtomi, & cū illo sonora, humili, ac deuota voce clamemus. Traditionem quoq; eccleſiæ fide dignā exiſtimamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius.

CAP. VIII.

Novit Auguſtinus veram religionem non apud paganos eſſe, nec apud Iudæos, nec apud hæreticos, nec apud ſchiſmaticos; adde nec apud Turcas, & Sarracenos, Mauroſq; (quos Auguſtinus ideo omiſit, quia tunc non erant) ſed ſolum apud Chriſtianos, catholicos, ſeu orthodoxos integritatis cuſtodes, rectaq; ſectantes, in De vera religione dicens. Sed quoquo modo ſe habeat philoſophorum iactantia, illud cuius intelligere facile eſt, religionem ab eis non eſſe quærendam, qui eadem ſacra ſuſcipiebant cum populis: & de ſuorum deorum natura ac ſummo bono diuerſas contrariasque ſententias in ſcholis ſuis eadē teſte multitudine perſonabant. Quod ſi hoc vnum tantum vicium Chriſtiana diſciplina ſanatum videremus: ineffabili laude prædicandā eſſe neminē negare oporteret. Hærefes nanq; tam innumerabiles a regula Chriſtianitatis auerſe teſtes ſunt, non admitti ad communicanda ſacramenta eos, qui de patre deo, & ſapientia eius, & munere diuino aliter ſentiunt, & hominibus perſuadere conantur, quā veritas poſtulat. Sic enim creditur, & docetur (quod eſt humanæ ſalutis caput) non aliam eſſe philoſophiam, id eſt ſapientię ſtudiū, & aliam religionem: cum hi quoque doctrinam non approbamus, nec ſacramenta nobiscum communicant. Quod in illis minus mirandum eſt, qui eorum quoque ſacramentorum ritu diſpares eſſe vo-

• Super Apoſtolum. 2. Theſ. 2. Chryſoſtomus.

• Vera Chriſti religio apud quos non ſit & apud quos ſit.

Tom. 1. cap. 5. Auguſtinus.

• Quidam philoſophi incoſtantes de deo aliter in ſcholis docebant, & aliud in templis oſtendebant.

Chriſtiani idē ubique de deo ſentit docet prædicat, ac obſeruat.

• Chriſtiani quorum doctrinam non approbamus, nec ſacramenta nobiscum communicant, non habemus.

luerunt: ſicut neſcio qui ſerpētini, qui appellatur, Manichæi, ſicut alij nonnulli. Sed in illis magis animaduertendum hoc, magiſq; prædicandū, qui paria ſacramenta celebrantes, tamen quia ſententia diſpares ſunt, & errores ſuos animoſius defendere, quā cautius corrigere maluerunt: excluſi a catholica communione, & participatione: quāuis parium ſacramentorum propria vocabula, propriosq; conuentus, non in ſermone tantum, ſed etiam in ſuperſtitione meruerunt, vt Photiniani, Arriani, multique præterea. Nam de his, qui ſchiſmata fecerunt, alia quæſtio eſt. Poſſet enim eos area dominica vſq; ad tempus vltimæ ventilationis velut paleas ſuſtinere, niſi vento ſuperbiæ nimia leuitate ceſſiſſent: & ſeſe a nobis vltro ſeparaiſſent. Iudæi vero quāuis vni omnipotenti deo ſupplicent, ſola tamen temporalia, & viſibilia bona de illo expectantes rudimenta noui populi ab humilitate ſurgētia in iſtis ſuis ſcripturis nimia ſecuritate natiuerunt aduertere: atq; ita in veteri homine remanſerunt. Quæ cum ita ſint, neque in confuſione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore ſchiſmaticorum, neq; in cæcitate Iudæorum quærenda eſt religio: ſed apud eos ſolos, qui Chriſtiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id eſt integritatis cuſtodes, & recta ſectantes. Hæc Auguſtinus. At ſi vera religio apud eos ſolos quærenda eſt, vt reuera (Auguſtino teſte) eſt, qui Chriſtiani, catholici, vel orthodoxi nominantur, id eſt integritatis cuſtodes, & recta ſectantes: iam abſque dubio illa quærenda eſt apud hos patres, Auguſtinum, Ambroſium, Hieronymum, Gregorium, Hirenſem, Hilarium, Cyprianū, Cyrillum, Baſilium, Athanaſium, Chryſoſtomum,

• Manichæi ſeparati ſunt: etiam quia ſacramentorum ritum diſpares.

• Multi paria ſacramenta celebrantes excluſi ſunt a catholica communione, quia errores haberunt, quos corrigere pertinaciter voluerunt.

• Iudæi reſterreni dediti in veteri nomine remanſerunt.

• Soli Chriſtiani catholici ſunt apud quos vera religio quærenda eſt.

• Apud ſ. ſ. patres quæritur vera religio.

Damascenum, Anselmum, Bernardum, aliosq; sanctitate & eruditione similes: quia ipsi sunt, qui post Apostolos, discipulosque domini maxime Christiani, catholici, & orthodoxi fuere, integritatis custodes, & recta sectantes, Christi martyres, ac confessores, cum in vitam in morte miraculis quā plurimis illustratos, approbatosq; Quia ergo apud illos vera religio fuit, quæ sine recta fide stare nequit (Paulo teste) nos optime facimus ad eos currentes, quæ crediderunt, credentes, quæ interpretati sunt, interpretantes, quæ approbarunt, approbantes, quæ reprobant, reprobantes, quæ commendarunt, commendantes, & quæ prædicarunt, prædicantes, ac quæ scripserunt scribentes: ut vel sic cum illis veram religionem habeamus. Abeant qui aliter sentiunt. Nos cum Augustino sentimus. Sed & si Augustinus hanc veritatem de vera religione, & vere religiosi viris alijs rebus intenus taceret: quid ad nos, qui pro ea alium testem, iudicemq; veracissimum Augustino longe grauiorem habemus, Iacobum Apostolum inquam, qui ad idem in sua canonica ita distulit. Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem hæc est. Visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc sæculo. At si religio munda, & immaculata apud Deum hæc est, quæ diffinit Iacobus, ut reuera (ipso teste) est: manifestum est illos patres sanctissimos, ac doctissimos Christi martyres, & confessores, Augustinum, Ambrosium, Hieronymum, Gregorium, Hirenæum, Hilarium, Cyprianum, Cyrillum, Athanasium, Basilium, Chrysostomum, Damascenum, Anselmum a deo optimo multis miraculis approbatos veram religionem habuisse: quam isti

Optime facit qui veram religionem apud sanctos patres quæriturum tum in vita tum in morte multis miraculis illustratos.

Divina scriptura docet quæ sit vera religio / ac per consequens apud quos nunc querenda est.

citra Apostolos, & discipulos sint, qui inter alios pupillos & viduas in tribulatione eorum visitarunt, & se se immaculatos ab hoc sæculo custodierunt. Cæterum quia Hæc est victoria, quæ vincit mundum fides nostra: quo fit, ut nemo queat sine fide immaculatum se custodire ab hoc sæculo, sed neque religionem mundam, & immaculatam apud Deum habere, sicut scriptum est, Oportet accedentem credere: & iterum, Sine fide impossibile est placere deo: necessum est, patres illos veram fidem habuisse concedamus: quemadmodum & veram religionem obseruasse eosdem concedimus. Sic autem, ut ante diximus, ita nunc iteramus. Optime facimus, in sanctis patribus veram fidem, veramq; religionem quærentes: unde quia ipsi summo opere traditionem ecclesiasticam commendarunt, nos eam toto nixu accipimus, totoque mentis affectu nostris posteris commendamus: quibus cum Chrysostomo dicimus, Traditionem quoque ecclesiæ fide dignam putamus, Traditio est, nihil quæras amplius.

* Patres sancti citra apostolos & discipulos domini plus alius pupillos & viduas in tribulatione eorum visitarunt / & se immaculatos ab hoc sæculo custodierunt.
* Ioan. 5.
* Hebr. 11.

* Chrysostomus super Apostolam 2. Thel. 2.

CAP. IX.

Aut aduersus omnes hæreticos, qui nunc sunt, & more præteritorum hæreticorum prædecessorum suorum pro rebus religionis probandis solas scripturas sacras iudices habere volunt: quæramus ab ipsis, unde has scripturas, quas solas audire volunt, sacras esse norunt? aut unde sciunt, ista euangelia, quæ habemus, esse, quæ Mathæus, Marcus, Lucas, & Ioanes scripserunt? aut quomodo illa esse in sua prima integritate credunt? quum potuerint a tot retro sæculis per malos homines, & hæreticos

* Aduersus hæreticos solâ scripturam iudicem petentes.

depruari? Quæso, quo miraculo, qua reuelatione, vel quo sensu ipsi certificantur de istis: Credo respondebunt, sese autoritate ecclesiæ certos fieri. Optime: sed quæro iterum. Cuius ecclesiæ? Non possunt respondere, quòd solius primitiæ, quæ in principio fuit, & nouum testamentum scripturis sacris nobis suis posteris mādauit. Non possunt inquam hoc dicere: quia isti moderni hæretici illam ecclesiam in seipsam non viderūt. Quid ergo? Proculdubio aliam ecclesiam, cuius autoritate certi sunt de huiusmodi, assignare nequeunt, nisi illam primitiam, prout per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum vsq; ad nos peruenit, & isti ecclesiæ, quæ nunc est, continuatur: sub cuius temporibus isti hæretici nati sunt, & per quam credentiam de scripturis vtriusque testamenti acceperunt. At nūc quæso, si autoritas illius ecclesiæ vsque ad istam continuatæ per medios patres sanctissimos, & doctissimos Christi martyres, & confessores miraculis diuinis & quā plurimis illustratos, tanta est, vt ipsa sola istæ scripturæ credantur esse illorum sacrorum scriptorū, quorum nominibus intitulatur, & credantur prorsus integre, ac incorrupte, nec in aliquo vitiate: quomodo hæc eadem autoritas non erit tanta, vt ex ipsa sola credamus, quis sit proprius sensus, in quo ipsæ scripturæ a principio fuerunt intellectæ, & in quo nunc sunt intelligendæ? Aut si tanta est hæc autoritas, vt de scripturis huiusmodi, quæ sacræ sint, & quæ integre firmissimam fidem pariant: quomodo non erit tanta, vt per eam certissime, verissime quæ credamus apostolicas traditiones, quas Apostoli solo verbo, tradiderūt? Nam si dixerint hæretici ipsi, hanc autoritatem talis Ecclesiæ errare,

Sola autoritate ecclesiæ scitur nunc euangeliū scriptū esse euangeliarum quosdam nominibus prætitulatur / & illud in sua integritate esse.

** Autoritas ecclesiæ quæ sola ad illud sufficit / vtique tanta est / vt ipsa sola credamus quis sit proprius sensus scripturarum / quas non nisi per illam accipimus / & quas non nisi per illam integras esse credimus.*

** Autoritas ecclesiæ / quæ sola sufficit scripturas apostolorum & euangelistarū conseruare integras / sufficit etiā eorum traditiones solo verbo habitare conseruare.*

istas, vel illas consuetudines esse Apostolorum: quàm firmam eam faciunt, vt per illam dicant, sese credere istas, vel illas scripturas integras esse, & sacrorum scriptorum? Profecto eam totaliter infringunt: quia autoritas quæ in vno, maxime in re tam graui mentiretur, prorsus in omnibus suspecta redderetur: quemadmodum Augustinus ad Hieronymum in De Petro reprehensio a Paulo optime deduxit. Sic ergo, quia autoritas ecclesiæ tanta est, vt per eam nostras scripturas sacras, & integras esse confiteamur: iam per consequens tanta est, vt per illam apostolicas traditiones, & quæ Apostoli solo verbo docuerūt, accipiamus, credamusque. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen.

** Autoritas / quæ in vno mentiretur / prorsus in omnibus suspecta redderetur.*

** Epistola, 19. Augustinus ad Hieronymum. * Autoritas ecclesiæ diuina est & in oibus veracissima.*

Liber quartus.

PROOEMIUM.

CAP. VNIC.

DVXI necessarium, vt presentis negocij tota materia maneret discussa, post articulos Christianorū principiorū assertos, mōstratōsq; quibus in nostris rebus, eis inquā, quæ religionis sunt, probandis, armamur, muniturq; ex omni parte; ac post vnum illorū electum, quo vt in plurimū, non quasi maioris, sed quasi clarioris veritatis fuerit, aduersus omnes Christi inimicos, quotidie veram fidē defendentes, nonnullas quæstiones inter viros catholicos in scholis disputari solitas, de Miraculo vero, & scriptura; de scriptura, & tota ecclesia in se; de tota ecclesia, & vniuersali cōcilio; ac tandē de vniuersali cōcilio, & papa determinare; an, & quod alterū duorū alteri præmineat, sitq; potius expetēdū, audiēdūq;. Graue negociū est, & viribus nostris impar. Video, sed & illi dabit Deus optimus maximusque quoque finem. De his ergo disputaturi, quæ in scholis, & a scholasticis more scholastico disputari solēt, fortassis cogemur stylum, & modū mutare ab ecclesiasticis ad scholasticos transeuntes, proprijs vocabulis, argumentationibusque vtentes; quæso, ne id fastidio fuerit, quibus altior stylus humanarum scientiarum est comes. Paulus ille Apostolus in Euangelio segregatus, qui in alijs

* Quatenus tota materia discussa maneat / post articulos principiorū post totos; ac post vnum eorum electum; quā manifestum magis magisque amplū superest de eodem nonnullas quæstiones tradere.

* Scholastica disputatio cogit mutare stylum.

epistolis non in humanæ scientiæ verbis Christi mysteria commendabat: in ea quæ ad Hebræos est, illud idem sub mirabili sermonis elegātia facit. Augustinus etiam cum in De ciuitate Dei, tū in De moribus ecclesie catholice declarauit: si quid offendit eruditos in ipsius dictione, non fuisse incitię, sed charitatis, qua stylum demisit ad imperitorum intelligentiam. Nolo his credi me quicquam mutasse de meo in scribendo more (neq; enim habeo quod huiusce rei mutare valeam, qui vel magnam meæ iuuentutis partem in scholasticis rebus versatus consumpserim) sed tantū quatenus horum sanctorum exemplo, qui stylum ob charitatem mutarunt scribentes, moneam cunctos lectores suum quoq; inuent legentes. Neque querant continuo, quæ placet in auribus, elegantiam sermonum: sed quæ agit in corde, querendam magis scientiam rerum. Suum Marcum Tullium Ciceronem meum in hac philosophia adiutorem habeo: qui in de arte rethorica ita disserit. Ac me quidem diu cogitantem ratio ipsa in hęc potissimum sententiam ducit, vt existimem sapientiā sine eloquentia parū prodesse ciuitatibus, eloquentiā vero sine sapiētia nimium obesse plerūq; prodesse nunquā. At istis suis verbis quæso, quid voluit ipse humanarū locutionū (vt sic loquar) humanissimus doctor: nisi quod diximus, eligendā fore potius scientiā rerū, quā eloquentiā sermonū. Neq; hoc solū, imo & alibi testatur, nō in alienis, sed in proprijs sciētiarū vocabulis esse loquēdū. Iā qd de hac re patres seferint sanctissimi, doctissimiq; Augustinus in De doctrina Christiana exposuit satis eo loco, quo Christiani doctoris officium exactissime definiuit. Super ergo charitas fastidiū, si qd inter disputā

* Sanctissimi & doctissimi aliquādo stylum mutarunt.

* Magna pars iuuentutis in scholasticis rebus consumpta.

Lib. primo. * Sapientia sine eloquentia parū prodest ciuitatibus: eloquentia autem sine sapiētia nimium obest plerūq; prodest nunquam.

Lib. 4. cap. 4. & cap. 5. * Hieronymus etiam in expositione ne 2. al. 39.

dum ex auditis nominibus propositionum, conclusio-
num, argumentationum, confirmationumq; , & simi-
lium fortassis subreperit.

DISPUTATIO

Prima.

De miraculo ve-
ro & scriptura,

PRIMUM omnium circa ea que in
primis articulis dicta sunt, non abs re
disputari posset de miraculo vero, &
scriptura diuina, vtrū ne horum alte-
rum alteri in auctoritate, quam ha-
bent, seu fortassis in modo habendi
eādem præmineat, sic vt potius isti,

quā illi, aut econtra illi magis, quā isti fuerit credendū.
Verum quia de hoc (quantum memini) nō vidi hacte-
nus a doctoribus pugnari, quorum possim dicta, sen-
tentiasq; distinctas referre; satis superq; me cunctis in
presentiarum satisfecisse putauerim, si quod huius rei
mihī teneo, etiam alijs exponere, ac ex suis principijs
monstrare curauero. Quod vt fiat clarius, ecce per capi-
ta in forma conclusionum, seu per conclusiones in mo-
do capitulorum, Deo adiuuante aggredimur.

CAP. I.

Miraculum verū, & sacra scriptura diuinā authorita-
tē habēt: amboq; in gradu, seu potius in modo eminētī
sic vt nulli liceat ratione authoritatis habitæ, gradus,
aut modi habendi magis vni, quam alteri adherere te-
stanti; nec possit humana ratione iudicari, an alterum
horum alterum excellat quoad se. Monstratur hæc ve-
ritas quoad omnia, per ea, quæ in proprijs suis articulis

Hæc ambo quo
ad se, æqualis au-
thoritatis sunt /
seu, quoad natu-
ram.

superius dicta sunt: quibus indicauimus vtrūque a deo
optimo maximoque actore fieri immediate, & princi-
paliter. Nanque homo cooperans in huiusmodi non
qua i relictus naturæ suæ agit quod agit, sed quasi in-
strumentum dei, ab eo particularissimo modo, & cum
effectu motū. Video hominē proprius instrumētū esse
in sacris scripturis scribēdis, quā in veris miraculis faci-
endis: propterea quod in protrahendo literas propriā
quandam habeat actionem ad effectum intentū: sicut
ferra secādo: quod in faciēdo miraculū secus est. Tamē
hoc nihil prohibet, quominus vtrunq; diuinū sit opus,
deo vtrobiq; principaliter operante, quasi si solus ope-
raretur ipse. Nanq; sicut miraculum aliquod non ideo
minus est, quādo a deo mediāte aliqua prece, aut actio-
ne hominis fit, quā si a solo ipso nulla mediā creatura
fieret, neq; per consequens minorem auctoritatem ob-
tinet. Sic sacra scriptura non ob id minoris auctoritatis
est, q̄ homo in ea agenda proprium Dei instrumētū
fuerit, quā si a solo Deo nulla actione creaturæ præuia
ageretur. Nouit hoc Augustinus, quando in De cōsen-
su euāgelistarum dixit. Quicquid enim ille (Christus
scilicet de quo loquebatur) de suis factis, & dictis nos le-
gere voluit, hoc scribendum illis (Apostolis scilicet, &
Euangelistis) tanquam suis manibus imperauit. Hoc
vnitatis confortium, & in diuersis officijs concordium
membroum sub vno capite ministerium, quisquis in-
tellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus discipu-
lis Christi in euāgelio legerit, quā si ipsam manum do-
mini, quam in corpore gestabat, scribentem conspexe-
rit. Hęc ille. Petrus his quodam modo aduersari videri-
tur; qui quum verum miraculum in sua secunda ca-

Lib. i. art. 1. §. 2.

* Quodlibet h
rum immediate
& principaliter
est a deo.

* Instrumentum
nō impedit acti-
onem principis
is agētis inūni-
ti.

* Miraculi non
minus est quan-
do fit homine
petēte, quā quan-
do fit a solo deo
volente nemine
orante.

Augustinus lib.
i. cap. 135

* Qualiter deus
scripsit per suos
ostēdit scripto-
res

nonica erga dominum saluatorem factum enarrasset, dicens, Accipiens enim a deo patre honorem, & gloriam, voce delapsa ad eum huiusmodi a magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipsum audite: Et hanc vocem nos audiuius de caelo allatam, quum essemus cum ipso in monte sancto: quasi sacra scriptura maioris authoritatis, aut firmioris veritatis, quam verum miraculum sit, subiecit statim. Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui bene facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris &c. Sic autem quum is tantus domini Apostolus, Petrus inquam ille omnium apostolorum princeps, post enarratā vocē miraculose formatā, & a se in monte sancto optime auditam, subdat, Et habemus firmiorem propheticum sermonem, vocem, aut scripturam prophetarum indicans: videtur quidem scripturę potius, quam miraculo assensum præberi velle. Respondeamus, videtur quidem in superficie sermonis ita sentire: sed nequaquam sentit: namq; vox illa non potest dici immediate a deo formata: quia quum sit quoddam ens extra Deum, esset opus totius trinitatis, non magis patris, quam filij, quam etiam spiritus sancti: nec minus istius personæ, quam illius, aut illius. Isto autem posito, quomodo illa locutio vera diceret, nisi Christus filius totius trinitatis esset? Quod negatur. Sed quia vox illa in ministerio angeli formata est in persona patris loquentis, sicut solitum erat olim angelos in persona domini ad populum, vel etiam ad Moysen loqui quemadmodum Stephanus sapientia plenus legem a

deo datam in dispositione angelorū testatus est: ideo Petrus scripturam, quia a deo immediate est, voci illi per angelos formatam præposuit. Sane hanc fuisse mentem Petri, verba statim sequentia monstrant: quibus dixit. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Nō enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines. Ecce totam rationem, qua scripturam firmiorem dixerat prophetarum, in eo refert, quod omnis illa Deo immediate mouente, agenteque principaliter fit longe aliter, quam illa vox virtute angeli facta. Sic multi patres de illa voce senserunt: sic etiam verior scripturarum intelligentia indicat: namque quum scriptura sæpe asserat Deum olim patribus loquutum in veteri testamento: tamen in nouo Saluator ipse noster Iudæis dixit. Quem vos dicitis, quia Deus vester est: cuius neque vocem vnquam audistis: neque speciem vidistis: quo domini dicto certo nouimus, illas priscas voces ab angelo in persona Dei loquentis formatas. Cæterum si quispiam ita instet dicens, propter alios patres antiquos atque maiores, qui aliter senserunt, vocem illam a deo immediate factam esse. Respondeo, nihil illud quidem contra nos: tum propter dictam iam ante sententiam, quam nos veriore ac certiore esse existimamus: tum quia ista secunda etiā si a nobis cōcedatur nihil omnino efficere potest: curreret enim, si vera esset de miraculo, & scriptura quoad nos. Nam quum diuina scriptura iam a multis retro sæculis probata sit satis: miraculum autem habeat, unde examinandum reddatur, an verum, an falsum sit:

Quomodo videtur Petrus a apostolorum princeps magis de honore scripturæ quā miraculo in superficie literarū.

Quomodo videtur Petrus a apostolorum princeps magis de honore scripturæ quā miraculo in superficie literarū.

Author illius vocis de qua Petrus loquitur.

Abulen. super Math. cap. 3. q. 89 & cap. 47. q. 78.

Vox illa formata est ministerio angeli in persona domini seu proprius in persona patris.

Quare Petrus scripturam voci illi præposuit.

2. Pet. 1.

Exod. 33. Num. 12. Exod. 20. Deut. 4. & 5. & alibi sæpe.

Ioan. 8. Vox illa qua olim deus patribus loquebatur ministerio angelorum formata.

Aliud est indicium de miraculo & scriptura quoad nos fides.

an vno modo, an alio fiat: nihil officit, imo conuenit, vt diuina scriptura nobis firmior dicatur. Verum quia de hoc multa statim dicenda sunt, modo satis.

CAP II.

Multi signa mendacia veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt, vnde miracula an vera sint, examinanda sunt: scriptura vero multis iam retro sæculis mōstrata est: quo fit, vt ipsa nobis sit firmior, quousq; miraculum verum esse probetur. Monstratur quod diximus, posse signa mendacia arte dæmonis fieri veris miraculis similia: primū ex diuina scriptura. Saluator noster dixit. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabūt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiā electi. Ecce prædixi vobis. At pseudochristi, & pseudoprophetæ cuius arte, nisi dæmonis signa magna, & prodigia facere vnquā possunt: aut quomodo illa signa, & prodigia sic magna erunt, vt in errorem inducātur (si fieri potest) etiā electi: nisi ipsa vtiq; fuerint veris signis, verisq; miraculis similia? Paulus ad idem ait. Tunc reuelabitur ille iniquus: quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui: eum, cuius est aduentus secundum operationem Sathane in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ad idem est, q̄ magi Pharaonis sapientes, & malefici per incantationes Aegyptiacas arcana quadam similiter fecerunt: & proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: licet virga Aaron virgaseorum deuorauerit. Ad idem est illud mirabile de Samuele a phytonissa Sauli ostēso: de quo hactenus inter patres dubium est non paruum, an fuerit verus Sa-

* Signa mendacia veris miraculis similia arte dæmonis fieri possunt.

* Math. 24.

* Pseudoapostoli & pseudoprophetæ nō nisi arte dæmonis signa magna facere possunt.

* 2. Theſ. 2.

* Exod. 7. De magis Pharaonis.

* 1. Reg. 28. De Samuele, & Phytonissa.

muel quoad spiritum, an dæmon aliquis in effigie similitima Samuelis apparēs. Dico hoc dubium non paruum inter doctores, propterea q̄ Augustinus, Gratianusq; ex Augustino illum, qui apparuit, nequaquam verum Samuelem, sed phytonicum spiritum fuisse asserunt: quibus alij aduersantur, eundem verum Samuelem dicentes: de qua questione nonnulla paulo post dicturi sumus. Ad idē sunt præterea omnes illę mutationes, quas apud gentiles per antiquas historias nouimus arte dæmonis factas. Augustinus in De ciuitate dei de his verba faciens ait. Si enim dixerimus ea non esse credenda, nō desunt etiam nunc, qui eiusmodi quædam, vel certissima audisse, vel etiam expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres imbutas his malis artibus in caseo dare solere dicebant, quibus vellent, seu possent viatoribus, vnde in iumenta ilico verterentur, & necessaria quæq; portarent: postq; perfecta opera iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentē fieri bestialem, sed rationalem humanamq; seruari: sicut Apuleius in libris, quos asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, vt accepto veneno, humano animo permanēte, asinus fieret, aut idicauit, aut finxit: infra. Nec sane dæmones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quæstio, sed specietenus quæ a vero deo sunt creata commutant, vt videantur esse, quod non sunt. Hæc Augustinus. Audiat ergo qui voluerit, quid de illis incredibilibus commutationibus, de maga illa famosissima Circe, quę socios quosque Vlyssis fertur mutasse in bestias: & de Arcadibus, qui forte ducti transnatabāt quoddā stagnum, atq; ibi

* De ciuit. lib. 18. cap. 26. q. 5. Nec mirum. & Glo. * Esa. 29. * Nicol. & Abulena, Reg. 28.

* August. lib. 18. cap. 18.

* Quid audiret Augustinus cum esset in Italia.

* Apuleius in libris de asino aureo.

* Dæmones naturas nō creant, sed specietenus commutant.

* Varro commentat Augustinus refert De ciuitate lib. 18. cap. 17. De Circe & de Arcadibus.

conuertebantur in lupos, & cum similibus feris per illius regionis deferta viuebant: si vero carne non vescerentur humana, rursus post nouem annos eodem renato stagno reformabantur in homines, in antiquissimis legatur historijs: & videbit statim, quot, quanta, aut qualia possit dæmon a deo optimo permissus, signa, ac prodigia non quidem facere vera, sed hominibus ostendere falsa, ac tantummodo apparentia. Paulus vniuersaliter dixit, Sathanam transfigurari in Angelum lucis, ministrosque eius in ministros iustitiæ: vnde & clamat, An ignoratis altitudinem Sathanæ? Hæc utique non solum in similitudine veritatis falsa docens, imo & in similitudine potestatis mendacia signa ostendens, Si ergo ista vera sunt, vt reuera sunt: manifestum est signa omnia, quæ facta fuerint, probanda fore prius, an vera sint: & non statim credenda. At vero quia de sacra scriptura secus est, cui statim assentire tenemur, tanquam iudici multis retro sæculis probato a Deo optimo maximoque: recte diximus, scripturam nobis catholicis firmiorem dici. Olim sub lege propter multa, quæ in miraculis accidere poterant, tandem posita fuit lex, cuius examine siue opus, siue operans verus, an falsus esset, anque in sui, an in Dei nomine loquutus fuerit, probaretur. Similiter & nunc sub Euangelio illa omnia probanda sunt, quando etiam, quæ tunc accidere possunt, scriptura vniuersaliter dicit. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum: iterum, Omnia probate: quod bonum est tenete. Quid clarius.

* Fabula Arcadum de transfigurationibus.

1. Corint. II.

* Quæ nunc facta fuerint signa probanda sunt ad regulam scripturarum & ecclesiæ.

1. Ioan. 4.

1. Thess.

De Samuele autem de quo loqui cœpimus, an fuerit ipse, vel imago eius, qui Sauli apparuit, quid aliud quispiam nunc a nobis quærere potest, quam id quod olim de eodem ab Augustino quæsiuit Simplicianus? aut quid nos a nobis quærentibus dicere valeamus, nisi quod olim Augustinus dixit Simpliciano, quæ pro, & contra adduci valebant, adducendo? Monstrat enim, non esse absurdum, credere ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis permissum fuisse, vt non inuitus, nec dominante, aut subiugante magica potentia: sed volens, atque obtemperans occulte dispensationi dei, quæ pythonißam illam, & Saulem latebat, consentiret spiritus prophetæ sancti se ostendi aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Quemadmodum ex euangelio nouimus diuina permissione factum, vt ipsum verum dei filium Sathanas assumeret, & super pinnaculum templi constitueret: Iudæi quoque peruersi, atque immun difacta diaboli facientes eundem dei filium tenerent, vincirent, illuderent, crucifigerent, atque interficerent. Docet similiter posse & illum locum scripturæ facilius intelligi, vt non vere Spiritum Samuelis excitatum a requie sua credamus: sed aliquod phantasma, & imaginariam illusionem diaboli machinationibus factam, quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sic imago hominis vocatur homo: Ciceronis, Cicero: Sallustij, Sallustius: Achillis, Achilles.

* An fuerit verus Samuel qui apparuit inuocante pythonißa.

* Ad Simplicianum lib. 2. q. 8. tom. 4.

Rationes ad patrem dicentem quod non erat Samuel sed similitudo eius.

Hectoris, Hector: Romæ, Roma. Quemadmodum, & Pharaos picas se dixit vidisse in somnis, & boues: non spicarum, aut bouum imagines. Tamen multis hinc inde adductis, eo tamen pendet, quo asserit dicendum magis, quandiu sibi aliquid amplius excogitare, atque explicare non datur, factum illud maligno pythoniisæ illius ministerio completum. Motus fuit tunc temporis ad hanc partem, tum quia difficile intellectu est, quod anima iusti magicis cogatur artibus: tum quia quæ apparuit imago Sauli dixit. Cras mecum eris: quod eo falsum videtur, quod Saul reprobatus cum Samuele iusto dignoscitur. Magno quippe interuallo post mortem separari bonos a malis in euangelio legimus, cum dominus inter superbum illum diuitem, cum iam apud inferos tormenta pateretur, & illum qui ad eius ianuam vlcerosus iacebat, iam in requie constitutum, magnum chaos interiectum esse testatur. Alij vero determinate dixerunt, illum fuisse verum Samuelem, non quasi ipse a dæmone suafusus veniret, quia hoc de tali viro talique anima affirmare scelus est, nec quasi coactus magica arte appareret, quæ nihil valet in sanctis, sed eo tantum, quo pythoniisæ illa per suam magicam, Samuelem vocante, permiserit, seu iusserit Deus optimus ipsum adesse apparereque, ac loqui quatenus prædiceret Sauli mortem suam, & terreret eum ratificans mortuus, quæ dixerat viuus. Simile quoddam iam in diuinis, scripturis precesserat: nam Balaam ariolus erat, cui ad consultationem demonum aras paranti, verus Deus bis respondit, cogens dæmones non respondere. Moti sunt autoritate Ecclesiastici, qui de Samuele ita dixit. Dilectus a domino deo suo Samuele propheta domini, renouauit imperium, & vnxit principem

* Augustinus tenet prius quam diu sibi aliud non dabatur partem negatiuam: dicit illud qui apparuit non Samuelem, sed Samuelem similitudinem fuisse.

* Abulen. i. Reg. 28. q. 28. * Alii dixerunt illum qui apparuit verum Samuelem quoad spiritum fuisse.

* Num. 22. & 23.

* Ecclesiast. 1.

in gente sua: in lege domini congregationem iudicauit: infra. Post hæc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ. &c. Approbo ego magis istam sententiam, qua illum verum Samuelem, vel spiritum eius fuisse asseritur: sed & illam dico etiam Augustinum habuisse, imo & probasse eadem scripturæ autoritate, qua isti moderni eam probarunt. Nanque in De cura pro mortuis gerenda ad idem inquit. Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quauis nonnulli non ipsum fuisse, qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum tantam multis operibus congruentem illi existiment similitudinem figurasse: cum liber ecclesiasticus, quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronunciat, contineat in laude patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetauerit. Quantum autem honoris, & autoritatis Augustinus ipse ecclesiastico illi libro deferat, ipse in De doctrina Christiana declarat: quo loco illum inter libros canonis veteris testamenti nominat, annumeratque. Abeant ergo qui Augustinum aliter sensisse sentiunt: & quasi eum vincant, eundem locum, quo Augustinus se muniuit, adducunt, tanquam si quicquam noui repererint, quod Augustinum latuerit.

* Approbamus quod dicitur verum Samuelem apparuisse: & monstramus Augustinum hoc tenuisse. Cap. 15. Augustinus.

* Lib. 2. cap. 8. Nanque quæ faciunt Augustinus libros canonis vtriusque testamenti docet in prol. lib. 3. de trinitate ad Hieronymum. epistol. 8. in ord. 19. in epistola ad Vincentium in De vnico baptismo lib. 2. contra Faustum. lib. 11. cap. 5. quoru multa habentur dist. 9. c. Noli meis. Ego solus. Qui nesciat. Noli frater. Neque quorumlibet. Sana quippe. * Descriptura & ecclesia vniuersali in se per orbem diffusa.

Disputatio Secunda.

SECUNDO circa præcedentia quæri potest, imo & a multis iam quærit de scriptura, & ecclesia tota in seipsa: an alterum

horum in authoritate altero maius sit: de qua re, quia catholicorum doctorum varij varia fenserunt, duximus necessarium, ante determinationem nostram illorum diuersas sententias afferre, quatenus vel sic ex oppositis iuxta se positis materię grauitas, determinationis difficultas, probabiliorisque partis veritas, pateret magis. Erit ergo imprimis aliarũ opinionũ positio: deinde statim nostrę narratio, non in omnibus fundamētis, quę hinc inde adduci possēt pro singulis; sed in illis tantum, quę ex omnibus selecta grauiā magis, fortioraque visa sunt. Nanque in huiusmodi nō multitudo verborum, sed sola vis rationum ponderanda est; nec per consequēs quę plura, sed qui meliora dicunt prę cęteris audiendi sunt.

* Opposita iuxta se posita magis elucescunt.

* Nō multitudo verborũ, sed vis rationum ponderanda est.

CAP. I.

Prima igitur positio de hac re in eo est, quod ecclesia longe maioris authoritatis sit, quę scriptura. Abulē, hoc asserit, qui in prologo suo super Matheũ dixit. Ecclesia vniuersalis, quę est vniuersitas fidelium diffusa per totum orbem hoc concorditer, & vniiformiter tenet; & ista est maioris authoritatis, quę quicunque euangelista, aut prophetarum quāquam mille euangelistę, & prophetę sumpti. Hęc ille in forma. Cęterum quia ipse ex omnibus quos video, hoc negociũ pro ecclesia super scripturā fuit deduxit; placet ex illo loco sua huc verba afferre, quibus ample satis hanc sententiam ponit, exponit, probatque. Ait ergo. Certitudo aut, & authoritas euangelistarum non euenit eis propter seipsos: sed propter ecclesiam. Nam nos non credimus euangelistis, quia sue-

* Abulē, q. 19.

* Prima positio patrum / quę ecclesia maioris authoritatis sit / quę scriptura.

runt, Matheus, Marcus, Lucas, & Ioānes: sed quia ecclesia asserit eos vera dicere, & iubet illis credi. Vnde etiā si sciretur, quod credendum erat Mathęo, Marco, Lucę, & Ioanni; nos nesciremus, an isti, qui apud nos habentur essent libri eorum, vel aliqui alij, quia poterat quis dicere, non esse istos libros quatuor euangelistarum, sed alios, qui perierunt, vel qui nō habentur apud nos: & nos nesciremus, an hoc verum esset; & sic dubitaremus, an credendum esset eis. Ecclesia tamen asserit istos quatuor libros, qui apud nos habentur, esse quatuor euangelistarum: ideo nos credimus. Diceret quoque aliquis licet isti sint libri quatuor euangelistarum, esse tamen corruptos ab hæreticis, & aliter eos a principio scripsisse: ideo nō debere sic credi, vt habentur, sed aliter: & sic nos essemus dubij, an tenendum esset, quod scriptum est. Dicendum est autem: ecclesia certificat nos quod libri euangelistarum manent apud nos incorrupti, sicut illi scripserunt: ideo credimus eis indubitanter. Item nos nesciremus, quare potius credendũ esset Marco, & Mathęo, Lucę, & Ioanni, quāquam libro Thobię, & Iudith, qui non ponuntur in canone, cum non appareat aliqua ratio maior de hoc, quāquam de illo: sed solum sequimur ecclesiam, scilicet quia ipsa posuit libros euangelistarum in canone: librum autem Iudith, & Thobię extra canonem. Si autem posuisset Iudith, & Thobiam in canone, & euangelistas extra canonem: crederemus Iudith, & Thobię ex necessitate: & libros quatuor euangelistarum iudicaretur apocryphos. Solum ergo credimus istis ex necessitate, & illis: quia ecclesia sic credit. Item si proponerentur nobis libri isti quatuor Euangelistarum, & cum eis illa euangelia,

* Prima probatio huius positionis: quia nos per ecclesiam credimus euangelistas. & per ecclesiam hæc opera sua esse / & integra nō corrupta.

* Per ecclesiam recipimus quosdam libros aliis non receptis ad canonem.

* Per ecclesiam euangelistarum euangelia distinguimus ab aliis: quę alij scripserunt.

quæ scripserunt hæretici, quæ nominantur Thomæ, & Mathiæ, & Bartholomæi, & duodecim Apostolorū, & Basilidis, & Appellis, Luciani, & Esychij: nesciremus quibus potius fides adhibenda esset. Quia cum nos non vidissemus gesta Christi, nec verba: nesciremus, quæ illorum essent veriora. Nunc tamen recipimus ista quatuor euangelia, & detestamur omnia alia. Hoc ergo nō facimus, nisi quia ecclesia his quatuor credidit, cæteros vero repulit. Et sic nos non credimus euangelij, nec aliquibus libris sacræ scripturæ, nisi quia ecclesia mater nostra sic credit. Et hinc est illud famosum dictum Augustini in epistola fundamenti, scilicet Ego euangelium non crederē, nisi ecclesiæ authoritas me moueret. Nam nihil aliud est, quod ad credendum rationabiliter mouere possit: sequitur. Est autē hoc iustissimum: quia ecclesia vniuersalis, quæ est vniuersitas fidelium diffusa per totum orbem, hoc concorditer, & vniiformiter tenet: & ista est maioris authoritatis, quā quicumque euangelista, aut propheta: imo quam mille euangelistæ, & prophetæ simul sumpti. Et ista sola est, quā Christus dilexit super omnia, & pro qua mortuus est, ut illam faceret sanctam sibi, & mundam. Et ista vocatur sponsa eius sine macula, & ruga. Et ista sola est cuius Christus caput dicitur, & non alicuius hominis, nec congregationis. Ista etiam est, quæ sola vocatur corpus Christi. Ista est, quæ est maior angelis, & archangelis: & habet iurisdictionem super illos. Nam excommunicat eos, & anathematizat, si contra eam aliquid fecerint: sicut Paulus nomine ecclesiæ excommunicat angelos cœli, si prædicauerint aliud Euangelium, quàm quod ecclesia suscepit, cum dicit. Sed licet nos, aut Ange-

*Famosū dictum Augustini in epistola fundamenti.

Sola ecclesia est quæ Crisostomus dicitur lexiter super omnia.

*Ephes. 5.
*Ecclesia vocatur sponsa Christi sine macula & ruga.
*Ephes. 4. & 5.
Roma. 12.
*1. Cor. 12.
*Ephes. 4.

*Galat. 2.

lus de cœlo euangelizauerit vobis, præter id quod euangelizauimus, anathema sit. Ecclesia quoque docet Angelos de cœlo mysteria abscondita, sicut dicit Apostolus, quod per ecclesiam innotescant mysteria Angelis, & archangelis, & toti sæculo. Ipsa sola est, quæ est melior omni re creata, quæ sit pura creatura. Nam nullus sanctus est tantæ perfectionis, & reputationis apud deum sicut ecclesia vniuersalis: licet domina nostra possit vocari mater ecclesiæ peregrinantis: nec ipsa habuit priuilegia quæ habet, nisi propter ecclesiam: quia ipsa non fuit ad tantam excellentiam assumpta, nisi ut esset mater Christi. Non fuisset autem mater Christi, nisi propter nos: quia Christus non assumpsit carnē, nisi ut ecclesiam redimeret. Ideo propter ecclesiam domina nostra est. Solus autem Christus est maior homo ecclesia vniuersali, quia est caput eius, & dominus, & sponsus, cum eam redemerit sanguine suo, & sibi desponsauerit. Vnde scriptura, & maxime Apostolus non ostendit amorem Christi ad aliquem fuisse excellentem, nisi ad ecclesiam: ideo quando instruit viros, quod diligant vxores suas, dicit eis. Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam: infra. Ista sola est mater nostra, intra quam regeneramur, & speramus felicitatem: quia extra illam nullum bonum est: & propter istam credimus & facimus quicquid iubet: quia ipsa est mater nostra, sicut Christus est pater: & sic dicit beatus Cyprianus in quadam epistola, quod nō potest deum habere patrem, qui ecclesiam non habuerit matrem: infra. Ipsa est quæ approbat, & reprobat libros: & dat authoritatem, & distinguit gradus authoritatis inter scripturas: & ipsa sola est, cui obligamur credere in omnibus, quæ dixerit:

*Ecclesia docet angelos de cœlo mysteria abscondita.

*Nullus sanctus est tantæ perfectionis & reputationis: sicut vniuersalis ecclesia.

*Ephes. 5.

*Ecclesia est mater nostra sicut Christus est pater.

CAP. II.

Dixit hactenus Abulensis multa vera quidem, & gratia; sed nequaquam sua dicta distinxit; imo in multitudine rationum, autoritatūq; propriam sententiam subobscurā reliquit. Hęc ob id dixerim, q̄ tātus ille doctor sic quęstionis materiam indistincte posuerit, vt non sit nobis certum, de qua ecclesia intellexerit, hoc est, an de ecclesia vniuersali tota, ac cōtinua a primo iusto, vsque ad vltimum in fine seculi futurum, includendo Apostolos, & quoscuq; sanctos: an etiam de ecclesia sola, quę modo est, vel quę fuit ab Apostolis exclusis vsque ad nos, loquutus fuerit. Maxime quia ex illis, quas ponit, rationibus, quędam de ecclesia primo modo, quędam vero pro ecclesia etiam secūdo modo accepta intelligi valeāt. Nanque quod dicit ecclesiam esse corpus Christi, ac eius sponsam, pro qua saluanda carnem humanam assumpsit, & crucis tormentum subiit: ecclesiam primo signatam indicat; quod vero ait ecclesiam esse, de qua vere cantamus, Credo sanctam ecclesiam, etiam ecclesiam quę modo est, & quę ab Apostolis exclusis vsque ad nos fuit: ecclesiam secundo modo intellectam comprehendit: quia & ecclesia quę modo est, sancta est, & catholica. Sic ergo quia fundamēta iecit, quę ad illam, vel istā ecclesiam trahi possunt: rem sub dubio reliquit: eo præsertim q̄ nusquam de mente fidelium tractatorum fuit inquirere, disputareque de ecclesia primo modo intellecta, hoc est, prout ipsa Apostolos, & pphetas includit, an maioris, an minoris autoritatis esset, quā scriptura. Quis enim talia quæreret; quū sint hęc ambo manifesta, & q̄ Apostoli, pphetęq; actores scripturarū fuerit: ac spū sancto inspirate loquuti, scriptores, testesq;: & q̄

* Abulensis multa benedixit: sed inter ista omnia quę dixit suam positionē nō distinxit.

* Ecclesia multo phœter accipi potest: & quędam rationes Abulensis, olsunt intelligi in vna accēptione, quędam in alia.

* Ecclesia quo modo est, sancta est & catholica.

* Quia fundamēta Abulensis ad istam vel illā ecclesiam trahi possunt: iple deterrimationem sub obscuro reliquit.

& nulli homini, nec āgelis de cœlo obligamur credere, nisi ecclesię: infra. Est ergo inter omnes fidei articulos primus, & maior, & maioris necessitatis, scilicet vniuersalem ecclesiam nō posse errare: & iste tangitur in simbolo Apostolorum, cum dicitur. Sanctam ecclesiam catholicam. Si tamen ecclesia posset errare circa fidem, esset aliquando ecclesia non sancta: & sic iste articulus esset falsus, quod est impossibile. Est etiam iste articulus maior, quā ceteri: quia est sicut fundamentum, vel sicut principium respectu conclusionum. Nam si quis erraret circa omnes alios articulos, vt pote quia diceret Christum non esse deum, nec natum de virgine, & sic de ceteris, & non erraret in isto articulo de ecclesia vniuersali: erit error suus reparabilis: quia cum crederet ecclesiam non posse errare, cum illa assereret sibi hoc, sequeretur necessario, q̄ deberet credere omnia esse vera. Si tamen quis credat ceteros articulos, & vt istum neget: tota fides peribit. Quia si ego credam potuisse ecclesiam vniuersalē errare, dubitabo an euāgelia sint vera: & dicam q̄ quando ecclesia recepit ista quatuor euāgelia, & repulit omnia alia, q̄ forte errauit: scilicet quia alia essent vera, & ista falsa, & sic de oībus libris scripturę: & tunc tota fides perijt: infra. Dicendum igitur q̄ qui non credit ecclesiam vniuersalem non posse errare, non credit in Christum, imo nihil credit de nouo, nec de veteri testamento: nec intelligit quid sit fides, nec vnde veniat certitudo eius: cū autem stet ecclesiam non posse errare, tenebimur sequi eam in omnibus determinationibus suis: & erimus certi, q̄ sequendo eam non erremus. Hęc Abulen.

* Ecclesia est q̄ approbat & reprobatur libros: & dat autoritatē: & distinguit gradus autoritatis.

* Articulus symboli quo dicimur Credo sanctā ecclesiam esse maiorem ceteri, quia est sicut iudicium.

* Qui nō credit ecclesiam vniuersalem non posse errare: nō credit in Christū.

eadē authoritas veritatis sit testis, & testimoniū: testiū, & testimoniū. Non enim minor erat authoritas Pauli loquentis, q̄ Pauli scribentis; quia & ipse dixit. An experimentum vultis eius, qui in me loquitur Christus: quā ob rem superfluū videretur, Apostolos, aut prophetas, seu etiam euangelistas secundum aliquam inæqualitatem suis dictis, scripturis, testimonijsue quibuscunque cōparare. Oportet ergo, vt hoc de sola ecclesia, quæ modo est, vel ab Apostolis exclusis vsque ad nos fuit, tractemus: & de ista, an maioris, an minoris authoritatis, q̄ scriptura diuina sit, inquiramus.

CAP. III.

Thomas Vualdenſis in ſuo doctrinali antiquæ fidei pro hac re dilucidanda magis diſtinguit vniuerſalis eccleſiæ poteſtatem in eam antiquam, qua a principio ſacram ſcripturā cōdidit, libros canonis annumerauit, ap probauitq; & in hanc modernam, qua tunc conditos diuinos codices, etiam nunc conſeruat, intelligit, & defendit. Diſtinguit inquam, & poſt diſtinctionem iſtā, quæ moderna eſt, illa antiqua inferiorem aſſerit: imo ad ppoſitum magis ibi expreſſe docet, fidem eccleſiæ in eo ſi dei ſcripturarum accedere, q̄ non licet de ea dubitare, ſed ei ſubiſci ſicut teſtes iudici, & teſtimonium veritati, ſicut præconizatio definitioni, & ſicut præco regi ſubiſci tur. Quoad illam partem vero, qua modernam poteſtatem eccleſiæ illa antiqua, & fidem eccleſiæ fide ſcripturarum inferiorem eſſe aſſerit, ait. Sufficiat ergo vniuerſali eccleſiæ pro præconio poteſtatis ſue modernæ, q̄ olim hoc fecerit. Vnde glia poteſtatis eius, quali per cuiuſdā maiſtatis iperū volaret ad poſteros; ita q̄ adhuc ſine

*Eadem erat authoritas Pauli loquentis & Pauli ſcribentis.

Tom. I. lib. 2. art. 2. c. 20. & 21. ac 22.
* Quod maior ſit authoritas ſcripturæ quæ eccleſiæ.

* Secūda poſitio quæ eſt vualde.

* Fides eccleſiæ fidei ſcripturæ accedit / ſed ei ſubiſciuntur.

* Ibi cap. 21. Sufficiat vniuerſali eccleſiæ pro præconio poteſtatis ſue modernæ / q̄ olim potuerit ſcripturam accedere.

eius authoritate ſcriptura aliqua nec legi poterit, nec haberi pro certa. Et hoc ſapuit, cum diceret contra epiſtoſam fundamenti cito poſt principium Auguſtinus. Euāgelio non crederem, niſi me catholicæ eccleſiæ commoueret authoritas. Hæc ille. Nec tamen hic laudo ſupercilium, quod quidam attollunt, volētes occasione huius dicti decretum patrum in eccleſia maioris eſſe authoritatis, & culminis, & ponderis, q̄ ſit authoritas ſcripturarum. Quod quidem non tam videtur ineptū, quā fatuum; niſi talis quis dicat, Philippū fuiſſe maiorem Chriſto, quando induxit Nathanaelem ad credendum Chriſtum eſſe illum, quem ſcripſit Moſes in lege, & prophetis, ſine cuius authoritate non tunc aduerteret. Et ſi ſic dicat conformiter parentes noſtros carnales, aut pedagogos eſſe altiores, & eminentiores Chriſto: quia eorū authoritate ab infantia didicimus, quid de Chriſto ſit credendum, quid ſperandum. Sed Auguſtinus in libro ſuo de magiſtro inquit. Quicquid propter aliud eſt, vilius ſit neceſſe eſt, q̄ id propter quod eſt. Cognitio quippe cœni, propter quam hoc nomen eſt inſtitutum, pluris habēda eſt ipſo nomine. Hæc ille. Omnis ergo eccleſiaſtica authoritas cum ſit ad teſtificandum de Chriſto, & legibus eius, vilior eſt Chriſti legibus, & ſcripturis ſanctis neceſſario poſtponenda; ideo idē Auguſtinus contra Fauſtum de diuinis libris loquens. Jam inquit ipſis rebus impletis authoritatem diuinam fideliffima, & præclariffima veritatis luce teſtantur: vt omnino deſcriptat quiſquis eos ſuperflue, vel quaſi fatue loquutos aliquid putat, quibus non ſolum omnia hominum, ingeniorumque genera ſubdita videt. Hæc ille. Ecce q̄ ſcripturæ canonicæ habent authoritatem diuinam; & eis

* Non tam videtur ineptū quā fatuum dicere, q̄ decreta patrum ſint maior, ſ authoritatis, quā ſit authoritas ſcripturarum. e Ioan. I.

Post medium.
* Quod propter aliud eſt / minus eſſe neceſſe eſt.

Lib. 22.

ſcripturæ ſacræ habent diuinam authoritatem / & eis ſubiſciuntur oīa genera hominū / & ingeniorum.

subijciuntur oia genera hominū, simul & ingeniorum. Bene enī allegorizauit sanctus Thomas de hac re, idu cēs mulierē Samaritanā loco vniuersalis ecclīæ: quā cū audisset ciues prædicantē de Christo, & dicentē, q̄ dixit mihi quæcunq; feci: illi tñ inducti iā inquitunt, non ppter loquelā tuā credimus. Ipsi enim audiuius, & scimus quia hic est saluator mūdi. Non sunt ingrati, q̄ nō ppter loquelā mulieris credunt iā, quū authoritati eius adhærēt, cui credūt: quāuis ad credēdū illi, authoritate mulieris inducti sūt: sic enim dicit textus, q̄ multi crediderūt in eū ppter verbū mulieris testimonium phibentis: principaliter & primo credūt. Sic nec sunt ingrati filij matris ecclīæ, qui primo ppter verbū ecclīæ testātis de Ch̄ro credūt: & cū crediderint, authoritatē qua inducti sunt, authoritati eius postponunt, cui credūt: imo authoritate eiusdē ecclīæ hoc decretū est, oīum scilicet posteriorū hoīm libros, siue ecclesiarū, authoritati sacri canonis debere submitti, quasi ad scabel lū pedū eius, dicēte cōtra Faustū Augustino, Ne includeret locus, & adimeret posteris ad quæstiones difficiles tractādas, atq; verāandas lingue, ac styli saluberrimus labor, distincta est a posteriorū libris excellentia canonicę authoritatis veteris, ac noui testamēti: quę Apostolorū confirmata tēporibus p̄ successiones episcoporū, & ppagationes ecclesiarū tanquā in sede quadā sublimiter cōstituta est: cui seruiat oīs fidelis, & pius intellectus. Ibi siquid velut absurdū mouerit nō licet dicere author huius libri nō tenuit veritatē, sed aut codex mēdosus est, aut interpres errauit, aut tu nō intelligis. In opusculis aut posteriorū, q̄ libris innumerabilib; cōtinēt,

*Ioan. 4.

*Ioan. 4.
*Samaritani per mulierem crediderunt, cui tamē postea magis adhærerunt.

Lib. thes.

*De veritate diuinarum scripturarum non licet dubitare, aut inquirere: sed licet scripturas nō intelligamus, eiusdē tamen omnino silentiamur.

sed nullo modo isti sacratissimæ canonicarū scripturarū excellentię coequant: et in quibuscūq; eorū inuenit eadē veritas, lōge tñ est ipar authoritas. Itaq; i eis si qua forte ppter dissonare putatur a vero, quia nō possunt vt dicta sunt, intelligitū liberū ibi habeat lector, auditorue iudiciū, quo vel approbet, qd̄ placuerit: vel improbet, quod offenderit: & ideo cuncta huiusmodi non nisi vel certa ratione, vel ex illa canonica authoritate defēdatur, vt demōstret, siue ōnino esse, siue fieri potuisse, qd̄ vel disputatū ibi est, vel narratū. Si cui displicuerit, aut credere noluerit, nō reprehēditur. In illa vero canonica eminetia sacrarū literarū, etiā si vnus ppheta, seu Apostolus, aut Euāgelista aliqd̄ i suis literis posuisse ipsa canonis declaratiōe cōfirmatur: nō licet dubitare quī verū sit. Hęc Augustinus. Lōge ergo distat authoritas scripturarū, & eminet authoritati cunctorū doctorū, etiā totius ecclīæ catholicæ: quāuis super eius authoritate catholica attestet ecclīa: infra. Ideo sicut dicit Augustinus: quanquā in posteriorū libris inuenitur ipsa veritas scripturarum, non tamen erit in eis par authoritas: ita quāuis fides vniuersalis ecclīæ inuenitur per scripturas expressa, sicut est pene tota: non tamen est ei in authoritate par, sed subijcitur. Et etiam quāuis in posteriorum libris etiā inuenitur, non tamē sunt illi pares: sed ipsa pponitur, quia aliud sunt testes, aliud testimonium. Paulo post. Fides autem vt est ecclīæ catholicę in hoc accedit fidei scripturarū, q̄ nō licet de ipsa dubitare, eo q̄ testimoniū ecclīæ catholicę est obiectū fidei Ch̄ianæ, & legislatio scripturæ canonicæ. Subijcit tñ ipsi, sicut testis iudici, & testimoniū veritatis: sicut p̄conizatio definitioni, & sicut præco regi. Hęc Vuald.

*De veritate distorū hominum singularum hæc licent.

Longe distat authoritas scripturarū / & eminet authoritati cunctorum doctorū / & totius ecclīæ catholicæ.

*Fides ecclīæ in quo accedit fidei scripturarū.

*Tertia positio
quæ est Ioannis
Driedonis.

Ioannes Driedonis in suo De ecclesiasticis scripturis
& varijs dogmatibus ad hanc quæstionem, ecclesiam di-
stinxit in eam primitiuam Apostolorum, quæ ipsum
Christum, eius miracula, opera, passionem, mortem,
& resurrectionē vidit, ac doctrinam eius ex eius ore au-
diuit, manifestationemque diuini spiritus in signis, ac
prodigijs habuit; & in hanc modernam, quæ illa non vi-
dit, sed ab Apostolis commendata conseruat, commen-
datque. Deinde innuit ecclesiam primitiuam, vel etiã
istam modernam pro vt illi antiquæ continuatur; sic vt
ex omnibus resultet vna vniuersalis ecclesia, ac vnum
corpus Christi mysticum omnes ecclesias, quæ pro tē-
pore fuerunt secundum successiones patrum, & propa-
gationes ecclesiarum vsque ad istam nostram inclusiue
non maiorem, sed æqualem habere authoritatem cum
sacra scriptura. Ecclesiam vero modernam intelligen-
do eam, vt præcisam, seu abstractam, & absque cohæ-
rentiã in fide, & moribus cū ecclesijs, quæ fuerunt in pri-
oribus sæculis, non maioris, nec æqualis, sed minoris au-
thoritatis esse, quàm sacra scriptura. De ecclesia primo
modo dicta, hoc est, prout includit primitiuam, existi-
mat Augustinum dixisse. Ego euangelio non credere,
nisi me ecclesiæ cōmoueret authoritas. De ecclesia au-
tem secundo modo intellecta, id est prout a primitiua
fide, & moribus abstrahitur, arbitratur Augustinum
dicturum. Ego huius ecclesiæ homines non agnoscerē
esse ecclesiam Christi, nisi doceret me quatuor euange-
liorum authoritas. Probat autem hæc illo vno suppositō,
notissimo quidem, & a se ibi monstrato, omnes scilicet
sacros scriptores ad ecclesiam pertinere, sub his ver-
bis. Ex his patet primo, q̄ quærere an ecclesiæ catholi-

Ecclesia quæ mo-
do est intellecta
absq̄ cohærentiã
in fide & mori-
bus cum primiti-
ua est minoris au-
thoritatis quàm sa-
cra scriptura.

* Authoritas ec-
clesiæ primo mo-
do dictæ est æ-
qualis cū autori-
tate scripturæ.
* Authoritas ec-
clesiæ secundo
modo dictæ est
minor quàm au-
thoritas scriptu-
ræ.

quæ authoritas sit prior, aut maior authoritate scripturæ,
est idem, ac si quæreretur, an authoritas personæ testi-
monium dantis maior sit suo testimonio. Manifestum
est autē nos habere fidem tum scripturis quibuslibet,
tum testimonijs propter authoritatem, & veracitatem
personæ testificantis, quã credimus a deo veracem ef-
se, atque probatam, vt non velit fallere; adeoq; sapien-
tem quæ falli non possit. Ex huius consideratione intel-
ligere possumus quãuis latior, & ad plura sit ecclesiæ ca-
tholicæ, quàm scripturæ authoritas; eadem tamen, &
æqualis est eiusdem ecclesiæ catholicæ, & scripturæ sa-
cræ veracitas, æqualis vis, par dignitas, seu potestas,
eodem Dei spiritu loquente vtrobique, & in scripturis
sacris, & in ecclesia; infra. Nam doctrinam fidei præsen-
tis ecclesiæ intelligimus esse doctrinam illius ecclesiæ,
quæ spiritu fidei cōtinuata est præcedentibus Christi
ecclesijs vsq; ad primitiuã apostolorum ecclesiã, quæ
in docendis, & tradēdis Christianæ fidei mysterijs, at-
que doctrinis, maioris erat authoritatis, quàm ecclesia
quæ nūc est; & id quidem propter Apostolos, qui illius
ecclesiæ columnę testimoniū de his, quæ viderant, per-
hibere poterant; qui & ipsum Christum, illius miracu-
la, & opera, mortē, & resurrectionē viderunt, & doctri-
nam eius ex ore eius audierunt, manifestationemq; di-
uini spiritus habuerunt in signis, & prodigijs; infra. Au-
gustinus autē cum dicit. Ego euangelio non credere, nisi
me ecclesiæ cōmoueret authoritas; intelligit de ecclesia
catholica, quæ fuit ab initio Christianæ fidei secundum
seriem successionis episcoporum crescens ad hæc vsq;
tempora; quæ sane ecclesia cōplectitur collegium Apo-
stolorum; qui Christum, & miracula eius videntes, do-

* Ecclesiæ autho-
ritas latior est
quã ad plura se
extendit; eadem
tamen est eccle-
siæ & scripturæ
veracitas.

* Ecclesia primi-
tiua in tradendis
fidei mysterijs
maioris erat au-
thoritatis; quæ ec-
clesiæ quæ modo
est.

* Qualiter intel-
ligatur dicta Au-
gustini; quo ait
Ego euangelio nō
credere nisi me
ecclesiæ cōmoue-
ret authoritas.

Et ināq; fidei ex ore eius audiētes, scripturas euangelicas nobis tradiderūt: infra. De ecclesia autē quę nūc est, intelligēdo eā vt præcisam, seu abstractā, seu nudā, & absq; cohērentia in fide, & moribus cū ecclesijs, quę fuerūt in prioribus sæculis diceret Augustinus. Ego huius Ecclesię homines nō agnoscerē esse ecclesiā Christi, nisi doceret me quatuor euāgeliorū authoritas. Hęc ille.

CAP. V.

Placet magis, saluo meliori iudicio, illa distinctio Vualdenſis de potestate antiqua, & moderna loquētis, quę hęc Driedonis primitiuam, & modernam ecclesiam diuidens; ob id tantū, quod diuidens membrum posu erit omnino a materia, & mentibus doctorum omnium de illa disputantium alienum. Quęris quod est? Respondeo: illud quo ecclesiam, quę nunc est, vt præcisam, abstractam, seu nudam, & absq; cohērentia in fide, & moribus cum ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sæculis, finxit: quam minoris authoritatis esse, & per scripturam cognosci Dei Ecclesiam, dixit. Nam hoc quis sapiens capit: aut quis non videt falsum esse, ne dicam absurdum? Ecclesia enim quę vt præcisā, & abstractā, seu nuda, & absque cohērentia in fide, & moribus cum ecclesijs, quę fuerunt in prioribus sæculis: quomodo potest per euangelium cognosci: aut quomodo potest potestatem aliquā spiritualem, seu authoritatē habere, de qua disputetur, an maior sit, quā authoritas scripture diuinę? Nequaquam. Quoties enim talis ecclesia imaginatur, toties non Christi, sed Sathanę cōgregatio signatur. Christi enim ecclesia non est, nec ex euangelio ostendi potest: nisi quę cum fide eius, & cum hērentia ad se caput intelligitur, quia ipse dixit, Et super hęc

Distinctio Vualdenſis placet magis quā distinctio Driedonis.

Nequaquā possumus ecclesiam Christi quę modo est cogitare, vt distinctā in fide, & moribus ab ecclesia primitiua: quia iam non esset Christi quum ecclesia ipsius in fide iam detur / quę vna est. Ephes. 4.

Et si talis ecclesia imaginaretur nequaquam per euangelium Christi esse probaretur.

petram ædificabo Ecclesiam meam. Non est ergo disputatio patrum de illa tali Ecclesia ficta: nec de Ecclesia primitiua, in qua erant ipsi scripturarum scriptores, in quibus loquebatur Deus, sicut & in ipsis scripturis sanctis, Paulo dicente. An experimentum quaritis eius qui in me loquitur Christus? sed est disputatio de Ecclesia Dei, quę modo est in præsentibus personis, quę in ea nunc sunt: succedens in fide, & moribus Apostolorum, sit ne maioris authoritatis, æqualis, aut minoris, quā sacra scriptura? Sic quantum capio patres disputantes quęstionem intelligunt: sic quoque existimo Vualdensem per illam suam distinctionem de prisca, & moderna potestate Ecclesię intellexisse: sic & nos bono animo intelligimus, & de illa sic intellecta, quātum valemus, disputamus. Agamus ergo, & quod sentimus, quātū deus optimus maximusq; dederit, per sequētia doceamus. CAP. VI.

Dicimus ergo. Primitiua illa ecclesia in mēbris suis, apostolis in quā, tūc viuētibus plenissime diuinā authoritatē habuit prædicādi populis Christi fidē (nō nouā, sed nouo modo) aduētū eius in mūdū, doctrinā, opera, passionē, mortē, ac resurrectionē, siue verbis, siue scripturis, testificādi hęc omnia cūctis nationib⁹, cōfirmādi ea signis, pdigijs, miraculisq; veris, ostēdēdo Christi gloriā in omni gratia ecclesię cōgruēte &c. Mōstrari potest hęc veritas ex multis, tū scripturis Apostolorum, tum dictis sanctorum doctorum: sed quęso, sufficiat id efficere ex manifestioribus locis diuinarū scripturarū. Saluator noster ad idem Apostolis dixit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: ecce amplissimā potestatem. Idem eisdē pro eodē. Eūtes ergo docete omnes

Math. 16.

1. Cor. 12. 13.

Quomodo intelligitur quęstio in qua disputat de authoritate ecclesię & scripturę.

Primitiua ecclesia habuit plenissimā authoritatem diuinā in personis quę tūc erant: prædicandi & cōfirmandi fidem Christi.

1. Cor. 12. 13.

Math. 28.

gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecumque mandauimus vobis: & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Idem eisdem pro eodem. Euntes in mundum vniuersum predicare euangelium omni creaturae. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: infra. Illi autem profecti predicauerunt ubique, domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Idem eisdem pro eodem. Vos estis sal terrae. Vos estis lux mundi: iterum. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Idem eisdem pro eodem. Accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudaea, & Samaria, & vsque ad vltimum terrae. Quid clarius? Dixi. Non nouam, sed nouo modo, quia reuera ita est: namque & fidem Christi, quam Apostoli commedarunt, & patres etiam olim habuerunt Saluator noster ad hoc dixit Apostolis. Beati oculi, qui vident, quae vos videtis: dico enim vobis, quia multi reges, & prophetae voluerunt videre, quae videtis, & non viderunt: & audire quae auditis, & non audierunt. At quomodo voluerunt reges praeteriti videre, quae videbant Apostoli, si Christum non agnouerunt: aut quomodo eum nouerunt, si fidem de illo non habuerunt? Idem pro eodem Iudaeis dixit. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. Quaesit, quomodo tunc temporis Abraham viderat diem Christi, & gauisus fuerat, nisi per fidem eius? Petrus ad idem principibus sacerdotum, senioribus, & scribis dixit de Christo. Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis aedificantibus, qui fa-

* Apostoli praedicarunt fidem Christi nouo modo / quia scilicet praedicabant ipsum iam venisse in mundum / praedicasse / mortuum fuisse / ac resurrexisse / non nouam / quia etiam ante aduentum Christi in mundum erat fides eius / quia eadem est fides nostra & antiquorum.

* Act. 4.
* Gal. 3. Abraham dicitur pater fidei & semini eius. Non dicitur & seminibus quasi multis / sed quasi in vno & semine tuo / qui est Christus.

ctus est in caput anguli: & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub caelo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Paulus ad idem vbique pro fide Christi clamat, eam insuper ex scripturis veteris testamenti manifestando, signanter Ad Romanos, ad Galatas, ad Hebraeosque per totum: vnde expresse ad idem inquit. Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in euangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: qui praedestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis. Idem pro eodem. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata a lege, & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Idem pro eodem. Non enim per legem promissio Abraham, aut semini eius, vt heres eius mundi: sed per iustitiam fidei: infra. Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini: non ei, qui ex lege est solum, sed & ei, qui ex fide est Abraham, qui pater est omnium nostrum. Quaesit quomodo Abraham pater noster appellatur, nisi secundum fidem, in qua ei succedimus, quemadmodum & Paulus alibi testatur: aut quomodo nos Christiani in fide succedimus Abraham, si ipse fidem Christi non habuit? Et quid multa? Saluator noster ad idem dixit. Scrutamini scripturas, quia illae sunt quae testimonium perhibent de me: iterum. Si Moysi crederetis, mihi quoque crederetis: de me enim scripsit ille. Dixi, sed nouo modo: quia fides Christi, quae ante incarnationem filij Dei in

* Roma. 1.

* Roma. 2.

* Roma. 3.

* Roma. 4.

* Fides Christi ante aduentum eius in mundum aliter explicabatur.

* Aliter loquuti sunt Christum prædicantes prophetae & aliter ipsum prædicantes Apostoli.

Tertio h. s. sent. Thobid. 12.

* Math. 21. * Multa quæ iudei credebant implicitè nos credimus explicite.

mundo erat, ut statim fuit ostensum, post incarnationem aliter fuit explicata, aliterque hominibus commenda-
 data. Aliter inquam, tum primo, quia multa ante implicitè credebantur, quæ nunc iam non implicitè, sed explicitè creduntur, & de præcepto explicitè credenda sunt: tum secundo, quia aliter antiqui prophetæ de Christo loquebantur prænunciantes: aliter Apostoli de eodem loquuti sunt prædicantes. Nanque illi filium Dei prædixerunt incarnandum: isti autem illum prædicarunt incarnatum: illi Christum passurum, moriturum, resurrecturumque a longe per reuelationem nouerunt: isti vero Christum patientem, morientem, resurgentemque viderunt. Mutarunt ergo Apostoli prædicantes voces prophetarum prædicentium a futuro in præteritum: quia quæ prophetae dixerunt futura, propterea quod suo tempore reuera futura erant: Apostoli dixerunt præterita ob id tantum, quia iam tunc facta erant. Scholastici patres optime de his dixerunt, semper fidem Christianam principio mundi in mundo fuisse: licet alijs, & alijs temporibus implicitam, aut explicitam magis eandem esse fidem quoad res creditas nostram, & antiquorum: quia & qui præibant, & qui sequebantur clamabant. Osanna in excelsis: esse tamen differentiam inter nos, & illos: tum quia multa habemus explicitè, quæ illi tantum habuerunt implicitè: tum quia nos easdè res, quas credimus, alijs enunciationibus explicamus, quam illi olim explicarent. Nos enim credimus incarnationem filij Dei, prædicationem, opera, passionem, mortem, & resurrectionem: quas res & antiqui etiam crediderunt, saltem prophetæ, & maiores Iudeorum: sed hæc est differentia, quia nos hanc nostram de illis rebus fi-

dem propositionibus de præterito explicamus: illi autem suam fidem de eisdè rebus enunciationibus de futuro manifestabant. Illi dicebant, filius Dei erit homo, prædicabit, miracula operabitur, patietur, morietur, resurget, de futuro loquentes: nos dicimus, filius Dei homo factus est, natus est, prædicauit, miracula fecit, passus est, mortuus fuit, resurrexit tertia die, viuit, & regnat sedens a dextris Dei, ultra non morietur: quia mors illi ultra non dominabitur. Quid clarius?

CAP. VII.

Dicimus præterea. Moderna ecclesia, quæ nunc est in hominibus, qui nunc sunt ab illa primitiua per successiones episcoporum, & propagationes ecclesiarum deriuata, & cum illa in fide, lege, sacramentis, capite principali Christo, & spiritu Dei regente eadem penitus, quia vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, eandem penitus authoritatem habet, quam primitiua habuit quoad conseruandum, declarandum, prædicandumque Christianam fidem ab ipsis domini Apostolis traditam, non quoad scribendum eam. Monstratur quoque hæc veritas ex multis diuinarum scripturarum locis expressis: namque & pro ista quæ modo est, Saluator noster dixit. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Idem pro eodem. Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Et quæcunque solueritis super terram, soluta erunt in cælo: & quæcunque ligaueritis super terram, ligata erunt in cælo. Idem pro eodem. Et ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem sæculi. Monstrat etiam: quia & de ecclesia, quæ modo est, optime dicimus singulis,

* Multa quæ iudei credebant futura nos credimus præterita.

* Authoritas ecclesie quæ modo est in hominibus qui nunc sunt.

* Ephes. 4.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 28.

Credo sanctam Ecclesiam, & de hac etiam Deus dicit. Vna est columba mea, perfecta mea &c. At hæc omnia rectam fidem omnino indicant, sine qua impossibile est placere deo: sic autem qua autoritate nisi diuina, ecclesia ista præsens tenetur, sustentaturq; ne a recta fide cadere possit? Deinde quia Apostoli illam magnam auctoritatem, quam habuerunt dicendi verum, non ideo habebant, quia homines erant, nec quia sancti, nec quia res gestas viderunt: sed quia Deus cum illis erat, illuminans, docens, & mouens modo quodam particulari per hæc verba statim posita, aliaque similia indicato. Sic autem quum & ista quoque verba de Ecclesia, quæ modo est, optimo iure intelligantur: non videtur, quominus hæc Ecclesia moderna eandem auctoritatem quoad ista, dicatur habere cum illa primitiua. Dixi fidem ab ipsis domini Apostolis traditam: quia neque aliam, neque vltra illam commendare potest. Non aliam, tum quia Paulus dicit. Vnus dominus, vna fides, &c. tum quia ipsemet clamat. Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Nō vltra illam, quia illa quæ illi, quibus tota prædicatio euangelica commissa est, prædicarunt, sufficit: nec quisquam de Christo aliquid credendum indicare hominibus potest, nisi quod illi, qui ab ipso Christo testes, & prædicatores sui ordinati sunt, Apostoli inquam indicarunt, verbo scilicet, aut scripto. Diuus Cyprianus Christi gloriosus martyr ad idem optime dixit. Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & author: in cæteris homines spiritum sanctum habuere doctores: & sicut par est, spiritui sancto, & Christo diuinitas: ita in suis institu-

tis aqua est autoritas, & potestas: nec minus ratum est, quod dictante spiritu sancto apostoli tradiderunt, quam quod ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit. Manet singulis propria dignitas, & vniformis in suo genere stat actio omnium: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi, vel mutari. Hæc ille. Dixi non quoad scribendum eam: propterea quod tota æditio scripturarum noui testamenti ad tempora Apostolorum pertinuit, qui vel scriberent, vel euangelistarum scripta probarent, & sua autoritate Ecclesijs legenda mādarent: qui principes euangelicæ prædicationis fuerunt: quibus vt diximus dictum est. Eūtes in mundum vniuersum prædicare euangelium omni creature: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: iterum. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia, quæcunq; mādauimus vobis: iterum. Eritis mihi testes in Hierusalē, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terrarum: ite- rum. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Paulus ad idem dixit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti: iterum. Posuit in nobis verbum reconciliationis: & iterum. Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo per nos exhortante. Sic Hieronymus sentit circa illud. Dominus narrabit in scripturis populorum, & principum horum, qui fuerunt in ea: sic & Augustinus in varijs locis, quemadmodum supra docuimus. Mōstratur hoc præterea eo maxime, quod gratia hæc condendi scripturam sacram, gratia specialis est nobis penitus inuisibilis: quia vt probauimus in motione, impulsionem, assistentiaque spiritus particularissima suis scri-

Spiritus dei eodem autoritate diuinā habet per quocunq; loquitur.

Tota æditio scripturæ noui testamenti ad tempora apostolorum pertinuit.

• Marci. vi.

• Math. 28.

• Act. 1.

• Ioan. 9.

• 2. Corint. 5.

• Hieronymus.

• Augustinus.

• Art. 2.

• Gratia condendi scripturam sacram est spiritus specialis: & nobis penitus inuisibilis.

• In symbolo.
• Cant. 6.

• Hebr. 11.

• Apostoli suam auctoritatē prædicand: fidē habebant: nō quia homines erant: sed quia deus illis assistebat: ob idq; illa diuina erat.

• Ephes. 4.

• Galat. 3.

• 2. Tim. 2.

• 2. Tim. 2.

• In sermone de ablutione pedum.

ptoribus consistit: quæ nunc in ista Ecclesia, quæ modo est, non videtur esse. Nam rogo, ad quid nunc esset positus tot scriptis patrum, Apostolorum, prophetarum, & euangelistarum? nonne quod in sacris literis scribendum fuit Christianæ fidei, illi patres, qui idonei ministri fuerunt noui testamēti, scripserūt? Vtiq;

CAP. VIII.

Dicimus tandem. Salua determinatione sanctæ matris Ecclesiæ, quantum modo apparet, sicut non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis autoritas in primitiua Ecclesia, quàm in scriptura sacra quātum ad verum dicendum, ob id tantum, quod tunc temporis homines diuina assistentia præditi, suffultiq; sacram scripturam condere valebant, imo condebant: ita non videtur esse maior, nec minor, sed æqualis autoritas quoad verum dicendum in ecclesia, quæ nūc est & in scriptura; quia utrobique loquitur, Christus specialissimo modo, & in scriptura, tanquam in verissimo testimonio, & in ecclesia, tanquam in veracissimo, diuinoq; teste: cui dixit, ut diximus, Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi: iterum, Vbi cūq; fuerint duo, vel tres cōgregati in nomine meo, in medio eorum sum: iterū, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non preualebunt aduersus eam &c. Sic ergo quum ecclesia quæ modo est, eūdem habeat Deū præsentem, illuminantem, mouentem, ac impellētem, ædificantem, sustentantēq; in vera fide, quem habuit scriptura se principaliter scribentē: non videtur quin æqualem autoritatem habeat cum illa; iterum. Si non esset tanta autoritas ecclesiæ, quæ modo est, & ab Apосто-

170
171
172

Quoad verū dicendū hoc est: quoad veram fidem conseruandā eadem est autoritas ecclesiæ quæ modo est, & scripturæ.

* Math. 28.

* Math. 18.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est eundē deum habet sibi præsentē illuminantem mouentem ac sustentantē se, quem habuit scriptura principalē scriptorem.

lis exclusis vsq; ad nos fuit, quāta est autoritas scripturæ: quæso qualis, aut quanta esset fides illarum rerum, quas ab Apostolis solo verbo traditas tantum per ecclesiam nouimus? Certe non talis, nec tāta, qualis, & quāta est fides illarum rerū, quas in diuinis scripturis legimus: quia ibi maiorem fidem debemus, vbi maiori autoritate mouemur. At sic vbi erit illud Apostoli, Stare, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: quo illa omnia æqualiter credit vult? & illud quoq; Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma &c. quo similitam fidem omnium credibilium in ecclesia exigit? Paulus utique hanc veritatem docuit, quando ecclesiam Dei columnam & firmamentum veritatis appellauit. Nam quomodo ipse columnam & firmamentum veritatis diceret, quod diuinam autoritatem non haberet in dicenda veritate? Nequaquam. An fortassis Paulus in illo loco nomine ecclesiæ ecclesiam hanc præsentem non intellexit, quasi ei colūnam & firmamentum veritatis esse non conueniret? Absit, absit inquam talis blasphemia in Christum, & spōsam eius: quæ etiam est ecclesia, quæ modo est. Verum dico, mihi doctorum theologorum minimo magis placet, non quod autoritates Ecclesiæ, & scripturæ hoc modo distinguamus, ut aliam alia dicamus maiorem, aut minorem esse: sed quod illas potius æquales confiteamur, quum utrobique Christus saluator noster specialissimo modo loquatur: a quo vtrunque autoritatem suam omnino adeptum esse videtur. Ecclesia enim, quæ nūc est, prout talis est, præsentis fideles includit, præteritos excludit etiam Apostolos quoad personas: vnde

* 2. Thess. 2.

* Ephes. 4.

* 1. Timo. 3.
* Quomodo columna & firmamentum veritatis dicere quod non haberet diuinam autoritatem.

Ecclesia quæ modo est etiam ipsa Christi est, sancta sine macula, aut ruga.

non dubium, quin in ista consideratione, quoad personas scilicet, seu membra, alia fuerit ecclesia primitiua, alia quæ fuit mille annos ante hæc tēpora, alia quæ præcessit nos quingentos annos, & alia sit, quæ modo est anno domini millesimo quingētesimo quadragesimo nono. Alię enim, & aliæ fuere: sed semper sibi in eadē dispositione succedentes secundum varios status, & gradus Ecclesię, laicorum, virginum, continentium, coniugatorum, clericorum, religiosorum, & secularium, subditorum, & prælatorum, sacerdotum, episcoporum, archiepiscoporum, patriarcharum, cardinalium usque ad vnum supremum Papam Romanum pontificem, Christi generalem vicarium cum plenitudine potestatis. Tamen & si personæ aliæ, & aliæ in dictis Ecclesijs sibi succedentibus fuerint: fides tamen Christi, lex, & sacramenta, caput principale Christus, & spiritus sanctus manens nobiscum in æternum eadem sunt penitus nunc, quę tunc eadem in ista Ecclesia, quę modo est præsentium fidelium: eadem in Ecclesia sanctorum doctorum, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Chrysostomi, Basilij, & Cyrilli: eademque in Ecclesia Apostolorum, Petri, Pauli, Andreę, Iacobi, Ioannis, Thomę, Iacobi, Philippi, Bartholomęi, Mathęi, Symonis, & Iudę, Iacobi, ac Mathęi. Nunc rogo, a quo habuit primitiua illa Ecclesia suā infinitā, & infallibilem auctoritatem: a personis illis in quibus ab ecclesia, quę modo est, differt: an ab illis rebus, & personis diuinis assistentibus, & regētibus, in quibus cū ecclesia, quę modo est, eadē est. Nequaquā ab illis personis humanis in quibus ab ecclesia, quę modo est, differt: sed ab illis personis diuinis

* Ecclesia mille eadē qua loquitur secundā membra quę acquirit & perdit quotidie / a / a / & alia est continuo / hęc est aliunde vna & eadem sit semper non solum propterea quod par res succedunt sēper in simili sita & figura / quos modo tagus qui nunc est dicitur idem qui fuit ante centō annos / scelerā quia habet idem caput principale / eundem spiritū / eandē legē / fidē / & sacramenta omnia inuariata.

* Ecclesia primitiua ab eadē habuit suam infinitam auctoritatem & ecclesię quę modo est / assistit: quia idem deus sustentans istam / & illam.

in quibus eadem est cum ecclesia, quæ modo est. Sic autem utrobique eadem auctoritas est, quia utrobique eadem radix auctoritatis. An fortassis dixerit aliquis, non esse cum ecclesia, quæ modo est, easdem personas diuinas? Absit: quia saluator de se etiā nobis dixit. Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi: & iterum, Vbicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. De spiritu sancto autem dixit, Ego rogabo patrem, & alium paraclætum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum spiritus veritatis.

CAP. IX.

Concludamus ergo iam præsentem istam quæstionem, & finaliter dicamus. Habuit primitiua illa ecclesia in suis membris, quę tunc erant fideles viuentes, copiosius gratiam, & auctoritatem spiritus sancti, quā ecclesia quæ modo est, habeat in suis, hoc est, quoad miracula operari, linguis loqui, prophetare, scripturam sacram condere, & similia. Verum quoad eucharistiam conficere, Christianum populum regere, ei peccata dimittere, & omnia sacramenta ministrare, quæ ad potestates ordinis, & iurisdictionis pertinent: & quoad rectam fidem conseruare, scripturas diuinas intelligere, & suborta dubia in rebus fidei determinare: nequaquā illa maiorē, nec ista minorē, sed ambę æqualē auctoritatem habent. Nanque ista dona Dei & nūc in ista ecclesia sunt, sicut in illa fuerūt: verax est enim, qui dixit, Super hanc petrā ædificabo ecclesiam meā: & portę inferi non præualebunt aduersum eam: & alia quę memoraui statim. Tenetur tamen ecclesia, quę modo est, fa

* Utrobique eadem auctoritas, quia eadē radix auctoritatis.

* Math. 28.

* Math. 28.

* Ecclesia primitiua quoad alia quæ habuit ab un dantiore gratiā quā habeat ecclesia quę modo est.

* Ecclesia quæ modo est habet eadē grām quoad multa quæ habuit ecclesia primitiua.

* Math. 16.

* Ecclesia quæ modo est tenet inspicere ecclesias quæ præcesserunt per quas apostolica prædicatio ad se venit.

CAP. X.

cere quod in se est, determinationes ecclesiarum precedentium inspicere, exempla patrum tenere, ac tandem vestigia Apostolorum sequi; ne videatur velle novam fidem plantare, & ab Apostolis predicatam negligere: sed hoc auctoritatem eius non minuit. Cæterum si auctoritas huius ecclesie, quæ nunc est, in eo quod ista non habet, ad auctoritatem ecclesie primitivæ comparatur in eo quod ipsa habuit: quis non videt quàm inepta, quàm friuola, & impropria sit cõparatio: & quantum fiat extra propositum sapientum: Sic ergo quia in ab utraque habitis debet fieri comparatio, quum donum illud conseruandi, & prædicandi veram fidem Christi in omni summa veritate, etiam sit in Ecclesia præsentis, quod fuit in primitiua propter vnam certissimam fidem conseruandam: iam quoad hoc æqualis auctoritatis sunt, ac per hoc quum scriptura sacra æqualem auctoritatem in continenda veritate habeat cum Ecclesia primitiua: similiter æqualis auctoritatis erit Ecclesie præsentis per illam maximam naturalem cunctis hominibus notissimam. Quæ sunt æqualia vni tertio, sunt æqualia inter se. Modus autem, quo Ecclesia dicit verum, quia tanquam testis, aut proponens, & modus quo scriptura indicat veritatem, quia tanquam testimonium a teste, aut a proponente iam dictum: nullatenus æqualitatem auctoritatis impediunt. Nam si sic, non esset æqualis auctoritas veritatis in scriptura, & in euangelista: quum illa veritatem dicat tanquam testimonium: & ille tanquam testis, vel proponens, seu narrans. At negare hanc æqualitatem, absurdum est.

* Propter eõpã ratio iter aliqua in quibus debet fieri.

* Probatio optis ma q̄ sint æquãlis auctoritatis ecclesia quæ modo est & scriptura.

* Continere veritatem tanquam testimonium / aut tanquam testem aut proponente nõ variat auctoritatem quando utrobique est diuina.

Videso Christiane lector ecclesiam fidelium, quæ ab antiquissimis temporibus, ab Adam scilicet secundum quosdam, vel potius ab Abel secundum alios cœpit, quoad fundamentum, hoc est quoad fidem, quã diximus, semper etiã ab Adam fuisse de Christo, ecclesiam Christi præfuisse quodam modo, vt sic nõ erubescas confiteri, Synagogam quæ Christum occidit quodammodo, id est secundum suam fidem Messie tunc temporis futuri, ad ipsum Christum pertinuisse: quum clamasset & illa. Veni ad liberandum nos domine Deus virtutum. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatore: multasq; tales beatas voces Christum vocans, in quem secundum promissiones patrum saltim implicite credebat, fudisset. Tamen & si ita fuerit, vt reuera fuit, ecclesia Christi, prout ecclesia Christi est, non nisi a Christo, & ab Apostolis eius vsque ad nos fuit proprie loquendo: nec ante illud tempus aliqui homines Christiani, nec aliquis populus Christianus, nec aliqua ecclesia Christiani proprie, & absolute appellari potuerunt. Monstratur hæc veritas multipliciter. Primum omnium, quia Saluator noster dixit hoc docens. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. At qui post suum aduentum in mundum se se Ecclesiam suam ædificaturum dixit: illam ante non esse ædificatam expresse satis indicauit: & quid vniquam fuit, antequam ædificatum esset? Deinde monstratur, quia populus quicumque vt certus populus, & ab alijs discretus est, suas leges habet, ritus & instituta, quibus in seipso vnus est, & ab alijs segregatus: sic autem populus Christianus, quia vt

* Ecclesie fundamentum ab antiquo tempore.

Cap. 6.

* Synagoga Christi cognouit futurum quem occidit præsentem.

* Multa loca sunt in scripturis veteris testamenti in lege, prophetis, & psalmis quæ de Christo loquebantur: illa omnia nunc narrare esset facile sed longum.

* Math. 16. * Ecclesia Christi prout ecclesia Christi est & ecclesia Christi nominatur ab ipso cœpit.

* Populus christianus vt talis est vnde habuit initium.

talis est, nouam legem habet, noua sacramenta, nouaque explicitæ fidei confessione: in quibus omnes, & singuli de populo conueniunt manifeste: alius populus dicendus est, a quibuscunq; precedentibus, qui hæc legem, & sacramenta non habuerunt. Paulus ad idē vbi que docet, alium statum esse ecclesie sub euangelio, & alium fuisse Synagogæ sub lege: quia istum nostrum dicit statum viri, & perfecti: illū autem Iudæorū, pueri, & imperfecti. Iam quātam ostendat differentiam inter euangelium, & legem, manifestum est: quia de euangelio dicit, Ego non erubesco euangelium Christi: virtus enim Dei est in salutē omni credenti: de lege vero. Lex neminem duxit ad perfectum: omnia conclusit sub peccato &c. De sacrificijs quoq; per multa, inter alia. Necessesse est ergo exemplaria quidem cœlestium his munda: ipsa autem cœlestia melioribus hostijs, quā istis. Et quid? dum Apostolus ecclesiam nostram, & synagogam patrum tanquam virum, & puerum distinxit, dicens, Quāto tempore hæres paruulus est, nihil differt a seruo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus, & actoribus est vsq; ad præfinitum tempus a patre. Ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruiantes &c. nonne statum nostrum dixit excludere statum Iudæorum, sicut virilitas excludit pueritiam, & senectus iuuentutem? Ita. Quid ergo? Sicut nullus ante virum est vir, & nullus ante senectutem est senex: ita nullus ante euangelium proprie dici potuit Christianus, Paulus vbi que ad idē clamat desertā esse Synagogā, destitutū populū, aliosq; scilicet gentes, in loco Iudæorū subrogatos, translātū esse suū sacerdotiū, & legē. Hæc autem omnia quid volunt, nisi

* Magna est differentia inter euangelium & legem.

* Hebr. 9.

* Sacrificium ecclesie infinitum distat a sacrificijs synagogæ.

* Perfectio euangelii excludit imperfectionem legis, & statum euangelii statū legis.

* Rom. 9.

* Hebr. 7.

aliā esse ecclesiam Christianorum, aliā fuisse Synagogam Iudæorum, licet vtrobiq; fuerit idem fundamentum fidei: Augustinus ad istam veritatem dixit synagogam obiisse, & cum honore ad tumulum deductā fuisse: quomodo ergo illa obiit, & tumultata est cum honore: si hæc ecclesia Christi, quæ modo viuūt, alia nō est? An fortassis obiit Synagoga Iudæorum, & fuscitata est in ecclesia Christianorum? Nequaquam: tum quia iam Christiani erant Apostoli, qui eam tumularunt prædicantes statum eius cessasse, viresque perdidisse: tū quia Synagoga vt Synagoga, hoc est populus sub antiqua lege ceremonijs, & iudicijs in ecclesia Christi viuere nequit. Paulus hoc docuit, dum dixit. Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit: iterum. Dies obseruatis, menses, & annos, &c. Hieronymus ad istam veritatem circa illud Esaiæ ad idē. Vocabitur tibi nomen nouū, quod os domini nominauit: inquit. Quod vocabulum a nomine domini deriuauit, vt dicatur dominicum: & populus illius nequaquam veteri nomine appelletur Israel, sed nouo, id est, Christianus. Idem pro eodem circa illud eiusdem. Interficiet te dominus deus, & seruos suos vocabit nomine alio: quod alia translatio sic habet. Vos autem interficiet dominus: seruiantibus autem nihil vocabitur nomen nouum: ait. Nomen autem nouum siue aliud nullum est, nisi quod ex Christi nomine deriuatur, vt nequaquam vocetur populus dei Iacob, & Iuda, & Israel, & Ephraim, & Ioseph: sed Christianus. Ambrosius ad idē circa illud Lucæ. Pastores loquebātur adinuicem, &c. inquit, Videte ecclesie surgentis exordiū: Christus nascitur, & pastores vigilare cœperunt, qui gentium greges pecudum more ante viuentes, in caulā.

* Synagoga obiit & cum honore deducta ad tumulum.

* Synagoga vt synagoga nō potest viuere in ecclesia Christi.

* Hieronymus Esaiæ. 62.

* Hieronymus Esaiæ. 61.

Hoc nomē Christianum nouum fuit.

* Populus dei a Christi tempore Christianus vocatur.

* Lucæ. 2. Ambrosius.

domini congregarēt: & quid multa? Alios omittamus, Ioānes ille, que diligebat Iesus, quiq; in cœna super petrus eius recubuit, & dixit. Quis est, qui tradet te? adiecit calculū, dicens de ecclia Christi. Vidi ciuitatē factā Hierusalem nouam descendētē de cœlo, a deo paratā sicut sponsā ornatam viro suo. Nota verbū, nouā, & vide quid clarius ad istam veritatē dici potuit? Optime ergo asserimus, Ecclesia Christi antiquissimū habet fundamentū, fidem scilicet, quę etiam ab Adā fuit: tamen ipsa prout Christiana dicitur, a Salvatore nostro in carne, & ab Apostolis eius cœpit. Dixi quosdam posuisse eccliam dei cœpisse ab Adam: alios vero melius sensisse, quod nō ab Adā, sed ab Abel habuerit principium: ob id tantum, q̄ ecclia prout ecclia est, non dicit solam fidem: quia sic esset inuisibilis omnino: sed addit signum aliquod exterius, in quo fides interior protestet, & alij homines cōuenire possint: quemadmodum ecclia, quę modo est, fidem suam confitetur, & in sacramētis communicat signis quidem sensibilibus, vt constat: & synagoga quoque tum in circuncisione signaculo iustitię fidei, tum etiam in alijs sensibilibus conueniebat. At signum tale exterius fidei interioris protestatiuum erga deum, non ab Adam, sed ab Abel in diuinis scripturis legitur: quam ob rem & si ab ipso cœperit fides, aut aliqua alior dei cognitio: tamen ab Abel dicitur cōuenientius ecclia cœpisse quantum ex diuinis scripturis nouimus. Porro si quis bona p̄sumptione motus dicat, etiam Adam ante Abel sacrificium, aut signum aliquod exterius habuisse, imo & filios suos offerre docuisse, non insisto: optima p̄sumptio est, verisimilis, & quasi certa moraliter: quod si licuerit, nō est dubium,

* Apocalyp. 21.

* Ecclesia Christi prout talis in sacra scriptura dicitur.

* Quidam dixerit eccliam simpliciter loquendo ab Adam incepisse: alij ab Abel.

* Melius videtur dixisse qui eccliam nō ab Adā sed ab Abel incepisse dixerēt: p̄pter multa.

* Potest dici eccliam ab Adā incepisse.

quin ab ipso cœperit ecclia dei. Videat qui voluerit hanc materiam apud Augustinū in De ciuitate dei, & super illud Psalmi. Ore suo benedicebant, &c. Videat insuper apud Alexandrum de Ales: qui semper sentiūt imo expresse satis dicunt, ab Abel cœpisse eccliam propter multa, quę adducunt. Si vero quæritur, quomodo ecclia Christi in fide fundetur, vt dictū est: quomodo fides esse potuit antiqua de Christo, & ecclia eius noua? Respondeo. Sicut noua domus sæpissime super antiquum fundamentum ædificatur: & reuera noua est propter nouam formam, quā de nouo accipit.

* Psal. 61. Part. 4. mem. bro.

Lib. 1. cap. 14. * Sæpe noua domus super antiquum fundamentum ædificatur

CAP. XI.

Dictum autem illud magni patris Augustini in epistolam fundamenti, quo ait, Ego euangelium non crederē, nisi ecclie me cōmoueret authoritas: optime de vtraq; ecclia intelligi potest, de primitiua scilicet, & de illa, quę tēpore Augustini erat. Nāq; per primitiuā euāgelium factū est: ad quā pertinuit tota fidei Christianę p̄dicatio, vt mōstrauimus: p̄ eccliam vero, quę tēpore Augustini erat, Augustino euāgelium notū est. Monstretur exemplo: nā si quis nunc dicat, Ego euangelio non crederē, nisi ecclie me commoueret authoritas: optime dicit de vtraque ecclia intelligendo, & de primitiua illa, & de ista moderna. De primitiua enim: quia quum illi in suis membris tota Christiana p̄dicatio sit commissa: non debuit acceptari pro regula fidei, quale euangelium est, nisi quod illa ecclia fecit, probauitque: de ista vero moderna, quia nos nescimus ista euangelia, quę habemus, Mathæi, Marci, Lucę, & Ioannis esse, nisi per eccliam, quę modo est: quia

* Dictum Augustini de vtraque ecclia intelligi potest.

Cap. 6. * Augustinus in epistolam fundamenti.

* Quod de primitiua p̄batur.

* Quod de ista moderna etiam.

ea ab euangelistis scribi non vidimus: nec scimus ea in sua integritate esse, nisi per ecclesiā, quæ modo est: quia illa primis exemplaribus euangelistarum non comparauimus. Sic ergo quid aliud dicere possumus, nisi quod Augustinus dixit, Ego euangelium non crederem, nisi ecclesiæ me commoueret autoritas? Aut illum quæso, cui hoc non placuerit, cogitet secum, voluat libros, quærat alios, quos voluerit, & respōdeat nobis: quid est, quo scimus, ista euangelia, quæ habemus esse sanctorum euangelistarum, & in sua prima integritate? Credo quicquid faciat, nihil aliud assignare poterit etiam doctissimus, nisi ecclesiā, quæ modo est: quia aliam nos nō vidimus: nec alia nobis modo hoc dicit, nisi ista: quū Apostoli nobis nunc non loquantur, nec sancti doctores: a quibus vsq; ad nos non dubium, quin codices euangeliorū corrumpi ab hæreticis potuerint. Optime ergo dixit Augustinus.

Disputatio Tertia.

Tertio quoque disputari potest de vniuersali Christi ecclesia per orbem diffusa, & de vniuersali concilio rite congregato (quod vel Papam, vel Papæ potestatem includit) ipsam vniuersalem ecclesiam representante. An alterū horum in auctoritate excellat, an ambo eorū in ea sint paria? Etiam hæc grauis quæstio est, & sua disputatione digna: sed quia non est in vsu doctorum de ea tractare, nos de ipsa plura tradere non valemus. Dabimus tamen operam, vt vel quasi prælibantes quæ in ea altiora sunt, & quasi aliorum, quæ dici possent, principia tangamus. Dicimus ergo per sequentia.

CAP. I.

Hæc difficilis quæstio multas, & pro, & cōtra rationes habet: nanque & vniuersali ecclesiæ, & vniuersali concilio ipsam representanti æqualiter videntur conuenire complura loca scripturarum, quæ pro auctoritate veritatis faciūt. Etenim quia vtrunq; ecclesia est, vtriq; illud conuenire videtur, cui dicitur. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meā: & portæ inferi nō præualebūt aduersus eam: & illud quoq;. Vbicunq; fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorū sum: & illud. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quācunq; petierint, fiet illis a patre meo: illud etiā. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad consummationē sæculi. Deinde quia ecclesia vniuersalis sponsa Christi est, cui dicitur. Tota pulchra es: cōcilium autē, illi sunt, pro quibus dicitur ecclesiæ. Pro patribus tuis nati sūt tibi filij. Sic vt sit vniuersalis ecclesia mater quidē nostra: conciliū vero vniuersale vniuersali ecclesiæ imago propinquior: & de omnibus ecclesijs catholicis, ex sacris antistitibus, & Christi sacerdotibus, quantū in hac vita vno tempore, & vno loco conuenire possūt: similima genitura: quasi maiores filij, qui in domo matris prouidere de cunctis habeant. Ad idem est, quia in cōcilio sunt omnes illi gradus, quos Apostolus a deo optimo in ecclesia pro ea regenda positos dixit: quia sunt Apli, prophetæ, euangelistæ, pastores, & doctores, & antiqui in suis scripturis, per quas hodie etiam nobis consulunt: pastores vero & doctores moderni in suis personis: ob id ergo, tanta auctoritas in vniuersali concilio erit, quāta auctoritas in vniuersali ecclesia est. Confirmatur hæc ratio eo quo nouimus ecclesiam vniuersalem non congregato concilio solum secundum

* Augustinus vbi supra.

* Apostoli / prophetæ / & euangelistæ nobis nunc nō loquuntur nisi quatenus per suas scripturas / aut per ecclesiā.

* De vniuersali ecclesia per orbem diffusa / & vniuersali concilio ipsam representante.

* Multa loca diuinarum scripturarum æqualiter videntur conuenire vtrique.

Math. 16.

Math. 18.

* Math. 22.

* Psal. 44. Ecclesia vniuersalis est mater nostra: vniuersale cōcilium est eius imago propinquior propter gradus quos habet.

* 1. Corinth. 12.

* Ephel. 4.

* Gradus ecclesie in vniuersali concilio reperiuntur.

* Ecclesia vniuersalis militans ad modum ecclesie sive triumphantis per partes superiores illuminat ac regit inferiores.

suas partes principales, maioresque, pastores scilicet, & doctores, illuminare, regere, ac gubernare ceteros ad modum celestis Hierarchie in qua superiores spiritus illuminant inferiores, & illos a nescientia purgant, secutum Dionysium. Sic autem quum in vniuersali concilio sint illi maiores, quorum est etiam sine concilio illuminare, regere, & gubernare reliquum corpus: tanta erit huiusmodi concilii autoritas, & potestas, quanta est vniuersalis ecclesie. Ad idem est, quia cum in vniuersali concilio sint illi patres, per quos tota ecclesia vniuersalis regenda est, quo fit, ut ipso errante ipsa quoque errasse videatur: videtur omnino ipsum eadem dei assistentia errare non posse, quia ipsa suffulta errare nequit.

* Residuum ecclesie per concilium vniuersale stare debet.

CAP. II.

Verum & si illae rationes fortes sint, imo valde fortes, par equali autoritate in utroque monstranda, salua correctione ecclesie, & cuiusuis alterius melius sentietis: magis videtur dicendum, ecclesiam vniuersalem per orbem diffusam, quoad determinandas veritates de fide tenendas abundantius dei gratiam habere, quam vniuersale concilium ipsam representans. Monstrat haec veritas: primum quia in vniuersali ecclesia absque dubio plures sunt illorum graduum, quos docuit Apostolus a Deo in ecclesia pro ea regenda positos, cum non omnes ad concilium conueniant, sed nec conuenire possint: quo fit, ut potius magistra veritatis sit: quia Vbi multa consilia, ibi salus: adde, Vbi plura, magis. Deinde quia illud Saluatoris dictum de ecclesia, Portam inferi non preualebunt aduersus eam: potius de vniuersali ecclesia, quam de vniuersali concilio intelligendum videtur, quum ibi de ecclesia sermo esset, quam saluator noster edificaturus, & cuius clauis Petro daturus erat: quae utique proprius de

Ecclesia vniuersalis per orbem diffusa abundantius gratiam videtur habere quoad autoritatem dicendi verum, quam vniuersale concilium.

* Ephes. 4.
* 1. Corint. 12.

* Math. 16.

vniuersali ecclesia intelliguntur. Praeterea illud Pauli pro ista veritate videtur, quo ecclesiam columnam & firmamentum veritatis appellat, quasi primam radicem, & vltimum resolutorium veritatis. Nanque Apostolum ibi potius de vniuersali ecclesia fuisse loquutum verba sua manifestant satis, quibus ait. Haec tibi scribo fili Timothee, sperans me ad te venire cito: si autem tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo dei conuersari, quae est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis. Ecce declarat ecclesiam, quam columnam & firmamentum veritatis dicit, dei domum esse: in qua Timotheum recte conuersari monet. Ambrosius circa hoc verbum Apostoli in suis commentarijs inquit. Cum totus mundus dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur, cuius hodie rector est Damasus. Et quid multa? Pro hac veritate clamat illa multorum doctorum opinio, quam supra posuimus dicentem, vniuersale concilium aliquo modo, hoc est, non permanentemente, sed quasi in transitu, & primo motu errare posse. Nanque hoc de vniuersali ecclesia cogitare, nedum praedicare, scelus est, & blasphemia in Christi sponsam, quam Paulus columnam & firmamentum veritatis confessus est: & quam saluator ipse dixit super petram tunc fundandam a se, aduersum quam non preualebunt portae inferi. Qui enim vniuersaliter dixit, Portae inferi non preualebunt aduersus eam cum negatione posita procederet ad verbum de futuro, nullum tempus reliquit, in quo portae inferi aduersus ecclesiam preualere possent. Vltimo si fortassis vniuersale concilium errasset eo modo, quo nonnulli patres illud errare posse fatentur, hoc est, non permanentemente, sed quasi primo motu. &c. error eius reuocabilis esset per monitiones

* 1. Tim. 3.

* Ambrosius exponit quae sit domus dei / de qua loquebatur Paulus.

* Lib. 1. Art. 4.

* 1. Tim. 3.

* Math. 16.

* Quod multi vniuersale concilium dicunt quia si in transitu errare possent de tota ecclesia nequaquam potest dici.

si errauerit concilium aliquo modo error eius per alios qui ibi non sunt corrigi potest: sed si tota ecclesia per quos

aliorum patrum doctorum, & piorum qui concilio non interfuerunt: in quibus interim saluabit veritas: sed si tota dei ecclesia errare aliquo modo posse concedatur, iam error eius irreuocabilis erit via humana: & donec diuinitus corrigatur, tota in errore erit: quod est prorsus absurdum. Donum ergo ad non errandum in rebus religionis in ecclesia vniuersali per orbem diffusa copiosius videtur esse, quantum eius error periculosior esset, & a reuocatione longior. Dixi, quoad determinandas veritates de fide tenendas: quia quoad alia, hoc est, quoad potestatem ordinis, & iurisdictionis, secus est: quoniam eae auctoritates in Papa, qui in concilio vniuersali intelligitur, plenissimae sint in gradu excellenti, ut monstratum est supra, & monstrabitur amplius disputatione sequenti, domino donante. Ceterum his dictis, de auctoritate vniuersalium conciliorum nihil penitus infringi volumus, quam supra totis viribus diuinam esse confessi sumus: & quantum potuimus ex diuinis scripturis, & sanctis patribus monstrauimus: sed solummodo indicamus dei dona magis, vel minus secundum beneplacitum spiritus istis, vel illis donari.

Disputatio quarta.

VARTO circa praedicta disputari potest, quemadmodum communiter disputatur: an vniuersale concilium sit supra Papam: an contra Papam sit supra illud. Grauis est admodum haec disputatio, & in qua diuersi doctores diuersimode sunt loquuti, quidam pro concilio, quidam vero pro Papa determinantes. Multa quoque fundamenta hinc inde adducta sunt: quae omnia hic afferre longissimum esset, ac ob id fortassis tediousum. Placet & hanc questionem tractare non in omnibus suis fundamentis,

* Potestas ordinis & iurisdictionis maior est in solo Papa quam in toto residuo. Lib. 1. art. 3. per multa. & art. 4. per multa etiam.

* Haec non derogant auctoritati vniuersali concilii quam supra diuinam esse confessi sumus.

* De Papa & vniuersali concilio.

ne lectoribus fastidio simus: sed in illis tantum, quae praesertim alijs potiora videntur. Verum quia id nequaquam congruentius, quam si diuersas patrum opiniones, referamus, efficere possumus: ecce ab illorum recitatione, domino iuuantem, incipimus.

CAP. I.

PRIMA igitur positio sentit, vniuersale concilium ex parte vocatorum, simpliciter, & absolute esse supra Papam: nititur autem hanc suam assertionem monstrare ex multis. Deinde ex diuinis scripturis, quibus dicitur. Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe, &c. vsque ibi, Dic ecclesiae: quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: ecce doctrinam vniuersalem Saluatoris, qua docemur, de quocumque fratre in nos peccante, nec sese emendare volente, ecclesiae fore denunciantem, tanquam vero, & proprio omnium fratrum iudicium. At quoniam Papa frater noster sit nobiscum quotidie Deo dicens. Pater noster, qui es in caelis, &c. quumque & ipse peccare possit, ut experientia quotidiana docet, & iura admittunt: manifestum est, quod & illius quoque ecclesia verus, ac proprius iudex erit: ac ob id supra illum potestatem habet. Ad idem est, quod in diuinis scripturis prius reperitur ecclesiastica potestas data ecclesiae absolute, & plenissime, quam reperitur data Petro: quia ecclesiae ante passionem domini data fuit in illis verbis. Dic ecclesiae: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Petro autem concessa est post resurrectionem in illis. Pasce oves meas. Sic vero saluator dum postea Petro potestatem tribuit, potestati ecclesiae minime derogauit: sed tantum hoc fecit, quod ecclesiam praeeuenit, & ecclesiasticum principem, quem ecclesia potestate sibi tradita eligere potuit. Christus illam praeeueniens sua auctoritate

* Primum ex illis omnibus quae pro concilio supra posuimus, quibus monstratum est illa diuinam auctoritatem habere. art. 4.

* Math. 18. * Multa alia fundamenta pro ista positione ponuntur infra. c. 5. & 7.

Dist. 40. c. si per Pa.

* Math. 16.

Ad idē arguit
quia omnes cō-
munitates mūdi
ius habēt quo se
ab omnibus inua-
soribus/ & cōtra-
riis defendant: et
a suis principib⁹
si cōtra eas alserūt
vt notat bene san-
ctus Thom. in de
regimine princi-
pi, quomodo er-
go ecclesia hoc
ius non habebit/
erga iūū principē
qui si habet/
vt supra illū
cū.

diuina instituit. Hoc in exēplo mōstratur: habet enim vnaqueq; cōmunitas iure naturę, quōd sibi possit prin-
cipem ordinare, quo & synagoga olim potuit absq; du-
bio ducē vnū, & sacerdotes etiā ordinare: quorum pote-
stas tunc temporis nullū penitus spiritalē effectū habe-
bat, sed tantū ad emundationē carnis. Hoc vero nō ob-
stante deus optimus maximusq; synagogam pręuenit,
dū Moſen principatui, Aaron autē sacerdotio pręfecit.
Naturalis ratio quoq; hanc ecclesiasticam manifestat:
quia non minus Deus optimus maximusq; videtur pro-
uidisse reipublicę ecclesiasticę nobiliori quidem, rege-
nerans genus humanum ad finem supernaturalem, q̄
prouiderit reipublicę ſeculari minus nobili, generāſ ge-
nus humanū ad finē naturalē. Sic autē quū possit vna-
queque cōmunitas potestate naturaliter data sibi in sua
generatione principē ſecularē sibi pręficere, poterit si-
militer cōmunitas ecclesiastica potestate sibi in sua re-
generatiōe data supernaturaliter similia facere, hoc est
principem sibi eligere: quod si potest, iam in ea maior
potestas intelligitur, quę admodum in ſeculari. Ad idē
sunt etiā concilia nonnulla vniuersalia, quę nō obscuris
imo manifestis verbis, & clara sentētia hoc volūt. Nāq;
in cōcilio Cōstan. habetur. Hęc ſacta synodus declarat
q̄ ipsa in spū sancto legitime congregata conciliū ge-
nerale faciēs, & ecclesiā catholicā repręsentans, potesta-
tem a Christo immediate habet: cui quilibet; cuiuscūq;
status, vel dignitatis etiā si Papalis existat, obedire
tenetur i his, quę pertinet ad fidē, & extirpationē dicti
schismatis, & reformationē dictę ecclesię in capite, & in
membris &c. ponitur etiā ibi aliud decretū sub his ver-
bis. Itē declarat, q̄ quicunq; cuiuscūq; conditionis, sta-

Sub Ioanne. 23.
anno domini. 14
11 sessione. 5. ha-
bita die. 6. mens-
is April.

tus, dignitatis, etiā si Papalis, qui mandatis, statutis, seu
ordinationibus, aut pręceptis huius sacre synodi, & cu-
iuscunq; alterius concilij generalis legitime congregati
super pręmissis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciē-
dis obedire cōtūaciter contempserit: nisi resipuerit,
cōdigne pœnitētię subijciat, & debite puniat, etiā ad a-
lia iuris subsidia, si opus fuerit, recurrēdo. Hęc ibi. Eadē
sententia habita fuit in cōcilio Basiliens. in quo istamet
decreta resūpta fuere. At quid hac venerādorū concili-
orū sententia p̄ hac positione clarius vnquā dici potu-
it, aut copiosius? Ad idē est, q̄ potestas ecclesiastica non
solū finaliter ecclesię data est, hoc est propter ecclesiā,
id est ad vtilitatē eius cōcessa, qđ Paulus testatur dicēs,
seſe potestatē accepisse in ædificationē, nō in destructi-
onē: sed etiam potestas ecclesiastica data est ecclesię au-
thoritatiue, tanquā illi primo, quatenus per illā veniret
ad mēbra. Mōstratur autē hoc primo ex illo domini a-
pud Matheū pro ecclesia dicto. Dic ecclesię, & si eccle-
siam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus;
sequitur. Amen dico vobis, quęcunq; ligaueritis super
terrā, erūt ligata & in cœlo: & quęcūq; solueritis super
terrā, erunt soluta & in cœlo: quibus verbis dñs & sal-
uator potestatē ecclesiasticā ecclię cōtulit, seu iā collatā
manifestauit, vt Hilarius, Hieronymus, Chrysoſtom⁹
aliiq; patres testant. Secūdo ex Augustino, qui sup Ioā-
nē, & alibi ſepe fateſ, Petrū, quū clauces accepit, ecclesiā
significasse: vnde ibi de potestate ligādi, & soluēdi lo-
quēs dicit. Hoc Petrus cū oibus tanquā p̄sonā gerēs ip-
sius vnitatis accepit, & in sermone Apostolorū Petri, &
Pauli ait, Petrus toti⁹ ecclię gestabat p̄sonā, & p̄pterea
audire meruit, Tibi dabo clauces regni cœlorū. Has enī

* Sub Eugenio 3.
anno domini. 14
31. Sessione. 2. &
18.

* 2. Corint. 1. &
13.

* Sanctus Theo-
mas in tractatu
contra impugnā-
tes religionem.

* Math. 18.

Ibi etiam / vbi
cūq; fuerit duo
vel tres congre-
gati in nomine
meo / in medio
eorum sum / Pau-
lus ad idem vide-
tur / qui gradus
ecclesię in cons-
cilio repositos di-
xit ad regimen
ecclesię.
* Habetur etiam
24. q. 1. c. Quod
cunq;

claves nō ipse vt homo vnus, sed vnitas accepit ecclesie.
 Quid clarius? Confirmatur hoc ex cō. nuni patrū sen-
 tentia: volūt enim oēs quasi per vnū dominiū rerum tē-
 poraliū apud ecclesiā primo, & p̄cipue esse: quū Papa
 non dominus illarū, sed dispensator dicat: sic ergo, cur
 nō ita erit de potestate quoad spūalia, quū & illa quoq;
 quoddā donum sit a deo p̄pter ecclesiā, & ad vtilitatē
 eius cōcessū ex Apostolo? Et quid multa? Patres quoq;
 ad hāc sententiā vidētur esse. Augustinus enim, quan-
 tum apparet, p̄ hac positione ad Gloriū Eleutiū, Feli-
 cē grāmaticū de depositione Ciciliani Carthaginēsis
 episcopi loquēs, ait. Ecce putemus illos episcopos, qui
 Romæ iudicarunt nō bonos iudices fuisse: restabat ad-
 huc plenarium ecclesie vniuersale cōcilium, vbi etiam
 cum ipsīs iudicibus causa possit agitari: vt si male iudi-
 casset conuicti essent, eorū sententiæ soluerētur. &c. Ec-
 ce quod causam ab episcopis Romæ iudicatam, inter
 quos constat ex eadem epistola Melchiadē Papam cō-
 prehendi. Augustinus vult etiam ad vniuersale conci-
 lium posse, imo debere deuolui iterum agendum: hoc
 autem Augustinus non admitteret, nisi concilium esse
 supra Papam cognosceret. Hieronymus ad idem con-
 stanter ad Euagriū episcopum dixit. Si autoritas
 quæritur, orbis maior est vrbe. Ecce verbum expressū.
 Gregorius quoq; autoritatē vniuersaliū conciliorū p̄-
 tractans, pro ea dixit. Se & nō illa (concilia scilicet) de-
 struit, quisquis p̄sumit absoluere, quos ligāt, aut religa-
 re, quos absoluūt. Ecce vniuersaliter dixit, quisq; etiā
 Papā includēs: qui si in actis cōciliorū non potest, p̄fe-
 cto iā cōcilijs inferior est. Ad idē est, q̄ Anastasius secū-
 dus natione Romanus a multis clericis vitatus fuit, eo

* Thomas. 2. 2.
q. 100. art. 1. ad. 7.

2. Corint. 10. &
13.

* Epistola. 162.

Dist. 91. c. Legi-
mus.

Dist. 17. c. Sicut.

Dist. 19. c. Anasta-
sius.

q̄ communicasset sine concilio episcoporum, vel pres-
 byterorum, & clericorum cunctę ecclesie catholicę dia-
 cono Theffalonicē, nomine Photino. Et quid multa ad
 ducere opus est? iura inspiciamus, & ex illis inspectis que-
 stionem concludamus: sic ergo argumentemur. Papa
 non intendit in actis conciliorum: concilium vero inten-
 dit in actis Papæ: igitur Concilium est supra Papam: cō-
 sequentia est manifesta, quia illud, & non aliud est, alte-
 rum esse supra alterum. Prima præmissa quæ a logicis
 modernis maior vocatur, monstratur ex iuribus: nam
 Damasus Papa vt habetur inter epistolas diuī Ambro-
 sij, quibusdam respondendo dixit. Cum huiusmodi fue-
 rit concilij Capuensis iudicium, vt Finitimi Bonoso, at-
 que eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q̄
 nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si
 integra esset hodie synodus, recte de his, quæ vestrorū
 scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrū
 est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiā ferre:
 vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandū sy-
 nodus elegit: infra, Vos enim (vt scripsimus) totius syno-
 di vice dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iu-
 dicare non conuenit. Ecce Papa fatetur, se de illa causa
 cognoscere non posse, quam conciliū acceperat: & qui-
 busdam iudicibus iudicandā cōmiserat. Zoimus Papa
 ad idem dixit. Contra statuta patrū concedere aliquid,
 vel mutare nec huius quidem sedis potest autoritas. Se-
 cunda vero præmissa, quæ nūc a logicis minor appellat̄,
 ex iuribus etiā ostenditur: quia si duo contendunt de Pa-
 patu, in vniuersū conciliū est iudex, sed mittamus casū
 dubij, qualis est, quum de Papatu contenditur, ad cer-
 tū veniamus: pro hoc sic diffinitū est in octaua synodo.

* Dist. 19. c. Anas-
tasmus.

* Epistola. 72.

* 25. q. 1. Contrā
statuta.

* Dist. 79. c. Si
duo.

Canon 41.

* Ab ulésis super
Math. in prol. &
ca. 18. sic proba
uit.

Dist. 10. c. Ana
stasius. & dist. 21.
c. Nunc autem.
Et i historia Gu
sebi quæ legitur
14. die Augustii.

Dist. 40. c. Si Pa
pa.

Lib. 1. art. 1. & 4.
Per multa.

Vniuersalis synodus cū cōuenienti reuerentiā quālibet
questionē de Romana sede exortā audire tenet, & in ea
p̄ficere: non tñ audacter sententiā in Romanū pontifi
cem dicere. Hęc ibi: nunc quæso, Quid clarius? Ultimo
ad idē quia supremū tribunal in ecclesia i eo debet esse,
quod certissimū est, & nunquam a vera fide deuiare co
gnoscitur: sed apud iura vidimus, non vnum imo plu
res Romanos pontifices in fide errasse: ergo non apud
illos, sed apud vniuersale cōcilium, quod errare nequit,
vniuersalē ecclesiā infallibilē quidē rēp̄sentās huiusmo
di supremū tribunal ponendū est. Notantur autē Ana
stasius, Marcellinus, qui postea gloriosus martyr effe
ctus est, & Liberius, qui Arrianę perfidię consensisse
dicitur: & vniuersaliter iura supponunt, etiā in fide er
rare posse sūmum pontificē. Quid ergo? Manifestū est
conciliū in casu hęcisis posse agere contra Papā: nunc
rogo, quomodo, nisi vt iudex, aut qua potestate, nisi
ecclesiarum?

CAP. II.

Secunda autem positio patrum prorsus in contrariū
dicit, Papā esse supra vniuersale cōcilium simpliciter &
absolute loquendo. Ad istam veritatem sunt omnia illa
loca diuinarū scripturarū, omnia concilia vniuersalia,
omniaq; sanctorū patrum dicta, quę supra pro prima
tu Petri, & Romanorū pontificum Petri successorū po
sita sunt: quibus omnibus monstratū est, ipsos habuisse
habereque hodie supremam potestatem sibi a Christo
traditam super omnes fideles: qua profecto non potest
imaginari maior, quæ in concilio esse dicatur. Alias eni
iam Papę potestas non esset suprema, neque plenissi

ma: quod dici nequaquā potest, vt monstrauius. Ad
idem est, quod in diuinis scripturis prius omnino pote
stas ecclesiastica in sua plenitudine Petro promissa est,
quę de illa ecclesię mentio aliqua fieret: quum Petro fue
rit promissa, quando venit Iesus in partes Cesareę, Phi
lippi, & interrogauit discipulos suos dicens. Quem di
cunt homines esse filium hominis? de ecclesia autem
nihil tunc, sed postea quum venissent Capharnaū, &
post solutionem didrachmę. Si autem quicquid postea
dixisset dominus ecclesię, intelligendum est, salua pri
matia Petro iā promissa in plenitudine potestatis. Ad
idem etiam, quod & illa verba domini ecclesiā nominatiā
apud Math. 16. Dic ecclesię, quę si ecclesiam non audierit,
sit tibi sicut ethnicus, & publicanus: non indicāt ecclesiā
vt ecclesia est: sed praelatos ecclesię, quibus quotiens o
pus fuerit, de criminosis fratribus denunciari potest: il
la vero verba domini, Tibi dabo clauēs regni cęlorum:
quodcunq; ligaueris, erit ligatum, & quodcunq; solue
ris, erit solutum: soli Petro manifeste dicta sunt, cū quo
tunc dominus loquebatur. Ad idem sunt multa, & vene
randa vniuersalia cōcilia in suis determinationibus ma
nifestis. Nam concilium Florentinum, quod ex occidē
tali, & orientali ecclesia simul congregatum est, sub his
verbis determinauit. Diffinimus sanctam Apostoli
cam sedem, & Romanum pontificem in vniuersum or
bem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificē
successorem esse beati Petri principis Apostolorum, &
verum Christi vicarium, totiusque ecclesię caput, &
omnium Christianorum patrē, ac doctorem existere:
& ipsi in beato Petro pascēdi, regēdi, & gubernādi vni
uersalē ecclesiā a dño nostro Ihu Ch̄o plenā potestatē

ibidē per eadē.

* Math. 16.

* Math. 18.

* Math. 18.

* Sic Thom. 4.
sent. dist. 19. &
multi alii / imo
omnes vt infra
patebit. c. 8.

* Math. 16.

* Sub Eugenio
quarto.

Sub Leone de-
cimo.

traditam esse. Concilium Lateranense quoque ad idem dixit. Quum etiam solum Romanum pontificem pro tempore existentem, tanquam auctoritatem supra omnia concilia habentem conciliorum indicendorum, transsendorum, ac dissoluendorum plenum ius, & potestatem habere, nedum ex sacrae scripturae testimonio, dictis sanctorum patrum, ac aliorum Romanorum pontificum, sacrorumque canonum decretis; sed propria etiam eorundem conciliorum confessione manifeste constet, &c. Concilium Constantiense tandem determinavit ad idem, quod Papa sit proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum; quibus verbis docuit, non esse in terris potestatem aliquam maiorem potestate Papae: nam si sic, iam qui eam haberet, magis quam Papa, Christo immediatus esset: quod ipsum concilium in hac sua determinatione negat, qua Papam esse proximum, & immediatum Christo affirmat. Martinus quintus ad idem testatus est, quod Papa habet supremam potestatem in ecclesia dei. Innocentius Tertius pro eodem in concilio generali fatetur, Romanum pontificem plenitudinem obtinere potestatis. Idem pro eodem praeposito, & capitulo Cameracensi dixit, se Romanum scilicet pontificem, qui tunc erat, secundum plenitudinem potestatis de iure posse supra ius dispensare. Paschalis Papa ad idem contra quosdam eum notantes, eo quod a Panormitano archiepiscopo in collatione pallii iuramentum fidelitatis, & obedientiae exigeret, adducensque quod id non fuerit in conciliis statutum, dixit. Aiunt in conciliis statutum non inueniri, quasi Romanae ecclesiae legem concilia vlla praefixerint; cum omnia concilia per Romanae ecclesiae auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint; & in eorum statutis Romani pontifi-

In concilio Constantiensi.

Extra De potestatis & remissionibus, c. Cum ex eo.

De concessione praebendae, c. Proposuit.

De electis, & electis, Potest. c. Significasti.

cis patenter excipiatur auctoritas. Ecce quam plures, & quam pluries Romani pontifices, & uniuersi sacra concilia dixerunt, Papam habere plenam omnino potestatem, quae necessario in omnibus statutis conciliorum, tanquam domina, & suprema, cui nulla lex praefigi possit, intelligatur excepta. Quid clarius? Gregorius Decimus in concilio generali Lugdunensi ad idem Cardinales Romanum pontificem eligentes obtestatur dicens. Cardinales eosdem, obsecrantes per viscera misericordiae dei nostri, per asperionem sui preciosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione vicarij Iesu Christi successoris Petri, rectoris vniuersalis ecclesiae, gregis dominici directoris. &c. O pulchra verba, imo ad propositum pulcherrima, quibus in illo sacro venerandoque vniuersali concilio dicitur Romanum pontificem esse vicarium Iesu Christi successorem Petri, rectorem vniuersalis ecclesiae, & gregis dominici directorem. Quaeso vicarius Iesu Christi, cui nisi Christo, cuius vicarius est, inferior dici potest, & rector vniuersalis ecclesiae, cui nisi Christo, qui supra vniuersalem ecclesiam est, inferior erit? Audacter sed vere dico. Nulli; nam sicut rector parochiae in potestate maior est illa, ut constat; rector episcopatus in potestate maior est illo; & rector archiepiscopatus, in potestate maior est illo; ac similiter rector vniuersalis ecclesiae in potestate maior est illa. Ad idem est praeterea, & si potestas ecclesiastica finaliter, primo data est ecclesiae; quia propter bonum ecclesiae instituta est: sicut saluator noster propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est de Spiritu sancto, & homo factus est, ex Maria virgine;

Et quis non videt quae communiter iura tradunt Romanam sedem omnes iudicare ipsam autem a nemine nec a toto clerico iudicari. q. 3. Nemo. & ibi quoque. c. Aliorum &c. Cuncta per mundum. De electis. lib. 6. c. Vbi pericula. Bene notauit Glo. in. c. Sunt quidam. 27. q. 1. Papam dispensare potest in iuribus vniuersalium conciliorum: sicut fecit Innocentius extra. de cens. & aff. non debet.

Generalis Christi vicarius non nisi Christo inferior est.

Potestas ecclesiastica finaliter data est ecclesiae hoc est propter ecclesiam data est.

tamen authoritatiue nequaquam toti ecclesiæ data est primo, vt sic per illā veniret ad partes; imo e contra authoritatiue primo data est partibus, vt per partes esset in ecclesia. At sic iam vniuersale concilium non habet authoritatem ecclesiasticam, quia ecclesiam repræsentat; sed tantum quia in eo illæ partes ecclesiæ sunt, quibus primo ecclesiastica potestas data est authoritatiue. Tunc autem quid? Vtique potestas Papæ manet maior, quum sit ipse super omnes alios de concilio; verum quod potestas ecclesiastica nequaquam fuerit data toti ecclesiæ primo authoritatiue, vt ecclesia illam haberet, & illam ad membra deriuaret, mōstratur: tum quia maior pars ecclesiæ non est capax huiusmodi potestatis; quia non fœminæ, nec laici, vt est notum; tum quia sancti patres omnes quotquot fuerunt, eam in ecclesia per sacerdotes esse senserunt, & nobis suis posteris in scriptis reliquerunt. Sic tota schola clamat; sic etiam decreta docent: quibus dicitur, quod ius ligandi atque soluendi solis sacerdotibus permittitur; sic venerabilis Beda, & Hugo de sancto victore in libro de sacramentis dicunt, quod cum ecclesia duos complectatur ordines scilicet laicos, & clericos, quasi duo latera corporis vnius, maior pars scilicet laicorum est inhabilis, siue incapax iurisdictionis ecclesiasticæ. Ad idem Symmachus Simplicius Papa in synodo residens protestatur, quod laicis personis nulla facultas data est de disponendis ecclesiasticis officijs, sub his verbis. Ne in exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quanuis religiosjs, vel potentibus in quacuncq; ciuitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus; quarū solis sacerdotibus dispo-

*Potestas ecclesiastica authoritatiue data est partibus ecclesiæ / hoc est primo data est personis tanquā subiectis / quatenus per personas electet in ecclesia / sicut donum prophetiæ / & donū linguarum &c.

*4. sent. dist. 19.
* De penitentia dist. 1. c.

Super Lucam. Part. 2.

* Dist. 16. c. Bene quidem.

nendi indiscusse a Deo Optimo Maximo cura commissa docetur. Paulus quoque idem docuit, quando fœminas in Ecclesia loqui non permisit; nam quomodo illas ad actus iurisdictionis ecclesiasticæ admitteret, qui eis vel actum ipsum loquendi in ecclesia interdixerat? Aut quomodo potestas ecclesiastica conceditur data authoritatiue primo toti Ecclesiæ, vt per Ecclesiā veniret ad membra; si actus talis potestatis toti Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Quæris, quis actus illius totius Ecclesiæ, vt Ecclesia est, repugnat? Respondeo, actus audiendi confessiones priuatas in foro animæ; nonne iste actus ecclesiasticæ potestatis est? Ita, Nonne ipsi, & secreto ei debito a tota Ecclesia, vt Ecclesia est, fieri repugnat? Vtique. Quid ergo? Proculdubio non potest dici, quod ecclesiastica potestas toti ecclesiæ, vt ecclesia est, primo data sit authoritatiue. Iam si notat alij patres nonnullos Romanos pontifices errasse; quomodo non videt quot concilia olim de errore notata fuerint? Dixerint fortassis. Quæ? Respondetur. Vnicuique hereticus notauit concilium Arminense, & conciliū Nicenū Thraciæ. Vualdē is notauit conciliū Ariminense. sub Tauro præfecto, & Constantinopolitanum sub Iustiniano minore tempore Sergij Papæ. Silvester & quidam alij notarunt concilium Aquilgranense. Sic autē quomodo non vident, quod quæ admodum vna positio respondere potest pro concilio, ita alia respondere poterit pro Papa? Et quid Cardinalis de turre cremata in sua summa de ecclesia notauit conciliū Costantiense. & Basiliense.

CAP. III.

Istæ sunt illæ duæ famosæ positiones, quæ de hac graui quæstione circa Papam, atque vniuersale concilio

* 1. Corint. 14.

* Quidam actus ecclesiasticæ potestatis neque fieri a tota ecclesia.

* Nonnulla concilia vniuersalia quoque de errore notantur.

* Apud Vualdē in suo doctri nali fidei rom. 1. lib. 2. art. 2. cap. 26.

ibi cap. 19. in summa verbi Concilium, §. 2.

Lib. 2.

lium mota tractari solent: ista sunt sua, vel omnia, vel præcipua fundamenta. Tenuit primam Ioannes Gerson Cancellarius Parisiensis, qui dicto concilio Constantiensi interfuit, & pro illius, & omnium vniuersalium conciliorum multa adduxit: tenuit illam etiam Abulensis incunctanter confitens supremum tribunal in ecclesia esse, asserens tandem concilium esse quod nomine ecclesie proprie intelligitur, cum dicitur ecclesiam non posse errare tenuit illam quoque Ioannes Driedonis in de ecclesiasticis scripturis, & varijs dogmatibus probans eam primo doctrina Christi, qua dixit, Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te, & ipsum solum, & reliqua, vsque in eo loco vnde dicitur. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Vbi Christus videtur inquit apud ecclesiam posuisse vltimum, & supremum iudicariæ potestatis tribunal, etiam pro Papa a fide deficiente, aut scandalo se viuente corrigendo: qui etiam frater est, & membrum in corpore Christi. Secundo probat autoritate concilij Constantiensis asserens eius determinationem supra positam. Tenuerunt illam insuper quidam magistri nouelli, qui Basileæ fuere, dicentes potestatem ecclesiasticam in sua plenitudine esse in ecclesia, siue in vniuersali concilio eam representante sicut in subiecto administrante ac exercente: sic vt vniuersali ecclesie, quæ dicitur collectio omnium fidelium in omnibus membris suis coniunctis, data sit ipsa potestas clauium in plenitudine: quemadmodum si dicamus qd vni collegio data sit aliqua autoritas iurisdictionis exercendæ, vel eiectiois celebrandæ. Secundam vero positionem tenuit sanctus Thomas

Prima parte fœorum operum per multa.

In suo proloquio per Math. 9. & 18. c. eiusdem lib. 1. 108. & in suo defensorio.

Lib. 4. cap. 4. 2. li. quantum ante finem.

Quidam magistri nouelli Basileenses adducetes per illud Deut. 17. Si ambiguum aut difficile & c. & illud vbi cunctæ fuerint duo / vel tres congregati in nomine meo / in medio eorum sum.

in multis locis, asserens tandem Romanum pontificem principem esse ecclesie Christi vicarium cum plenitudine potestatis: cui soli conueniat concilia vniuersalia congregare, eorum gesta sua autoritate confirmare, symbolum ædere, & novos aut nouiter articulos fidei, quotiens opus fuerit, declarare primo, & principaliter. Hanc secundam positionem post Thomam tenuit Cardinalis de Turre cremata in sua summa de ecclesia per multa admodum, imo ferme per totum, adducens & soluens omnia fundamenta primæ positionis: istam tenuit etiam Cardinalis Caietanus, in quodam opusculo suo speciali de autoritate Papæ, & concilij edito: & in commetarijs suis super sanctum Thomam. Istam tenet quoque bonus ille & doctus vir Siluester de Prierio in summa: & istam tenent communiter, & vbiq; Canonistæ circa illa loca iuris, quæ supra ad hanc secundam positionem adducta sunt, & multa alia, quæ adduci potuerunt.

In tract. contra impugnantes religionem tract. contra errores Græcorum. c. 66. 2. 2. q. 1. art. 10. & q. 11. art. 2. ad 3. Quodlibet. 13. & 4. sent. dist. 15.

Signanter lib. 2. c. 5. 27. 35. & 36. & lib. 3. c. 28. & 32. & lib. 2. c. 70. & 72. & 71. & lib. 3. c. 30. & 31.

In cap. 6. & 7. 2. 2. q. 1. art. 10. verb. Concilium & verb. Papa.

CAP. III.

NOS vero determinantes inter tot, ac tanta ingenia præclara, quid hic aliud dicere possimus, nisi quod iam supra aliquantulum dicere cœpimus: duo scilicet. Alterum, quod Papa est Christi vicarius generalis cum plenitudine potestatis, Petri successor, & vniuersalis ecclesie pastor ac rector in quo est supremum tribunal ecclesiasticum quoad potestatem ordinis, & iurisdictionis supra omnes & singulos de ecclesia simpliciter & absolute loquendo. Alterum, quod vniuersale concilium est quidem representatiuum vniuersalis ecclesie tanquam prima, & similitima sua genitura gra-

Lib. 1. Art. 3. & Papa habet suam præmā tribunal potestatis / ordinis / & iurisdictionis.

Conciliatio duarum positionum præcedentium.

* Vniuersale concilium habet supremum tribunal veritatis & luminis.

* Differentia Papae & vniuersalis concilii.

* Pulchrum exemplum quod ad hoc.

Gratianus, Dist. 20. c. Decretales.

us suos, & status ecclesiasticos distinctos habens, in quo est supremum tribunal luminis quoad potestatem seu auctoritatem inueniendi, dicendiq; verum ad religionem pertinens fidei, aut morum. Addamus his duobus tertium, quod euidenter sequitur ex illis, & dicamus. Papa & conciliū habent se sicut excedens & excessum inuicem; monstratur, quia Papa excedit in potestate iurisdictionis; concilium autem excedit in auctoritate luminis; concilium sua auctoritate inuenit, quid credendum, & quid faciendum est; Papa vero sua potestate illud inuentum praecipit obseruari. Exemplū est manifestum a regno seculari sumptū, in quo rex quidē habet supremum tribunal potestatis, regiminiq; senatus autem habet supremū lumen, quo agēda, aut vitanda indicat omnino sine prauiudicio regiae potestatis. Vera dico, aliter dicere nequeunt, qui in ecclesia dei statum monarchicū in Petro, & in successoribus Petri in Petro a Christo Iesu Benedicto institutum saluare volunt; in quo suprema potestas residet apud vnum. Non sum primus, qui hanc distinctionem iurisdictionis Papae, & luminis concilij adduco; quia Gratianus longe ante nos eam docuit, dū dixit, qualiter decretales epistolae in aliquo excedant expositiones sacras patrum, qualiterq; ab illis excedantur propter maiorem potestatem Papae, & propter maiorem scientiam doctorum, dicens, Decretales itaque epistolae canonibus conciliorum pari iure exaequantur. Nunc autem quaeritur de expositionibus sacrae scripturae, an exequentur, an subiciantur eis? quo enim quisque magis ratione nititur, eo maioris auctoritatis eius verba esse videntur. Plurimi autem tractatorum, sicut pleniori gratia sancti Spiritus, ita ampli-

orificientia alijs praecellentes, rationi magis adhaesisse probantur. Vnde nonnullorum pontificum constitutionis, Augustini, Hieronymi, atque aliorum tractatorum dicta videntur esse praeferenda. Sed aliud est causer terminum imponere, aliud scripturas sacras diligenter exponere. In negocijs definiendis non solum est necessaria scientia, sed etiam potestas; vnde Christus dicitur Petro, Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis. &c. prius dedit sibi clauis regni caelorum. In altera dedit ei scientiam discernendi inter lepram & leporem; in altera dans sibi potestatem eijcendi aliquos ab ecclesia, vel recipiendi. Cum ergo quaeritur negotia finem accipiant, vel in absolute innoctium, vel in condemnatione delinquentium; absolutio vero, vel condemnatio non scientiam tantum, sed etiam potestatem praesidentium desideret; apparet, quod diuinarum tractatores scripturarum & si scientia pontificibus praemineant, tamen quia dignitatis eorum apicem non sunt adepti, in sacrarum quidem scripturarum expositionibus eis praeponuntur; in causis vero definiendis secundum post eos locum merentur. Haec ille. Sunt etiam verba ista ad propositum; quia concilium sine Papa quid representat, nisi corpus acephalū? aut quid est, nisi quaedam congregatio patrum? Concilium autem cum Papa quid aliam potestatem iurisdictionis immediate a deo tunc expectat, quum Papam includat, in quo huiusmodi potestas plenissime est tanquam in vero principe monarchico ecclesiae? Ecce ergo quomodo illas duas positiones conciliamus; & quid ex prima, & quid ex secunda cum auctoribus earum accipimus, quantum modo occurrit, dicendum istam conciliationem Glosae

Doctores in expositione/pa... resi praecipio... ne: excedunt ergo & exceduntur: quia doctores illuminant / pastores vero imitant.

* Tractatores diuinarum scripturarum in earum expositionibus pontificibus praeponuntur: in causis vero definiendis pontifices eis praeminent / & principem locum tenent.

* De hoc supra, lib. I. art. 4.

Decretorum, quæ cum sæpe teneat Papam esse supremum in ecclesia dei, etiam supra vniuersale concilium, dicit tamen Papam teneri requirere episcoporum concilium, vbi de fide agitur: & tunc quoad discretuum iudicium concilium maius est Papa. Archiap probat istam glosam, & dicit. Periculosum esset fidem nostram committere arbitrio vnius hominis;

CAP. V.

Aut Quæso, cui non erit gloria sic de Romano Pontifice sentire, Christi vicario generali, Petri successore, vniuersalis ecclesiæ rectore, omniumq; fidelium pastore in plenitudine potestatis? Cui Diuus Bernardus in Eugenio Papa dixit, Tu quis es? Tu sacerdos magnus, Pontifex summus, Princeps episcoporum, Hæres apostolorum, Primatu Abel, Gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, Ordine Melchisedech, Dignitate Aarō, Authoritate Moses, Iudicatu Samuel, Potestate Petrus Vnctione Christus. Hæc Bernardus. De quo in Petro Chrysoftomus ait: Petrus a filio super omne quod est filij potestatem accepit, non vt Moses in gente vna, sed in vniuerso orbe. De quo in Damaso Hieronymus dixit. Hæc est fides Papa beatissime, quam in catholica didicimus ecclesia, quamq; semper tenuimus: in qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri sedem, & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum sed hæreticum comprobabit. Hæc ille. De quo etiam

In c. Anastasius
Dist. 1.

* Bernardus De
consideratione,
lib. 2.
¶ Descriptio op-
tima Papæ.

Chrysoftomus.
Super Math. c.
16. & super acta
Apostolorum &
in lib. De sacer-
dotio.
Hieronymus,
2 4. q. 1. c. Hæc e-
st fides.

Ambrosius in commentarijs circa illud Apostoli, vt scias quemadmodum oporteat te in domo dei conuersari: in eodem Damaso inquit. Vt cum totus mundus dei sit, ecclesia tamen domus eius dicatur: cuius hodie rector est Damascus. Hæc Ambrosius. Aut Quæso, cui non erit gloria cum illis antiquissimis concilijs vniuersalibus Niceno inquam omnium huiusmodi conciliorum citra Apostolos primo, & cum multis alijs, quos supra memorauimus pro Romano pontifice supra omnia concilia sentire: quæ eidem in authoritate conuocandorum conciliorum, & finiendarum quæstionum maiorum ecclesiæ diuino iure victa detulerunt? A quo etiam concilia omnia, quæ hæctenus fuerunt, confirmari petierunt, roburque acceperunt: quod discurrendo per singula facile est videre. Nanque patres Concilij Niceni primi, & venerandissimi ad idem Siluestro Papæ sic scripserunt dicentes. Beatissimo episcopo vrbis Romæ cum omni reuerentia colendo Siluestro Osusepiscopus puinciæ Hispaniæ, ciuitatis Cordubensis, & Macharius episcopus ecclesiæ Cōstātinopolitanæ, & Victor, & Vincētius p̄sbyteri ordinati ex directione vrbis Romæ, & cæteri coepiscopi trecetorum decem & octo in domino salutem. Quoniam omnia corroborata de diuinis mysterijs ecclesiasticæ utilitatis, quæ ad robur pertinent sanctæ ecclesiæ catholicæ & apostolicæ ad sedem tuam Romanam explanata, & de græco in latinum redacta scribere confitemur. Nunc itaque ad vestræ sedis argumentum occurrimus roborari: infra. Quicquid statuimus in Niceno cōcilio precamur, vt vestri oris consortio roboretur. Hæc illi: quibus Papa sic rescripsit. Syluester episcopus catholicæ, & apostolicæ sedis præsul vrbis

Ambrosius,
* 1. Tim. 3.

* Lib. 1. Art. 3. &
4.
Dist. 17. & 24. q.
1. per multa: &
Dist. 96. c. Ene.
& 3. q. 6. c. Leges.

* Vniuersalia cō-
cilia quæ hæc
nunc fuerunt
confirmari petierunt.
Precatio Niceni
concilij.

*Responſio Pa-
pæ.

Aymarus refert
i lib. de ſynodis.

*Hoc ex geſſis
eiſdem ſynodi
habetur.

*Precatio ſyno-
di Calcedonen-
ad Papam.

*Valentinus &
Martianus impe-
ratores idē om-
nino petunt a Pa-
pa pro confirma-
tione.

Romæ quicquid in Nicena ſchola conſtitutum ad ro-
bur ſanctæ matris eccleſiæ catholicæ & Apoſtolicæ a
ſanctis ſacerdotibus trecentis decem & octo, noſtro o-
re confortes firmamus: omnes qui auſi fuerint diſſol-
uere diſſinitionem ſancti magni concilij, quod apud
Nicenam congregatum eſt ſub præſentia piſſimi, &
venerandi principis Conſtantini Auguſti, anathema-
tizamus & cætera. Quid clarius ad idem, aut manife-
ſtius, tam ex vniuerſali illo & venerando concilio Ni-
ceno primo petente, quàm ex Papa reſpondente pro
hac veritate haberi vnquam potuit? Ad idem eſt
etiam Ephesine concilium, in quo beatus Cyrillus,
& Archadius epiſcopus ex Italia vice Celeſtini Papæ
præſuerunt: & ipſius venerandi concilij vniuerſalis
geſta Apoſtolica authoritate roborauerunt: vnde im-
perator Theodoſius iunior ad perfectionem diuinitus
ſtatutorum petijt Apoſtolice cathedræ apponi confir-
mationem, vt ſic tanquam a beato Petro facta venere-
mur. Patres concilij vniuerſalis Calcedonenſis ad idem
Papæ ſic ſcripſerunt. Nouimus quicquid rectitudinis
a filijs ſit, ad patres recurrit, facientes hoc quaſi propri-
um ſibi; infra. Vt autem cognoſcatis, quia nihil donã
do cuiſlibet gratiam fecimus, aut per iniuſtitiam aduer-
ſando: ſed nutu gubernante diuino omnium geſto-
rum vim vobis inſinuamus ad probationē veſtrę ſyn-
ceritatis: & ad eorum quæ a nobis geſta ſunt firmita-
tem & cætera. Imperatores etiam Valētinus, & Mar-
tianus pro confirmatione eiſdem ſynodi precati ſunt
dicentes. Miramur per maxime ſynodum Celcedo-
nenſem, & literas venerabilium epiſcoporum, quę ad
tuam de eo amicitiam miſſæ ſunt: per quas omnia, quæ

ipſo facta ſunt, nobis nunciarunt: nequaquam a tua ſan-
ctitate tales literæ miſſæ ſunt, quæ videlicet in ſanctiſ-
ſimis eccleſijs lectæ in notitiam omnium deuenirent:
quod quorundam animabus, quæ prauam adhuc opi-
nionem ſectantur, ambiguitatem immiſit: vtrum ſci-
licet tua beatitudo, quæ in ſancta ſynodo edita ſunt,
confirmauerit, & propter hæc tua reuerentia literas
mittere dignetur, per quas in omnibus eccleſijs, & e-
piſcopis nota ſint vniuerſa, quę in ſancta ſynodo ge-
ſta ſunt a tua beatitudine confirmata. Leo Papa pro
confirmatione geſtorum in ſexta ſynodo vniuerſali
ad piſſimum Conſtantinum ad hunc modum ſcrip-
ſit. Hanc ergo rectæ, atque Apoſtolicæ traditionis
normam prædeceſſor meus Agapto Apoſtolice me-
morię Papa cum ſua ſynodo prædicauit: hanc ſcriptis
precurrentibus in ſua ſuggeſtionis pagina veſtrę pie-
tati per ſuos legatos miſit, approbans, & confirmans
teſtimonijs ſanctorum, ac probabilium doctorum: quã
ſancta nunc magna ſynodus ſuſcepit, & in omnibus no-
biſcum complexa eſt, vt pote beati Petri Apoſtolorū
principis ſynceram doctrinam in ea cognoſcens: in-
fra. Et quia diſſinitionem rectæ fidei, vt dictum eſt,
preedicauit: quam & Apoſtolica ſedes beati Petri Apo-
ſtoli, cuius licet impares miniſterio fungimur, ve-
neramur ſuſceptis. Idcirco & nos, & per noſtrum of-
ficiū hæc veneranda ſedes Apoſtolica concorditer, &
vnanimiter quę diſſinita ſunt ab ea conſentit, & beati
Petri authoritate cõfirmat. Tarasius eccleſiæ Conſtãti-
nopolitane præſul pro confirmatione ſeptimę ſynodi
apud Nicenam celebratę totum proceſſum eiſdem
Papæ, vt mos erat, retulit: quatenus Romanus pon-

cõfirmatio ſexte
ſynodi.

*Precatio ſepti-
mę ſynodi pro
confirmatõe.

rex ipsum concilium sua autoritate firmaret. Et quid multa sigillatim refero? quando omnia, quæ hactenus celebrata sunt concilia rite & recte congregata ac ad finem vsque cum honore Dei, & Christiana pace deducta hoc idem semper obseruarunt? Sic oportere fieri nouit concilium Romæ habitum tempore Symmachi Papæ: sic etiam ab omnibus obseruandum fore suo catholico exemplo imperator Iustinianus docuit. Vltimo ad idem est, quod etiam concilia illa, scilicet Constantien. & Basilien. quæ pro autoritate conciliorum supra Papam posita sunt, ad primam positionem hanc eandem nostram veritatem manifestant. Namque concilium Constantien. cum plenarium esset, & ex omnibus obedientijs integratum, supplicasse legitur Martino Papæ quinto, vt decreta eiusdem concilij dignaretur sua autoritate roborare, & confirmare. Conciliū quoque Basilien. ab Eugenio obtinere voluit, vt ipsius gesta approbaret, sed non obtinuit. Nunc quæso, si ista duo concilia Constantiense, & Basiliense se se habere potestatem a Deo immediate supra Papam credebant, vt dicebant: ad quid postea sua decreta Papæ autoritate confirmari volebant? Nam quàm nihil valeat minor potestas in superiorem, nec benedicendo, nec iurisdictionem exercendo: & iura docent, & naturalis ratio manifestat.

CAP. VI.

I AM nunc videamus, quibus autoritatibus, quibusue rationibus magistri illi nouelli Basilienses suam opinionem probarunt: qua dixerunt, vniuersale conciliū habere immediatā potestatem a Christo tantam, & tã plenam, vt ei omnis fidelis cuiuscunq; status sit, aut

196.c. Bene.

C. De sum. trin. & sid. ca.

Dist. 21. c. Deniq; & dist. 95. Prebyter. ff. de offi. procon. l. vlt.

Ponuntur ratioes quorundam magistrorum Basiliensium quibus probabant consilium esse supra Papam.

preminentij, etiam si Papalis, obedire teneatur. Videamus inquam quibus locis id nitantur efficere, vt & illis quo ad poterimus domino donante respondeamus. Argumētant igitur ad illud. Primo ex illo veteris testamētis. Si difficile, & ambiguū apud te iudiciū esse prospexeris inter sanguinē & sanguinē, causā & causā, leprā & nō lepram, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge ad locum quē elegerit dominus deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē, qui fuerit illo tempore, quæresq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quæcunq; dixerint tibi, qui præsumt loco, quē elegerit dominus deus tuus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisq; sententiā eorum, nec declinabis ad dexteram, neq; ad sinistram: ex quo arguunt, quod generale concilium in loco, quem elegerit dominus, audiendum quoq; sit tanquam diuinam autoritatē habens immediate. Vnde & glo. circa illa verba textus dicit. Hoc quoq; in ecclesia seruandum est. Secundo quia saluator noster dixit Apostolis in plurali, & quasi ecclesiam facientibus. Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. &c. quibus verbis videtur eorum collegio immediatam potestatem tribuisse iurisdictionis: quam obrem quum Apostolis succedant episcopi, ex quorum congregatione fit vniuersale conciliū, videtur quod & illud immediatam potestatem habeat a deo. Tertio quia dicitur. Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum: quibus verbis videtur, quod a Christo præsentem habeat concilium potestatem immediate, & non a Papa. Quarto quia Apostolis pluraliter, & quasi in communi, seu quasi cōmunitate eorum dictum est. Accipite spiritū sanctum: quorū

*Deut. 17. Primū argumētum.

Secundum argumētum. *Mach. 19.

Tertium argumētum. *Mach. 19.

Quartum argumētum.

remiseritis peccata, remittuntur eis. &c. ex quo videtur, quod & episcopi dum conciliū faciunt, quod Apostolorū collegiū representat, immediatam potestatem accipiant a Deo. Quinto quia octaua synodus, quasi immediatā potestatem haberet, nomine suo dānauit Fotiū, dicēs. Hoc autē nolentem intelligere Fotiū, vt bene ageret, sed inobedientem, & resistentem huic vniuersali synodo repulimus, & anathematizauimus, atq; a tota catholica & apostolica ecclesia fecimus alienum per datam nobis potestatem in spiritu sancto a primo, & magno pontifice nostro, & deo liberatore, & saluatore cunctorum. Ex quo quū concilium dixisset sese potestatem habere a Christo, arguūt quod illa sit immediata. Sexto argumentantur ex determinatione concilij Constantiensis: & potuerunt similiter argumentari ex concilio Basiliensi: ex quibus habetur expresse, quod vniuersale conciliū habeat a deo immediate supremā potestatem, etiā supra Papā. Septimo procedūt ab inconuenienti: quia si Papa mortuo naturaliter, siue ciuilitate, aut legitima causa renūciāte, vel a Barbaris capto sine spe relaxationis, siue a tyrānis in exilium relegato sine spe liberationis, ecclesia non haberet potestatem immediate a Christo ante creationem Papæ: non videretur quod sapientissimus legislator sufficienter prouidisset ecclesiæ suę: quod videtur absurdum: ergo sequitur, quod necessarium sit dicere, quod vniuersalis ecclesia habeat potestatem immediate a Christo, cui omnes obedire teneantur.

CAP. VII.

Respondentes ad ista omnia illorum magistrorum argumēta per singula, dicimus. Ad primum. Nihil valet, tū quia illud iudiciale erat, vt constat: vnde vim per

Quintum argumentum. Decretum octauę synodi.

Sextum argumentum. Decreta conciliorū Constantinensium, & Basiliensium.

Septima ratio quę est suus Achilles. Septimum argumentum.

Ponuntur responsiones ad argumēta illorum magistrorum.

didit, quia translato sacerdotio, necesse est, vt & legis trāslatio fiat, Paulo teste: tum quia si quicquam valeret, pro nobis faceret: quia illa sententia per sacerdotes Leuitici generis data in loco electo a deo, vim suā maiore, robur, atq; vigor ē inuitabile habebat primū, & principaliter, prout a summo sacerdote erat, qui cū alijs quasi cum assessoribus, iudicabat: quod & verba ipsius textus sequentia manifestant, quibus dicitur, Qui autē superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore administrat domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille &c. Ecce quod inobediens sententię illi occidi iubetur, eo solum quod noluerit obedire sacerdotis, qui domino ministrabat, imperio. Quid clarius? Optime iura ad istum sensum illum exponunt: indicantque de Romano pontifice nunc fore intelligendum. Ad secundum. Nihil efficit, quia cum Apostoli tunc non conuenissent, vt quasi concilium aliquid determinarent, vt satis superque constat: potestas tunc sibi data, nequaquam vt cōmunitati, sed vt talibus personis illis concessa est. Vnde & singuli seorsum existentes suas sententijs ex hoc verbo ratas credebant: quod non esset, si dominus in illis verbis ipsis, non vt singulis, sed vt cōmunitati loquutus fuisset: quia potestas data cōmunitati, vt cōmunitas est, non extenditur ad singulos de cōmunitate seorsum intellectos, & vt singuli sunt. Patres in isto sensu illum locum interpretati sunt etiam, Chrysostomus, Hieronymus, Abulensis, alijque innumeri: quemadmodum & textus ipse sese interpretandum indicat. Ad tertium. Nihil habet: quia presentia Christi in illis verbis promissa duobus, aut tribus in suo nomine vbicunque congregatis, non est, quoad potesta-

Textus ille Deuter. optime exponitur seu accipitur pro Papa.

*Extra qui filii sint legitimi. c. Per venerabile.

Ad secundum. *Textus in Deuteronomio positus pro sacerdote Aaronico optime nunc accipitur pro summo sacerdote Christiano.

*In expositione literę locis propriis. Ad tertium.

tem iurisdictionis illis præstandam tunc immediate plena, & super omnes alios. Quia si sic, iam virtute illorum verborum, quicumque duo homines, & in quocumque loco, in foro, agro, domo quacunq; , vel ecclesia in nomine Christi congregati illam talem, ac tantam potestatem haberent; quam indiscriminatim, & sine differentia locorum, aut personarum, Vbicunq; fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Sic autem intelligere, est absurdum, & religionis Christianæ destructiuum. Quid ergo? proculdubio illa præsentia domini, quibuscumq; duobus, aut tribus in quocunq; loco in suo nomine congregatis ad alium effectum est, hoc est, vel ad illuminandum, inclinandum, mouendum, sanctificandumq; , sicut dicitur. Et nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto; vel ad aliquid huiusmodi, hoc est ad effectum impetrandi, quod petierint; & iste sensus est propriissimus, & optime continuatur sensui literæ precedentis; dixerat enim dominus. Si duo ex vobis confenserint super terram, de omni re quamcumq; petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis est: ecce loquitur de impetratione per orationem; & sequitur statim cum illa nota continuatiua, aut illatiua, enim, quasi ad confirmationem præcedentis assertionis. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Quasi dixerit dominus. Si duo ex vobis confenserint super terram, scilicet remittendo sibi iniurias inuicem, de omni re quamcumq; petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis est: & dās rationem, quare pater non despiciet illos orantes, subdit. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, id est. Quia ego sum in medio duorum, aut

Math. 18.
*Et si fuerint hæreses
Vuldenſu / qui
omnes viros san-
ctos clauēs ecclie
sue habere dixe-
runt.

Math. 18.

Verus & propri-
us sensus allegati
loci.

trium congregatorum in nomine meo, quales sunt, qui sibi consentiunt remittendo iniurias inuicem propter me, pater meus illos tales exaudiet propter me in medio in illis. Iste est verus, & proprius sensus illius loci, quem iura ipsa in multis locis tradunt, & catholici expositores hæctenus obseruarunt. Ad quartum. Nihil valet: quia potestas remittendi peccata in illis verbis Apostolicæ cõcessa, non fuit data illis, prout erant collegium, seu communitas: sed prout erant tales personæ, scilicet Apostoli Christi, principes ecclesiarum, & prædicatores orbis, pro Christo legatione fungentes. Quæris, quomodo probatur hoc? Respondeo, multipliciter: tum quia Apostoli non conuenerunt tunc, vt quasi collegialiter aliquid agerent, aut acciperent, vt constat: sed quasi personæ amicæ, vniuersque societatis tristes pro rebus præteritis, & timentes propter metum Iudæorum, non habentes fortassis, quo conuenientius, aut tutius conuenirent. Sic autem quod eis simul stantibus accidit tunc, non illis, vt communitati: sed illis, vt talibus personis venit: tum quia Apostoli non semper mansuri erant simul, imo erant per orbem ituri: quemadmodum sibi ibidem ab eodem domino dictum fuit. Sicut misit me pater, ita ego mitto vos. Euntes autem, & per orbem dispersi illam potestatem remittendi peccata non perdiderunt: imo continuo habuerunt: sicut Paulus non in collegio erat, quando Corinthiū fornicarium absoluens dixit. Ego si quod donauī, propter vos donauī in persona Christi. At si Apostoli tunc prout communitas erant, & non prout singuli illam potestatem accepissent, vtique prout singuli illam non habuissent: quod cogitare

* Dist. 20. c. De
quibus & 24. q. 1.
c. Audiuimus &
c. Alienus.
Ad Quartum.

efficeret, circa il-
lud. Amen dico
vobis quæcumq;
ligaueritis super
terram erunt li-
gata & in cælo
dicit. Hic potesta-
tem tribuit apo-
stolis. Nota quia
non dicit: colle-
gio apostolorum
sed apostolis vt il-
lis ligatim &
vt singulis intel-
ligatur data po-
testas.

* Ioannis. 20.

nephas est, nedum dicere: tum etiam quia actus illius potestatis aliquando repugnat fieri a pluribus simul: velut remittere peccata confitenti priuate, & tantum in foro anime, qui non nisi ab audiente confessi onem exerceri potest: quum debeat quilibet scire quod absoluit. Sic autem quum nequeat tota communitas simul priuatas, & sacramētales confessiones audire propter secretum in huiusmodi cōfessionibus necessariū, & repugnet sibi ob id actus ille talis potestatis, manifestum est, non communitati primo, vt per communitatem esset in personis, sed primo personis, vt per personas esset in communitate potestatem illam datam fuisse. Optime schola patrum hactenus docuit, posse quidem plures sacerdotes simul eandem hostiam cōsecrare: sed nequaquā simul vnā confessionem sacramētalem audire. Ad sextum. Nihil valet: quia illa determinatio concilij Cōstantiensis fuit habita tempore schismatis ab vna sola obedientia, scilicet ab obedientia Ioānis vigesimi tertij, quę nequaquam tunc temporis vniuersale concilium facere potuit. Monstratur quod a sola illa obediētia, eo quod habita fuit illa determinatio in sessione quinta, quę habita est anno domini. 1415. die. 5. Aprilis: & obedientia Gregorij duodecimi iuncta est illi die. 7. mensis Iulij eiusdem anni in sessione. 17. & obedientia Benedicti decimi tertij coepit iungi anno domini 1416. die. 1. Octobris in sessione. 2. Quid clarius? At si dixerint aduersarij Martinum Papam Quintum in sessione vltima approbasse decreta illa, & synodū illā. Respondeo: approbavit quidem, confirmavitq; nō omnia, sed sola illa decreta, quę in materijs fidei de proposito tractatis habita fuerant, de quibus non fuit illa de-

Ad quartum ref. pōdetur post istā responsionem.

Ad sextum. Quādo fuerit habita illa determinatio concilij allegati.

terminatio: quia illa habita fuit in sessione. 4. & disputatio de fide coepit postea in sessione sexta. Imo constat hoc etiā ex bulla approbationis, in qua idem Martinus Papa bis oppositū declarauit, scilicet in illo articulo. Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & in illo. Petrus fuit caput Ecclesię catholicę. Potest etiam illa determinatio concilij intelligi de illa vniuersali synodo, quę rite, & recte habita est, Papam etiam includens, aut eius assensum, & potestatem, cuius determinationibus Papa stare tenetur: non sic quod non possit: sed sic quod non debeat aliter facere: sed hoc aliud est. De concilio autem Basiliensi, illo inquam, in quo cum Constantiensi determinatum est, multi defectus dicuntur, scilicet quod non fuerit vnanimiter conclusum, nec cum consensu præsentium legatorum Papę: qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Castellę, & Anglię, quos in via nouerant constitutos, nec auditi sunt viri multi sapientes videntes hęc esse contra doctrinam sanctorum, qui omnes reclamarunt, & tandem concilium exierunt, & interesse noluerunt. Optime ad decreta illa conciliorum præfatorum, Constantien. & Basiliens. respondet Cardinalis de Turre Cremata in summa de ecclesia. Ad quintum. Nihil valet propter multa: primum, quia non declarat, de qua potestate loquatur, an scilicet de mediata, aut de immediata: sed tantum fatetur se se potestatem habere a Deo: quod vtique verum est, quoquomodo habeat mediate, vel immediate. Secundo, quia non explicat se habere illam potestatem super omnes, nec super Papam: vnde magis intelligitur loqui in illo hoc

*Et in concilio Florentino post ea celebravit.

Non debeat scilicet sine causa rationabili: alias sic sicut fecit Innocentius in concilio generali. Extra de cons. & aff. c. Non debeat. & Glo. ad hoc. 2. q. 1. Sunt quidam.

Lib. 2. c. 99. & 100. Ad quintum.

*Potest illa auctoritas concilij varie intelligi.

Cap. 8.

• Fundamēta do-
ctorum qui con-
cilio Constantiensi
inter fuerunt.

• Math. 18.
Primū Argu.

• Secunda Arg.

Nunc autem ut omnia ad vltimum resoluamus, sicut prius cuncta a primo deduximus, videnda sunt illa potissima fundamenta, quibus non illi magistri Basilienses nouelli, sed alij viri graues, qui concilio Cōstantien- si inter fuerunt, & quorum suggestione fortassis decre- tum illud positum fuit, quam posuerunt diffinitionem, fundarūt: ut & illis quoq; respondeamus. Primū igitur, & præcipuum fundamentum est ex illo verbo domini apud Matheum Petro, & in Petro cuiusq; Christiano dicto, Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eū: vsq; ibi, Dic ecclesie: q̄ si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Nanq; ex ista doctrina cō- munissima, ex communissimo præcepto charitatis orta videmur præcipi fratrem quemcunq; in nos peccantē corrigere: ac de eo, si emendari noluerit, ecclesie denun- ciare, apud quam ponitur vltimum tribunal: sic ut qui eam non audierit, sit nobis sicut ethnicus & publicanus: quamobrem & Papa etiam, quia frater noster est, quo- tidie nobiscum dicens, Pater noster, qui es in coelis &c, corripiendus est, si peccauerit: & tandem ecclesie denū- ciandus, si correctionem contempserit. Secundum fun- damentum: quia quum omnes communitates vniuersi ius habeant, quo se a quolibet inuasore defendant, etiā a suis principibus, si eas vastent: videtur, q̄ ecclesia nō sit minus prouisa: imo q̄ ipsa sup omnes alias res publi- castale ius habeat, quo se muniat, & putridū membrū abscindat, ne pereat totum corpus: quo etiam possit a- liud loco sui subrogare, more aliarum communitatū quæ sculares sunt, & sub minore prouisione cadunt. Tertium fundamentum: quia hoc idem videtur iam in

iure concessum: quia si concilium potest supra Papā in casu hæresis, quomodo non poterit similiter in alijs, qui bus ecclesiam vastaret, aut illā suo malo exemplo scan- dalizaret? Confirmatur, quia tenetur sese ab scandalo purgare, ut quidam summi pōtifices fecerunt: scilicet, Sixtus, Leo, & Symmachus: hoc aut fieri nequit, nisi co- ram iudice aliquo, qui Papæ superior sit. Quartum fū- damētum: quia omne totū est maius sua parte: sic autē quum ecclesia sit quoddam totū, cuius Papa est pars: vi- detur, q̄ absq; dubio ipsa maior sit ipso. Quintum fū- damentum: quia in sacris literis dicitur mater nostra, mater inquam omnium fidelium: dicitur etiam domi- na: dicitur etiam regina: dicitur sponsa. At ista omnia absq; dubio videntur velle apud ipsam esse supremam potestatem, & supremum tribunal, omnia omnium iu- dicans, illuminans, ac dirigens.

Tertium arg.
Dist. 40. c. Si pa-
pa.

2. q. 7.
Quarta arg.

Quintum arg.
Ecclesiast. 24.
Prouerb. 4.
Galat. 4.
Treno. 1.
Psal. 44.
Cant. 1. & 6. &
Apocal. 21.

CAP. IX.

Respondemus: Primum fundamentum ad propo- situm nihil valet pro aduersarijs: imo contra illos militās omnino pro nobis facit, sententiam nostram cōfirmās. Monstratur hoc, quia illud verbum domini apud Ma- theum, Dic ecclesie: non de ecclesia, quæ est congrega- tio fidelium: sed de prælato ecclesie in sensu proprio, & literali, a quo tantum secundum Augustinū, & sanctos patres sumitur efficax argumentū, intelligitur. Quod aut illud dictum de prælatis ecclesie proprie intelli- gitur, constat primum: quia sic illud intellexerunt quot- quot ante nos fuerunt. Nanque Chrysostomus antiquus, sanctus, & doctus sic exposuit dicens, Dic ecclesie: id est his, qui ecclesie præsunt.

Ad prima.

Math. 18.

* Quomodo in-
telligitur illud do-
mini. Dic Ecclē.
Math. 18.

Sic etiam exposuit Hugo cardinalis dicens, q̄ si est per
sona priuata, quæ corripit, sic intelligēdum est. Dic ec-
clesiæ, id est corā prælato ecclesiæ: si vero prælatus cor-
ripit, sensus est. Dic ecclesiæ, id est, coram ecclesia, scili-
cet congregatione fidelium excommunicati: sic exponūt
Nicolaus Gorra, Albertus magnus, Nicolaus de Lira,
& sanctus Thomas in pluribus locis. Iura etiam sic ex-
ponunt: nanq; sic intellexit olim Innocentius tertius, in
casu regum Francorum, & Anglorū: sic etiam & glo.
decreti. Et quid multa? Fore enim locum illum sic intel-
ligendum communissimus vsus fratrum corripientium
hactenus obseruatus manifestat. Nam quis fideli-
um vsq; in hodiernum diem fratrem in se peccantem, &
correctum non se emendare volentem alicui, nisi prela-
to ecclesiæ indicauit? At consuetudo ista a scriptura cōdi-
ta vsq; nunc obseruata multum facit, quia optime dicit
Augustinus in libro de mendacio. Ex factis sanctorum
colligemus, quid in scripturis sentire debeamus. Patres
scholastici eodem modo senserunt, vnde & dixerunt
verbum illud domini, Si peccauerit in te frater tuus,
vade, & corripe eum. &c. ad omnem Christianum er-
ga omnem Christianum esse præceptum. Verbum au-
tem illud, Dic ecclesiæ non ad omnem Christianum er-
ga omnem Christianū simpliciter: sed ad omnē Chri-
stianum erga omnem Christianum citra Papā fuisse
dictum. Ratio illorum est, quia cum in illo loco, Dic ec-
clesiæ, per ecclesiam prælatus intelligatur, qui non ha-
bet superiorem, sicut Papa non habet in terris: non ha-
bet per consequens, cui de illo denunciatur. Sic dixerūt
Albertus Magnus, sanctus Thomas, Petrus de Palud.
& Herueus in. 4. sententiarum, Vlricus in summa The

ologiz: sic quoque exposuerunt multi alij, inter quos ma-
xime fuere, Ioannes in summa confessorum, & Hostiē-
sis. Fuisse quoq; beatum Bernardum in hac sententia,
ex dictis eius constat, quibus ad Innocentium Papā ait.
Quis faciet mihi iustitiam de vobis? si haberem iudicē
ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vo-
bis, vt parturiens loquor, quid mihi eminet? Extat qui-
dem tribunal Christi: sed absit, vt ad illud appellē vos.
Hęc Bernardus. Iam quum dominus ibi loquatur ge-
neraliter de ecclesia in doctrina communi, qua de quo-
libet fratre in nos peccante, nec se emendare volente,
ecclesiæ pro illo emēdando denunciare teneamur: quis
non videt, q̄ difficile sit, imo q̄ impossibile in hoc loco
per ecclesiam communitatem fidelium per loca disper-
sam, aut cōmunitatem prælatorum in concilio congre-
gatam intelligere? Nam aliquod horum quomodo ad-
ire potest quiuis Christianus vir, aut mulier, iuuenis, aut
senex, quotiēs opus fuerit: qui omnes ad illud præceptū
de correctione fraterna tenentur? Nequaquā. Ad secū-
dū. Nihil valet: quia saluator noster in hoc cū ecclesia
optime disposuit, vt Romanus pontifex, qui est caput
ecclesiæ militantis sensibile in terris, nulli nisi deo sub-
deretur, qui est caput inuisibile vtriusq; & militantis
scilicet, & triumphantis. Neque enim fas erat Chri-
sti vicarium generalem alicui subdi, nisi soli Christo,
cuius vicarius est cū plenitudine potestatis. Et isto mo-
do quoq; optime seruatur ordo diuinę prouidentię, qui
est, vt in ordinatis ad Deum inferiora regantur per su-
periora, & vltima reducantur ad prima per media. Ita
ergo quum Romanus pontifex sit supremus in ordine
ecclesię, quia caput illius; & isto modo sit medius inter

4. 4. sent. dist. 19.
2. 2. in de correc-
tione fraternat
& super Math.
Extra. de iudici-
is. c. Nouit.
Glo. in. c. Si pecc-
cauit. 2. q. 1.

Antiquissima cō-
suetudo.

Scholapatum.

Quinō habet
prælatum superi-
orem / non habet
cui de illo denū-
cietur.

Dist 19. lib. 6. tit 2
c. 15. & 17.

Lib. 1. tit. 9. c. 1.
Bernardus ad
Innocentium.

Bona probatio.

Ad secundum.

Generalis Chris-
ti vicarius nulli
nisi Christo re-
gulariter / aut iu-
dicialiter subdi-
tus.

¶ Per papam re-
ducitur [populus
in Christum tan-
quam per vicariū
eius sibi immes-
diatē in potesta-
te ecclesiastica.

Math. 16. 9. q. 3.
Nemo.

Ed. 1. cauf. & q.
c. Algorum.

¶ Defectus papæ
extra hæresim
Dei iudicio res-
eruantur.

populum, & deum: per illum debet regi populus, & per illum reduci in deum: & non e contra. Vnde imo ista est vna præminentia ecclesiæ, q̄ suum caput, quandiu caput est, non nisi deum habeat superiorem iudicem, cuius solius iudicio eius delicta referuentur: & ad cuius solius tribunal punienda deferantur. In hoc etiā Papa habet conditionem veri capitis, quod quantumcunq; doleat, infirmetur, aut corrumpatur in corpore: nequaquam abscinditur, sed cum patientia sustinetur. Neq; timere potest, q̄ ipse si sustineatur, totum corpus ecclesiæ infecturus sit: quia firma stat domini sententia, qua pro ecclesia dixit. Portę inferi non præualebūt aduersus eam. Optime ad idem dixit Innocentius. Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderātem: neq; enim ab Augusto, neq; ab omni clero, neq; a regibus, neq; a populo iudex iudicabitur. Optime quoq; & Symmachus dicens. Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminari: sed sedis istius præfulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit Petri Apostoli successores cœlo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Nolite existimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas deus præ ceteris suo reseruauit examini &c. Hęc Symmachus. Ad idē est quod paulo ante diximus ex Bernardo ad Innocentium. Quid clarius? Cæterum si Papa male viueret, hominibus iniurias faceret, aut ecclesiam vastaret: salua fide posset quidem cōcilium ei resistere: sed nequaquam eum iuridice punire. Neque enim est ignotum, quantum sit aliud alicui inuasori resistere, quod omnibus conceditur naturali iure, & aliud inuasorem iuridice punire, quod

solis iudicibus, & superioribus datur. Ad tertium. Nihil valet, quia aliud est peccare in fidem, aliud peccare in mores: quia per hæresim & fides perditur: qua perditur homo a fundamento ecclesiæ euellitur, & extra ecclesiam ponitur: officia ecclesiastica perdit, & totaliter deponendus venit. Nā quomodo ecclesiæ caput erit, quod per infidelitatem, hæresim, aut apostasiam non est membrum ecclesiæ, quæ per fidem vnitur, & per charitatem viuificatur? Sic ergo p̄ casu hæresis Papa iudicatur a cōcilio, ac punitur minor omnibus fidelibus effectus: pro alijs autem criminibus nequaquam, vt monstrauimus: quia cum alijs fides manet in illo, & ipse cum fide manet in ecclesia, caput, & rector illius, dei iudicio pro huiusmodi reseruatus. Cæterum Romani pontifices, qui sese ab infamijs sibi impositis coram aliquibus purgarunt, propter scandalum vitandum, propterq; humilitatem seruādam, se illis sua spōte quodammodo subdiderūt, sed non tanquam iudicibus ordinarijs: quod & iura ipsa de Leone Papa, Sixto Papa, & Damaso Papa etiam specialiter docent. Vnde secundum quosdam, q̄ Papa sic voluntarie se subdiderit, opus supererogationis fuit, quod non infert necessitatem: sed melius videtur, quod fuerit voluntarium istos, vel illos eligere ad se purgandum: sed quod fuerit necessariū sese purgare isto, vel illo modo coram istis, vel coram illis electis: aut eligendum propter scandalum vitandum, quod omnes vitare tenemur. Ad quartum. Nihil valet: quia maxima illa intelligitur de toto integrali, aut de toto numerali in quantitate: & non intelligitur de toto potenciali. Quidam declarant hæc in exemplo sic: quia magister sententiarum comparandopartes imaginis adinuicem,

Ad tertium.
* 2. q. 1. c. Q. d.
autem, c. Acha-
sius, c. Audiuim?
c. Omnis qui, &
c. Didicimus.

Dist. 40. c. Si p̄
Pa.

* 2. q. 7. c. Audi-
tū, & c. Omnib?
2. q. 5. c. Madalio.

* 2. q. 7. c. Nos si,
Alex. de Alex, sic
habuit, & Turre
Cremata in sūma
lib. 2. c. 101. ad 30
obiectionem.

Ad quartum.

Lib. 1. dist. 9.

& vnam illarum ad omnes alias, dicit. AEqualia sunt nō solum singula singulis: sed etiam singula omnibus. Fit argumentum contra magistrum, q̄ non possit illud esse: quia omne totum est maius sua parte. Respondēt patres & bene, q̄ dictū magistri verum sit: & q̄ maxima illa, qua contra ipsum arguitur, intelligitur de toto integrali, aut numerali in quantitate: & non de toto potentiāli. Ego vero declaro illud idem in exemplo magis familiarit. Totus homo habet potentiā ad videndū: & similiter oculus, qui est pars hominis habet potentiā ad videndum: homo est quoddam totum, cuius oculus est pars, & tamen non est maior potentiā ad videndum in toto homine, quā sit potentiā ad videndum in solo oculo eius. At in proposito sic est: quia tota ecclesia, quasi totus homo vnus potest exercere plenissime aētus iurisdictionis per Papam quasi per membrum suum principale ad id deputatum, sicut oculus deputatur ad videndum: in quo tota est potestas iurisdictionis: & sic non est maior potestas totius ecclesiae ad hoc, quā sit potestas solius Papae. Quemadmodum ad videndū non est maior potestas hominis, quā potestas solius oculi: quum tamē homo sit totū, & oculus sit pars eius. Quid clarius? Ad quintum. Nihil valet. Verum est enim q̄ in sacris literis ecclesia dicitur mater nostra, omniū scilicet fidelium, dicitur domina, dicitur regina, diciturq; sponsa: vnde tanquam mater, domina, regina, & spōsa potest quidem illuminare, docere, dirigere, regere, gubernare, & imperare. Sed hæc omnia potest per sua distincta membra, tanquam per distinctas potentias: sicut propheta per istos, interpretatur sermones per illos, operatur miracula per alios, loquitur linguis per ali-

Responso communis & bona.

* Responso particularis quasi eadem sed ponitur clarius.

* Sicut oculus in corpore naturali deputatur ad videndum & caput ad influendū in quo vigent sensus ita in ecclesia Papa.

Ad quintum.

* ecclesia multa potest, sed per membra distincta: sicut corpus naturale multa potest per alias & alias partes.

os, & similia. Sic ergo quia omnes nos vnum corpus sumus in Christo, & ecclesia ipsa ex omnibus nobis constans vnū corpus mysticum est, cuius Christus caput est, habens quidē distincta mēbra distincta officia habentia, quorum alterū non potest dicere alteri, nō sum tibi necessarium, & quorum omniū ministerio tanquā potentiarum distinctarum potest quicquid potest: manifestum est, ipsam nihil magis posse per se totam, q̄ possit per suas partes: sicut nec totus homo potest magis videre per se, quā possit per suū oculum: nec magis ambulare, quā per suos pedes: nec magis audire, q̄ per suas aures. &c. Audacter, sed vere dico. Hæc est Apostoli doctrina verissima, certissima, manifestissima, & gradibus eius, membris suis, & officijs distinctissimis eorum multa admodum docuit.

1. Corint. 12. Ephel. 4.

CAP. X.

Surgamus ergo nunc constantissime cū Paulo Christi Apostolo, & cum illō toti ecclesie dicamus. Vos estis corpus Christi, & mēbra de mēbro. Et quosdā quidem posuit deus in ecclesia primū Apostolos, secundo pphetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes apostoli? nunquid omnes prophete? nunquid omnes doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Hęc Paulus. Quid ap̄lius? Quod si quis sp̄ia pteruis his manifestis verbis Apostoli non acquiescit, ipsum audiat paulo ante dicentē. Vnicuiq; autē dat manifestatio spiritus ad vtilitatē.

1. Corint. 12.

Paulus manife-
ste docet hic has
gratias & dona
deu ac gratias ec-
clesiasticas / etiā
apostolatū / pro-
phetiam / docto-
ratum / & omne
pastoratū dari
primo partibus
ecclesie / vt per
partes sint in to-
to / non econtra:
quia si illa pri-
mo darentur to-
to / vt per totum
essent in partes /
iam omnes par-
tes haberent eū
ita hęc qđ Pau-
lus negat. Nunc
quid omnes apo-
stoli / nūquid om-
nes prophetę &c.

Qui hęc doctri-
na & manifesto
exemplo nō mos-
uetur / nescio
quo alio moueri
possit.

Alij quidem per spiritum datur sermo sapiētiae, alij au-
tem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alte-
ri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatū in vno spi-
ritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discre-
tio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio
sermonum. Hęc autem omnia operatur vnus, atq; idē
spiritus diuidēs singulis prout vult. Sicut enim corpus
vnum est, & membra habet multa: omnia autem mem-
bra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt.
Ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos i vno
corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue
serui, siue liberi: & omnes in vno spiritu potati sumus.
Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Si
dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de cor-
pore: nō ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, quo-
niam non sum oculus, non sum de corpore: non ideo nō
est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si
totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit deus
membra vnumquodque eorum in corpore, sicut volu-
it. Quod si esset omnia vnum membrum, vbi corpus?
Nunc autem multa quidem membra, vnum autem cor-
pus. Non potest oculus dicere manui, opera tua non in-
digeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessa-
rii: sed multo magis quę videntur membra corporis in-
firmiora esse, necessaria sunt: & quę putamus ignobi-
liora membra esse corporis, his honorem abundantio-
rem circudamus: & quę inhonesta sunt nostra, abun-
dantiorem honestatem habent. Honestam autem nostra
nullius egent, sed deus temperauit corpus, ei cui deerat
abundantiorem tribuendo honorem, vt non sit schis-
ma in corpore: sed in id ipsum proinvicem sollicita sint

membra. Et si quid patitur vnum membrum, compati-
untur omnia membra: siue gloriatur vnum membrū,
congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus
Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem
posuit deus in ecclesia primum Apostolos, secundo pro-
phetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias
curationum, opitulationes, gubernationes, genera lin-
guarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes
Apostoli? nunquid omnes prophetę? nunquid omnes
doctores? nunquid omnes virtutes? nūquid omnes gra-
tiam habent curationum? nūquid omnes linguis loquū-
tur? nunquid omnes interpretantur? Hęc Paulus: qui-
bus satis superq; docet, omnem gloriam totius ecclesie,
potentiam etiā, lumen, & imperium per sua mēbra,
quasi per suas distinctas potentias in ea esse: vnde istis
linguis loquitur, illis prophetat, alijs interpretatur ser-
mones, alijs quoq; illuminat, & alijs imperat. Quam-
obrem sicut nō potest fieri sic argumētum. Ecclesia to-
ta est quoddam totum: propheta est sua pars: Ecclesia
est mater, domina, ac regina prophetarum, & sponsa
dei: ergo ecclesia magis prophetabit, q̄ ppheta aliquis.
Ita non potest sic fieri argumentum. Ecclesia est totū,
& Papa est pars: & Ecclesia est mater omnium fidelū,
domina, & regina: ergo illa maiorem potestatem iuris-
dictionis habet, q̄ Papa: quia ecclesia prophetat per p-
phetas, illuminat per doctores, & imperat per p̄latos:
quare non est maior potestas in illa, quam in illis, sicut
nec maior prophetia est in illa, q̄ in prophetis. Ac ob id
non est maior potestas in tota ecclesia, stante lege data
(de potestate ecclesiastica & ordinaria intelligendo) q̄
sit in eius superiori p̄lato, qui nunc est Papa. Hęc est

Hoc intelligatur
excepta illa
authoritate de
terminandi verū
quam supra dixi-
mus ecclesia has
bere immediate
a deo sibi partiē
culariter assisten-
te / prout eccle-
sia est.

AXIOM. CHR.

Doctrina vera, catholica, & Apostolica; hanc
nos totis viribus confitemur. In
Nomine Patris, & Filij,
& Spiritus Sancti,
Amen.

*Laus Deo Omnipotenti, & Virgini Glo-
riose Mariæ Vere Matri Eius.*

EXCVSSVM EST
Conimbricæ in AEdibus Ioannis
Barrerij, & Ioannis Aluari.
Anno. M. D. L.
III. No. Ianuar.

Index aperit argumeta

*singulorum capitum, quæ libris singulis, & articulis continentur,
atque adeo plectori ob oculos ponit capita omnium rerum, quæ
sparsim toto volumine digeruntur.*

RI MVS liber probat nō esse solam
scripturam petendā iudicem creden-
dorum: confutatq; quindecim Luthe-
ri argumenta, quibus affirmatiuā par-
tem adstruit.

Contenta in primo articulo secundilib.

Primum caput articuli primi docet quæ, & quanta
sit veri miraculi authoritas ad probationem eorū, quæ
quis in nostra fide controuerterit.

Secundum caput articuli primi duas opiniones re-
censet: vnā asserentiū vera miracula scientiā causare,
aliā dicentium assensum tantum obscurum gignere.

Tertium caput falsa miracula a dæmone posse fieri
ostendit: & qua arte cognosci possint, ne illis tanquam
veris assentiamur, aperit.

Quartum caput eiusdē articuli docet miracula ve-
ra a solo Deo fieri posse. authoritatis imperio: posseq;
potentiam ea ædendi creaturis communicari: vtrū ta-
men per virtutem inhærentem, aut per virtutem assi-
stentem, non definit.

Quintum caput excutit, cui dono miraculorū ope-
ratio tribuatur, an virtuti fidei, an dono fidei, & fidem
virtutem theologicā distinguit a fide dono, quæ inter
gratias gratis datas a Paulo numeratur: concluditq; ea-
re ipsa differre, non solum ratione,
vj, cap. Ostendit, si miracula non habuissent authori-

tatem diuinā ad probanda ea credibilia, quæ nobis
in scripturis proponuntur, immerito dānationē in-
curri, Deū erga nos nulla vsum fuisse clementia: &
Christianā fidem nullā habiturā fuisse firmitatē.
vij. cap. docet, si miracula fidem non probant, non pos-
se nobis id aliud sensibile persuadere: atque adeo ma-
iorem esse certitudinem fidei, quā sensus.

Contenta in articulo secundo libri secundi.

PRimum caput asserit scripturam sacram diuinam
habere authoritatem, eamq; cum certissima sit, non a-
liunde certitudinis efficaciam habere, nisi quia spiritu
sancto sit authore ædita.

ij. cap. Aperit quæ sit illa assistentia particularis spūs
scti, ob quā scripturæ veteris, & noui testamenti sa-
cræ dicuntur, & diuinā authoritatē habere cēsentur.

iiij. cap. Docet Apostolos particulari Dei assistētia mo-
tos ad scribendum, non solum quæ per reuelationē
acceperūt, sed quæ per sensus experti sunt: idq; scri-
pturæ sacræ authoritatem indere.

iiij. cap. Asserit nullam scripturam noui testamenti po-
tuisse esse sacram, nisi quā Apostoli ædiderunt, vel
ab alijs æditam sacram approbarunt.

v. c. Carpitur Gratianus, q̄ inter canonicas scripturas
epistolas decretales recenset, doceturq; quæ scri-
pturæ sint sacræ & canonicæ.

vij. c. Docetur diuinās scripturas omnes habere infalli-
bilem certitudinem.

vij. cap. Admonet contingentia, quæ in diuinis scriptu-
ris reuelantur, certiora esse necessarijs per naturam;
Deumq; agere per intellectum, & voluntatem.

ix. c. Docet in quo cōsistat scripturæ claritas, seu obscu-
ritas, & respectu quorum sit.

x. c. Notat principia bene beateq; viuēdi, Deū supra
omnia diligendum, æternū esse, incommutabilem,
lumine naturali posse deprehendi.

xij. c. Indicat q̄ de resurrectione, sacramētis, incarnatiōe
tradunt in scripturis, obscura nobis, eēt̄ certissima.

xiiij. c. Proponit scripturā nōnullas cōtinere enūciatiōes
quoad sensū quē intēdūt, nobis viatoribus obscuras,
quas p̄ fidē credimus; non tñ eorū sensum plane asse-
quimur: indicatq; originē obscuritatis scripturarū.

xiiij. Docet dei eē donū intellectū scripturarū asseq; nō
ex diuturno scripturarū studio & lectione cōparari.

xv. c. Erudit nos, Deum auxiliū subtrahere malis, non
immittendo aliquid positum mentibus eorū: illudq;
esse, quod scripturæ frequenter admonent, Deum
permittere malos ire in delideria cordis.

Contenta in articulo tertio libri secundi.

i. c. Docet scripturam sacram diuinam authoritatem
habere, eamq; certissimam esse, sua sola assertione
probantem quod affirmat.

ii. c. Docet ecclesiā, et si multiplex sit, si membra, & offi-
cia, gradusq; spectes, vna est & indiuidua, si vnā fi-
dem, vnum baptisma spectes.

iii. c. Probat ecclesiā Dei per vniuersum orbem diffu-
sā vnā esse, ab vno capite Christo vero deo & hoīe.

iiii. c. Probat solum Petrum caput fuisse nascentis eccle-
siæ, etiq; soli commissam vniuersalis ecclesiæ curam,
a Deoq; immediate inditam.

v. c. Asserit vnanimi sētētia patrū sepe fuisse receptū,
Petraq; soli concessum fuisse ecclesiæ primatum.

vi. c. Affirmat ecclesiæ vnitatē per respectū ad vnū ca-
put sēibile vsq; ad sæculi cōsumptionē duraturā.

vii. c. asserit primatum ecclesiæ concessum Petro & suc-
cessoribus in ipso Petro.

- viii.c. Docet Romanū pontificē posse cathedram Petri Romæ reidentē quo libuerit transferre.
- ix.c. Ostendit nō posse pōtificē sumū errare in his quæ ad fidē, & mores vniuersalis ecclesiæ spectāt.
- x.cap. Instruit nos posse Papam dispensare in ordinationibus apostolorū pure humanis, easq; mutare causa rationabili interueniente.
- xj.cap. Tradit duo esse ecclesiæ capita subordinata alterum Christum qui non est ecclesiæ membrum, alterū Petrū, qui simul mēbrū & caput est, à primoq; ecclesiā habere influxum illuminationis nō a secūdo.
- xij.cap. Docet membra ecclesiæ sensibilis esse non solū predestinatos, sed reprobatos homines.
- xiiij.c. Admonet mēbra ecclesiæ sensibilis nō sola grā vniri, sed sacramentorum vnione & fidei eiusdē confessione.
- xv.c. Docet quomodo ecclesia sine ruga & macula esse possit; cum tamen in ea mali sint, & boni.
- Articulus. iiii. lib. ii.*
- i.c. Ostendit vniuersale concilium rite congregatum diuinā habere authoritatē in diffiniēdis rebus fidei.
- ij.c. Probat sanctorū testimonijs esse in vniuersali concilio authoritatem diuinam.
- iiij.c. Taxat eorū sententiā, qui asserunt non esse maiore concilij authoritatē, quā singulorū illi assistētū. Et temere assertum esse in concilio, potestatem, non à deo immediate, sed tantū humano iure, hoc est voluntate prælatorū conuenientiū comparatā.
- v.c. Docet cōciliū nō habere immediate potestatem diffiniendi à republica.
- vi.c. Ostendit authoritatem concilij prout est potestas ecclesiastica immediate per patres in concilium, & per

- deū in patres deriuari.
- vi.c. Asserit authoritatē concilij œcumenici in diffiniēdis fidei veritatibus etiā illis quæ mores concernūt, immediate esse a spū sctō assistēte, pulsate illumināte.
- vij.c. Contendit conciliū vniuersale nō posse errare in his quæ sunt fidei, et si possint particularia, contra asserentes posse in errorē labi diffiniēdo ea q̄ spectant ad fidē & mores, trāseūter, sed nō pmanēter.
- ix.c. Querit vtra sit verior patrū sententia, cū nulla à concilio & ecclesia reprehendatur, cōcluditq; vtrāq; esse in aliquo sensu veram.
- x.c. Docet solum papam cogere posse cōciliū ratione sui primatus.
- xi.c. Admonet cōciliū quod celebratur a papa cū Cardinalibus diuinam authoritatē habere seruatīs his, quæ ad conciliū vniuersale requiri dixit.
- xij.c. Querit quare semp sub veteri lege dubia & cōtrouersa recto iudicio à sacerdote legis aperiebātur, & solum de ambiguis & controuersis quærebatur, & qui eius finitioni non stabat capitis plectebatur.
- xiiij.c. Probat pontificem non posse labi in hæresim decidendo ea, quæ sunt fidei.
- xv.c. Docet rationem quamobrē deus sub lege per prophetas, & sacerdotes veritatē rerū occultarū apertissime reuelabat; nunc autem suam ecclesiam occultissimo, & inuisibili modo de veritatibus fidei instruat.
- Articulo quinto secundi lib. sequentia continentur.*
- i.c. Ostendit vniuersalē ecclesiæ consuetudinē diuinā authoritatē habere, & a nemine posse falsitatis argui.
- ij.c. Docet consuetudines, quæ à primitiua ecclesia ad nos dimanarunt, ex apłorū esse traditione.
- iiij. & v.c. Docet vniuersalē consuetudinē etiā authorita

tē habere ab ecclesia vniuersali, quæ sicut nō potest
errare ī finitionibus, ita neq; in cōsuetudinibus tole
rādis: aliās portæ inferi aduersus eā p̄ualere possent.
v.c. Hēt q̄ tāta ē vis cōsuetudinis & robur, vt valeat nō
solū positiuā legē abolere, sed naturalē distinguere.

Articulo. vi. eiusdem lib. ij. continentur sequentiā.

i.c. Docet conformē patrū sniam diuinā autoritatē
hēre cōtra quā nulli licet determinare in rebus fidei.

ii. & iij.c. Docent patrū pietatem & religionē plurimū
conducere, vt eorū dicta veneremur,

iiij.c. Ostendit miracula quæ ad inuocationem patrum
sunt ædita confirmare standū esse conformi illorū
sententiæ in rebus morum & fidei.

v. & vj.c. Admonēt, q̄ si fabricaturis templū datus est
spūs quo nō possent ī arte errare: quare nō dicemus
datū etiā patribus ad exponēdas sacras scripturas.

vij.c. Et si conformis sentētia patrū diuinā autoritatē
habet, non tamen illa in qua sunt diuisi, sed cōmu
niori astādū est, et q̄ magis sit moribus cōfirmata.

viii. ix. & x.c. Probat autoritatem patrum in magno
precio fuisse: ideo non audiendum Lutherum, qui
solam scripturam iudicem petendam dicit.

xj.c. Cōcludit multa esse in Christiana religione prin
cipia materialia ex vno fonte diuinæ veritatis autho
ritatem habentia, quæ nō æqualiter probant, sed mi
raculum sub pœna perfidiæ, & incredulitatis in
excusabilis: scriptura, ecclesia conciliū, sub pœna he
resis: conformis patrum sentētia sub pœna scandali,
& temeritatis grauissimæ.

Lib. iij. artic. vico,

Docet errare eos qui solam scripturā asserunt iudi
cem, qua sola possit diffiniri: quicquid erit in nostra

religione controuersum, sed ad ecclesiā recurrendū
esse, eamq; audiendā iudicem, non q̄ verior aut cer
tior sit, sed q̄ clarior & manifestior in sēsū, in quo fit.

Libro. iij. disputatione prima continentur sequentiā.

i. cap. Docet miraculū verum & scripturam sacram in
gradu eminētī autoritatem habere, sic vt nō liceat
propter maiorē aut minorē autoritatē huius vel il
lius magis vel minus alicui assentiri.

ij. c. Docet signa mendacia veris miraculis similia posse
arte dæmonis fieri.

iiij. c. An fuerit verus Samuel qui ad inuocationē phy
toniæ apparuit Sauli.

Secunda disputatione hæc continentur.

i. c. Refertur opinio Abulensis docentis maiorem esse
autoritatem ecclesiæ quàm scripturæ.

ij. c. refert opinio Abulensis asserentis ecclesiæ potesta
tem duplicem esse antiquā & modernā, antiquam
quæ a principio sacræ scripturæ condidit, libros cano
nicos enumeravit, modernā quæ conditos libros cō
seruat, intelligit & defendit.

iiij. c. Refert opinionē Driedonis dicentem ecclesiā pri
mitiuam, vel istā modernam, vt illi continuatur pa
ris esse autoritatis cum sacra scriptura: intelligēdo
vero ecclesiam modernam absque cohærentia in mo
ribus & fide ad illā veterē minoris esse autoritatis,
quam sacram scripturam.

v. c. Improbat positionem Driedonis.

vj. c. Docet primitiuā ecclesiam in Apostolis qui tunc
erant membra, plenissime diuinam autoritatem
habuisse.

vij. c. Docet modernā ecclīā eādē autoritatē habere.

vij. cap. Docet æqualem esse autoritatē ecclesiæ no

stræ ad verum dicendum, cum scriptura sacra: sicut
 fuit primitiue ecclie respectu veritatis scripturarum.
 ix. cap. Concludit parem nostræ & primitiue ecclesie
 autoritatē in determinatione eorū, quæ sunt fidei.
 x. cap. Ostendit ecclesiam ab Adam vsq; ad nos pro-
 pagatam semper ad Christum pertinuisse.
 xi. cap. Ponit opiniones asserentes parem autoritatē
 concilij, & vniuersalis ecclesie.

In tertia disputatione contenta.

ij. cap. Afferit sub correctione ecclesie maiorem esse
 autoritatem ecclesie per orbem dispersæ, quā con-
 cilij vniuersalis, ad determinandas veritates de fide
 tenendas abundantiorē gratiam habere, quā vni-
 uersale concilium.

In quarta disputatione contenta.

i. cap. Ponit positionem dicentium concilium esse su-
 pra Papam simpliciter & absolute.
 ij. cap. Recenset oppositam opinionem & fundamēta.
 iij. cap. Recenset authores illarum opinionum.
 iiij. cap. Dicit Papam excedere in potestate iurisdic-
 tionis concilium: concilium vero excedere Papam in
 autoritate luminis.
 v. cap. Docet gloriosum esse sic de Romano pontifice
 sentire, & supra concilium constituere, cum pastor
 sit, & ecclesie rector.
 vi. cap. Adducit fundamenta alterius partis.
 vij. cap. Respondet argumentis in concilio Basiliensi
 factis pro parte contraria.
 viij. cap. c. Respōdet aliorum fundamentis pro ea parte
 adductis.
 ix. cap. Cum illa opinione totum opus concludit.

FINIS.

p doctoris semp fuisse et hinc in ecc et quata eius est 125 126
 aut totus et multi sicuti se pte et locus aduenit 127 128
 p hinc et pietas adhibere ad intellig scrip 130 131
 fiet ut scientis inueniam 2. ut scire meream 132 133
 p gradus aut et obligatōny int media sen 140
 p batōny ad ea q fides fut
 p m mirabili et sacra scrip sint ne eaq aut 155 156
 aut in quo dicit / e monis n aut nū p a mōra 157
 cula q pōis similia faciūt
 p ab ulen. sen de auto et sup sacra scrip et 160 161
 partu uari q declarat 162
 p thome yndalen. et iohāny svidens sen de eadē 163 164
 p equa et auto p pte et et primitiue et scrip sacre 169 170
 cu vtraz qz eadē mō rādy aut hō defit certe 171
 multi p rō. ita erat falsa sen am
 p ecc et noua quoni alia a sinagoga / ab abel 172 173
 an ab adā cepit ecc 174
 p aniliari opinionis aut sen de supiori pape 183
 sup cōtia et eij. 184
 p i duo ex vobis cōsenserit p ppon. sicut duo 188
 os aut plures sacerdotis nō posse eadē cō-
 fessione aut iure. imo sic nō fiat in ecc 189
 ser p hinc et hō absi ueret p ita cōuen-
 int p rō cōcily tridentini. me p sente.
 p exponit cōciliū constantiense in eo q ante 190
 vit papa sub eē cōcilio
 p quom totū p. nō est mas p vā sua pte 194

